setmanari d'informació general

el Temps

Any VI · Del 11 al 17 de setembre 1989 · 250 ptes. Núm. 273

29-O

COMENÇA LA CURSA ELECTORAL

ENTREVISTES

ÀLEX CRIVILLÉ
JOSEP MARIA ESPINÀS
JOSÉ BONO

TV3
TELEVISIÓ DE CATALUNYA
AL PAÍS VALENCIÀ

EL GOVERN SOCIALISTA CONTRA LA LLIBERTAT D'EXPRESSIÓ

PLA DE PENSIONS

La diferència és la confiança

Si pensa a subscriure un Pla de Pensions, tingui present aquests consells de Caixa de Catalunya:

— Informi-se'n bé. Actuï amb coneixement i convenciment; el millor pla, a la seva mida, només és un.

— No es deixi portar per previsions massa optimistes.

— Consideri el seu Pla de Pensions com un complement de la seva pensió de jubilació de la Seguretat Social.

— Determini vostè mateix com i quant vol estalviar sense deixar-se influir exclusivament pels avantatges fiscals.

— Com que tots els Plans de Pensions són molt semblants, triï una entitat que li mereixi confiança i l'assessori bé.

Pensi-s'ho bé, el seu Pla de Pensions és important. Li oferim els 560 punts d'informació de Caixa de Catalunya.

Amb tota confiança

CAIXA DE CATALUNYA

SUMARI

Edicions del País Valencià, S.A. Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. Telefax: 352 09 83. Redacció de Barcelona: Carrer de Casanova, 46, 4-2. 08011-Barcelona. Tel. (93) 323 00 71. President del Consell d'Administració: Rafael Mansanet. Editor: Eliseu Climent. Director: Josep Ramon Lluch. Redacció València: Miquel Alberola, Carles Gàmez, Antoni Robles, Xulio Ricardo Trigo, Remei Blasco, Albert Vicent, Esther Roig, Ismael L. Belda. Col·laboradors: Enric Sòria, Rafael Castelló, Víctor Mansanet, Tona Català, Jesús Prats. Redacció Barcelona: Delegat: J. M. Pasqual. Redacció: Eduard Company. Col·laboradors: Lluís Bonada, Oriol Castanys, Carles Singla, Òscar Monferrer, Xavier Duran, Blanca Lucas, Andreu Sotorra, Joan Vila, Sílvia Montfort, Vicent Partal. Secretària de redacció: Mercè Montoliu. Corresponsalia Alacant: Onofre Sanmartín. Corresponsalia Castelló: Antoni Albalat, Teresa Violeta. Corresponsalia Mallorca: Francesca Sastre. Corresponsalia Andorra: M. Carme Grau Ribot. Corresponsalia Lleida: Olga Sánchez. Corresponsalia Madrid: J. M. Sanmartí, Julio Trujillo. Fotògrafs: Rafa Gil (València), Domènec Umbert (Barcelona), Xesc Amengual (Mallorca), Carlos Serrano (Madrid). Documentació: Ma. J. Castellote. Disseny i maquetació: L. Casanovas. Cartografia: Alonso. Correcció lingüística: Francesc Sellés i Pasqual Alapont. Promoció i publicitat: Jordi Enguix. Subscripcions: Begonya Pardo. Impressió, composició i enquadernació: Tip. Art. Puertes, S. L. Palleter, 47. Tl. (96) 325 06 77. 46008-València. Col·laboradors: Joan Fuster, Vicent Ventura, Ricard Blasco, Ramon Barnils, A. Solé, Joan F. Mira, Manuel Vázquez Montalban, Joan de Sagarra, Vicent Pitarch, Sergi Pàmies, Oriol Domingo, Josep V. Marqués, Quim Monzó, Ignasi Riera, Antoni Serra, Julio Máñez, Valentí Puig, Max Cahner, Ferran Torrent, J. J. Pérez Benlloch, Toni Mollà, Ricard Calvo, Equip d'Estudis Urbanístics, Manuel Muñoz, Heike van Lawick, Francesc Signes, Manuel de Pedrolo, Vicent Partal, Rafael Alemany, Jaume Lorés, Vicenç Villatoro, Baltasar Porcel, Biel Mesquida, Ferranda Martí. Direcció, redacció, administració, publicitat i subscripcions: Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. Depòsit legal: V. 853-1984.

La qüestió

8. El govern socialista, contra la llibertat d'expressió. *Pasqual L. Pla.*
10. Document: Els Premis d'Honor, a favor de TV3.
14. Proves contra les mentides de Rosa Conde. *P. L. Pla.*

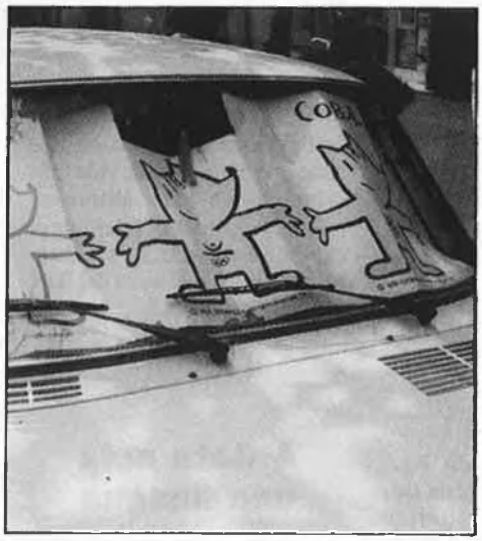
País

16. Entrevista a José Bono, president de Castella-La Manxa. *J. R. Lluch.*
19. Lleis pendents. *E. Roig, M. Payeras, A. Punsola.*
21. Cas 'PRYCA', les conclusions tardaran. *F. M. Anton.*
23. El desafiament de Ràdio 4. Entrevista a Sebastià Verd, nou director de R-4 a les Illes. *Ma. Pau Janer.*

Estat

27. Un president tranquil. *Manuel Munoz.*

Internacional

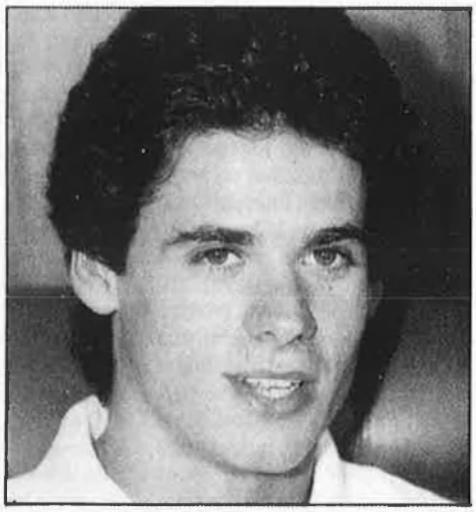
29. Moldàvia: la rebel·lió nacionalista s'estén a l'URSS. *V. Partal.*
31. Fortalesa de dona. Suu Kyi encapçala el primer partit de l'oposició birmana. *C. Rodríguez.*
33. Solidaritat: una escissió inevitable. *Ll. Ferri.*

Economia

34. Un parc d'interessos atractius. Creació del CRT Vilaseca/Salou. *S. Monfort.*
36. Un acord d'urgència en el sector dels cítrics. *N. Pellicer.*
37. Cobis per a donar i vendre. *S. M.*
40. Economia jubilada. Les pensions, principal font d'ingressos del Priorat. *C. S. Bellmunt.*

Temps d'estiu

44. El mateix mar de totes les illes. *M. P. Janer, A. Vicent, N. Pellicer, J. Arbonès.*
50. La lepra: una malaltia exorcitzada. *E. Roig.*
53. La Muixeranga, els dies 7 i 8. *T. Mestre.*
54. «Guanyar, això és tot». Entrevista a Àlex Crivillé. *E. Company.*
56. Veni, brrrrm..., vinci. *E. Company.*
59. Torna Indiana Jones, l'home del barret.
61. Istanbul, la ciutat de les gavines. *T. M.*
64. Relat: «Rosa Vermell, detectiva privada». *J. Lluís Seguí.*

Clència i medi ambient

75. La força del vent porta electricitat. *J. Moreno.*
77. Un paradís amenaçat. *C. S. Bellmunt.*
79. Barcelona estrena la seva primera obra olímpica. *J. Moreno.*

Cultura

80. Entrevista a J. M. Espinàs. *Xulio Ricardo Trigo.*
84. Joan Valls en el record. *X. R. T.*
86. Empúries, un museu a l'aire lliure. *B. Lucas.*
88. La salut del català a les Illes. *M. Payeras.*

Cartes dels lectors

EL TEMPS: més normal, menys útil

He volgut esperar unes setmanes abans d'escriure aquesta carta, a fi de constatar definitivament el canvi que el setmanari EL TEMPS ha sofert darrerament. Enduts per les teories més conservadores del nacionalisme català, els promotors de la revista creuen que ha arribat el moment de la *normalitat democràtica,* segons la qual tota activitat que transcendeixi l'àmbit públic ha de regir-se per una estricta aparença de fer-se en un país normal. Així, els mitjans de comunicació catalans han de donar a les informacions, tant nacionals com internacionals, un caire moderat en la mateixa línia que els països occidentals *normals.*

El tractament de les informacions sobre la violència a Euskadi o sobre la *perestroika,* per posar uns exemples significatius, tenen cada vegada més unes connotacions fastigosament reaccionàries. Cal no oblidar que a Catalunya existeix un moviment independentista en alça (molt possiblement la base principal de lectors d'EL TEMPS) al qual no beneficia gens aquesta línia periodística. Tots sabem la importància que tenen els mitjans de comunicació en qualsevol lluita política, i per això la tendència d'EL TEMPS a oferir una imatge del país artificialment normal, com si fóssim independents, a limitar l'espai dedicat al moviment independentista a notícies d'elit (el còctel d'uns diputats en un bar de moda, l'entrega de premis del concurs literari tal...) no fa més que beneficiar la deserció militant, el cofoisme nacionalista i la sensació que el combat per retornar al nostre poble els drets històrics que li pertoquen és cosa de despatxos emmoquetats i de funcionaris de la Generalitat que s'han passat a articulistes desacomplexats.

Abans de pretendre semblar tan normalitzats, potser caldria construir les bases sobre les quals fonamentar aquesta normalitat, i penso sinceramment que anant per aquest camí l'únic que estem fent és començar la casa per la teulada. Una vegada més.

Pere Solà
Barcelona (el Barcelonès)

'Fava'

No sé què hauria dit Raymond Chandler davant la traducció que del seu recull de contes *L'home que estimava els gossos* ha fet Isabel Clara Simó per a Laia. Jo, com a valencià, em sent força sorprès per l'ús que la traductora ha fet del castellanisme *capullo.* I em sorprenc perquè, en la nostra llengua col·loquial de sempre, els valencians tenim el mot *fava,* que vol dir exactament allò que els castellans volen dir quan diuen *capullo.* Les paraules tenen el mateix origen vegetosexual i s'empren per a titllar aquelles persones (homes o dones) curtes d'enteniment, ignorants i desficaciades que adopten actituds o defensen plantejaments agosarats que posen en evidència la seua deficiència. Ja sé que l'accepció més corrent de *fava* és la de *babau,* però té també aquesta altra accepció de cretí/na de la modernor que es correspon al castellà *capullo.* I si no ho veieu clar, en compte de *fava,* utilitzeu *moniato.* Ser un *moniato* (una altra pauleta sexo-vegetal) i fer *moniatades* es correspon perfectament també amb *capullo* i *capullades.* Tot això ho hauria de saber, com a alcoiana d'origen ,

Isabel-Clara Simó, però és possible que tants anys de vida barcelonina i de dialectalisme capitalí li hagen fet oblidar que el català, i els seus lectors, s'estenen una mica més enllà del Barcelonès. ¿Entesos?

Toni Mestre
València (l'Horta)

A Gata naix una llengua

Han passat set anys des que es va instaurar democràticament l'Estatut d'autonomia, on la nostra llengua prenia caràcter institucional, després de quasi tres-cents anys de la pèrdua de vigència d'aquesta. El recompte que en podem fer ara és alarmant per tal com la diglòssia s'ha agrupat i no s'han pogut soterrar definitivament els prejudicis cap a aquesta llengua.

Cas exemplar és l'Ajuntament de Gata, on durant aquests set anys, l'única llengua que apareixia als rètols, en la informació i qüestions legals era el castellà. Però sembla que fa poc es van decidir a trencar el gel fent una tímida normalització en la retolació d'uns cartells per a la regulació del fem i les escombraries al terme de Gata. La sorpresa va ser que la llengua utilitzada no era el castellà, però, tampoc el valencià, si més no en part. Hi apareixien unes paraules sospitoses: *bassura* i *domés,* paraules que no registra cap diccionari de llengües conegudes. Segur que si ho haguessen fet en castellà, no hi hauria cap paraula estranya ni inventada.

Aquest cas no és insòlit a Gata, se'n poden trobar d'altres, com per exemple en un plànol sobre les partides de Xàbia, on apareixen les següents barbàries ortogràfiques i alhora culturals: *Portichol* (Portixol), Tosals (Tossals), *Montañar* (Muntanyar), *Cabo Negro* (Cap Negre), *Cansalaes* (Cansalades), *Puchols* (Pujols), etc.

Símptomes, aquests i d'altres, que s'estan produint per tot arreu, no sols d'una evident incultura, sinó també d'una falta d'autoestima pròpia d'un poble en estat decadent.

Associació Crítica La Catxupa
Gata (la Marina Alta)

Adhesió

La Colla Muntanyenca del Campello vol fer pública la seua disconformitat amb la decisió presa pel govern espanyol de concedir a la TVV la mateixa freqüència per la qual rebem actualment els valencians el senyal de TV3, la posada en pràctica de la qual ens imposibilitarà la recepció del fins ara

únic canal en la nostra llengua al País Valencià.

Ens és difícil creure en cap raó tècnica que justifique aquest atemptat a la llengua, cultura i llibertat d'expressió dels valencians, la voluntat de milers dels quals ha fet possible, fent-se càrrec de les despeses de la instal·lació dels repetidors, el que captem les emissions de TV3. No pot ignorar aquest fet ni el govern espanyol ni el valencià, la posició del qual, sospitosament, a hores d'ara desconeixem.

Demanem doncs que respectant la voluntat dels valencians es mantinga la freqüència per la qual sintonitzem TV3, o si més no es posen els mitjans necessaris perquè aquest canal puga seguir veient-se al País Valencià, contribuint així a la recuperació de la llengua i cultura del nostre poble.

Colla Muntanyenca del Campello
El Campello (l'Alacantí)

TVV-TV3

Nosaltres, universitaris de Lleida i de Tortosa que estudiem a Barcelona, com a ciutadans de les comarques de parla occidental que representen la major part del Principat, i davant la greu discriminació lingüística que patim per part de TV3, volem manifestar:

El nostre rebuig a tal discriminació per part de la televisió autonòmica i la nostra tristesa

pel fet que fins i tot el canal català de Televisió Espanyola a Sant Cugat li haja passat la mà per la cara contractant locutors valencians, com és el cas del periodista de la comarca de l'Horta de València Vicent Partal, amb el qual ens sentim plenament identificats.

La nostra exigència és que la TVV (Televisió Valenciana) arribi al Principat, donat que, en participar del mateix dialecte, la sentim més nostra.

El nostre rebuig a la pretesa excusa que amb els tres futurs canals privats no queda espai radioelèctric per a la TV Valenciana si no és via satèl·lit. Si tenim en compte que serà més immediata la posada en funcionament de TVV, no entenem a sant de què hi ha tant interès per encolomar-nos tres nous canals espanyols de forma inqüestionable. Sabent que, a sobre, ens impediran la recepció d'una TV en la nostra llengua, aquest muntatge només pot ser considerat com una nova agressió contra Catalunya.

Pere Gomis i Oliva i 9 firmes més
Barcelona (el Barcelonès)

Comunicat

Davant les notícies de premsa, aparegudes els últims dies, sobre la decisió del govern central de concedir a la TVV les mateixes freqüències que TV3 utilitza per a arribar a tots els valencians, volem manifestar a l'opinió pública:

1. Que denunciem l'actitud del Ministeri de Transports, Turisme i Comunicacions, perquè constitueix un clar atemptat contra un dret essencial dels ciutadans: el dret a la llibertat d'informació. Resulta intolerable com, en un moment en què l'administració ha atorgat freqüències a tres cadenes privades de televisió, es qüestione —adduint problemes tècnics— la recepció de TV3 al País Valencià.

2. Que deplorem la postura d'inhibició que el nostre govern autonòmic ha adoptat davant d'aquesta seriosa amenaça. Un govern que, amb el seu silenci, posa de manifest un evident menyspreu pels drets del nostre poble a rebre un canal televisiu en la seua pròpia llengua.

3. Que la recepció de TV3 al País Valencià, des de fa tres anys, ha estat possible gràcies a l'incondicional suport econòmic i organitzatiu de més de 100 ajuntaments, de milers i milers de valencians. És per això que la maniobra d'impedir que TV3 ens aplegue, suposa un atac frontal a una de les iniciatives cíviques més importants dels últims anys, refrendada dia a dia per l'adhesió massiva de centenars de milers de valencians, com molt bé ho demostren les enquestes de la mateixa Generalitat.

4. Que els mateixos ciutadans, que han possibilitat la visió de TV3, són els que han reclamat i reclamen una Televisió Valenciana en valencià, a més d'expressar el seu desig perquè la nostra televisió autonòmica puga rebre's a Catalunya i les Illes Balears.

Paca Sevila,
secretària d'organització
UPV-Marina Baixa

Nota

El sondeig d'audiència de la TV3 al País Valencià, els resultats del qual va publicar EL TEMPS en exclusiva la passada setmana, ha estat dirigit pel professor Rafael Lluís Ninyoles.

Butlleta de subscripció

1r. cognom _____ 2n _____

Nom _____ Domicili _____

Població _____ Tel. Part. _____

Professió _____ Lloc de treball _____

Lloc de naixement _____ DNI _____

Se subscriu al setmanari EL TEMPS per un període d'UN ANY, prorrogable si no hi ha ordre en contra, i un import de:

☐ 11.660 pessetes - amb pagament:
☐ Anual (1 rebut per la quantitat abans citada)
☐ Semestral (2 rebuts de 5.830 pessetes)
(Sols en el cas de pagaments per bancs)

☐ 16.400 (Europa) ☐ 22.000 (Amèrica)

Forma de pagament:
☐ Dom. bancària. ☐ Xec bancari adjunt ☐ Gir postal núm. _____

(Firma)

• La subscripció representa un descompte de més del 10% sobre el preu de venda als quioscs.

Distingits senyors:

Caixa/Banc _____ Agència _____

Adreça _____

Població _____

Els pregue que fins a nova ordre els rebuts que presentarà Edicions del País Valencià, S. A. per l'import de la SUBSCRIPCIÓ ANUAL a pagar en:

☐ 1 rebut anual ☐ 2 rebuts semestrals

siguen pagats amb càrrec: ☐ al compte corrent ☐ a la llibreta d'estalvis

núm _____

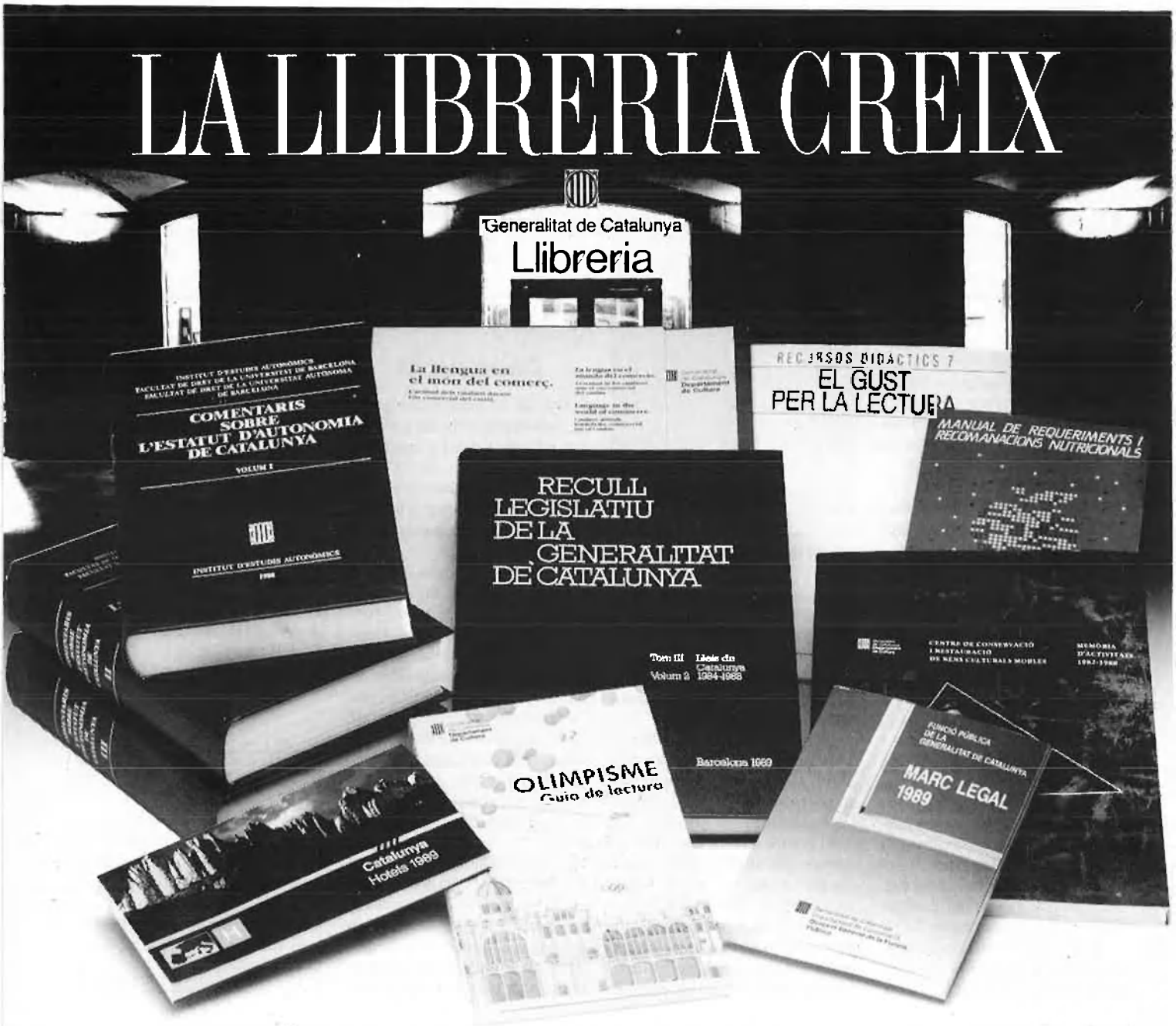
NOM I ADREÇA DEL TITULAR DEL COMPTE _____

_____

_____ de _____ 198_ (Firma)

EDICIONS DEL PAÍS VALENCIÀ, S. A. • C.I.F. A-46186821 • Avinguda del Baró de Càrcer, 40, 13a. • 46001 VALÈNCIA

LA LLIBRERIA CREIX

1.000 TÍTOLS EDITATS 200 TEMES TRACTATS

NOVETATS

Catalunya Hotels 1989

Funció Pública de la Generalitat de Catalunya, Marc legal 1989

Olimpisme, Guia de lectura

Comentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya

Manual de requeriments i recomanacions nutricionals

Recull legislatiu de la Generalitat de Catalunya, tom III, volum II

La llengua en el món del comerç

El gust per la lectura

Centre de conservació i restauració de béns culturals mobles, memòria d'activitats 1982-1988

Generalitat de Catalunya

Llibreria. Rambla dels Estudis, 118 (Palau Moja)
08002 Barcelona Tel. 302 64 62

CATALUNYA 1000 ANYS

Entre la història i el futur

Les festes patriòtiques, i més encara aquella que és considerada «el dia» o «la festa» nacional, existeixen a fi que els països i les nacions se celebren a si mateixos. La major part celebren el dia de la pròpia independència, el naixement del règim polític vigent, o la data que es considera més gran i significativa en la pròpia història. Pot ser el 4 de juliol als Estats Units, el 14 de juliol a França, o el 12 d'octubre a Espanya. Independència, revolució, descobriment d'Amèrica. Tot això, per recordar que la nació que celebra la seua festa té un origen comú, ha fet grans coses en el passat, i encara n'ha de fer en el futur. Normalment, per a confirmar-ho, les forces armades desfilen solemnement davant de les autoritats.

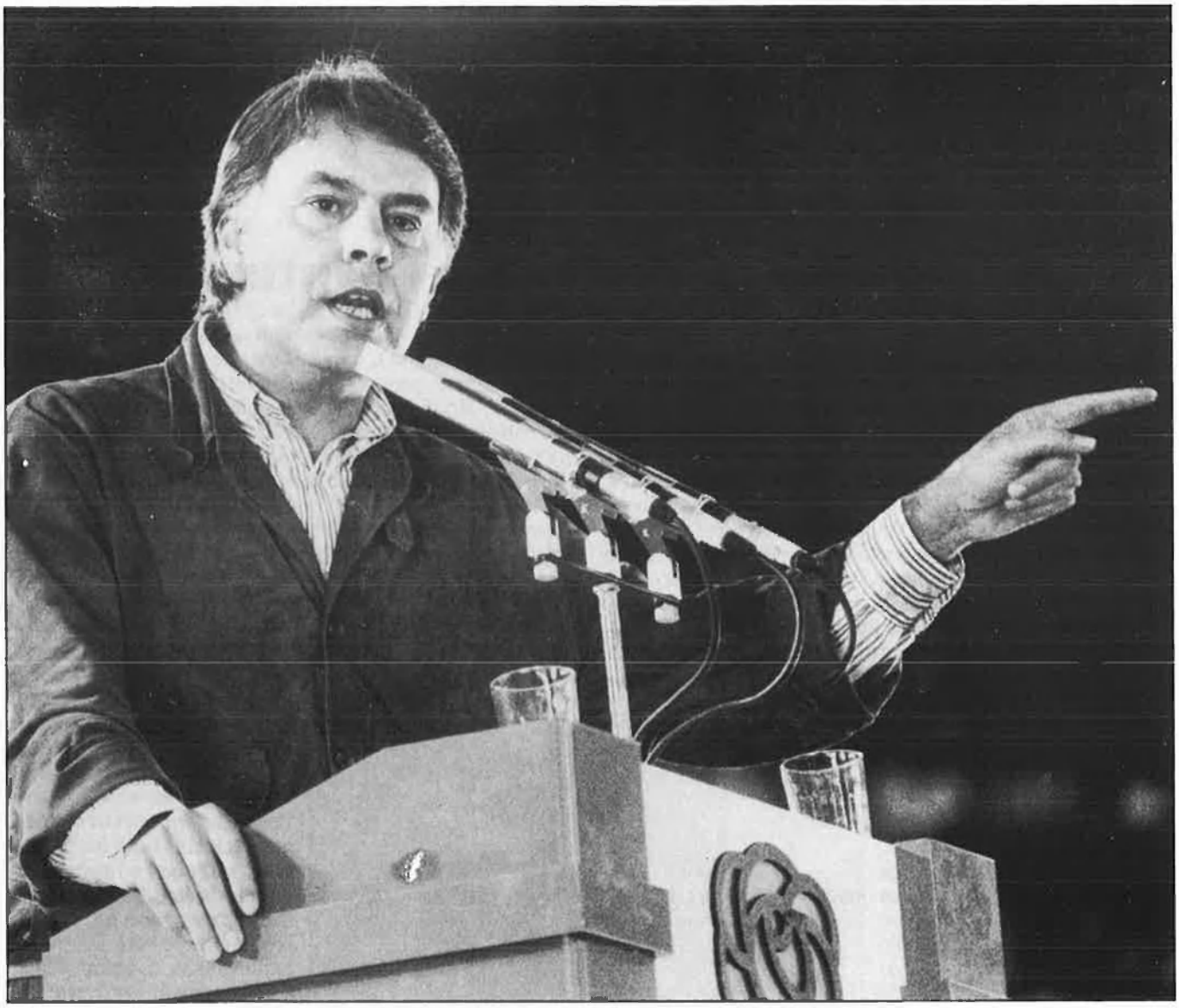
¿Què poden celebrar, però, les nacions que no tenen independència, ni estat, ni forces armades, ni un règim polític de fundació pròpia? Poden triar entre dos camins: celebrar una mena de *festes patronals* ampliades, o celebrar una festa amb un directe i explícit contingut polític: una festa que commemora, precisament, l'absència de tot allò de què disposen les altres nacions. Llavors, si s'ha triat aquesta mena de dia, no és estrany, ni és masoquisme polític, el fet de commemorar una derrota. Els valencians vam tenir l'opció d'institucionalitzar un dia així, amb el 25 d'abril, però precisament a les institucions no els convenia el sentit d'aquest record, i la seua projecció cap al present i el futur. L'Onze de Setembre és, a Catalunya, una commemoració d'aquesta mena. De fet, allò mateix que va tenir com a primer dia funest un 25 d'abril, va tenir la consumació final un 11 de setembre: són el primer dia i l'últim d'una mateixa tragèdia històrica. Per això són dies, i molt especialment el que ha quedat fixat com a Diada Nacional de Catalunya, que no es poden *celebrar* a la manera de les festes nacionals *normals*: en un dia així, commemorar —recordar— significa necessàriament reivindicar. O no significa res.

Per molt que les institucions públiques, començant per la mateixa Generalitat de Catalunya, hagen volgut convertir l'Onze de Setembre en una *festa nacional* com les altres, no és així. No es pot reduir a uns actes formals (sense desfilada militar), unes ofrenes de flors, una recepció, i deixar que el personal aprofite un dia lliure per anar a la platja. No té molt de sentit voler fer sensació de festa *normal* en un país que encara no és normal. Per a encarar un futur digne i propi, Catalunya hauria d'aprofitar cada onze de setembre per acostar-se una mica més a allò que podria haver estat, o que podria ser, sense aquell onze de setembre. Cada Diada Nacional hauria de servir per a assolir una mica més de coherència interior, una mica més de solidesa en les reivindicacions comunes, una mica més de seny solidari entre els partits.

I hauria de servir, si més no, per a recordar que aquesta escassa parcel·la recobrada de la llibertat perduda, és encara dramàticament insuficient. Recordar, per exemple, que encara és un altre poder, no un poder català, qui recapta i controla els impostos i el sistema financer dels catalans; que és un altre govern, i no un govern català, qui decideix sobre les carreteres, aeroports o ferrocarrils essencials de Catalunya; que és un altre govern qui retalla constantment tota possibilitat de presència internacional catalana; un altre govern qui impugna constantment davant d'alts tribunals cada esforç per aprofitar una mica més àmpliament les possibilitats d'un Estatut estret. O recordar, per exemple, que és un altre govern qui decideix quantes, i quines, televisions poden veure els catalans, i que una televisió catalana no ha d'arribar al País Valencià. I recordar —potser sense fer grans escarafalls, però recordar-ho vivament— que l'estat de dependència en què se celebra cada Onze de Setembre, procedeix en línia directa i no trencada d'una invasió i ocupació militars, d'un dret que mai no ha deixat de ser dret de conquesta.

Banalitzar l'Onze de Setembre, buidar-lo del contingut real de memòria històrica i del contingut reivindicatiu de cara al futur, és molt més que una manera d'enganyar-se: és fer que el dia i la festa deixen de tenir cap sentit *nacional*. □

ATAC FRONTAL DEL GOVERN CENTRAL CONTRA TV3 AL PAÍS VALENCIÀ

La força contra la raó

Mentre el govern central ha ordenat a ACPV el tancament dels reemissors que permeten la recepció de TV3 al País Valencià, el moviment de protesta creix i implica tots els sectors socials, culturals, professionals i polítics.

Pasqual L. Pla

La batalla per la recepció de TV3 al País Valencià ha començat. El Ministeri de Transports, Turisme i Comunicacions en un escrit amb data 4 de setembre insta Acció Cultural del País Valencià, propietària dels reemissors que permeten la recepció del canal català en tot el territori valencià, a tancar aquestes instal·lacions... «dada la inminencia de la iniciación de las primeras emisiones del tercer canal valenciano y de las graves interferencias que dicho canal sufriría en muchos puntos de la Comunidad Autónoma como consecuencia de las persistencia en el funcionamiento de los anteriormente mencionados reemisores que esa Asociación mantiene todavía en el ámbito de la Comunidad Valenciana...».

Davant d'aquest imperatiu administratiu, Eliseu Climent, secretari general d'ACPV assegura que «la nostra intenció, sempre que no es garantesca la recepció de TV3, és de no tancar els reemissors que hi ha instal·lats al llarg de tot el país per iniciativa dels ciutadans i que han pagat més de 100.000 persones amb la seua aportació a fi de poder rebre un altre mitjà de comunicació i exercir plenament el dret cons-

Així els ha fet Déu...

Rafael Company

Segurament les línies que segueixen estan impregnades de *sentiment perifèric*. És el preu que es paga per ser perifèria, i per ser considerats a tots els efectes com a perifèria.

Segurament, també, molts creuran que faig localisme, i que els temes valencians no interessen gens...

Però, humilment, s'equivoquen. Els valencians no som notícia aquests últims dies, en atenció als nostres tòpics conflictes sobre noms i colors, transcendits i transcendents. Els valencians som notícia ara, perquè el govern de *don* Felipe Gonzàlez, secció *don* José Barrionuevo, pretén que uns repetidors sufragats per les butxaques i els ajuntaments valencians, deixen d'emetre els senyals televisius per als quals van ser posades en funcionament. El govern espanyol pretén liquidar la recepció de la TV3, la televisió catalana, en les terres valencianes. I a la vegada, pretén impedir que les emissions de la futura Televisió Valenciana arriben algun dia fins a Catalunya.

La jugada perfecta. Concedint al canal autonòmic valencià les mateixes freqüències a través de les quals arriba la TV3, mataran els dos pardals d'un tir. Així són ells. Castissos. Castrants.

Aquestes coses passen, atents lectors, quan allò que li lleva la son al Consell d'Europa i a la Comunitat Europea és poder assolir la televisió sense fronteres, quan el que es pretén aconseguir és que els ciutadans europeus es coneguen, es comprenguen, es relacionen.

Quan allò que es fa a l'Europa democràtica (incloent-hi Hongria) és facilitar la recepció de les emissions de les televisions veïnes. Ací som diferents. En el Regne d'Espanya, vull dir. Ací els xics de Barrionuevo no es posen rojos quan pretenen impedir als ciutadans la recepció lliure d'una televisió que desitgen. Ací, aquesta Cort dels Miracles, és capaç d'acceptar com a lògica una limitació dels drets constitucionals d'aquests ciutadans al *seu* orient.

Així els fa Déu. O l'Atzar. El fet cert és que així se'ns mostren. Amb l'arrogància de qui creu tenir en les seues mans tots els ressorts del poder. Ignorants al mateix temps que s'oblidaren d'atressorar-ne un: la raó.

Don Felipe Gonzàlez, *don* José Barrionuevo, *dona* Rosa Conde, i l'acòlit de *don* Javier Nadal Arino (telèfon 91-7335500. Ext. 21525), director general de Telecomunicacions, han oblidat anteriors compromisos de l'administració central socialista. Per sort, les actes notarials refrescaran la memòria. Això i la mobilització a l'antiga usança, que ací (ara sí que es *ací*), als països mediterranis de l'extinta Corona d'Aragó, ens va la *marxa*.

Respectats censors: si venceu, no haureu convençut. Però per a vèncer necessitareu molt més que el desig. Perquè aquesta batalla de valencians, catalans i balears junts, puix a tots ens perjudiqueu, és més que una *història d'autonomies*. Ens juguem la llibertat d'informació i les formes democràtiques. I en això els aliats són més poderosos que la supèrbia.

Realment, el problema no és que aquest marc on conviuen la majoria dels pobles peninsulars, això que anomenem Espanya, haja estat pensat per *cabezas castellanas*. El problema són alguns d'aquests caps castellans...

Dissortadament, molts. □

Dada la inminencia en la iniciación de las primeras emisiones del tercer canal valenciano, y las graves interferencias que dicho canal sufriría en muchos puntos de la Comunidad Autónoma como consecuencia de la persistencia en el funcionamiento de los anteriormente mencionados reemisores que esa Asociación mantiene todavía en el ámbito de la Comunidad Valenciana, deberá proceder de forma inmediata a su apagado y desconexión, en evitación de otras medidas que esta Dirección General, tanto en salvaguardia de la legislación vigente como para garantizar la prestación de un servicio público legalmente concedido, se vería obligada a adoptar".

Lo que se le traslada para su conocimiento y efectos.

EL DIRECTOR PROVINCIAL,

Document amb què es demana la desconnexió dels reemissors instal·lats per ACPV.

titucional a accedir lliurement als canals d'informació que desitgen...».

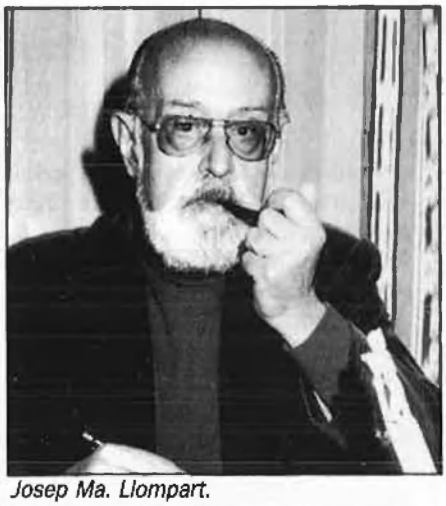
Així doncs, en l'inici de les emissions en període de proves de la TVV, els senyals dels dos canals autonòmics s'interferiran mútuament, tot impedint que els ciutadans valencians —com és el seu desig majoritari— puguen sintonitzar els dos canals, un fet que tècnicament és perfectament possible i que només la decisió —motivada per raons polítiques— del govern central pot fer impossible.

D'altra banda, importants sectors socials, culturals i polítics s'estan mobilitzant per afrontar l'arbitrarietat del ministre Barrionuevo. Així, a la petició que la TVV no impedesca la recepció de TV3 al País Valencià realitzada fa dues setmanes per centenars de periodistes i intel·lectuals de tota l'àrea lingüística catalana, s'han afegit tots els intel·lectuals distingits amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes que encara viuen: Francesc de B. Moll, filòleg i director; Joan Fuster, escriptor; Miquel Tarradell, arqueòleg i historiador; Vicent Andrés Estellés, escriptor; Manuel de Pedrolo, escriptor; Josep Maria Llompart, escriptor; Ramon Aramon i Serra, filòleg; Joan Coromines, filòleg; Pere Calders, escriptor; Enric Valor, escriptor i gramàtic; Xavier Benguerel i Marià Villangómez, escriptors. Aquests 12 intel·lectuals han adreçat una extensa carta al president del govern espanyol, Felipe González, on denuncien l'atemptat contra la llibertat d'informació i contra el patrimoni comú de la llengua catalana que significa la decisió del govern central. A més d'això, tots els sindicats dels Països Catalans, des de CCOO i UGT a la Confederació General del Treball de Catalunya-CNT, passant pel Comitè Confederal del País Valencià de CGT-CNT, la Unió de Pagesos, la Unió de Llauradors i Ramaders del País Valencià, etc., han manifestat el seu suport a la carta que ACPV va adreçar fa dues setmanes al ministre Barrionuevo.

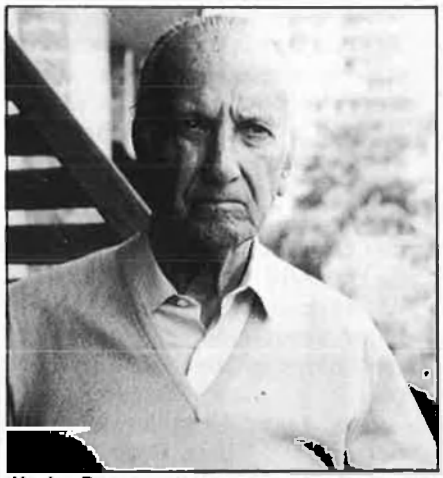
La batalla per la TV3 al País Valencià ha guanyat en protagonisme la convocatòria d'eleccions generals per al pròxim 29 doctubre i la represa del curs polític. Precisament, diferents grups polítics del País Valencià, Catalunya i Balears, com ara Unitat del Poble Valencià i el PSM, han presentat davant els Parlaments respectius sengles iniciatives parlamentàries per a exigir que no s'acabe amb la recepció de TV3 al País Valencià.

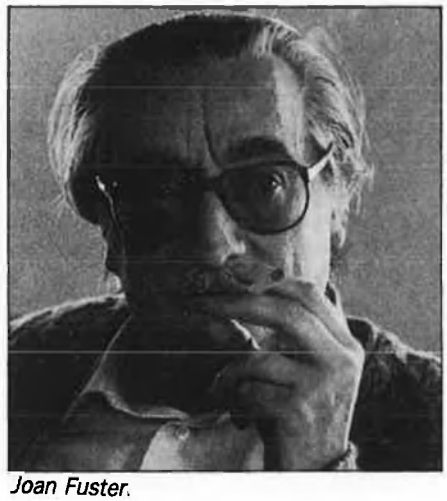
Enric Valor.

Josep Ma. Llompart.

Xavier Benguerel.

Joan Fuster.

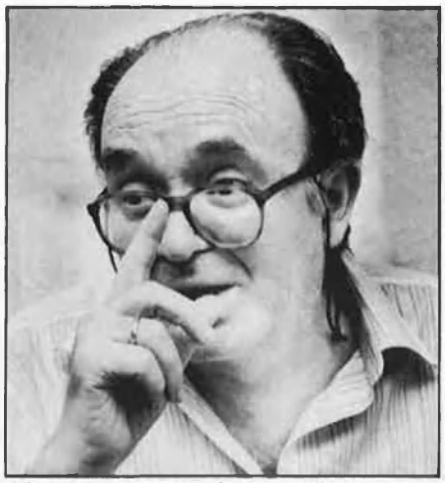
Carta oberta dels Premis d'Honor de les Lletres Catalanes al president del govern espanyol

Excel·lentíssim senyor president del govern espanyol:

Les manifestacions de la ministra portaveu del govern, fetes durant la conferència de premsa posterior al Consell de Ministres reunit el passat dia 25 d'agost, contenen un reconeixement de l'actitud bel·ligerant del govern que presidiu contra el dret, reconegut per l'article 20 de la Constitució, que tenen els ciutadans del País Valencià de continuar accedint lliurement a les emissions de la Televisió de Catalunya (TV3) —com fan des de fa vora quatre anys—, gràcies a l'esforç econòmic, coordinat per Acció Cultural del País Valencià (ACPV), de més de 100.000 valencians i més de 100 dels seus Ajuntaments, com els ciutadans de Catalunya de poder veure les emissions de la futura Televisió Valenciana (TVV).

És públic i notori que només les freqüències bàsiques amb què emeten les diverses televisions de l'estat espanyol, i encara no totes, han estat concedides amb tots els requisits que marca la Llei, i que, les que són utilitzades per tal de fer possible de completar la màxima cobertura del territori, s'han utilitzat en funció de si tenien o no una altra destinació. Malgrat això, en tots els casos, o bé han estat respectades, o bé —en cas de noves necessitats—, han estat negociades solucions adients.

Un cas flagrant com l'esdevingut en TVV, de canviar-li la freqüència que inicialment li havia estat concedida per una altra, la de la TV3, utilitzada al País Valencià des de fa vora quatre anys, aprofitada ja de fet per un milió de telespectadors del País Valencià, no pot tenir cap altra

Vicent Andrés Estellés.

Francesc de B. Moll.

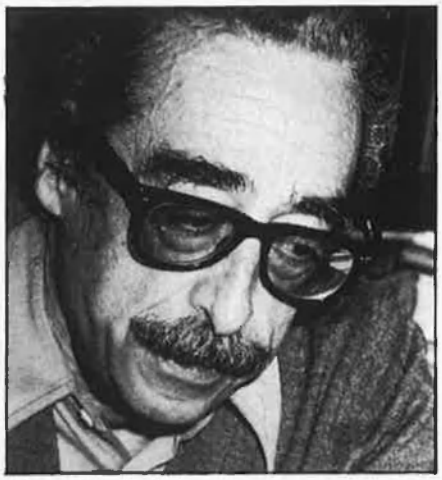
Pere Calders.

Ramon Aramon i Serra.

Joan Coromines.

Manuel de Pedrolo.

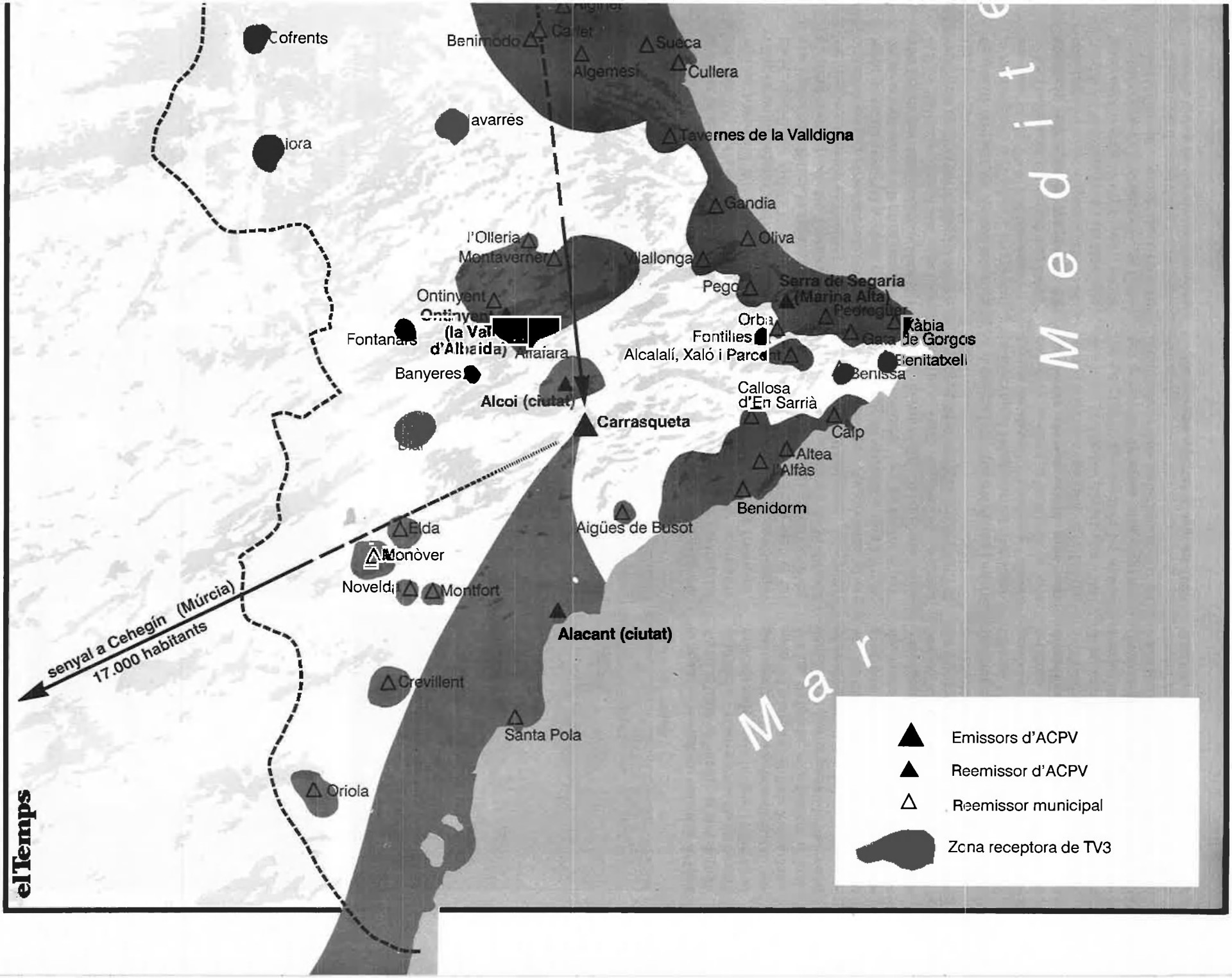
motivació que la voluntat política d'evitar la consolidació de relacions informatives entre territoris lligats per vincles històrics, lingüístics i culturals, en contradicció amb la Constitució, que el seu article 149.2 afirma que l'estat «facilitarà la comunicació cultural entre totes les Comunitats Autònomes d'acord amb elles». Precisament aquest acord ha estat clarament posat de manifest a través de les declaracions que en diverses ocasions han fet els presidents de Catalunya i el País Valencià en el sentit de la conveniència de compartir l'espai televisiu, perquè era evident que la coincidència de freqüències dificultaria tant la recepció de la TV3 al País Valencià com la de TVV a Catalunya.

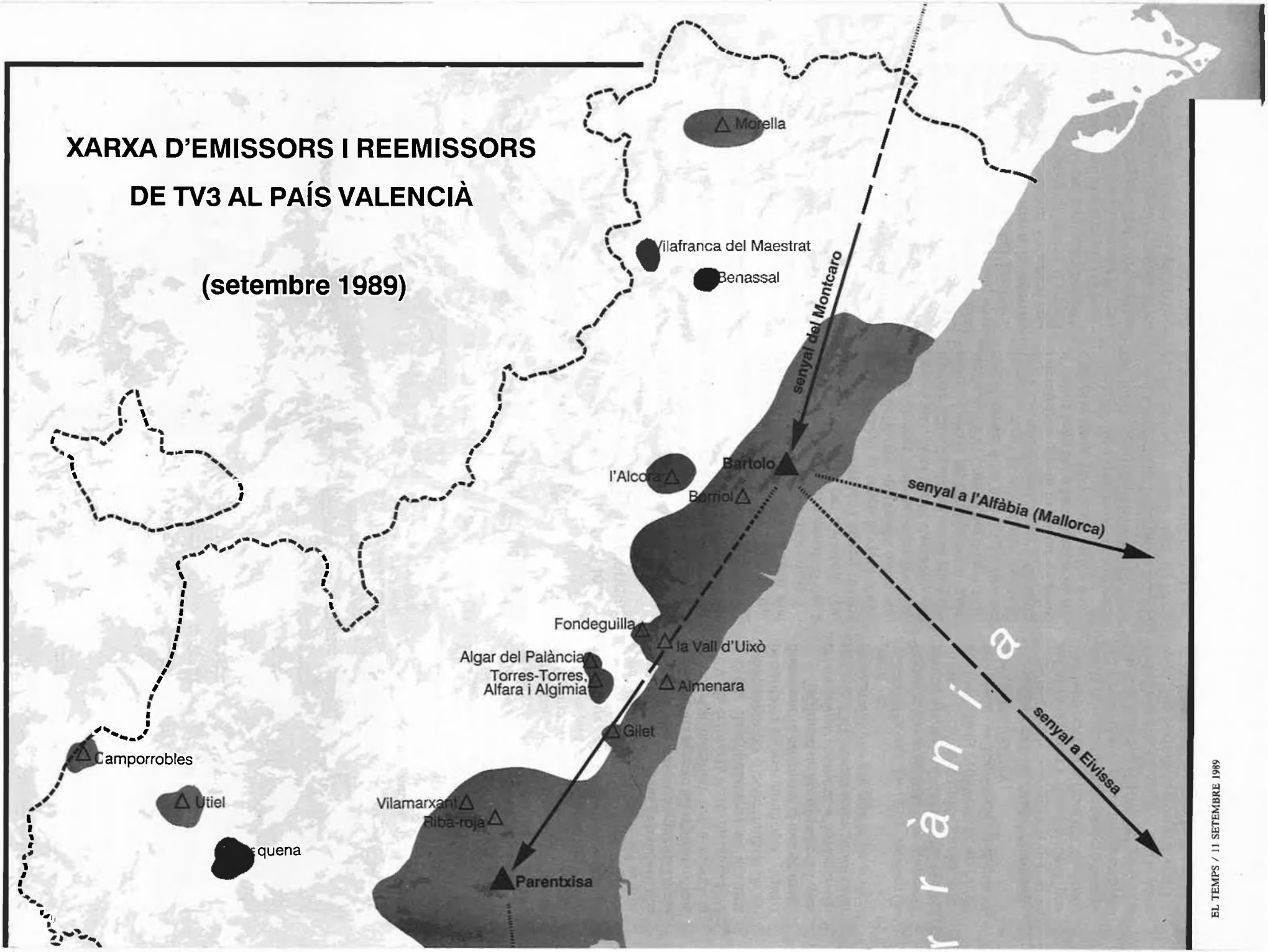
La Declaració Universal dels Drets Humans —que en el seu article 19 proclama «el dret a cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà d'expressió, sense consideració de fronteres»—, la Convenció Europea sobre els Drets de l'Home, les declaracions de la Conferència sobre la Seguretat Europea a Hèlsinki, els esforços tant del Consell d'Europa com de la Comunitat Econòmica Europea per promoure justament la televisió sense fronteres, i els mateixos preceptes constitucionals, no són compatibles amb el fet que el govern pretenga privar o bé forçar la il·legalització de la difusió i la recepció d'emissions televisives entre Comunitats Autònomes, al revés del que és normal a tota l'Europa democràtica, on s'ha fet tot el possible perquè les televisions dels territoris veïns o pròxims puguen captar-se més enllà de les respectives fronteres.

Aquests fets, que atempten contra la llibertat d'informació i que signifiquen un atemptat històric a l'àmbit comú de la llengua catalana (a més de deixar els valencians amb una oferta televisiva mínima en la pròpia llengua), poden fer pensar que s'inicia un procés que recorda les mesures preses en èpoques més o menys allunyades i que voldríem creure ja superades.

No podem oblidar el que en 1980 el senador socialista valencià Alfons Cucó afirmà al Senat: «Contra toda evidencia y contra toda razón se està procediendo, por lo que respecta al patrimonio lingüístico-cultural común a Cataluña, al País Valenciano y a las Baleares, exactament al contrario de lo que se pretende hacer con el área lingüística y cultural castellana. Lo que en un lado se protege, en el otro se intenta segregar, provocando, como desde hace años en el País Valenciano, un auténtico conflicto lingüístico que està adquiriendo cada dia mayores proporciones, y cuyos resultados no hacen otra cosa que prolongar entre nosotros, los valencianos, el genocidio cultural que engendró el centralismo político y el asimilismo cultural culminante en la dictadura franquista».

No cal que us diguem, senyor president, que farem tot el que estiga a les nostres mans perquè allò que hom vaticinava ara fa deu anys al Senat, no esdevinga una realitat, ni al País Valencià, ni a Catalunya, ni a les Illes Balears. □

Cofrents
Benimodo
Sueca
Algemesí
Cullera
Tavernes de la Valldigna
Gandia
Oliva
l'Olleria
Montaverner
Vallonga
Pego
Serra de Segaria
(Marina Alta)
Ontinyent
Orba
Fontilles
Xàbia
Alcalalí, Xaló i Parcent
Benitatxell
Benissa
Fontanars
Banyeres
Alcoi (ciutat)
Carrasqueta
Callosa
d'En Sarrià
Calp
Altea
l'Alfàs
Benidorm
Aigües de Busot
Elda
Monòver
Novelda
Montfort
Alacant (ciutat)
senyal a Cehegín (Múrcia)
17.000 habitants
Crevillent
Santa Pola
Oriola
Mar Mediterrani
Emissors d'ACPV
Reemissor d'ACPV
Reemissor municipal
Zona receptora de TV3
elTemps

XARXA D'EMISSORS I REEMISSORS
DE TV3 AL PAÍS VALENCIÀ
(setembre 1989)
Morella
Vilafranca del Maestrat
Benassal
senyal del Montcaro
l'Alcora
Bartolo
Borriol
senyal a l'Alfàbia (Mallorca)
Fondeguilla
la Vall d'Uixò
Algar del Palància
Torres-Torres,
Alfara i Algimia
Almenara
Gilet
senyal a Eivissa
Camporrobles
Utiel
Vilamarxant
Riba-roja
quena
Parentxisa
EL TEMPS / 11 SETEMBRE 1989

RAFA GIL

La prova: cartell amb les primeres freqüències de la TVV. Dalt, Leandre Lahuerta.

ENTREVISTA A LEANDRE LAHUERTA, DELEGAT DE HIRSCHMANN A VALÈNCIA

Proves contra les mentides de Rosa Conde

La decisió del govern de Madrid d'atorgar a la TVV les mateixes freqüències en què emet la TV3 al País Valencià, des de fa més de tres anys, provocarà pérdues milionaries en el sector d'empreses dedicades a l'equipament tècnic, a més de posar en evidència la maniobra política del govern socialista.

Pasqual L. Pla

Sembla que vostè pot demostrar que, contràriament al que assegura el govern central, la TVV tenia assignades unes freqüències diferents a les de TV3 al País Valencià...

—Efectivament. La meua empresa i les altres del sector han de preveure la fabricació del material tècnic que els instal·ladors necessiten per a adaptar ies antenes individuals i col·iectives quan entra en funcionament un nou canal de televisió, com ha passat amb la TV3, Canal Sur, Euskal Telebista, la televisió de Galícia o la televisió autonòmica de Madrid. En aquest sentit, des dels primers mesos d'aquest any, la direcció de l'empresa a Madrid, la multinacional Hirschmann, va prendre contacte amb les instàncies responsables de l'atorgament de les freqüències a la TVV a fi de saber quines serien i poder fabricar el material que en permetria la sintonització. A més, vam prendre contacte amb la Generalitat valenciana i amb la TVV i del resultat d'aquests contactes no vam tenir mai cap dubte que les freqüències de la Televisió valenciana eren canal 25 per a València, canal 63 per a Alacant i canal 65 per a Castelló. I aquest mateix convenciment el tenen la resta d'empreses del sector, que també tenen material fabricat amb aquestes freqüències. A més, hi ha també els cartells que havíem editat fa alguns mesos per a donar a conèixer les freqüències d'emissió de la TVV. Com es pot comprovar, són diferents a les que ocupa fins ara la TV3, canal 28 a València, canal 62 per a Castelló i canal 57 per a Alacant, i demostren que hi ha hagut un canvi d'última hora per a fer coincidir les freqüències de la TVV amb les de TV3.

—¿Des de quan tenien la informació sobre aquestes freqüències?

—La direcció de l'empresa a Madrid ja fa bastants mesos que coneixia aquestes freqüències, amb tota seguretat des de començament d'enguany.

—Vostè ha dit que la Generalitat valenciana també els va confirmar allò que havia conegut la direcció de Hirschmann a Madrid.

—Sí, una altra instància que ens va confirmar que les freqüències previstes eren diferents de les que té TV3 és la mateixa Direcció General de Mitjans de Comunicació...

—¿Em podria indicar el nom de la persona que els va confirmar això?

—No, no, no vull dir noms per no comprometre ningú, però ací et puc mostrar la còpia d'un pressupost que nosaltres vam passar a aquesta Direcció General respecte als repetidors que es podrien instal·lar per a captar la TVV i la valoració de les instal·lacions a fi que els ajuntaments sol·licitaren subvencions per a poder muntar els repetidors en els seus municipis. Aquest document va ser enviat el mes de maig.

—En funció de les freqüències que, en un primer moment, s'havien assignat a la TVV vostès tenen ja un estoc de material que ara potser no servirà per a res...

—Sí, sí és clar. Nosaltres havíem fabricat ja una gran quantitat d'aparells perquè els instal·ladors —els nostres clients— pogueren modificar les antenes individuals i col·lectives, en funció sempre de les freqüències que sabíem que tindria la TVV.

—¿Quin cost té aquest material?

—Jo calcule que entre el que hi ha ací al magatzem i el que s'havia previst fabricar fins a final d'any, arriba als 25 milions de pessetes, però hem de tenir en compte que la meua empresa tan sols té el 5 o el 10% del mercat al País Valencià, de manera que la suma total dels perjudicis d'aquest canvi és molt important. □

PSPV-PSC: ni TV3 ni TVV

Miquel Alberola

Durant els tres anys i mig que els senyals de TV3 penetren en el territori valencià —no en tot, perquè determinades zones han hagut de subjectar-se a una moratòria que resulta fàcil de justificar, si tenim present que la iniciativa s'auspicia de forma popular—, aquesta és la tercera ocasió en què ens comminen a renunciar-hi. I ara, a més de dos milions de televidents. I ara, enèrgicament: sense pròrrogues, amb tractats d'aplicació immediata. Amb ultimàtums, des de Madrid, ministerialment. Segons els càlculs del Ministeri de Transport, Turisme i Comunicacions, TV3 ha d'abandonar les freqüències de què se servia al País Valencià, ja que la LOT (Llei d'Ordenació de les Telecomunicacions) les havia *reservades* per a la circulació de TVV. En el catàleg de la Direcció General de Telecomunicacions s'han consumit, de sobte, els itineraris —tots— de TV3 cap al País Valencià, i, per tant, de TVV cap a Catalunya.

Això diu Madrid, el govern de Madrid. Els secretaris generals del PSPV i PSC, Joan Lerma i Raimon Obiols, en el moment de redactar aquest paper encara no s'hi han pronunciat. I el silenci respectiu ens suggereix un parell de lectures. Una: hi estan d'acord. I l'altra: no comparteixen la notificació de Madrid, però PSPV i PSC són *souvenirs,* merament, d'una època anterior a la fusió amb el PSOE. I si filem prim, podem efectuar una altra lectura: hi estan d'acord i són *souvenirs.* Amb els seus silencis no podem sinó especular en un d'aquests tres sentits, i si els ve de gust, ja ens aclariran on ens havíem equivocat i per què la formulació era incorrecta. Lerma i Obiols —i no la militància de base ni destacats afiliats, que ja s'han decantat contraris a les pretensions del ministeri— són, en gran mesura, responsables que valencians i catalans no puguem intercanviarnos TV3 i TVV. Participen d'una responsabilitat diàfana en el cas, federal, si volen, perquè el que no planta cara, atorga que els nostres països perden un dels drets més pedestres. I és cap a ells que haurem d'apuntar, si fem cas a les seues retòriques autonomistes i federalistes.

Perquè, ben mirat, a Madrid li importa un rave que TV3 arribe o no al País Valencià i que TVV faça o deixe de fer a Catalunya. Allà tant els fa que la recepció de TV3 al País Valencià haja costat 400 milions de pessetes i que el finançament haja anat a càrrec de més d'un centenar d'ajuntaments i de més de cent-mil veïns. I que tantes personalitats o quants professionals de la comunicació i més quants partits polítics, forces sindicals i entitats culturals hagen reaccionat contra els seus propòsits. No els afecta ni remotament. ¿Com ha d'afectar-los, si no afecta a Joan Lerma ni Raimon Obiols? ¿I què en fem ara, de l'oratòria sobre les bones relacions entre els socialistes valencians i els catalans? ¿I de la coordinació d'estratègies comunes anunciada per Lerma el passat 6 de juny a Barcelona? ¿O és que aquest silenci ja significa una estratègia comuna?

És possible que sí, si pensem que Madrid, amb tota probabilitat, no s'hi hauria ficat mai si no fóra perquè algú, des de València —qui sap si també des de Barcelona—, no haguera demanat l'auxili central, perquè la impopularitat no té els mateixos efectes si s'executa via Madrid que via autonomia. Perquè el ministre Barrionuevo revalida amb completa seguretat, ja que se la juga en el quadrilàter estatal, i els altres, els d'ací, poden veure's afectats, amb la intensitat que siga, a l'hora del comici perifèric. Un risc que qualsevol aspirant sensat no correria, per arguments obvis. Pel costat que t'ho mires, Obiols i Lerma hi estan vinculats: un, probablement, més que l'altre, aspecte que no eximeix l'altre.

Ens trobem davant un problema que ofereix solucions tècniques i dificultats polítiques per part del PSOE i els màxims compromissaris dels *souvenirs* PSPV i PSC —insistesc: no del militant que viu al cantó ni d'uns quants càrrecs que potser no repetiran—. Al País Valencià, l'única posició *autoritzada* sobre el cas ha estat la de l'ex-periodista Ernest Nabàs, el qual firmava la redacció com a PSPV-PSOE, en termes absoluts, sense haver-li demanat a Déu que el lliurara de parlar per boca dels altres. Nabàs, amb el beneplàcit, ha plantejat la discussió amb objectius de falsa disjuntiva: o una o l'altra, ja que una exlou l'altra (la TV3). «Si TV3 —escriu Nabàs— fuese un obstáculo, los socialistas valencianos estaríamos —el plural deu ser majestàtic— porque el pueblo valenciano viese bien la TVV». I fa més endavant: «Si las televisiones autonómicas invaden otro territorio, el necesario control democràtico de estos entes públicos deberían ejercerlo todas las comunidades sobre las que el medio ejerce un impacto». Ja té faena, si vol, amb TVE-I i TVE-2. I acaba: «No podemos dejarnos llevar por la fàcil demagogia de la libertad de expresión, cuando quizà se esconden intereses estrictamente mercantilistas».

Perquè Nabàs té raó: ¿qui n'ix guanyant? És la primera pregunta que Sir Arthur Conan Doyle feia formular-se a Sherlock Holmes. D'entrada, el director general de l'ens RTVV, Amadeu Fabregat. Per les raons que aquest setmanari ja ha explicat i perquè, damunt, s'aprofita de la infrastructura de repetidors instal·lats per Amics de TV3. I amb això s'atribueix, automàticament, la clientela de TV3 i el 80% de la cobertura. No està gens malament. Però Fabregat és simplement un director general, a banda de la nineta dels ulls de Joan Lerma, que la seua faena li va costar. I encara que seria excessiu dir que Lerma ha estat capaç d'haver inventat TVV per tal que TV3 desaparega del seu territori, no li ve malament del tot que això passe. Sobretot, perquè TV3 fabrica nacionalistes i mai no se sap quina cosa pot passar. I, per què no dir-ho també, al president Lerma —això van al·legar els seus col·laboradors quan van destituir Maria García Lliberós del centre regional de TVE— no li interessa una televisió amb la qual no puga guanyar les eleccions. I això, amb Fabregat, està solucionat.

En tot cas el silenci de Joan Lerma té profundes raons en què fonamentar-se, però el de Raimon Obiols no: per trajectòria i per sensibilitat en el tema. Si ell creu que s'ho val sacrificar-ho, endavant amb les estratègies comunes i amb el dol comú pels difunts PSC i PSPV. El seu silenci —el dels dos— no pot ser més loquaç. □

ENTREVISTA A JOSÉ BONO, PRESIDENT DE CASTELLA-LA MANXA, SOBRE EL CONFLICTE DE LES AIGÜES DEL XÚQUER

L'aigua, per als més pobres

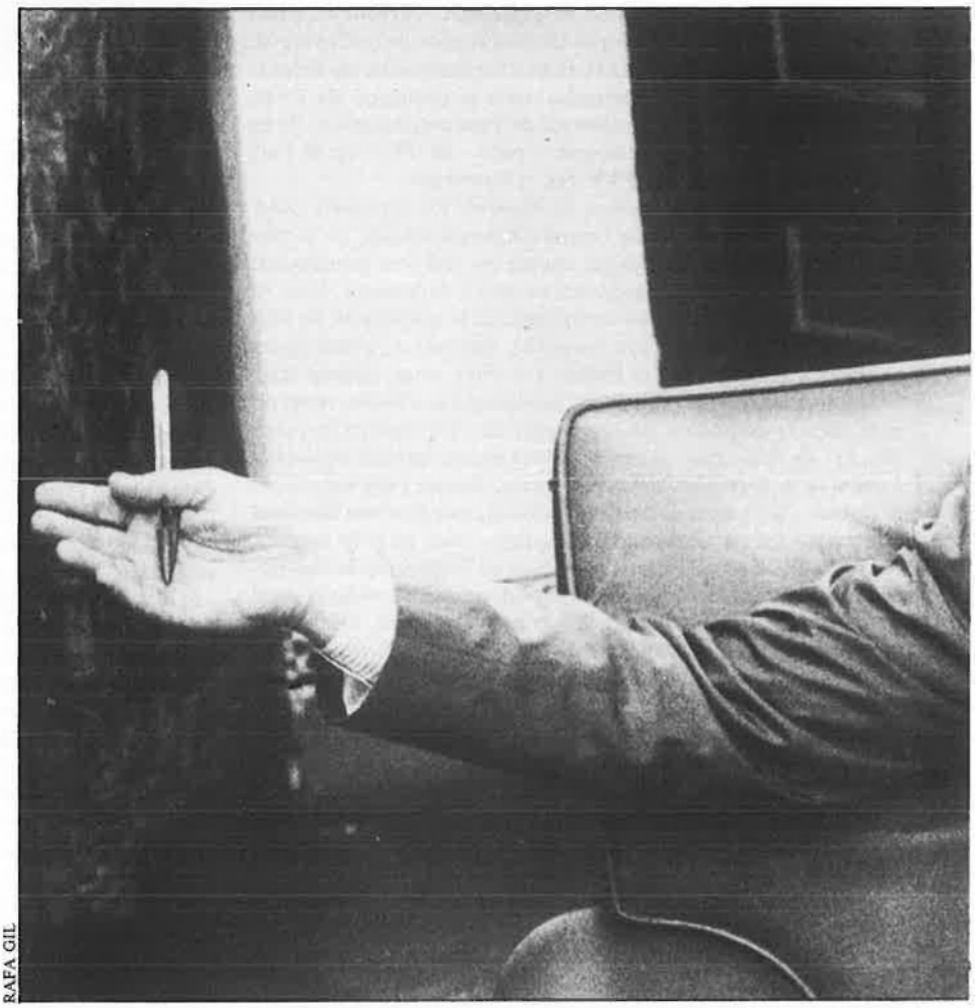
Sense ambigüitat, dient clarament el que pensa i sent, el president de Castella-La Manxa explica en exclusiva per a EL TEMPS la seua posició sobre el conflicte que enfronta castellano-manxecs i valencians arran d'un decret del govern central que preveu la transformació en regadiu de 50.000 Ha que utilitzaran les aigües del Xúquer.

J. R. Lluch

En ple estiu, quasi per sorpresa, el govern central ha aprovat un decret que preveu la transformació en regadiu de vora 50.000 hectàrees (en un perímetre de 68.000) de les províncies de Conca i Albacete. El decret ha estat aplaudit pel govern, també socialista, de Castella-la Manxa i per tots els habitants d'aquesta comunitat autonòmica i ha estat contestat amb força i, de vegades, amb virulència, pels agricultors valencians que, possiblement, es poden veure afectats per l'aprofitament de les aigües del Xúquer pels regants manxecs. El govern valencià ha recorregut aquest decret i igual han fet altres institucions valencianes en un intent de paralitzar les transformacions dels secans de Castella-La Manxa en regadiu mentre no estiga aprovat el Pla Hidrològic nacional i no es consensue si, definitivament, hi ha excedents d'aigua en la conca del Xúquer o no.

El president del govern autonòmic de Castella-La Manxa, José Bono, ha assegurat en una entrevista concedida en exclusiva a EL TEMPS en la seu de la institució, a Toledo, que vol traure a aquest assumpte qualsevol aprofitament demagògic, alhora defuig el possible enfrontament entre els agricultors de la seua regió i els valencians, però no cedeix ni un pas quan defensa el dret del territori que presideix a aprofitar l'aigua del Xúquer. José Bono, per començar explica la situació de Catella-La Manxa.

—Castella-La Manxa és una regió que té importants rius que la travessen —Guadiana, Xúquer, Tajo o Segura—, és a dir, és una regió per on es veu passar molta aigua i, a pesar d'això, tradicionalment s'hi ha cregut que el regadiu no era rendible i, inclús més, que no hi era possible. Però li donaré xifres per a tenir més clara la situació: Al País Valencià, 27 de cada cent hectàrees cultivades són de regadiu, en canvi a Castella-La Manxa només estan regades 7 de cada cent hectàrees. Aquestes dades posen de relleu una situació que condueix a pensar que, pel que fa a l'aigua, hi ha hagut un oblit històric amb aquesta regió.

RAFA GIL

«Crec que hi ha aigua per a tots, per això no considere que al País Valencià hagen d'alterar-se

En aquest sentit, molts ciutadans d'aquesta terra han hagut d'abandonar-la perquè ací no podien viure. Entre la gent que se n'ha anat a València, a Madrid o a l'estranger hem perdut mig milió d'habitants en menys de 40 anys, ja que el 1950 teníem dos milions d'habitants i a hores d'ara només en tenim un milió sis-cents mil. I se n'han anat, senzillament, perquè no hi podien viure, perquè el secà no és prou rendible en molt del nostre territori. Per tot això es pot comprendre fàcilment l'interès que el govern de Castella-La Manxa ha tingut i té perquè augmenten les terres de regadiu.

—¿Aleshores, segons el seu parer, el decret resol una injustícia històrica?

—Sí, efectivament, hem demanat els regadius per a solucionar una situació d'injustícia secular i hem rebut una resposta per part del govern d'Espanya que jo crec que és solidària, d'atendre

aquells que més ho necessiten.

—Al País Valencià, però, el decret del govern ha sembrat una gran preocupació per les repercussions que pot tenir.

—Jo, seriosament, no considere que al País Valencià hagen d'alterar-se, preocupar-se ni perdre el bon sentit, senzillament perquè crec que hi ha aigua per a tots, per a mantenir els regadius que hi ha actualment a València i per a posar en regadiu a Castella-La Manxa les terres que es demanden. beure. Aquesta és la prioritat absoluta sobre qualsevol altra, i per això en cas que faltara aigua per a regar, mai no n'ha de faltar per a beure. En segon lloc, l'aigua s'ha d'utilitzar per als regadius i finalment, els últims en les prioritats de l'aprofitament de l'aigua són les companyies elèctriques, les quals, des del meu punt de vista injustament, han estat sempre les primeres. Però el president d'aquesta regió no ha estat elegit per a defensar els interessos de les companyies elèctriques.

Crec, doncs, que la mesura del govern respon una miqueta a la mateixa teoria que el teòleg Duns Escoto explicava per a fer comprensible el misteri de la virginitat de la Mare de Déu: pogué, convingué i, en conseqüència, ho va fer. I el govern d'Espanya ha pogut fer el decret, perquè en té les competències; convé que ho faça, senzillament perquè així atén un territori d'Espanya que ho necessita més que altres, ja que és més pobre i com que ha pogut i ha convingut, ho ha fet i jo estic content per això.

—Això, senyor Bono, està molt bé, però s'assegura que aquestes terres que es poden posar en regadiu són propietat de grans terratinents i no de petits propietaris.

—No, no en absolut. El decret del govern no només preveu el regadiu, sinó que significa un pla de transformació i de repartiment de la terra que és una vertadera revolució agrària, una autèntica reforma agrària. I a més cal tenir en compte que el decret no significa que als grans terratinents de la zona l'estat els pose en regadiu els milers d'hectàrees que posseeixen, sinó que hi haurà les corresponents expropiacions perquè la unitat màxima d'explotació siga de 50Ha. Cada agricultor no podrà tenir més d'una unitat, i si té fills, una altra unitat de 50 Ha per fill.

—El govern central ha aprovat aquest decret sense atendre els plantejaments dels regants valencians i sense atendre les objeccions que el conseller Font de Mora havia fet saber al ministre Romero. ¿Ha pogut més la pressió política que vostè ha fet que la que ha fet el govern valencià?

—No, aquest no és en absolut un problema de pressió política. En primer lloc perquè jo no ho he plantejat

per aquest decret del govern».

—¿En quines dades es basa vostè per a fer aquestes afirmacions?

—Aquestes afirmacions, les faig en base al fet que el balanç hidràulic del riu Xúquer, ben estudiat, dóna per a posar aquestes hectàrees que preveu el decret en regadiu, i les faig també —i en això crec que coincidiré també amb els agricultors valencians i amb el govern autonòmic valencià— en base a les prioritats de l'aigua.

—¿Quines són, per a vostè, aquestes prioritats?

—L'aigua és escassa, de manera que primer que res s'ha de fer servir per a

així, sinó que he fet saber les necessitats de Castella-La Manxa i aquestes necessitats s'han atès des del govern d'Espanya. I en segon lloc li diré que el senyor Lerma és un home molt influent en la política nacional, molt influent en els àmbits del partit socialista, però també és cert que el govern d'Espanya —de majoria absoluta— no necessita comprar cada dia els vots en el Congrés de Diputats per a obtenir majories i això li ha donat la força de no haver de sentir-se pressionat. És una il·lusió tractar de pressionar el govern de Felipe González, perquè ¿qui té més força que aquell que representa la majoria del poble espanyol?

—Tot i això, s'ha dit insistentment que el ministre Virgilio Zapatero, manxec, hi havia jugat un paper fonamental.

—Jo crec que el ministre Zapatero ha estat un membre més del govern i si algú pretén dir que perquè és diputat per Conca ha influït en aquesta decisió, em sembla que no diu la veritat. Virgilio Zapatero és un home equànime i és perfectament conscient que ell no és ministre per Conca. Ell és ministre d'Espanya i em consta que la seua intervenció en aquest tema no ha estat provinciana, ni de defensa dels interessos del seu poble, sinó de defensa de l'interès de tota la nació.

En canvi i ja que ho diu, en alguna ocasió vaig escoltar un ministre, que era diputat per València i que ara sembla que no desitja tornar a presentar-s'hi [José Maria Maravall, ex-ministre d'Educació], que davant els mitjans de comunicció es pronunciava en favor de determinades opcions territorials del districte que l'havia elegit, de manera que més em semblava que parlava com a diputat per València que com a ministre d'Espanya, però també és una posició legítima que respecte.

—El cert és que aquest decret, després del desgast que vostè està patint per l'assumpte del camp de tir d'Anchuras, li ha vingut com un baló d'oxigen, sobretot per les crítiques que està rebent des de l'esquerra.

—En aquesta regió l'esquerra està molt ben representada: el Partit Socialista hi té majoria absoluta i aquells que, jo diria que des d'un punt de vista estètic, se situen a l'esquerra del PSOE, com ara el Partit Comunista, jo diria per a informació dels lectors d'EL TEMPS que el PC no té en aquesta regió ni un sol diputat, ni un sol senador, ni un sol diputat regional i només tres diputats provincials. Atenent els resultats de les últimes elec-

RAFA GIL

«Jo em sent molt més solidari dels regants valencians que dels accionistes de les companyies elèctriques».

cions podem comprovar que el desgast de què em parla és més un dicurs de predicadors il·luminats que de gent que parla amb coneixement de causa: a Ciudad Real, on està situat el municipi d'Anchuras, el PSOE ha obtingut el 51% dels vots.

A banda d'això, el tema d'Anchuras és una competència del Ministeri de Defensa i no del president d'aquesta comunitat, tal i com recentment ha estimat el Tribunal Constitucional, de manera que no crec que el govern d'Espanya haja atès cap altra raó que la solidaritat a l'hora d'aprovar el decret.

—És evident que perquè es puguen regar les hectàrees que preveu el decret cal que hi haja excedents. Si segons els informes de què es disposa no hi ha excedents en el Xúquer ¿com pensa el govern que presideix que ha de ser el repartiment de les aigües d'aquesta conca?

—El balanç hidràulic que s'ha de fer de la conca s'ha de basar en la realitat dels actuals conreus i dels potencials que preveu el decret i des del nostre punt de vista el balanç hidràulic del Xúquer permet posar en regadiu les hectàrees que preveu el decret en Castella-La Manxa, sense que això signifique cap minva per als actuals regadius valencians. Ara, també és cert que l'ampliació il·limitada dels regadius valencians ja no seria possible, lògicament.

Caldria també revisar les concessions que es van fer en el seu dia, per exemple per a produir electricitat, perquè aquesta energia pot ser produïda per les companyies elèctriques amb altres materials, com ara carbó, petroli, urani, etc., però regar, només es pot regar amb aigua. De manera que jo em sent molt més solidari dels regants valencians que dels accionistes de les companyies elèctriques i jo demane que els regants valencians se senten més solidaris dels seus germans de Castella-La Manxa que dels productors d'energia elèctrica.

—Segons vostè, doncs, hi ha aigua per a tothom...

—Sí, crec que hi ha d'haver aigua per a tothom i si de mi depenguera tranquil·litzar els regants valencians, els diria que no es deixen dur a la rebel·lió per interessos aliens als de les seues pròpies terres.

—De les seues declaracions es desprèn que els actuals regadius valencians són intocables, però que a l'hora de plantejar noves transformacions que aprofiten l'aigua del Xúquer, Castella-La Manxa vol transformar en regadiu les terres que acaba d'aprovar el decret... ¿és així?

—Sí, jo crec que es pot afirmar el que vostè diu i em sembla que els actuals regants no han de sentir-se gaire preocupats. Potser caldrà ajustar alguna concessió que siga manifestament excessiva —si és que n'hi ha alguna—, però ha de ser en una taula negociant, i en cap cas des de la posició que ningú es considere amo del Xúquer, perquè el Xúquer ni és de València ni és de Castella-La Manxa: és de domini públic i cal atendre les prioritats de tota mena que hi ha. □

CALENDARI PARLAMENTARI PER A L'ÚLTIM TRIMESTRE DE 1989

Lleis pendents

Nombrosos projectes legislatius, que durant l'estiu han estat aturats, seran estudiats aquest mes de setembre als tres Parlaments dels Països Catalans. La convocatòria d'eleccions generals anticipades no afectarà, almenys directament, aquest procés autonòmic.

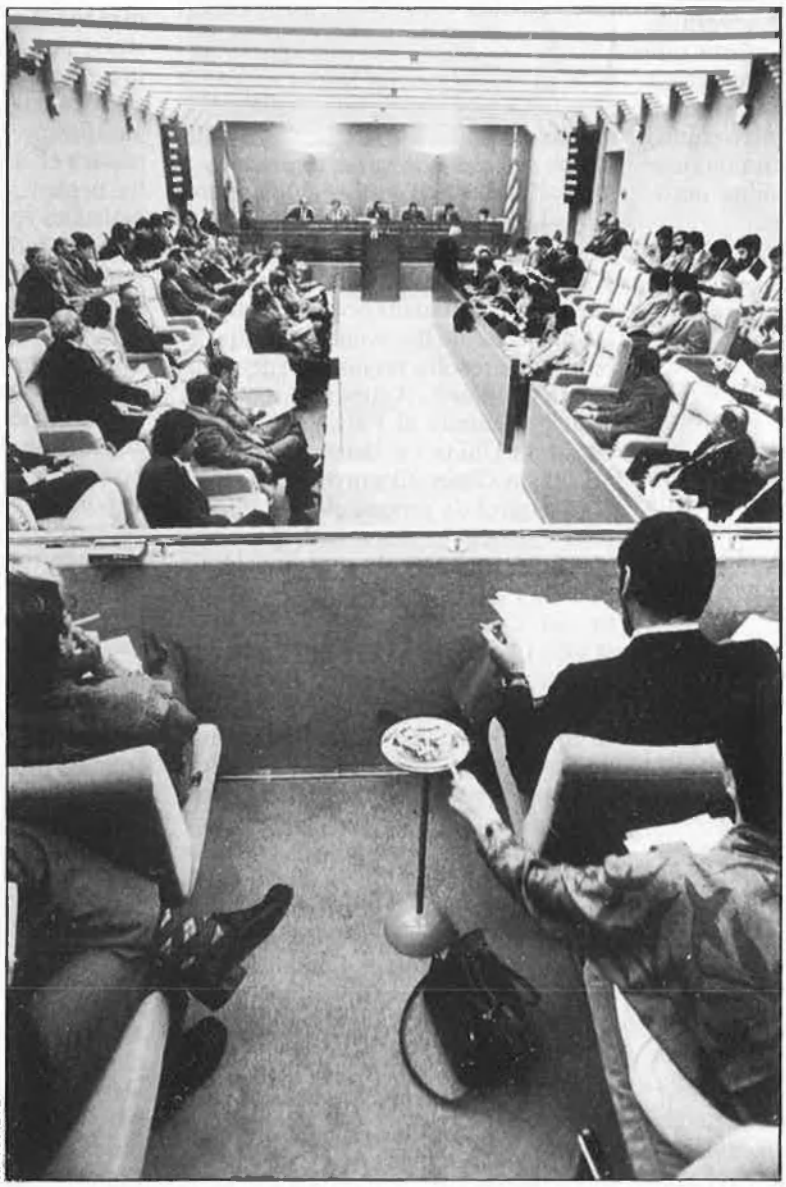
E. Roig/M. Payeras/A. Punsola

El curs polític que ara comença veurà aprovats diversos projectes de llei que van iniciar la seva tramitació abans de l'estiu i que va quedar interrompuda per les vacances. Alguns d'aquests projectes de llei fan referència a processos administratius, però d'altres afecten al ciutadà i incideixen en problemes quotidians.

La Llei de pressupostos pel 1990 és, una de les més importants que es discutirà i aprovarà en aquest mes de setembre als Parlaments de Catalunya, Balears i País Valencià. Aquest any, però, la tramitació del projecte de llei de pressupostos potser no pasarà desapercebuda, com altres anys, ja que s'esperen restriccions.

Segons ha manifestat a EL TEMPS el portaveu del grup parlamentari de CiU al Parlament de Catalunya, Antoni Subirà, «com que el govern central ha retallat els pressupostos estatals, els governs autonòmics hauran de fer restriccions, no perquè les vulguem sinó perquè ens hi veurem forçats». Una altra novetat són un bon grapat de projectes legislatius que pretenen la defensa del ciutadà com a usuari i com a consumidor. Un exemple n'és el projecte de llei de disciplina del mercat, que aquest últim trimestre de l'any es discutirà al Parlament de Catalunya. Es tracta d'un intent de legislació per al consumidor, a nivell de l'existent en altres països d'Europa. Una altra llei totalment europea que es debatrà al Parlament català és la referent a la policia de l'espectacle. Aquest projecte legislatiu, una vegada aprovat, incidirà molt especialment sobre la primera causa de mortalitat dels joves: els accidents de trànsit el cap de setmana per l'alcoholèmia. És a dir, amb la policia de l'espectacle, que no seria una nova policia sinó una col·laboració dels mossos d'esquadra i la policia municipal, el govern català pretén que s'acompleixi la normativa d'horaris i altres indicacions dels locals públics, discoteques, bars musicals, etc. «En definitiva, no seria una policia de vigilància de tipus purità —manifesta Antoni Subirà—, però sí que controlarà aquells factors que contribueixen al creixement de la perillositat de les carreteres catalanes les nits de divendres i dissabte».

En aquest mateix sentit i encara en fase d'esborrany, el govern català aprovarà en el pròxim consell executiu un avantprojecte de modificació de la Llei de substàncies que generen dependència. Amb això, el que es pretén és augmentar les sancions al locals que serveixin begudes alcohòliques a menors. Al País Valencià l'únic projecte de llei que es debatrà aquest mes sobre qüestions de joventut és el referent a la participació juvenil, projecte que encara s'ha de discutir en comissió parlamentària. A Balears, el govern no ha elaborat cap projecte de llei referent a la seguretat i control de comportaments de joves i adolescents.

RAFA GIL

Les Corts valencianes.

Llei sanitària i Vall d'Aran

Altres projectes legislatius que el juny de 1990 seran ja lleis efectives a Catalunya, són el projecte de Llei d'ordenació sanitària, que afectarà tant el sector públic com el privat amb els lligams que els relacionen; el projecte de llei d'organització, procediment i règim jurídic de l'administració de la Generalitat i el projecte de modificació de la regulació de la legítima.

La Llei de procedi-

ment i règim jurídic de l'administració és molt important, ja que per primera vegada s'unificarà en un sol text tota la dispersió de normativa de dret administratiu. A més, aquesta llei introdueix elements que agiliten la relació entre ciutadans i administració, en concret es tracta del «silenci administratiu positiu». Això significarà que una persona que vulgui obrir un negoci com un taller i ho sol·liciti a l'administració, si aquesta no li respon en el termini que ella mateixa hagi establert, significarà que pot tirar endavant sense esperar més. Això exclou, òbviament, casos com el d'una concessió per a obres públiques.

Un altre projecte de llei important que el Parlament català discutirà el nou curs polític és el referent al règim especial de la Vall d'Aran. Projecte que s'espera polèmic ja que no satisfarà els partits aragonesos que volen una autonomia no solament administrativa per a la comarca, mentre que el govern de la Generalitat de Catalunya afirma que el màxim que pot donar és justament una àmplia autonomia administrativa però no legislativa, ja que això signifi caria capacitat de cedir sobirania, una sobirania que com a comunitat autònoma Catalunya no té.

Assumptes pendents al Parlament valencià

Les Corts valencianes inicien el curs polític amb un calendari ple de projectes i proposicions de llei. En total, són set projectes de llei i sis proposicions que s'han presentat per a ser discutits i convertir-se en lleis l'any 1990. El primer projecte legislatiu que, sens dubte, es discutirà és el referent a la llei de taxes. Aquest projecte ja ha complert totes les fases que marca la llei en aquesta materia, i sols li falta la presentació al ple de les Corts. Una altra futura llei, actualment en tramitació, és la que fa referència a la Coordinació de les Policies Locals, un projecte legislatiu que en principi no presenta massa problemes.

El calendari parlamentari valencià de l'últim trimestre de l'any es completa amb altres projectes de llei de caire divers com ara la reforma de la Llei de la funció pública; la Llei de partits judicials, projecte pendent de presentació; el Pla estadístic i l'ordenament de les Caixes d'Estalvis al País Valencià.

Un projecte important encara no vist per tota la corporació parlamentària és el referent a la Llei d'iniciativa popular. Una proposició de llei que també

Un dels projectes a Llei que es debatrà al Parlament català serà el de la policia de l'espectacle.

es presenta a Balears. Es tracta en definitiva d'una proposta legislativa que, si fóra aprovada, suposaria la possibilitat que els ciutadans pogueren presentar projectes de llei només complint el requisit de recollir un nombre determinat de signatures. Aquesta proposta ha estat presentada al País Valencià per Esquerra Unida i a Balears pel Partit Socialista Obrer Espanyol.

El capítol de proposicions de llei al País Valencià es tanca amb dues modificacions de llei sobre la situació actual als Palmerars d'Elx, una proposta del Centre Democràtic i Social (CDS) i l'altra d'Esquerra Unida. En definitiva, les dues modificacions destaquen el proteccionisme d'aquesta zona com a part de la personalitat natural del País Valencià. En fase d'esborrany queden també altres proposicions de llei com la Llei de renda social mínima i dues proposicions més que va presentar abans de l'estiu el partit regionalista Unió Valenciana. Una és la referent a la Llei de funció pública, i l'altra es tracta de la regulació d'un consell assessor de planificació regional.

Projectes legislatius a Balears

El nombre de projectes, proposicions de llei i no de llei que es troben aturades al Parlament balear, a l'espera de l'inici del nou període de sessions és enorme. Aquesta característica és deguda al fet que la institució legislativa autonòmica balear només té dos períodes de sessions a l'any, cada un d'ells de 2 mesos, i això fa —a més del poc interès d'algun grup per a provar lleis determinades— que cada vegada sigui més nombrosa la llista d'assumptes pendents de tramitar.

Pel que fa als projectes de llei presentats pel govern a la Cambra, aquests són un total de set i esperen el nou període de sessions per a ser, alguns, resolts. Els més importants són: projecte de llei sobre compilació del dret civil balear, proposició de llei Orgànica de transferències de competència en matèria d'aigües i aprofitaments hidràulics i, finalment, disciplina urbanística.

El proper projecte de llei es tracta d'un intent legislatiu de recollir i estudiar tot el corpus jurídic propi de Balears, per a posteriorment decidir sobre els aspectes a canviar; actualment es troba en ponència, però està prorrogat *sine die*, cosa que probablement suposarà el seu oblit. La proposició de llei orgànica de transferències de competències en matèria d'aigües i aprofitaments hidràulics, és una proposició feta al Parlament balear pel govern perquè, una vegada aprovat, s'adreci al govern balear perquè es traspassessin les competències a la comunitat balear. El tema està pendent de constituir-se en ponència, encara. Finalment, el projecte de Disciplina urbanística, projecte actualment aturat, és el més important de tots ja que, si s'aprovava, suposaria el marc legal on podrien situar-se totes les actuacions urbanístiques; suposaria el control legal de l'activitat urbanística, cosa que, per les mateixes fonts, és precisament el que no volen certs sectors empresarials.

Pel que fa a les proposicions de llei presentades per l'oposició, aquestes són, les més importants, les presentades pel PSM sobre la creació del síndic de greus de Balears i la presentada pels socialistes sobre iniciativa popular.

Respecte a les proposicions no de llei pendents del ple del Parlament, les més significatives i importants són: la presentada pel grup nacionalista referent al fet que es facin les gestions oportunes, el govern, per tal de que els tribunals de BUP i FP es constitueixin a Balears. Una altra presentada pel grup socialista, PSOE, fa referència a la modificació del Reglament al Parlament, necessari segons els socialistes perquè l'actual no és prou àgil. □

ES PLANTEJA LA POSSIBILITAT DE DECLARAR SECRET EL SUMARI

'Cas PRYCA', tardaran les conclusions

El passat dijous dia 31 d'agost, un altre cotxe tornava a esclatar als afores d'Alacant. L'esclafit, semblant al que es produí el 19 del mateix mes al pàrquing del centre comercial PRYCA Sant Joan, acabà aquesta vegada sense morts ni ferits ni danys personals, perquè havia estat un simulacre organitzat per a esbrinar les raons del mortal accident.

Francesc M. Anton

El simulacre es va dur a terme en les proximitats d'una pedrera que hi ha al terme municipal de Sant Vicent del Raspeig, població pròxima a la ciutat d'Alacant. L'explosió va ser dirigida per un pirotècnic, i organitzada i vigilada per membres de la Guàrdia Civil especialistes en explosius. Felipe Briones, fiscal especial per al cas, nomenat dilluns 21 pel fiscal en cap de l'Audiència Provincial d'Alacant, assistí a la simulació i comprovà personalment el desenvolupament de l'experiment. El vehicle, un 124, fou omplert de pólvora i d'articles pirotècnics, i després de l'explosió, patí efectes similars als del Peugeot 505 que ocasionà la tragèdia que acabà amb la vida de vuit persones. Aquest ha estat el darrer pas d'un procés que, ara per ara, es troba molt lluny del final.

RAFA GIL

Miquel Serra, secretari comarcal de Comissions Obreres, manifestà que presentarien denúncies contra PRYCA per no haver fet res després d'haver rebut les telefonades que anunciaven la col·locació d'una bomba.

¿Qui n'és el responsable?

En l'actualitat ningú ja no dubta del que va ocasionar els fets. És precisament el caire accidental i fortuït de tan dissortat accident el que fa que es comence a sospitar que, a poc a poc, s'esvairan les responsabilitats.

Per un costat, és evident que el primer responsable de tant horror va desaparèixer al mateix lloc de la tragèdia. Tres dies després, dimarts 22, el seu pare, Joaquim Rigal, se suïcidava llançant-se al buit des de la finestra del sisè pis de l'edifici on vivia. Dos fets havien precedit aquest suïcidi. D'una banda, Joaquim Rigal, detingut en un principi, va ser posat en llibertat diumenge a la nit després de no trobar cap indici de culpabilitat. La policia, però, realitzà al dia següent un escorcoll al seu domicili i hi trobà un bon nombre d'encàrrecs entre els papers que guardava a casa seua. Les comandes sembla que eren importants i que es referien a molts quilos de pólvora. Això es desprenia també de la conferència de premsa que convocà Comissions Obreres del País Valencià, i on el delegat de personal de Pirotecnia Levantina, Bartolomé Merino, i el secretari comarcal del sindicat, Miquel Segarra, afirmaren que els Rigal tenien per costum transportar entre els 200 i 400 quilos de pólvora tots els caps de setmana. Amb el seu cotxe repartien aquestes quantitats per festes de barri, a pobles i per petites celebracions privades. Tots aquests indicis feren suposar la possibilitat que existira una xarxa il·legal d'emmagatzematge i distribució de productes pirotècnics al voltant de la qual havien de girar les investigacions. Una xarxa fantasma de comissionistes i delegats de festes que estan convertint pobles i carrers en autèntics polvorins, i a la qual serà molt difícil d'arribar. No és estrany, doncs, que divendres 25, el jutge Andrés Vélez, encarregat del cas, manifestara a un diari alacantí que «fins al moment, les úniques persones a les quals es podria culpar dels fets, el conductor del vehicle que esclatà i la persona que li manà fer els repartiments, són morts». A tot això hem d'afegir el fet que Pirotecnia Levantina, un dels llocs on habitualment s'assortia la família Rigal, tancada després d'haver estat denunciada pels seus treballadors per motius de seguretat, està sent desmantellada pels seus responsables sota la vigilància de la Guàrdia Civil, amb la qual cosa, una vegada arribe el moment, no podran afrontar ni les indemnitzacions que els corresponguen als seus treballadors, ni les possibles responsabilitats que es derivaren de les investigacions que s'estan portant a terme amb motiu de l'accident. Tan sols, doncs, CCOO del País Valencià s'ha plantejat què passava amb els afectats i ja han anunciat que exerciran l'acció popular davant dels tribunals de justícia per a aconseguir que els familiars de les víctimes cobren indemnitzacions. Miquel Segarra, secretari comarcal de Comissions Obreres, manifestà que presentarien denúncies contra PRYCA per no haver fet res després d'haver rebut les telefonades que anunciaven la col·locació d'una bomba, i contra el Ministeri de Transports i el d'Indústria per haver permès la circulació de tant de material explosiu per les carreteres. Mentrestant, els tres ferits més greus continuen hospitalitzats i un d'ells, Júlia Muñoz Contreras, continua debatent-se entre la vida i la mort. □

El nacionalisme és a debat.

debat
NACIONALISTA

"Pretén ésser una eina més al servei de la reconstrucció nacional dels Països Catalans oberta a totes les tendències i ideologies que vulguin, sense complexos, construir la nació catalana."

Subscriu-te i participa en el debat.

COUNTERFORT

Targeta de subscripció

Nom

Adreça

Població *Tel*

- ☐ *Subscripció normal* ..... *1.500 Ptes.*
- ☐ *Subscripció suport* ..... *3.000 Ptes.*

Altres formes de pagament

- ☐ *Targeta de Crèdit* ☐ *Xec bancari*
- ☐ *American Express* *adjunt núm.* ☐☐☐☐☐☐
- ☐ *Master Card* ☐ *Contra reembolsament*
- ☐ *Visa* ☐ *Gir Postal*

Núm. de targeta

Data de caducitat

Signatura

Domiciliació a Banc o Caixa.

de *de 19*

Sr. Director Banc o Caixa

Sucursal

Compte corrent/llibreta d'estalvis núm.

A nom de

Distingit senyor,

Us preguem que fins a una nova ordre feu efectiu a Fundació CDP amb càrrec al meu compte corrent/llibreta d'estalvis els rebuts anyals que per aquesta entitat us siguin presentats. Cordialment,

Signat

Gran Via de les Corts Catalanes 570 entresol 08011 Barcelona

Fundació CDP Centre Documentació Política

SEBASTIÀ VERD, NOMENAT, EL PASSAT ABRIL, DIRECTOR DE RÀDIO NACIONAL D'ESPANYA A LES ILLES

El desafiament de Ràdio 4

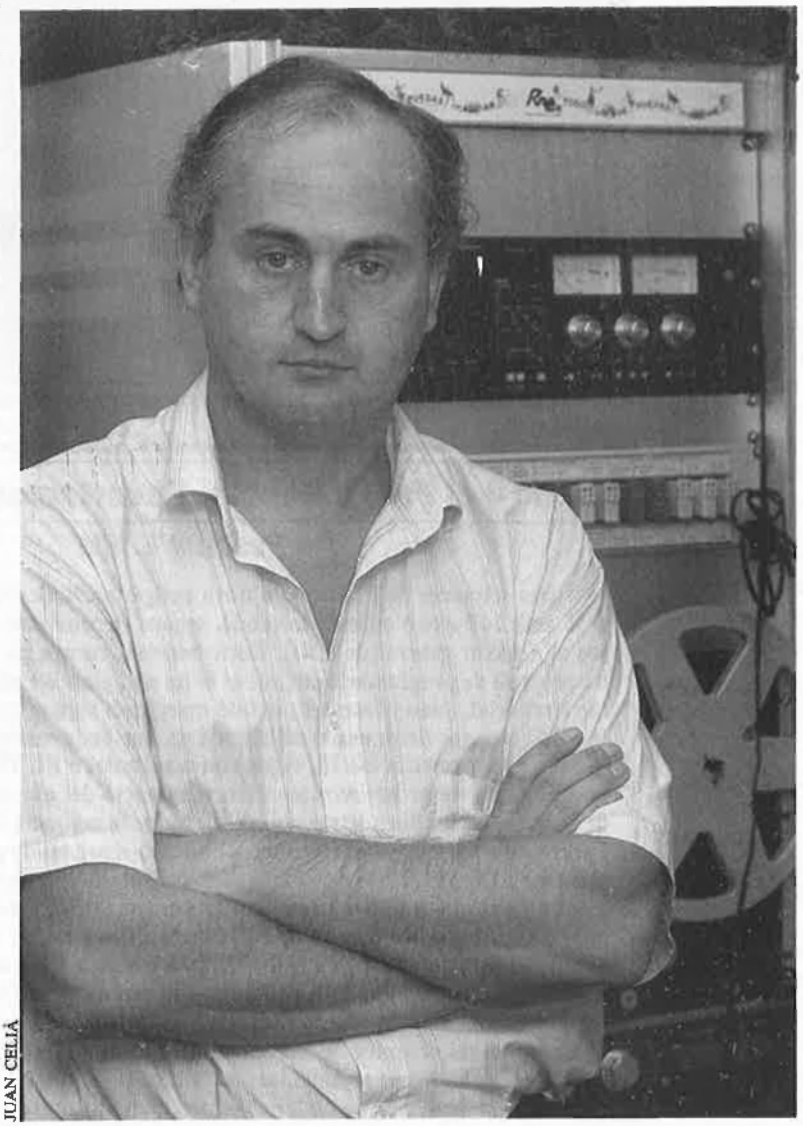
Ha estat elegit per a dur endavant el projecte de Ràdio 4 a les Illes, vint-i-quatre hores de programació en català. Al llarg de la seua trajectòria professional en premsa i en la televisió s'ha destapat com un gestor molt eficaç. Ara s'enfronta al repte de la ràdio.

Maria de la Pau Janer

Sebastià Verd és, des dels mes d'abril d'enguany, el director de Ràdio Nacional d'Espanya a les Illes Balears. La seva trajectòria com a professional de la comunicació és llarga, des que inicià, tot just acabada la llicenciatura de Ciències de la Informació, la tasca de periodista. Durant deu anys treballà com a redactor, primer, i com a cap de redacció, després en un dels diaris de major difusió de l'illa. De la premsa escrita passà a la televisió, i ocupà el càrrec de directiu d'aquest ens públic. Profund coneixedor del món periodístic, és l'encarregat de tirar endavant el projecte llargament esperat pels defensors de la normalitat lingüística a les Balears: Ràdio 4, vint-i-quatre hores de programació en català.

—Sembla que, actualment, hi ha un nou interès per la ràdio, una revitalització d'aquest mitjà. ¿Com s'explica?

—A pesar de la meva situació actual, la ràdio no és el mitjà que més he tractat. Per això, i no com a protagonista sinó com a espectador, m'adon d'aquesta demanda. És cert que, a la gent, li agrada sintonitzar les emissores, segurament perquè la ràdio té una sèrie de característiques que ho afavoreixen: immediatesa en relació a la notícia, apropament al carrer... D'altra banda, exigeix un mínim esforç per part de l'audiència i és perfectament compatible amb la vida quotidiana. Hi ha programes que es poden escoltar mentre es realitza una feina mecànica o manual, altres, com els musicals, són bons per a acompanyar les activitats intel·lectuals i l'estudi. En canvi, la televisió i la premsa escrita són unidireccionals. Sens dubte, la ràdio és el mitjà més a l'abast de la gent.

JUAN CELIA

Sebastià Verd.

—¿Quin és l'objectiu fonamental de RNE a la Illes?

—A part de cobrir les necessitats, tota la informació, de les cinc emissores, com a missió més específica, té les dues locals o territorials, Ràdio 4 i Ràdio 5. La primera, ja des de la fusió entre RNE i Ràdio Cadena, va començar a emetre en català i per a les Illes, encara que de moment només arribam a Mallorca. A la vegada, connecta, en horari nocturn i de cap de setmana, amb Ràdio 4 de Catalunya. Ràdio 5 s'ocupa de la programació que ja es feia a Ràdio Cadena d'àmbit estatal.

—¿Hi ha d'haver alguna relació entre la ràdio i el país?

—A Ràdio 4, en concret, des del principi es pretén aconseguir la més àmplia audiéncia possible, amb la funció de fer un servei públic que, en el nostre cas, significa no perdre de vista l'aspecte lingüístic i cultural del país. Així, al costat de programes com *Àrea Mediterrània* —dedicat a la música dels pobles de la Mediterrània—, *Total Quatre* i *Qüestions de llengua,* espais de contingut profund però que no van dirigits a un gran públic, trobam també altres programes d'abast més ampli: des del mes d'octubre pròxim, per exemple, farem retransmissions en directe des de la plaça d'un mercat, i incidirem més en les retransmissions esportives, efectuant un seguiment del Mallorca en català.

—¿La programació de Ràdio 4 pot tenir alguna relació amb les emissores de Catalunya i València?

—Com a idea particular meva, compartida amb l'actual direcció de Radio Nacional, crec que a partir d'un ens públic que depassa els límits autonòmics té l'obligació de fomentar els intercanvis entre les comunitats de la mateixa llengua. Això, encara que amb dificultats, ja es fa a televisió. Amb Catalunya i a Ràdio 4, hem fet programes conjunts durant aquest estiu, com *Àrea Mediterrània,* emès per a Cata-

lunya i les Balears. Moltes vegades, el problema no és rebre o emetre un determinat espai, sinó la acceptació que en faci el públic. Es clar que l'interès localista d'alguns programes concrets fan impossible una bona rebuda per part de l'audiència. La possibilitat de fer programes conjunts, que siguin autèntica comunicació entre els diferents territoris, que interessin aquí i allà, pot ser molt interessant. A València, Ràdio 4 començarà a funcionar a partir del mes d'octubre, evidentment també s'han de plantejar les col·laboracions, encara que sempre hi haurà programes d'àmbit no ampliable.

—En aquest moment, ¿quin tipus d'audiència té Ràdio 4?

—Es tracta d'una audiència molt repartida. Sé cert que tenim una acceptació política molt generalitzada i no hem tingut cap rebuig públic, llevat de sectors molt minoritaris que, per altra banda, boicotegen també la televisió. De tota manera, ens hem d'acostumar a pensar que la gent no escolta una emissora o altra per qüestions lingüístiques sinó que cerca, sobretot, la programació que li interessa. Però no és el mateix l'audiència que l'acceptació. Un programa pot tenir molts oients sense que això impliqui que sigui ben acceptat pels qui l'escolten.

—A l'hora de fer realitat un projecte com aquest, hi deu haver molts d'obstacles a vèncer...

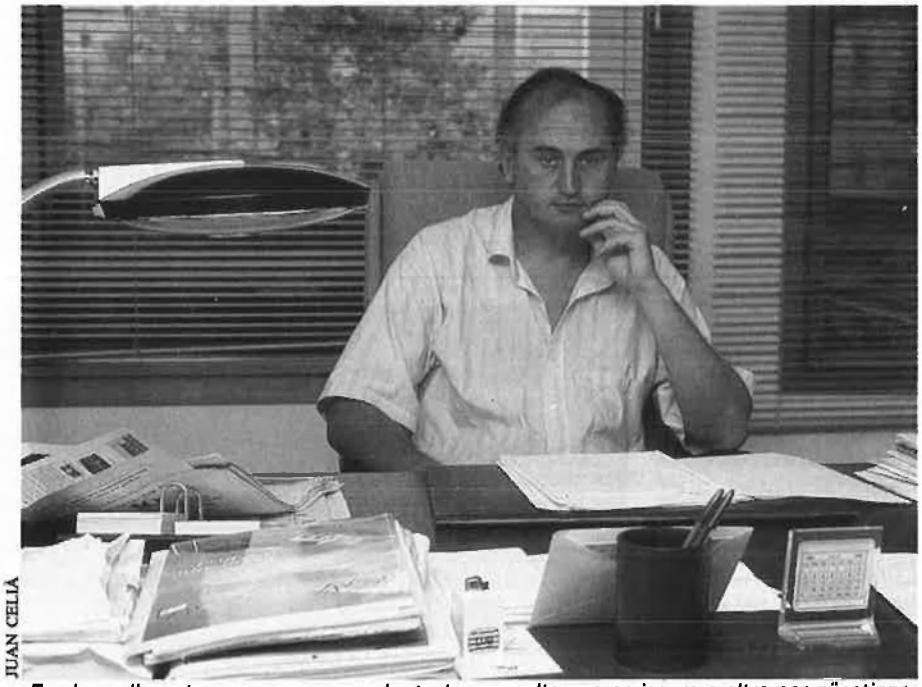
—Les dificultats que trobes sempre, en primer lloc, són les econòmiques i les tècniques. Com que hi ha una gran competència, són necessaris mitjans i gent, i el perill és caure en un dèficit. Un dels nostres objectius primordials per exemple, és arribar demà mateix a Menorca i a Eivissa. I potser haurem d'esperar fins demà passat per aconseguir-ho.

—¿Quin hauria de ser el paper de la ràdio en un moment clau: les futures eleccions generals?

—Ja hem dit que la ràdio té una importància enorme perquè es pot escoltar en qualsevol moment. A Mallorca cada vegada hi ha una presència major de les ràdios municipals que, quan es legalitzin, tindran un paper destacat. La funció de la ràdio pública es fer de contrapès i de catalitzador per a trobar la dimensió real d'una campanya política, en unes eleccions. Encara que això pot semblar utòpic, perquè és difícil mesurar els papers del diferents partits, s'ha d'intentar fer un repartiment el més equilibrat possible. Sense voler dir que les emissores privades no ho facin, el paper de les ràdios públiques i de la televisió és el d'informar bé els ciutadans de totes les opcions que se li presentin.

—Si pogués escollir, vostè que s'ha dedicat al periodisme escrit, a la televisió i a la ràdio, ¿quina seria la feina ideal?

—Una tasca directiva, no pel fet mateix de dirigir sinó com a possibilitat d'aconseguir una visió global, en una empresa periodística que pugui abastar els diferents mitjans. Crec que és interessant tenir una visió general de tots els àmbits. Jo mateix, durant un any de la meva vida, vaig treballar simultàniament en premsa, en ràdio i en televisió, i va ser una bona experiència. □

JUAN CELIA

«Ens hem d'acostumar a pensar que la gent no escolta una emissora o altra per qüestions lingüístiques».

Ràdio 4 al País Valencià, l'avortament de Mascarell

Pasqual L. Pla

A tres setmanes de l'inici de la nova programació de Ràdio 4 al País Valencià, amb 24 hores d'emissió en català, segons va prometre a València fa alguns mesos el director general de RNE, Enric Sopena, encara no hi ha res clar. Ni hi ha un projecte de programació definit ni hi ha una plantilla suficient, i a més, el director territorial, Juan Mascarell, manté marginats alguns dels bons professionals de la casa, capaços de donar credibilitat i de dur endavant el projecte de Ràdio 4.

Així, fins el pròxim dia 15, segons ha manifestat a EL TEMPS, Mascarell encara no podrà presentar la «reixeta» de programació del que serà Ràdio 4, de manera que només tindrà dues setmanes per a assajar la maqueta dels diferents programes i preveure'n les necessitats tècniques i humanes per tal de poder competir mínimament amb Canal 9, l'emissora de la Generalitat valenciana que s'estrenarà pràcticament alhora que Ràdio 4 i que parteix amb ambició, idees, una plantilla mínima però il·lusionada i la certesa que poden captar un sector d'oients ben important.

Tal i com ha publicat EL TEMPS, la situació a RNE al País Valencià és cada vegada més caòtica. Les indecisions de l'actual director i la seua incapacitat per a conjuntar un equip que puga recuperar l'espai radiofònic perdut han provocat la dimissió de qui ocupava la direcció de programes, Jesús Sanz. A més, Mascarell —segons denúncies de treballadors de la casa— ha vetat Antoni Sanfeliu com a director de Ràdio 4, a fi de poder controlar aquest canal que emetrà les 24 hores en valencià. Sanfeliu, un home dialogant i sensibilitzat per la problemàtica cultural i lingüística del país, compta amb la confiança de la major part dels treballadors, però la voluntat de control de Mascarell, amb el suport del director de RNE a Castelló, José M.ª Arquimbau, que va prohibir que circulara per l'emissora el document promogut per ACPV de suport dels professionals de la comunicació a la TV3 al País Valencià, s'ha imposat una vegada més. □

In vitro país

• **Carmen Díaz Marés,** regidora del Partit Popular a l'Ajuntament de Madrid, que va acusar l'Ajuntament de Barcelona d'«enviar» captaires a la capital de l'estat com a via ràpida de solució al problema de la mendicitat, encara no ha parlat sobre el tema amb els seus homònims del Grup Popular a Barcelona, segons han assenyalat fonts del PP a EL TEMPS.

El Partit Popular afegeix que «com no s'ha demostrat res, cal que pressuposem la innocència de l'Ajuntament de Barcelona, en cas contrari hauríem de demanar una interpel·lació urgent». Sembla que en els darrers mesos l'Ajuntament de Barcelona només ha traslladat quatre captaires a Madrid i en cadascun d'aquests casos es va demostrar que tenien necessitat de traslladar-se a la *villa y corte* per motius diversos.

Per una vegada populars i socialistes semblen unir-se en una causa comuna, sinó ideològica, almenys de dignitat *ciutadana* enfront d'atacs poc fonamentats.

• Telefònica no sempre té la culpa de les interferències i de les línies creuades. La setmana passada, i quan els motors d'Acció Cultural es trobaven en plena embranzida per a respondre a la iniciativa del ministre **José Barrionuevo** d'arrancar la recepció de TV3 al País Valencià, un responsable de la campanya demanà la seua opinió al regidor i dirigent d'Unió Valenciana, **Vicente González Lizondo.** El polític no es trobava a la seu del partit, i allí van donar com a punt de referència el telèfon del seu luxós cotxe, un Mercedes de setze milions. L'entrevistador

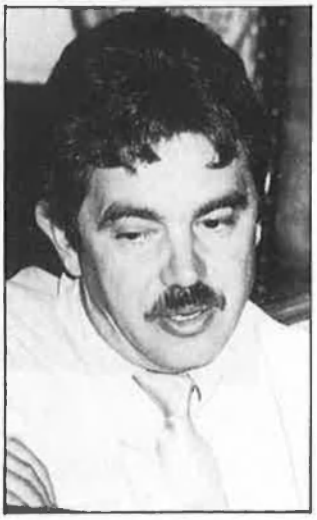
truca, i l'aparell està despenjat. La persona que hi ha a l'altre costat del fil telefònic comença a fer declaracions, poques però suficients. Declaracions en la línia habitual de González Lizondo. Al cap d'una estona, la conversa conclou i els dos pengen. Quan l'entrevistador està a la màquina redactant les notes, l'invent de Graham Bell i Edison torna a sonar, impacient. I es tracta del senyor González Lizondo que truca amablement per a respondre a l'enquesta. «Si jo acabe de parlar amb vostè», li diu la persona que realitzava l'enquesta. «¿Amb mi?», exclama i pregunta estranyat el regidor. Finalment, tot s'aclareix: «Ha vuelto a ser el chófer, como lo coja, lo mato».

• En els números zero dels informatius de la TVV, que duran per nom *Notícies 9,* el castellà ja ha fet acte de presència. Dimecres dia 30 d'agost, el director d'informatius, **Eliseo Lizarán,** va decretar que el reportatge que havia realitzat un equip de periodistes sobre la fa-

mosa festa de la *tomatina* de Bunyol fóra redactat en castellà, ja que, segons aquesta ment tan lúcida, aquelles informacions que se situen geogràficament en comarques de parla castellana seran redactades en castellà, però només quan aquestes informacions tinguen interès per a aquestes zones. Ignorem per què *la tomatina* interessa exclusivament a la gent de Bunyol, Aiora o Requena i no, també, als veïns de Dénia, Xirivella o Morella. Per favor, amics, tingueu una miqueta més de trellat.

• L'alcalde de Barcelona, **Pasqual Maragall,** va declarar a Puerto Rico que, malgrat tot el que s'havia dit sobre l'acabament dels terminis per a les obres del *metro* de Montjuïc i de la *po-*

ta sud del segon cinturó, «encara hi som a temps». Maragall va proposar que el tram del cinturó fos realitzat per Acesa —la concessionària d'autopistes— i que el *metro* es fes com a llançadora amb una sola estació i sense perforar la muntanya.

El fet és que, si bé la *pota sud* pot ser enllestida fàcilment, tancant l'anell de circumval·lació de Barcelona; pel que fa al *metro,* els seus *tentacles* continuaran sent encara curts, ja que si la proposta de Maragall es realitza, la nova línia olímpica quedarà aïllada per bastant de temps de la resta de la xarxa metropolitana. Ja se sap, però, que les obres del 92 no són per a quinze dies de jocs, sinó per a donar bon servei a la ciutat i, en aquest sentit, a principis del segle que ve els barcelonins ja podran anar al «vell» estadi olímpic des de qualsevol punt de la ciutat.

Història Gràfica del Moviment Obrer a Catalunya

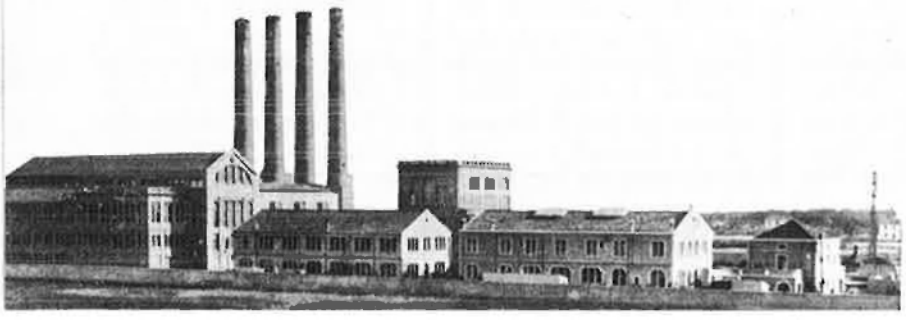

Sindicalisme, solidaritat, guerra civil, marxisme, antifranquisme, progrés... Des de fa 150 anys, Catalunya ha estat la capdavantera en la lluita social.

La Diputació de Barcelona, compromesa com mai amb la nostra societat, ha fet un extens i complet recull gràfic per recordar els moments i la gent que al llarg de la història han fet possibles els avenços socials.

Més de 700 fotografies en 370 pàgines, que Francesc Bonamusa, Pere Gabriel, J. L. Martín Ramos i Josep Termes han convertit en el testimoni del que va ser la lluita de les classes treballadores, des de la Catalunya de la primera revolució industrial fins a la de la transició democràtica.

BB+J

Diputació de Barcelona

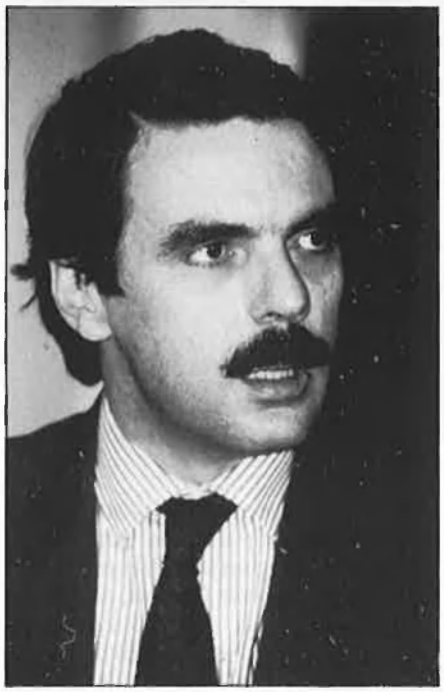
GONZÁLEZ CONVOCA ELECCIONS GENERALS AMB LA SEGURETAT DE GOVERNAR QUATRE ANYS MÉS

Un president tranquil

Després de l'inevitable període d'apostes i rumors, finalment el president González ha anunciat la convocatòria d'eleccions per al pròxim 29 d'octubre. L'acte mateix de l'anunci es convertí en el primer míting de la cursa electoral. Per la seua banda, la resta de candidats es preparen amb rapidesa mentre l'ombra d'enquestes i sondejos plana pel cel de la península.

Felipe González.

José María Aznar.

Adolfo Suárez.

Manuel Munoz

Felipe González es tragué les ulleres, mirà cap als periodistes i digué que les necessàries mesures econòmiques per a reduir el consum podrà prendre-les un govern «amb representació renovada». El president emprà més vegades, sens dubte involuntàriament, com a traïció de l'inconscient, l'expressió «representació renovada» fent referència a l'executiu que eixirà de les eleccions generals del 29 d'octubre, convocades en aquell moment del dia 1 de setembre pel mateix González.

Era el primer míting d'una campanya electoral que tingué el preludi en els comicis europeus i que ha estat preparant-se durant tot l'estiu. Era també un anunci poc sorprenent per esperat i alhora seguit amb el màxim interès.

González no digué coses noves, però les seues paraules foren bastant interessants, i també, com sempre, els gestos. El president es presentà segur que el seu partit guanyarà les eleccions i obtindrà majoria absoluta, encara que no ho diguera directament. La raó fonamental de la convocatòria, segons el primer ministre, és que el govern que ha d'afrontar allò que ell anomena el «repte» de 1992, amb la completa unió econòmica d'Espanya a la Comunitat Europea, els Jocs Olímpics de Barcelona i el cinquè centenari del descobriment d'Amèrica ha de començar l'any amb aquesta «representació renovada».

El president no digué quines mesures econòmiques prendrà el nou govern si, com és previsible, el PSOE guanya les generals. Afirmà que té confiança en l'efecte de les que va posar en marxa l'actual gabinet, que és necessari que el sector públic no augmente en major mesura que el creixement de l'economia i que és absolutament necesari frenar el consum per a poder mantenir el bon nivell de creixement.

En el seu tradicional paper d'home bo i responsable, afegí que, malgrat que anunciar aquesta política siga considerat impopular, de vegades, coses que ho semblen resulten no ser-ho davant l'electorat. (Jo tinc —semblava dir— un electorat molt seriós i responsable, que em comprèn i sap perfectament que si prenc mesures incòmodes no és per caprici.)

Siga com siga, el cert és que González finalment, com sempre, ha escoltat i ha fet seua l'opinió dels ministres d'economia, principalment Carlos Solchaga i Miguel Boyer, que des de fora del govern continua mantenint una fortíssima influència sobre les decisions de l'executiu. El raonament és el que ja ha estat reiteradament exposat: les eleccions europees van demostrar que el PSOE mantenia la majoria absoluta i, com que el govern ha de prendre mesures incòmodes per a la població per

Carlos Solchaga.

tal de reduir el consum, la possibilitat millor per al PSOE és convocar eleccions el més aviat possible i abans de prendre les esmentades mesures econòmiques.

A finals de juliol Miguel Boyer donava calendari. Encara semblava que González no estava absolutament decidit a avançar les eleccions. Mentre Felipe siga president del govern, Boyer no s'equivocarà mai quan farà prediccions polítiques.

L'enquesta i el CDS

Tot i que aquestes raons són definitives per a la convocatòria electoral que ja s'ha fet, n'hi ha una altra que també té importància. El PSOE féu una enquesta a finals de juliol, segons la qual el partit del govern mantindrà la majoria absoluta, malgrat que amb una important pèrdua de vots. El diari madrileny *El Independiente,* que l'endemà de la conferència de premsa de González feia referència a aquesta enquesta, assegurava que es preveu, segons les dades d'aquest treball, una forta abstenció que podria arribar fins al 35%.

L'esmentat diari parla de «manteniment a la baixa» del vot del Partido Popular i del Centro Democrático y Social, i no diu que la reducció del suport al CDS que preveu l'enquesta és fortíssima, fins al punt que pot quedar reduït a la marginalitat. Els més afortunats seran, segons l'estudi, els socialdemòcrates de la coalició Izquierda Unida, que dirigeixen a hores d'ara Julio Anguita i l'ex-militant del PSOE Pablo Castellano.

Crits i murmuris

Malgrat que tothom sabia fa mesos que a final d'agost o principi de setembre Felipe González anunciaria la dissolució del Parlament, el fet que s'haja produït aquest anunci ha tornat a fer sonar la gàbia de grills que sembla ser la majoria de l'oposició.

Manuel Fraga, president del PP, ha aprofitat per a presentar oficialment el seu candidat a La Moncloa, José María Aznar, president de la Junta de Castella i Lleó. També ha dit que el PSOE ha triat el moment de convocatòria electoral segons els seus propis interessos de partit. Hauria estat sorprenent que ho haguera fet segons els interessos del PP. A més, és molt difícil de saber quin serà el bon moment de convocar eleccions des del punt de vista de la dreta espanyola, que no acaba mai de resoldre els seus greus problemes. Aznar és un nou candidat a no ser president del govern.

El CDS, per la seua banda, ha amollat la proposta que el servei militar obligatori deixe de ser-ho. Torna amb això a la línia radical de les eleccions generals de 1986 i intenta fer oblidar els desencertats pactes municipals amb el PP. Sembla molt difícil que el partit de l'ex-president Adolfo Suárez puga recuperar la confiança de l'electorat que va perdre arran de les eleccions europees. També Convergència Democràtica de Catalunya ha adoptat una posició semblant i ha anunciat que tornarà a presentar Miquel Roca com a candidat a la presidència del govern. Aquesta vegada, però, sense l'ambiciosa operació estatal que fracassà sorollosament el 1986. Roca, en la línia del PP i el CDS, ha criticat l'absència de raons profundes de política general per a la convocatòria d'eleccions.

Izquierda Unida, en la línia dels sindicats, torna a demanar el vot de la vaga general del famós 14-D i critica, amb UGT i CCOO, que el govern no haja anunciat les mesures que pensa prendre i que, segons temen tots tres —IU, UGT i CCOO— faran caure el pes sobre l'esquena de la classe treballadora.

Dotze anys de democràcia

Aquest és el panorama previ de les pròximes eleccions generals, que se celebraran dotze anys i quatre mesos després de les del 15 de juny de 1977 —les primeres des de 1936— i quasi catorze anys després de la mort del dictador Francisco Franco. S'esperen pocs canvis i és molt possible que González i el PSOE puguen sumar sense dificultats quatre anys més de govern als set que tindran darrere en el moment de la consulta electoral.

Les candidatures que es presenten a les eleccions generals seran proclamades el 28 de setembre vinent. La campanya electoral, de 18 dies, començarà el 10 d'octubre i acabarà el 27 del mateix mes. El 28 serà la jornada de reflexió i el 29, diumenge, les votacions.

Aquestes eleccions seran les cinquenes de la nova democràcia espanyola. Les de 1977 i 1979 van fer que governara en minoria la Unión de Centro Democràtico d'Adolfo Suàrez. El 1982 i 1986 el PSOE va poder governar amb majoria absoluta.

En les darreres eleccions generals el PSOE obtingué 184 escons, el grup anomenat Coalición Popular, 105, i el CDS esdevingué el tercer grup parlamentari, amb 19 diputats. L'abstenció fou del 30%. □

LA REBEL·LIÓ NACIONALISTA S'ESTÉN A L'URSS

Moldàvia: últims però no darrers

Després de l'espectacular cadena humana que uní les tres repúbliques soviètiques del Bàltic, en protesta pel pacte Hitler-Stalin que les lligà a l'URSS, la tensió nacionalista s'ha estés cap al sud. Cap a Moldàvia.

Vicent Partal

La setmana passada el Soviet Suprem d'aquesta república debaté i aprovà una controvertida llei que fa del *moldau* (nom que les autoritats soviètiques apliquen al romanès) l'idioma prioritari de la república i que recupera per a ell l'ús de l'alfabet llatí. (Fins ara era obligat l'ús de l'alfabet ciríl·lic. Això motivava que els romanesos i els moldaus no pogueren escriure's entre ells tot i entendre's perfectament parlant).

La proposta era copiada de les que han posat en marxa les repúbliques bàltiques i, igual que allí, ha topat amb la intransigència dels russos. Aquests —organitzats en un «moviment internacionalista» semblant als bàltics— han protagonitzat una vaga general contra el projecte.

Els russos reclamen que el seu idioma continue sent la llengua de comunicació entre les distintes nacions que conviuen a la república moldava.

La discussió va arribar al Soviet Suprem, on les discussions van ser apassionades. Un diputat va proposar que el romanès fos considerat la llengua oficial de la república però que, malgrat això, el rus continués sent emprat en tots aquells afers en què es veieren implicats membres de diferents nacions. La proposta va comptar amb el suport dels diputats no moldaus.

A aquesta proposta va respondre el lingüista Nikolai Matkash, que presentà un estudi de la Universitat de Kixinov sobre l'ús de la llengua pròpia de Moldàvia. L'estudi revelava una desigualtat de fet, malgrat les lleis, en favor del rus. La conclusió de Matkash era que «si volem salvar la dignitat del moldau no podem fer ja ni una sola concessió més en favor del rus».

Alguns diputats moldans, com l'escriptor Ion Druzde, van plantejar tesis més moderades. Druzde va proposar una solució de compromís que hauria consistit a aprovar només el retorn a l'alfabet llatí, deixant per a més tard la declaració del moldau com a únic idioma oficial de la república.

¿Què farà Gorbatxov?

Gorbatxov perd la paciència

També la setmana passada es va fer una molt seriosa advertència des de la cúpula del partit als nacionalistes bàltics. A Moscou ha caigut molt malament el fet que un milió de bàltics proclamaren d'una manera tan clara el seu desig d'independència.

De la declaració del PCUS (previsible a la vista de la claredat de les consignes letones, lituanes i estonianes) hi ha un element que sobresurt. És el fet que Mikhaïl Gorbatxov participés en la seua preparació. El comunicat advertia a les tres repúbliques del perill en què queien amb les seues reivindicacions, ja que «el seu futur va lligat al progrés de la *perestroika*».

Aquest mes de setembre s'ha de reunir el Comitè Central del PCUS per parlar dels problemes nacionals, una reunió llargament esperada. Allí podrem veure quina posició adopta Gorbatxov i on hi ha el límit del que està disposat a permetre. □

Les reivindicacions lingüístiques dels moldaus s'afegeixen a les independentistes dels bàltics.

Aquesta tesi va ser sostinguda i concretada per diputats russos que demanaren que el tema s'ajornara fins després del plenari del Comitè Central del PCUS, que debatrà exclusivament sobre qüestions nacionals aquest mes de setembre.

Des de Moscou, *Pravda* va atacar durament el president del Soviet Suprem de Moldàvia, Mirxa Snegur. La raó de l'atac era la presència d'aquest en el gran míting del Front Popular de Moldàvia que havia reunit diumenge 27 d'agost centenars de milers de persones.

En aquest míting es féu onejar constantment la bandera tricolor romanesa i es denuncià el pacte Hitler-Stalin, en funció del qual (també) Moldàvia va ser separada de Romania i integrada a l'URSS. Snegur, segons el diari moscovita, va dir que «aquesta és la gran assemblea de la nació». Aquesta frase era criticada amb la pregunta «¿És que el milió i mig de no moldaus que consideren Moldàvia la seua pàtria no són part del poble?». Parlant del míting, *Pravda* també destacava que s'havien vist pancartes on una mà amb l'esvàstica i una altra amb la falç i el martell ofegaven Moldàvia.

La petita república socialista soviètica de Moldàvia inclou l'antiga regió autònoma de Moldàvia i una bona part de la Bessaràbia. Té quatre milions d'habitants, dels quals el 63,9% són moldaus. Fins a la setmana passada, les manifestacions nacionalistes més fortes hagudes en aquesta república, i de les quals es té notícia, van passar el mes de novembre de 1971.

Pel setembre de 1987 les minories alemanya, ucraïnesa i búlgara de Moldàvia van protestar pel tracte que rebien, el qual era considerat discriminatori. També viuen en aquesta república grups de russos, gagauzis (que parlen tuoc) i jueus. És significatiu que el 7,3% del russos que viuen a Moldàvia són militants dels PC de Moldàvia, mentre que el percentatge entre els moldaus baixa fins a l'1,3%. Els gagauzis són una comunitat de 200.000 persones en l'URSS, dels quals 125.000 viuen a Moldàvia, en 26 pobles, sense a penes barreja ètnica. Des de 1957 tenen un alfabet amb escriptura ciríl·lica.

Des del punt de vista nacional la importància de Moldàvia vé de la seua reivindicació per part de Romania. Romania va administrar en el període d'entre guerres aquest territori i n'ha reivindicat permanentment la seua sobirania, inclús fent ús de contundents cites de Karl Marx afirmant el dret de la Bessaràbia a tornar a Romania i separar-se de l'antic imperi tsarista. Després d'unes dècades de poc proselitisme d'aquesta reivindicació, el govern de Romania, i també la població moldava, van accentuar la seua posició nacionalista en la dècada dels seixanta.

Els moldaus parlen romanès, tot i que l'escriuen en alfabet ciríl·lic. La pressió per a tallar els contactes entre les dues bandes del riu Prut —frontera oficial entre la RSS de Moldàvia i Romania— ha donat com a resultat un enfortiment considerable del rus. En aquest darrer idioma es publiquen el 55% dels periòdics de la república. I això malgrat que el 90% dels moldaus (de nacionalitat, no vol dir de tots els que viuen a Moldàvia) afirmen usar la seua llengua en la vida quotidiana.

Malgrat aquest ús massiu del moldau, la pràctica majoria dels seus parlants no l'escriuen, i el llegeixen amb dificultats. Des de la dècada dels 50 no hi ha escriptors importants en moldau.

Un possible element suplementari de preocupació per a les autoritats soviètiques prové del fet que entre les repúbliques bàltiques de Letònia, Lituània i Estònia i la república de Moldàvia hi ha dues nacions molt importants però en les quals la reivindicació nacionalista encara no ha pres prou cos. Es tracta de Bielorússia i, sobretot, d'Ucraïna. Ucraïna és tan gran, ella sola, com tot l'estat francès i té una llarga tradició independentista. Ucraïna envolta completament Moldàvia, si exceptuem la part d'aquesta república que fa frontera amb Romania, és a dir amb el seu propi país. □

BIRMÀNIA: SUU KYI, AL DARRERE DE CORY AQUINO I BENAZIR BHUTTO

Fortalesa de dona

La transició d'un règim militar a un sistema democràtic té, en diferents i importants països asiàtics —Índia, Pakistan i Filipines— nom de dona. Les passes d'Indira Ghandi, Benazir Bhutto o Cory Aquino són seguides a Birmània per una altra dona, Suu Kyi.

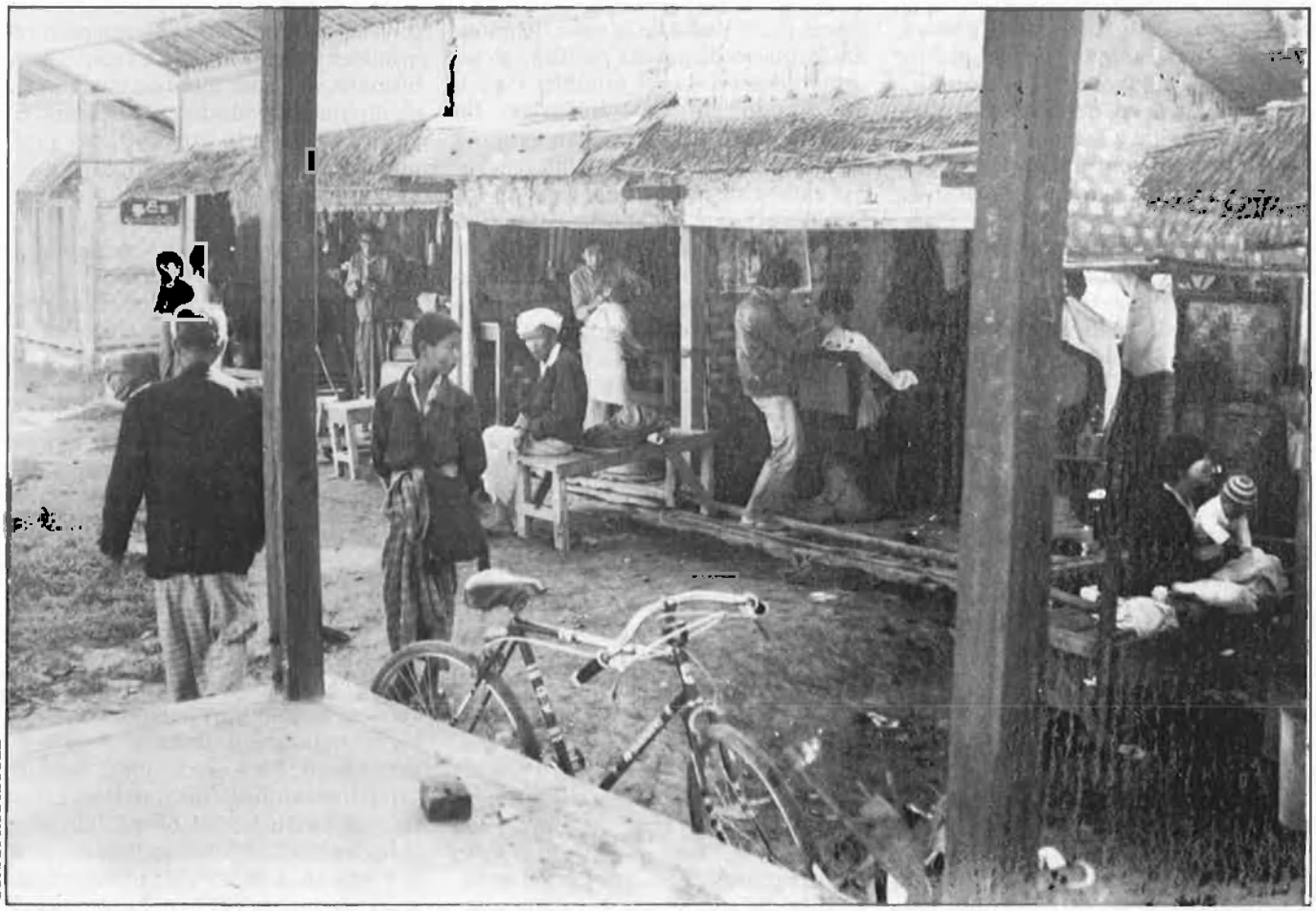
Conxa Rodríguez

Al començament d'agost, Aung San Suu Kyi, que encapçala el primer partit de l'oposició a Birmània, va ser detinguda i arrestada en dependències militars prop de Rangun. Posteriorment, enmig dels actes commemoratius del vuit d'agost de 1988, es va declarar en vaga de fam per a demanar un tracte similar al que reben els presoners de la NLD. Després d'haver estat posada en llibertat, aquesta dona, petita, de 45 anys, s'ha convertit en la personificació de la democràcia a Birmània. Suu Kyi és filla del general Aung San, un dels herois de la independència birmana de la Gran Bretanya assassinat l'any 1947, sis mesos abans que els britànics deixaren Birmània. Suu Kyi era desconeguda també pels birmans tot i que la foto del seu pare resta encara en la majoria dels llocs oficials de tot Birmània. Duta fora del país als 15 anys a estudiar, va viure en diferents països fins que, casada amb un anglès professor de la Universitat d'Oxford, va instal·lar-se en aquella ciutat anglesa, on va tenir els seus dos fills.

L'abril de 1988 Suu Kyi va tornar a Birmània per a fer-se càrrec de la seva mare malalta. Els esdeveniments polítics desencadenats al mes de juliol van fer-la aparèixer en l'escena política. Suu Kyi va encapçalar mítings i manifestacions, i amb el vell U Nu —president del govern fins el 1962 quan Ne Win fa donar el colp d'estat que dura fins avui— va reagrupar diverses forces polítiques de l'oposició cosa que donà lloc a la National League for Democracy. L'any transcorregut ha estat un temps decisiu per a ella. Al gener de 1989 moria la seva mare. El seu marit i els seus fills no han estat autoritzats a entrar al país en tots aquests mesos. Però ella continua en la política, encara que ara sigui en forma de vaga de fam.

Suu Kyi, líder de l'oposició democràtica.

CONXA RODRÍGUEZ

«Racó dels barbers» a Tanuggyi.

Jove budista a la pagoda Shwedagon, al centre de Rangun.

En els seus mítings ha demanat la dimissió de la junta militar i la constitució d'un govern de transició que convoque eleccions lliures. Davant un milió de persones a la pagoda Shwedagon, al centre de Rangun, va emocionar-se, però va continuar parlant. El mes de juny d'aquest any els tancs van interrompre un dels seus mítings a la capital birmana. Suu Kyi, a la manera de Ghandi, va demanar als soldats que no intervinguessin. Per tot el país es va llançar una campanya de desprestigi contra ella dient que no coneixia Birmània ni la política, que tenia més d'un marit i que vestia a la manera occidental. Els seus referents més propers, tot i que a ella no li agrada comparar-se amb ningú, són altres dues dones: Cory Aquino a Filipines i Benazir Bhutto a Pakistan. Però la societat birmana és diferent, ni la pressió internacional que va derrocar Marcos i va controlar les eleccions pakistaneses, se'n recorda d'aquell país.

A un any dels sagnants enfrontaments entre militars i població civil, s'ha vist perduda l'esperança en la democratització del país. Però Suu Kyi es resisteix a mantenir-se eternament en l'oposició.

L'agost de l'any passat la població civil de Birmània es va llançar al carrer per a demanar la fi de la dictadura militar i l'inici d'un procés de democratització. La ràdio oficial va comptabilitzar els morts en centenars; els diplomàtics occidentals, en milers. El vuit d'agost de 1988 va ser el dia més tràgic, les tropes de l'exèrcit van assaltar els hospitals de Rangun disparant contra metges, ferits i infermeres amb la sospita que donaven refugi als manifestants. Ni els successius canvis de govern ni la formació de partits polítics d'oposició han fet variar l'actitud de la junta militar, que, més que mai, reprimeix qualsevol acte de commemoració del primer aniversari del 8-8-88.

L'agost passat, en plena revolta popular, la junta militar birmana va prometre la legalització dels partits polítics i la celebració d'eleccions en un gest sense precedents en aquell país asiàtic, on des de 1962 el general Ne Win dirigeix el país i l'aïlla de la resta del món. La formació de partits polítics, en un començament, va ser notable. Però a poc a poc, tot va esfumar-se. En aquests darrers mesos s'han esfumat les eleccions, i l'oposició s'ha reagrupat entorn de la National League for Democracy que encapçala Aung San Suu Kyi, filla d'un dels herois de la independència birmana de la Gran Bretanya. Les promeses d'obertura també han fet figa, i el que no ha estat una promesa, com l'obertura del país a les empreses multinacionals, ha estat un fracàs. La junta militar va dictar una llei el passat novembre que autoritzava inversions estrangeres en el país. El mes de juny d'aquest any, les empreses estrangeres enregistrades a Birmània eren dues de japoneses i una de sudcoreana amb la clara voluntat de facilitar l'accés i estades de persones en el país a través del registre mercantil, més que amb la voluntat d'obrir delegacions a Birmània.

Canviar el nom

El país, que a la dècada de 1920 era un dels primers països exportadors d'arròs i fusta de teca, viu immers en un carreró sense eixida. Aquell any, en què per primera vegada es va veure perillar la dictadura, el govern ha tancat l'entrada a turistes, limitat la dels diplomàtics, empobrit la infrastructura del territori i la població. Els estudiants *fitxats* que van encapçalar les revoltes de 1988 van haver de fugir a la frontera thailandesa, on la malària i altres malaties van afeblir-los. El govern havia promès perdó als que tornaren a Birmània i s'entregaven a les autoritats. Molts d'ells van ser executats. Les manifestacions que van produir-se aquest mes d'agost commemorant les revoltes de l'estiu del 1988 van estar reprimides violentament. La ràdio oficial birmana va donar quatre o cinc morts; els diplomàtics occidentals, desenes. El país és tancat a la premsa i, per tant, ningú sap què està passant en aquella ex-colònia anglesa de 40 milions d'habitants. El passat mes de juny la junta va allargar l'estat d'emergència que havia dictat el juliol de 1988.

Ni la pressió internacional, escassa o quasi nul·la, ha fet cap efecte en els esdeveniments birmans. El que ha estat més divulgat darrerament de la junta militar ha estat la decisió de canviar el nom del país, amb una clara intenció d'operació de netetja d'imatge. Els organismes internacionals, que han estat quasi indiferents als esdeveniments d'aquell país, s'han fet també els desentesos a l'operació de neteja. El general Saw Maung, actual successor de Ne Win, va declarar que Birmània ja no seria mai més Birmània. Seria (en anglès) Myanmar, per a reflectir la diversitat de minories nacionals, ja que els birmans són únicament el 60% de la població. Els Karen, Shan i Kachins són altres minories nacionals que configuren l'actual estat birmà. Un altre dels *gestos* de la junta militar ha estat la reobertura de escoles i universitats que restaven tancades des de les revoltes de l'estiu passat.

EL NOMENAMENT DE MAZOWIECKI HA POSAT AL DESCOBERT LES TENSIONS

Solidaritat: una escissió inevitable

Els demòcrata-cristians de fora i de dins de Solidaritat intenten crear un partit confessional amb el suport del cardenal Glemp. L'estratègia dels socialdemòcrates, en canvi, és quedar-se amb les sigles de Solidaritat.

Llibert Ferri

El dilluns 28 d'agost, la centraleta telefònica del diari polonès La Gazeta, portaveu de Solidaritat, va quedar bloquejada per les trucades de protesta dels lectors. El detonant d'aquest episodi va ser un editorial del diari que criticava unes declaracions del cardenal Joseph Glemp, el primat de l'església catòlica polonesa. Glemp havia comentat d'una manera no gaire afortunada, i amb certs tics antisemites, el conflicte entre els jueus i la comunitat carmelita del camp d'extermini d'Auschwitz. La Gazeta, que dirigeix el socialdemòcrata i laic Adam Michnik, venia a dir al primat que no era oportú fer aquelles declaracions quan faltaven pocs dies per al 50 aniversari de la segona guerra mundial. Les trucades telefòniques a La Gazeta, a més de donar suport a Glemp, denunciaven «les desviacions filomarxistes i gens cristianes d'alguns dirigents destacats de Solidaritat».

Aquest episodi és l'evidència de les tensions cada vegada més fortes que hi ha entre els sectors demòcrata-cristià i socialdemòcrata de Solidaritat. Unes tensions fins ara esmorteïdes per la unitat d'acció necessària en el procés electoral i en les negociacions per a la formació de la coalició amb els partits Camperol i Democràtic.

Mazowiecki, el favorit de tots

Però ha estat precisament el procés de designació del nou cap del govern el fet que, inevitablement, ha tornat a deixar entreveure les divisions i les intrigues. La terna, la llista de tres noms que Lech Walesa va portar al president de la República, el general Jaruzelski, tenia d'entrada un perdedor: Jacek Kuron. Era impensable que Kuron, exmilitant del partit comunista, dissident perseguit durant 25 anys i, amb tot, un ideòleg que continua inspirant-se en Marx, fos nomenat primer ministre. El dilema estava, doncs, entre Bronislaw Geremek, un socialdemòcrata laic i també ex-comunista, i Tadeusz Mazowiecki, un demòcrata-cristià de tota la vida lluitador en la clandestinitat i alhora home de confiança de l'Església. Segons tots els indicis, es pot dir que Mazowiecki ha estat nomenat primer ministre perquè era, també, el millor candidat de totes les parts que intervenien en la designació: per a Jaruzelski i els comunistes, és més convenient *cohabitar* amb un demòcrata-cristià, un home de centre-dreta, que amb un socialdemòcrata com Geremek, que podria arribar a encapçalar una esquerra alternativa. I el POUP, ara com ara, vol continuar sent l'única esquerra, encara que hagi de canviar de programa i fins i tot de nom.

'Solidaritat', patrimoni de tota l'oposició.

Així mateix, per a l'Església, és una garantia tenir al capdavant del govern una personalitat que va ser el fundador del KIK, el club que aplega la intel·lectualitat catòlica de Polònia.

Per la seva banda, els influents nuclis demòcrata-cristians —tant els de Solidaritat-grup parlamentari o els de Solidaritat-sindicat, com les associacions religioses que fins fa poc col·laboraven amb els comunistes— veuen en el nomenament de Mazowiecki una oportunitat única per a fer de la democràcia cristiana la principal força política. De fet, poc abans de les eleccions parlamentàries, l'ex-conseller de Walesa i antic defensor de Kuron, l'advocat Sila-Nowicki, va anunciar la intenció de reconstruir el Partit del Treball demòcrata-cristià unificant tots els grups catòlics. I en plena campanya electoral alguns d'aquests sectors van anunciar que una de les seves primeres iniciatives parlamentàries seria presentar un projecte de llei de penalització de l'avortament, fet que els laics de Solidaritat han interpretat com una provocació.

Els partits s'acosten

Totes aquestes tensions fan preveure que no trigarà gaire temps l'escissió de Solidaritat com a coalició política. Quan s'obri la taquilla de registre dels partit polítics —és aquesta una de les missions del govern Mazowiecki— s'esdevindrà una onada d'intrigues.

Els socialdemòcrates aposten, de moment, pel manteniment de Solidaritat com a moviment polític unitari amb l'objectiu a llarg termini de quedar-se amb les sigles. Però si els demòcrata-cristinas empenyen i formen el seu partit, no ho consentiran i exigiran als socialdemòcrates que les sigles Solidaritat, patrimoni de tota l'oposició, s'utilitzin només per a designar la central sindical lliure. Aleshores Geremek, Kuron, Michnik i companyia no podran fer altra cosa que acostar-se al seu vell amic, el professor Franz Joseph Lipski, que des de fa mesos intenta aplegar tots els socialdemòcrates sota l'epígraf de l'històric Partit Socialista de Polònia. L'enigma és l'opció que triaria Lech Walesa, que fins ara ha fet de frontissa entre tots dos corrents. □

ANHEUSER BUSCH PREVEU 2.500 MILIONS PER A LA COMPRA DELS TERRENYS

Un parc d'interessos atractius

La futura creació d'un Centre Recreatiu Turístic (CRT) a Vilaseca-Salou per part de l'empresa nord-americana Anheuser Busch està sent contestada per tots els grups de l'oposició del Parlament de Catalunya i per l'Associació Parc Vilaseca-Salou, els quals han presentat diversos recursos a la Llei Especial sobre Centres Recreatius Turístics (CRT).

Sílvia Monfort

La legislació urbanística vigent a Catalunya permet actuacions com les previstes en el Centre Recreatiu Turístic, però el Parlament de Catalunya ha aprovat una llei especial, amb els únics vots de CiU, sobre aquest tipus de centres.

El Decret 152/1989 resolia a favor d'Anheuser Busch el concurs públic per a la instal·lació d'un parc d'atraccions. Aquest decret ha estat recorregut per la Coordinadora de Veïns i pels grups parlamentaris de l'oposició, que destaquen el «frau institucional» que suposa l'actuació de la Generalitat i estan disposats a arribar, si cal, al Tribunal Constitucional per la via del procediment contenciós administratiu, si abans el Tribunal de Justícia de Catalunya i el Tribunal Suprem no en paralitzen l'execució, cosa que obligaria Busch a deturar les obres d'aquí a dos, tres o més anys.

El conseller delegat d'Anheuser Busch, Lluís Lluvia, ha manifestat en conferència de premsa que «nosaltres estem encantats per l'interès que manifesten tots els partits polítics perquè aquest procés sigui transparent», i ha afegit que «si el decret d'adjudicació és correcte o no, si la llei és constitucional o no, li pertoca a la Generalitat decidir-ho».

Un parc d'atraccions per si sol no és mai tan rendible com amb una operació urbanística conjunta. A més, si en aquesta operació urbanística no es paguen pel terreny els preus de mercat i es recorre a l'expropiació per via d'urgència i s'urbanitza en un terreny declarat rústic, els beneficis són encara majors.

Segons Lluvia, «nosaltres no som especuladors. Invertim un munt de diners i els treballem (...) aproximadament, el ritme de venda que preveiem per al complex turístic de Salou és que, per les 25.000 vivendes, si es fessin totes, amb una mitjana de venda de 100 per any, trigaríem 25 anys a vendre-les, i així no és com funcionen els especuladors».

Però passa que els drets derivats de l'adjudicació del concurs són transmissibles una vegada invertit un terç del mínim exigit en el parc d'atraccions i una vegada el sòl estigui urbanitzat. Així, Anheuser Busch pot cedir aquests drets a promoure sòl automàticament requalificat a tercers en un termini d'entre 18 i 30 mesos des de l'ocupació dels terrenys.

A més, si s'hagués realitzat una revisió del sòl en el seu moment (el Pla d'Ordenació General és del 1976), el sòl ara qualificat de rústic no ho seria i, per tant, s'hauria de pagar molt més.

Què i com s'expropia

Les 822,5 hectàrees del CRT estan dividides en dues parts per l'eix de l'autovia P-1 (Tarragona-Salou). En la part nord hi haurà el Parc d'Atraccions que, juntament amb l'àrea de serveis, ocupa 194 ha. A la dreta, el centre limita amb les instal·lacions de les indústries petroquímiques i, a l'esquerra, hi haurà la zona comercial al llarg de l'autovia, on es preveu construir-hi una gran superfície comercial amb alçàries de fins a sis pisos.

Des de l'autovia P-1 fins al mar serà la zona residencial i hotelera, amb un camp de golf incorporat i dues urbanitzacions consolidades que ni s'expropien ni compten en la superfície total.

«En línies generals es pot afirmar que els terrenys de la part superior, llevat precisament de les zones adjacents a l'autovia, són els de menys valor», afirma l'Associació Parc Vilaseca-Salou, «perquè no era previsible una qualificació urbanística a curt o mitjà termini. Són els terrenys on es pensa instal·lar el Parc i els que Anheuser Busch ha hagut d'adquirir en part amistosament, pagant preus sensiblement similars als de mercat».

DOMÈNEC UMBERT

Lluís Lluvia.

Per la seva banda, el conseller delegat d'Anheuser Busch ha afirmat que «ja tenim el 50,29% de la superfície total. Això equival a haver arribat a un acord amb el 51,76% dels propietaris», i afegeix que se sent «particularment satisfet perquè la gent surt, amb aquests preus que hem fixat i amb aquests acords, satisfeta que els preus són més alts del que ells mateixos s'esperaven». Després afegiria que «els preus han estat individualitzats per a cadascuna de les persones i cadascuna de les finques».

La inversió prevista per Anheuser Busch per a la compra dels terrenys és de 2.500 milions de pessetes. Això equivaldria a unes 300 pessetes per metre quadrat, mentre que el preu mitjà de les 822 hectàrees no seria menor a 13.000 ptes./m2.

Les mobilitzacions no s'aturen

«Jo comprenc les manifestacions dels afectats», deia el senyor Lluvia. És desagradable. Aquesta situació es pro-

dueix quan la Generalitat decreta que això té un interès per a tots, per a tota la comarca i, per tant, s'han de sacrificar els interessos particulars de les persones afectades». A més, «la força, les manifestacions, no és el camí per a arribar a solucions satisfactòries. Per via de la racionalitat i l'enteniment cordial ja hem arribat a pactar. ¡L'última manifestació era de 30 persones!».

Per la seva part, els membres de l'associació asseguren que en són molts més de trenta, i que havent-se portat a terme tot això en els mesos d'estiu, són més d'un i de dos els que, en tornar de vacances i veure-s'hi implicats, acudeixen a l'associació. Cal tenir present, també, la quarantena d'estrangers, entre holandesos, britànics, francesos i alemanys que, vistes les actuacions, han presentat denúncies als consolats corresponents, declarant sentir-se estafats i robats.

Així mateix, l'Associació té previst entrevistar-se amb el síndic de greuges i el defensor del poble, mantenir contactes amb els grups parlamentaris i la coordinació de les actuacions amb els consolats.

Una vegada acabat el termini d'expropiacions, que finalitzava el dia 1 d'aquest mes, i quan ja les màquines d'Anheuser Busch podien entrar en els terrenys sempre que haguessin depositat el 5% del valor catastral de les expropiacions, el secretari del conseller delegat d'Anheuser Busch va telefonar a Josep Badia, portaveu de l'associació, per a comunicar-li que el dia 5 podien seure a negociar en una reunió tripartida entre Anheuser Busch, un representant de la Generalitat i membres de l'Associació Parc Vilaseca-Salou. «¿Però quina negociació podem fer quan ja no tenim ni les terres?», es pregunten aquests darrers.

Donada l'oposició que presenten els membres de l'associació a perdre les terres i les vivendes, algunes de primera residència, el procés haurà de passar per tres fases: des del 21 d'agost fins a l'1 de setembre s'han redactat les actes prèvies d'ocupació, és a dir, la fase d'expropiacions. En aquesta fase, les persones afectades havien d'entregar l'escriptura de les finques amb una descripció d'aquestes, i si Anheuser Busch depositava el 5%, ja passava a ser seu. Així, a partir del primer de setembre, els veïns ja no eren propietaris. Si aquests no estaven d'acord amb l'expropiació, havien de rebutjar l'oferta de preu i llavors s'entra en la segona fase, la de *mutu acord*.

En aquesta fase, es presenta un full on s'ha de fer constar el valor que es considera per les terres i vivendes. Si l'administració actuant hi està d'acord, paga el preu fixat, però si no, l'administració presenta el seu full amb les seves valoracions. Si després de l'estira i arronsa tampoc s'arribés a cap acord, llavors s'entraria en una tercera fase.

Aquesta darrera consisteix en un dictamen per part d'una junta d'expropiació del preu just, durant el qual es pot arribar a un acord i si no, és quan es pot recórrer al Tribunal Suprem de Justícia de Catalunya i al Tribunal Suprem, fins a esgotar totes les possibilitats legals. □

El Parc Busch als Estats Units.

LA CAMPANYA DE CÍTRICS COINCIDEIX AMB LA REFORMA DEL COMITÈ DE GESTIÓ

Un acord d'urgència

El sector citrícola valencià, que agrupa organitzacions agràries i exportadors privats, ha decidit autoregular-se i assumir el projecte de reforma del Comitè de gestió després que el Consell de ministres no aprovara el decret de reforma de l'organisme.

Nel·lo Pellicer

RAFA GIL

Julio de Miguel i Leopold Ortiz, al front del Comitè.

El passat dijous 31 d'agost, els representants del sector citrícola arribaven a un acord d'urgència davant l'inici immediat de la campanya de la taronja d'enguany. Sindicats, cooperatives i exportadors privats decidiren, finalment, i per unanimitat, assumir l'esborrany del decret projectat pel govern central per a reformar el Comitè de gestió per a l'Exportació de Cítrics.

El funcionament provisional d'aquest organisme, fins que es decidesca una nova personalitat jurídica, es realitzarà sobre la base de l'actual Comitè de Cítrics, però adoptant les decisions amb la representació recollida en el decret que no ha aprovat el govern central, que és d'un 75% per als exportadors i un 25% per a sindicats i cooperatives.

Tothom ha coincidit a afirmar el caràcter positiu de l'acord. Alguns mitjans de comunicació l'han qualificat, inclús d'*històric*. La veritat és que més d'un s'ha sorprès pel fet d'haver consensuat interessos tan diferents.

Des del president del Comitè de gestió, Julio de Miguel, al representant de l'Associació Valenciana d'Agricultors (AVA), Vicent Hernández i el director gerent d'Anecoop, Josep Maria Planells, tots ells han valorat positivament l'acord. Per la seua banda, el representant de la Unió de Llauradors i Ramaders s'ha mostrat menys eufòric en les seues manifestacions i ha afirmat que aquest sindicat no renunciarà als seus plantejaments i continuarà reivindicant, com a meta, aconseguir una entitat interprofessional, amb tots els sectors citrícoles representats de forma igualitària.

Aquest acord permet al Comitè de Cítrics afrontar els primers problemes de la temporada. Així, divendres dia 8 se celebrarà una reunió amb l'objectiu d'estudiar la proposta de les dates d'exportació de la varietat coneguda com a clausellina. La resta de dates s'aniran decidint a mesura que transcórrega la temporada. Per a aquesta campanya (1989-1990) s'ha calculat una producció d'uns cinc milions de tones, encara que la producció ideal seria, segons Julio de Miguel, d'uns tres milions de tones.

RAFA GIL

Els exportadors, com ara Pascual Hermanos, tenen la majoria en el Comitè.

Amb aquest acord finalitza provisionalment una crisi que es va inciar el maig de 1989 amb l'eixida del Comitè de les cooperatives i les organitzacions professionals agràries a causa de la quota de representació en l'organisme. Més endavant, i a causa de la intervenció de l'administrció central, que va entregar al Comitè de gestió l'esborrany del decret de reforma, es reprengueren les negociacions entre productors, comerciants privats i sindicats. El decret encara no ha estat aprovat, ja que el darrer consell de ministres va ignorar el document. Finalment, pocs dies abans d'iniciar la recollida de la taronja i pressionats des de diversos fronts, les parts interessades han arribat a un acord. La crisi ha tocat fons, provisionalment, ja que s'ha d'articular la negociació del nou comitè, encara.

Per al president del Comitè de Cítrics, Julio de Miguel, «en un termini molt curt realitzarem la revisió jurídica del Comitè. Segurament la setmana que ve tindrem l'informe de l'advocat del Ministeri de Justícia. Farem un comitè que serà una associació professional, i esperem que siga aquesta mateixa temporada».

DOMÈNEC UMBERT

QUEDEN PENDENTS LES LLICÈNCIES INTERNACIONALS

Cobis per a donar i vendre

Obtenir la llicència per a comercialitzar objectes amb els símbols olímpics comporta a les empreses guanyadores un prestigi, un gran augment de la producció i guanys que, com a mínim, serviran per a cobrir les despeses i més, depenent, és clar, de les vendes que es realitzin.

Sílvia Monfort

Dins els pressupostos totals del Comitè Olímpic Organitzador de Barcelona (COOB) hi ha la partida d'ingressos propis en els quals es comptabilitzen 2.711,9 milions de pessetes corresponents a les llicències adjudicades a diferents empreses per tal que puguin comercialitzar amb productes que portin els emblemes olímpics, és a dir, la mascota Cobi, el logotip i l'anagrama olímpic.

D'aquests 2.712 milions, 2.000 corresponen a productes llicenciats per a tot l'estat i els 712 restants per als altres països. En aquest sentit, els JJOO de Barcelona'92 seran els primers que contemplin la comercialització de productes llicenciats a nivell internacional.

De moment s'han firmat 44 contractes que corresponen a llicències per a més de 100 productes diferents que ja estan en el mercat, i hi ha pendents un centenar més de productes que, o bé estan en procés de fabricació o bé estan pendents d'algun remodelat d'última hora.

Les empreses que han obtingut les llicències hauran de pagar, des que es firma el contracte fins al 1992, un percentatge que va del 10 al 15% de la facturació neta que realitzi l'empresa i s'han de pagar trimestralment en concepte de *royaltys*. Per això, el COOB porta a terme un seguiment detallat de cada empresa i de cada producte que fabriquen. Aquests productes van des dels destinats al consum massiu, els d'alt poder adquisitiu, els productes de disseny i els promocionals.

L'agència de llicències Promovip és l'encarregada de gestionar en exclusiva les sol·licituds que després han de ser aprovades pel mateix Comitè Organitzador. Els diferents contractes firmats fins ara tenen una durada diversa, però el COOB'92 intentarà unificar-los per tal que coincideixi la caducitat de tots ells pel 1992.

La majoria de les empreses que ja han iniciat la comercialització dels productes ho han fet simultàniament a Catalunya i a la resta de l'estat, però totes coincideixen a dir que encara hi ha indrets on el Cobi no es coneix i, a més, Sevilla també ha fet la seva mascota.

La canalla abans que ningú

La majoria de les llicències ha estat concedida a empreses que han proposat productes destinats, no en exclusiva però gairebé, a la canalla, com Comansi, Peluches VIR, Enri/Torras

Hostench, Diset, Roise, Chupa-Chups, Plàstics Screen, Comercial Auró, Gut, Cial. de Formes Tèxtils, Estucheria Vipo i Unice.

En el cas d'Unice han obtingut la llicència per a fabricar pilotes de cuir i plàstic de diferents grandàries. De moment es farà una tirada curta perquè «depenem de les comandes ja que es tracta d'un producte que no es pot emmagatzemar, pel volum i perquè es desinflen», explica Javier Remiro, gerent de l'empresa. «No tenim cap pla de màrqueting previst encara que a Catalunya és on es destinarà el major nombre del producte».

Peluches Vir fabricarà tres models de ninots de peluix que aniran dins unes capses especialment dissenyades. Després d'alguns problemes d'enteniment entre la modelista de l'empresa i Xavier Mariscal, «començarem a distribuir a primers de setembre. I dels tres models se'n faran un milió i mig aproximadament», indica el responsable de l'empresa. Les inversions previstes pugen a «260 milions de pessetes en primera matèria, utillatge i instal·lacions», però «és un prestigi per a l'empresa i esperem poder cobrir les despeses».

Pel que fa a Enri/Torras Hostench la llicència és per a comercialitzar articles de papereria com blocs de dibuix, carpetes de plàstic o arxivadors d'acordió, tots ells amb el dibuix del Cobi. La comercialització «es va iniciar pel juny, però és ara quan es començarà a veure, encara que de moment sembla que va bé», comenta Ignasi Gràcia, productor manager. De cada producte se n'anirà variant el dibuix, iniciant-se amb el Cobi estàtic «i després serà amb moviment, de manera que cada any sigui diferent». La distribució s'ha iniciat simultàniament a tot l'estat.

Comansi ha obtingut la llicència per a comercialitzar Cobis de tot tipus en plàstic. La primera tirada ha estat «d'un milió de peces i es va començar el mes d'abril i s'aniran fent variacions», explica Josep Ma. Verges, gerent de Comansi, i «a mesura que la demanda sigui major en fabricarem més i, per tant, la inversió final dependrà d'això».

Pel que fa als jocs i *puzzles,* ha estat Diset qui ha aconseguit llicenciarse, amb una àmplia gamma de jocs infantils, junior i senior, entre els quals cal destacar un Trivial referent als JJOO que es començarà a comercialitzar en tot l'estat l'any vinent. «En total seran un 40 jocs diferents que començaran a estar en el carrer pel setembre», diu Xavier Conill, director de màrqueting, «i la mitjana total serà d'uns 10.000 jocs, encara que del Trivial se'n faran molts més». Però «és encara una incertesa perquè no sabem com anirà. A més, Sevilla'92 també intentarà vendre coses, igual que Madrid, i això farà minvar les vendes».

Roise és l'encarregada de fer motxilles urbanes, bitlleters i portallàpissos i «començarem la distribució pel febrer, en la Fira de València, i com que és una novetat no crec que tinguem temps de *cremar* el producte», explica Antoni Valldeperes, director comercial.

La casa Chupa-Chups també se l'ha pensada, tal i com diu Georges Maritan, responsable de la llicència, i «el primer llançament del producte es farà durant la inauguració de l'Estadi Olímpic, i esperem que anirà bé, perquè no es tracta d'un caramel convencional».

La partida corresponent als autoadhesius, se l'ha enduta Plàstics Screen i, tal i com explica el seu director comercial, Javier Surís, «anirem traient el Cobi en cadascuna de les activitats que se celebren i a poc a poc traurem el Cobi en moviment». L'empresa, primera a obtenir una llicència, va iniciarne la comercialització pel Nadal de l'any passat, amb una primera tirada de 4 milions d'adhesius, cosa que «va suposar una inversió d'uns 50 milions de pessetes». «Esperem que sigui l'any que ve quan augmentin les vendes i suposem que l'últim any aniran en contra».

Comercial Auró podrà comercialitzar pilotes de cautxú saltadores amb figures del Cobi dins la pilota. «De fet encara no hem començat», diu Josep Auró, gerent de l'empresa, «però aquest setembre iniciarem la distribu-

DOMENEC LAMBERT

Els JJOO de Barcelona seran els primers que contemplin la comercialització de productes llicencats internacionalment.

ció, amb una primera tirada d'un milió de peces».

Finalment, pel que fa a productes més o menys directament destinats a la canalla, Carles Martínez, representant comercial de l'empresa Gut, explica que «pel setembre sortiran bombons blancs amb la forma del Cobi, capses de bombons, cigarrets i paraigües de xocolata i altres, però ho anirem introduïnt a poc a poc, tant en la branca de pastisseria com en el ram de l'alimentació, però enfocat, sobretot, de cara als nens».

El disseny s'imposa

Entre les llicències concedides, n'hi ha algunes que estan destinades a productes de disseny, com és el cas de l'empresa Pilma, Vidre Esteller, Palacios, SA, Argentí, Gelograf, Dae-A-Selona o Reimasa. D'aquestes, destaca Pilma, amb els seus Cobis amb dos acabats, un d'alumini, de 30 cm i 6 quilos de pes, i un de bronze fosc d'una mida més petita. «Els presentarem en la Fira de València i de Barcelona i es comercialitzaran a través de comerços de disseny», explica Ricard López, director comercial, «i en farem unes 10.000 unitats per aquest any. La inversió és altíssima perquè, entre altres coses, el poliment és del tot manual», però esperem que per a aquest Nadal les vendes aniran molt bé.

Vidre Esteller comercialitzarà vasos de vidre per l'aigua, *whisky,* copes de cava i cendrers. «El plat fort serà el setembre, que marcarà la pauta amb les fires del regal de Madrid i Barcelona», comenta Francesc Esteller, director comercial, «encara que ja fa un mes i mig que hem començat a comercialitzar-ho. Però és que actualment el Cobi encara no es coneix a nivell de l'estat. Pot costar molt d'introduir, encara que, en això, els grans magatzems hi poden fer molt».

En un altre àmbit del disseny es podria parlar de la llicència obtinguda per Bermejo, la qual, tal i com explica Ricard Ventosa, delegat a Catalunya, farà «la reproducció exacta de l'espasa de Jaume I, tenint en compte que és l'únic rei que tenim per aquí. De moment ja fa un mes que ho estem comercialitzant en grans magatzems i es ven força bé, sobretot a València». De les tres grandàries que se'n reproduiran «volem arribar a unes 130.000 unitats aproximadament».

En la vessant més esportiva, Cipesa ha aconseguit la llicència per a fabricar «la sabatilla olímpica i la presentarem a la Fira de Madrid per a comercialitzar-la directament a tot l'estat», comenta Lluís Saltó, responsable de les llicències, però «caldrà veure com funciona el primer any, encara que les previsions són fortes».

Arquer comercialitzarà canelleres i cintes de cabell «iniciant-ho a primers de setembre, amb la previsió de vendre més d'un milió de peces d'aquí a 1992», explica Arquer, «encara que primer hi haurà una bona primera venda de xoc i després hi haurà una davallada, però amb els jocs i la publicitat les vendes tornaran a créixer».

DOMENEC UMBERT

Para-sols Cobi distribuïts per l'empresa Deviq.

En la diversitat hi ha el gust

Trama de Gasllar és una empresa dedicada a impresos per ordinador i ha obtingut la «llicència per a imprimir en el paper en format estàndard, tant en blanc com el pautat, els logotips i el Cobi», diu Eliseu Quiroga, director de vendes, havent començat ja «la comercialització a empreses que ja són clients habituals i estem fent gestions per a poder-ho vendre en els grans magatzems, amb uns maletins especials». «El cost de l'operació a pagar al COOB», continua explicant, «és de 3 milions, però després hi ha els costos de publicitat, disseny, promoció i propaganda, que pugen uns cinc milions més».

Per la seva banda, l'empresa Deviq està distribuïnt para-sols amb els dibuixos del Cobi i el logotip. Tal i com explica Xavier Dedeu, conseller delegat, «es tracta d'un producte de temporada, però només aquest any tenim unes previsions de venda de 70 a 80.000 para-sols, i de cara a l'any que ve, n'augmentarem el nombre i variarem la distribució que fins ara ha estat solament a Catalunya».

Per a poder emmarcar els pòsters del Cobi, Comercial 3 fabrica, des de fa quatre mesos, «marcs d'alumini per a làmines grans i de sobretaula», comenta Albert Soler, gerent de l'empresa. «La sortida ha estat fluixa, perquè potser és massa aviat». Només aquest any, però, s'han fabricat 15.000 marcs, distribuïts a tot l'estat.

Plàstics Panella, segons explica el seu gerent Joan Panella, és l'encarregada de comercialitzar estotjos portamonedes, «però en el primer any ens pensàvem que la cosa aniria millor, encara que a Catalunya va bé, però el Cobi, al nord i a Galícia mateix, no hi encaixa. Així, havíem arribat a un acord amb el COOB de fabricar 300.000 estotjos i només se n'han venut 100.000».

Industrial Bolsera fabrica dos tipus de bosses, una de paper i una altra de polítè metal·litzat i «encara que les vendes són una mica minses, esperem poder-les despatxar sense cap problema», explica un dels responsables, el senyor Soler, «sobretot en els aeroports, estacions de tren i *souvenirs*».

Finalment, EL TEMPS ha pogut parlar amb Jacinto Humet, gerent d'Humet Tèxtil, que és qui des de gener comercialitza tovalloles per a la casa i per a la platja, tant estampades com brodades, «un producte que té acceptació especialment a Catalunya, Madrid i a València, però cada dia en tindrà més». □

LES PENSIONS, PRINCIPAL INGRÉS ECONÒMIC AL PRIORAT

Economia jubilada

Més enllà dels recursos propis de la comarca, el Priorat ha substituït els ingressos habitual per les pensions dels jubilats. La situació, qualificada de crítica pels habitants, intenta ser pal·liada ara mitjançant un Pla de Desenvolupament enllestit pel consell comarcal.

Cinta S. Bellmunt

En la comarca del Priorat a hores d'ara ni l'agricultura, ni el comerç ni la indústria, ni el turisme, garanteixen la supervivència de les 10.000 persones que viuen per aquestes terres de les comarques tarragonines. El petit i ridícul sou que els avis i les àvies cobren mensualment, i que es menysprea generalment dins les famílies perquè realment són insignificants comparats amb el que es necessita per a viure, al Priorat representa el manteniment de la majoria d'habitants.

Els pobles que configuren aquesta comarca es caracteritzen per l'envelliment de la població. Una dada ho explica tot: en l'*Anuari Estadístic de Catalunya de 1987* s'observa al Priorat una taxa bruta de natalitat del 6,5%, mentre que la taxa de mortalitat és de l'11,7. Això denota un creixement vegetatiu del —5,2, amb el consegüent envelliment poblacional. «I això és greu» —comenta el president del Consell Comarcal del Priorat, Josep Maria Buil— «perquè els avis mantenen les famílies i quan aquests moren, algunes persones han d'afrontar problemes econòmics molt transcendentals».

Les pagues que reben els jubilats oscil·len entre les 16.000 i 32.000 pessetes cada mes. Només una minoria arriba a cobrar unes 47.000 pessetes. Amb aquesta quantitat de diners viuen els avis, els seus fills i els seus néts. Amb una mica de sort, es treuen els pares alguna cosa de les terres que conreen, les mares eventualment realitzen alguna feineta i aporten alguna cosa més, i de tant en tant, els néts treballen a voltes durant uns dies en algun dels dos grups nuclears d'Ascó. «Però aquí la situació més freqüent és que amb les 23.000 pessetes que sol cobrar l'àvia i les 32.000 de l'avi visquin tres generacions», assegura Josep Maria Buil.

Aquest fenomen dels ingressos per jubilacions ha aparegut en els últims anys. Primer perquè, abans, les pensions encara estaven pitjor que ara, i després, perquè cada any que passa hi ha menys gent jove i més vells. «Està molt bé que els avis cobrin més diners, però paral·lelament faria falta que els joves de la mateixa casa tinguessin uns ingressos que els permetessin viure sense l'ajuda de la gent gran», analitza el president del Consell comarcal.

Crear indústria

Per a solucionar l'atur en què es troba immergit el Priorat, des del Consell Comarcal s'ha iniciat un Pla de Desenvolupament Econòmic i Social de la Comarca que pilota en tres eixos: l'agricultura, el turisme i el comerç, i la indústria. En l'actualitat s'estan fent grans esforços per a crear indústria i molt probablement s'instal·larà al Priorat una fàbrica alemanya no pol·lucionant de manipulat de fusta que procuraria de 100 a 150 llocs de treball. «Significa molt 100 llocs de treball per a una població de 10.000 habitants» —explica Josep Maria Buil—, «perquè és un u per cent de la població i això representa solucionar gran part de l'atur».

Buil insisteix que «quan parles de 100 o 150 llocs de treball, estàs parlant de 100 o 150 famílies, que, multiplicat per quatre persones que poden constituir una unitat familiar, tens de 800 a 1.000 individuus, que equival a un 10% de la població. I amb això es donaria una resposta molt positiva al 75% de la població».

L'agricultura és una altre factor a tenir en compte perquè qui més i qui menys es dedica al conreu de les terres. Succeix, però, que és una professió que al Priorat no permet viure únicament d'ella. Per aquest motiu s'ha de combinar amb altres feines. D'aquesta manera, el Consell comarcal vol seguir l'exemple alemany, on trobem que els pagesos, alhora que es dediquen a l'agricultura, també van a la fàbrica i així es garanteixen un poder adquisitiu més òptim.

Concretament, al Priorat es cultiva la vinya, l'ametller, l'avellana i l'oliva. Darrerament també s'explota la fruita tardana, en extensions molt petites. Per tradició, la vinya, d'on procedeix el famós vi del Priorat, amb denominació d'origen, és el conreu més característic d'aquesta comarca meridional. Pel que fa a la ramaderia, ha estat reduida a la mínima expressió.

Al Priorat tenen molt clares les paraules que un dia els va dirigir el president de la Generalitat de Catalunya, en una visita oficial a la comarca, sobre el fet que «no es pot viure de la pagesia». «Per la qual cosa, des del Consell lluitem per ajudar el pagès com a tal, però a la vegada creiem que cal donar-li una sèrie d'alternatives que passen pel sector serveis, pel comerç, per la indústria i el turisme», detalla Josep Maria Buil.

El vi del Priorat no és suficient per a mantenir l'economia de la comarca.

El president del Consell Comarcal ha afegit que «volem unes ajudes justes i un suport a l'agricultura, que es basa essencialment en petits terrenys, però que poden ajudar l'economia familiar».

Turisme d'aventures

Un altre tema en què se centra l'interès del Consell és en el turisme, «que fins ara no podíem afrontar perquè no teníem vies de comunicació», assenyala Buil. «En aquests moments ja posseïm vies de comunicació, però ens falta molta infrastructura, cosa que intentem potenciar», prossegueix.

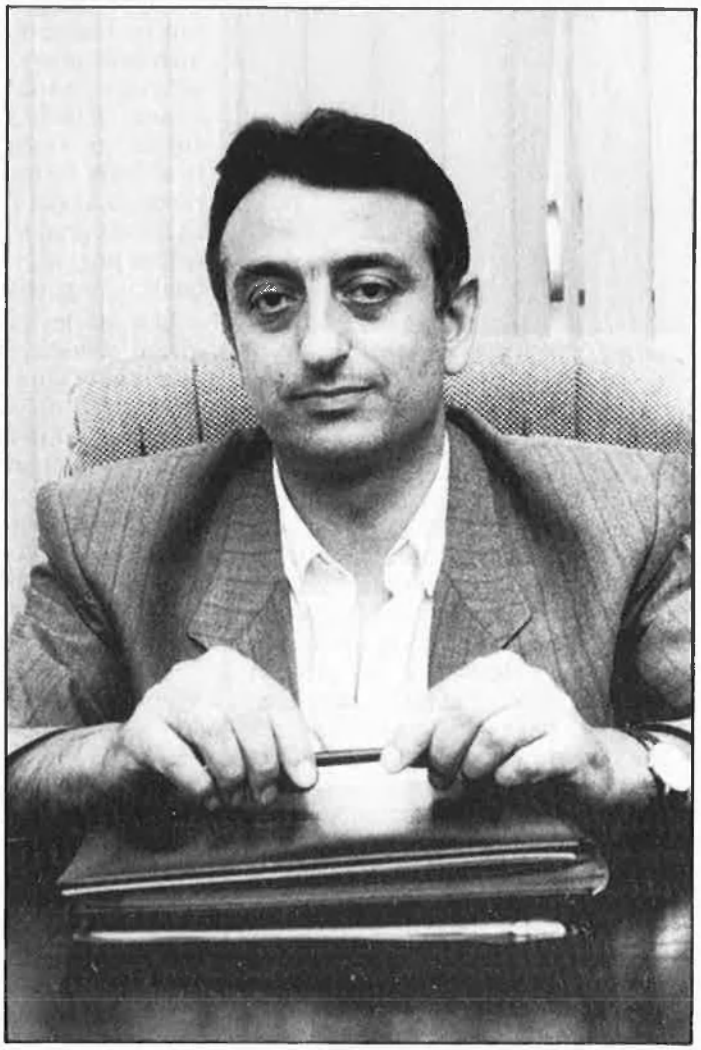
Precisament s'està realitzant un estudi sobre aquesta qüestió sense grans pretensions però que s'ajusti al que necessita el Priorat. «No és que el Consell vulgui muntar una infrastructura, sinó que estem quantificant què és el que tenim i què és el que volem. Per exemple, fa falta que la gent que vingui de visita tingui llocs on anar a dinar, perquè si ve un autocar de 60 places i no hi ha un sol bar on menjar, doncs, o no vindran, o vindran de passada. Quan tinguem aquesta infrastructura coberta, llavors ens plantejarem una altra cosa, que és el fet que es quedin també a dormir», afirma Josep Maria Buil.

Curiosament, el conjunt de la comarca que ens ocupa no té ni una sola urbanització. «Moltes comarques voldrien poder dir això també» —apunta Buil— «perquè una de les coses importants que aquí tenim és que no posseïm res malfet, que és precisament allò que cerca la gent, un espai verge i ple de bellesa, on encara veiem rucs i mules pels carrerons».

En el context que presenten els 23 pobles que configuren el Priorat, interessa un turisme d'aventura, que és aquell on no es dóna tot fet, sinó que s'ofereixen les coses bàsiques, però que es pot permetre el luxe de caminar i descobrir, per exemple, les esplèndides muntanyes del Montsant i infinits paratges plens de poesia i de natura salvatge. És per això que «no ens interessa una allau de gent. A voltes aquesta possibilitat ens espanta —manifesta Josep Maria Buil—, volem un turisme just, amb una infrastructura imprescindible, que puguem protegir el Priorat, perquè no el volem malmetre».

SÒNIA RIMBAU

SÒNIA RIMBAU

Josep Maria Buil, president del Consell Comarcal del Priorat.

Per entendre l'estat actual cal remuntar-se una mica, ni que sigui de passada, a l'època de la fil·loxera, a les acaballes del segle XIX, moment en què es va iniciar la davallada d'aquesta comarca que ara s'esforça plenament per renàixer i donar-li la plenitud que fins aleshores havia tingut. La fil·loxera va provocar la ruïna de moltes famílies i va obligar que haguessin d'abandonar les seves terres. La industrialització dels anys 60 va ser un altre fenomen que va afavorir que la gent marxés del camp a la ciutat. Aquest moviment de població va causar que aquesta comarca quedés endarrerida i encara estigui bregant per sortir-se'n el millor possible, tot conservant la seva identitat. □

In vitro economia

• **Sebastià Masdeu Castellví** és el nou director general de Lactaria Española, SA (Lesa), empresa que comercialitza la marca Ram i que és la primera de l'estat en el sector en volum de vendes de llet líquida, amb una xifra de negocis d'uns trentacinc milions de pessetes anuals.
Abans de dirigir l'empresa Lesa, Sebastià Masdeu havia estat director comercial de Celbasa-ATO i abans havia estat director nacional de vendes de SA Camp, la fàbrica de sabons i detergents que últimament ha estat adquirida pel grup alemany Benckiser.

• La Companyia Telefònica ha decidit que en el termini de dos anys canviarà més de 200.000 números de telèfon de Barcelona a causa de la saturació de línies en què es troben moltes de les centraletes. Amb aquests canvis de número el que es farà és digitalitzar els equips de centraleta, per la qual cosa, en cada central cabrà un major nombre d'abonats.

Com que la companyia no dóna l'abast a la gran demanda de línies, hi ha empreses privades que ofereixen a l'usuari la possibilitat d'instal·lar un telèfon en 24 hores. Per això, el que fan es posar-se en contacte amb la mateixa Telefònica per tal que aquesta els indiqui quines són les zones on la companyia té més problemes i llavors l'empresa privada es posa en contacte amb l'usuari per a oferir-li el servei.

Una d'aquestes empreses és Interfon, que comercialitza el telèfon mòbil per 385.000 pessetes, més 30.000 per la instal·lació en el vehicle i 98.000 més que costa el maletí que converteix el telèfon del cotxe en multiús. També l'empresa ofereix la possibilitat de llogar aquests aparells per 59.000 pessetes al mes fins que Telefònica els concedeixi la línia definitiva.

• El grup Codhor-Boulevard de l'Or ha firmat un acord amb Galerías Preciados per tal d'establir més de cinquanta joieries en aquests magatzems. El Grup Codhor-Boulevard de l'Or és el primer grup francès de joieria i el tercer d'Europa, amb un total de 450 joieries tan sols a França. Les vendes del grup representen el 18% del mercat francès.

Aquest grup està constituït en cooperativa de comerciants joiers, i per això no entren en el camp del disseny ni de la fabricació, encara que tenen una petita fàbrica de muntatge de rellotges al sud de França. El mateix grup té més de 70 tendes pròpies, dues de les quals a Brussel·les.

Una de les característiques d'aquesta cooperativa és que aquí tan sols comercialitzaran objectes d'or, amb preus que van des de les 2.000 pessetes fins a les 350.000, sempre donant tot tipus d'informació al consumidor, des del preu al pes i la naturalesa de les pedres precioses perquè el consumidor pugui escollir en les millors condicions. De moment han obert una joieria a Logronyo i un altra a Galerías Preciados de Barcelona sense que s'hagi previst obrir-ne de noves aquest any.

• Dimecres passat es va clausurar la I Exposició Agrícola i de Productes del Camp de Picassent. La fira ha aplegat un total de 38 expositors, la majoria del País Valencià, Catalunya i Madrid, en un total de 42 estands.

Aquesta iniciativa de l'ajuntament que encapçala la **Vallivana Romaguera Ferrándiz** ha comptat amb un pressupost de tres milions de pessetes i amb una superfície de 3.500 metres quadrats. La pretensió d'aquesta és mostrar les noves tècniques en maquinària agrícola i els nous mètodes per a millorar la forma de treballar.

A més de l'exposició s'ha programat un cicle de conferències sobre temes com el sistema de reg localitzat, varietats de nous cultius o els problemes de l'exportació. A més, durant els matins es van organitzar una sèrie d'activitats per a les

dones adreçades a difondre els cultius de plantes, els empelts d'arbres i les tècniques d'esporgar.

La ciutat de Picassent, amb prop de 15.000 habitants, pretén convertir-se en l'eix de la comarca de l'Horta Sud ja que a més de ser la que té el nucli agrícola més important, és la que més hectàrees de terra té dedicades a la producció de cítrics.

TEMPS d'estiu

FESTA

La Muixeranga l'Algemesí

REPORTATGE

Illes del Mediterrani

SALUT

La lepra, una malaltia més

PERSONATGES

Crivillé, Campió als 19 anys

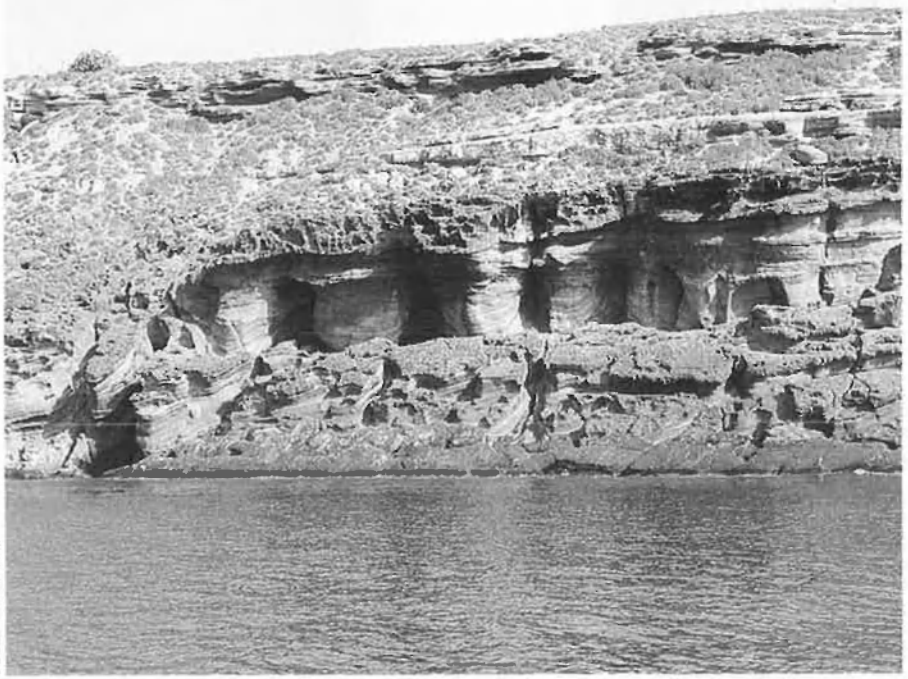
VIATGES

Istanbul, cruïlla de cultures

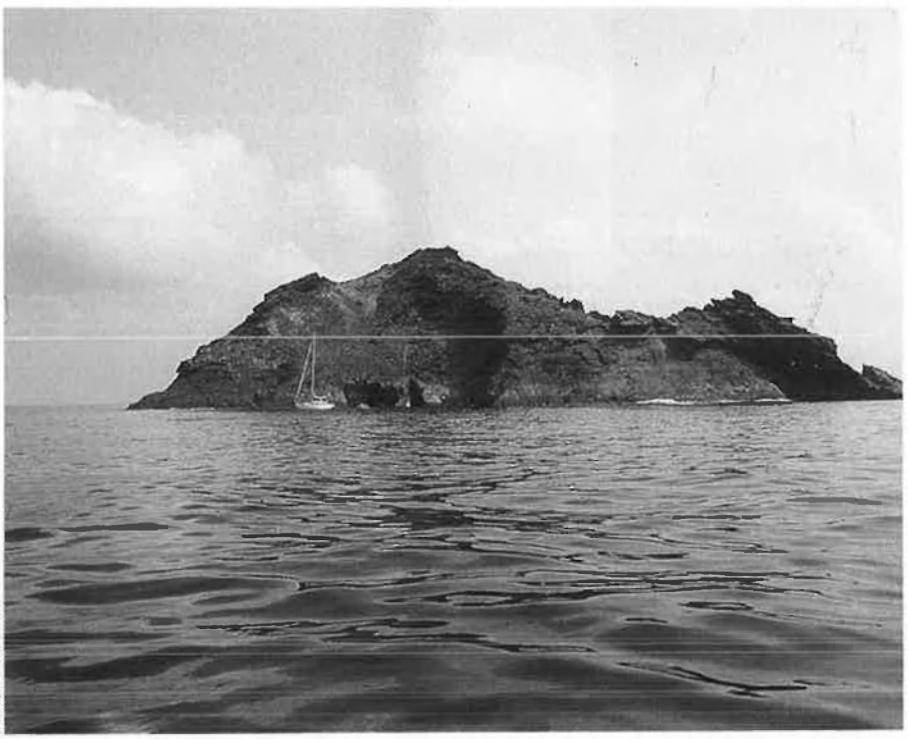
El mateix mar de totes les illes

Illes Columbretes.

Posició geogràfica: 36 milles de la costa de Castelló.
Lat.: entre els paral·lels 39° 51' i 39° 55' latitud nord.
Long.: entre els meridians 0° 40' i 0° 42' longitud est.
Agrupades en quatre grups d'illes separats per canals de 50 a 70 metres d'aigua i formats pel Columbret Gran o Illa Grossa i altres illots que reben els noms de Ferrera, Foradada, Bergantí, Cerquero, Churruca, Espinosa, Navarrete, Bauzà, la Sinyoreta, Montcolibre, el Mascarat, Valdés, Logo, Méndez Núñez, Jorge Juan, Piedra Joaquín, Mendoza, Patino i Ulloa.
Superfície: 600 hectàrees, de les quals tan sols 15 són emergides.
Població: deshabitada.
Declaració: Parc Natural.

JOSEP ARRUFAT

JOSEP ARRUFAT

Els geògrafs de l'antiga Roma els adjudicaren el nom d'Illes Serpentàries. Abans, els grecs les havien agrupat amb les Ophiüses. Però on realment haurien d'aparèixer les illes Columbretes és en les descripcions de Stevenson, rebent algun vaixell a la recerca d'un tresor inexistent. I és que la història no ha fet justícia a aquest grapat d'illots volcànics escampats enfront de la costa de Castelló per la mà d'algun déu mitològic que, en un moment d'ira, va decidir fer dels seus pobladors fills del verí i del foc.

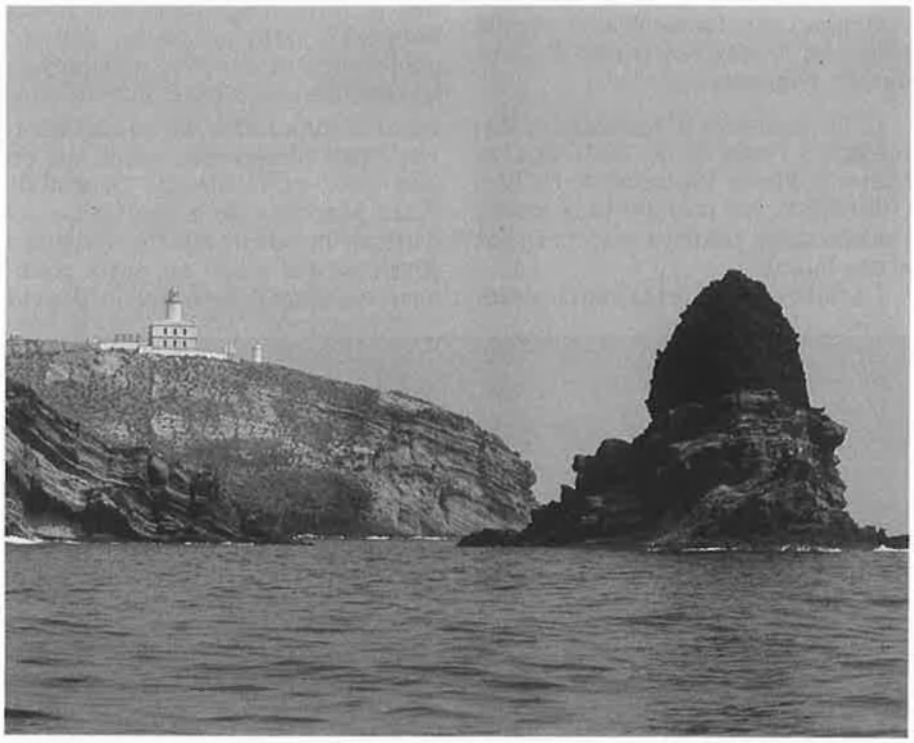
De l'illa Grossa, la més gran i septentrional, fins a l'illa Baleato, els Columbrets queden a 33 milles de la costa, trencant un imaginari itinerari amb les Balears com a destinació final i deixant sobre la cartografia noms com el Mascarat, la Sinyoreta, La Ferrera o la Foradada.

Fent honor al seu nom —Columbret remet a colobra, del llatí *columber*—, l'arxipèlag serpenteja per la Mediterrània amb el Columbret Gran com a cap visible de les més de 25 formacions volcàniques que juguen a ser engolides pel mar de manera que tan

sols una quinzena apareixen visibles als ulls del navegant.

De fet, les serps foren els primers habitants d'una terra poc amable amb els visitants i ja els encarregats de construir el faro, sent Isabel II reina d'Espanya, es van veure impotents davant tot un exèrcit de rèptils, de manera que fou enviat al Columbret Gran un contingent de condemnats a mort per tal que exterminaren els ofidis a canvi d'una reducció de la condemna. Tots dos exèrcits, ofidis i galiots, sofriren baixes sense que la victòria definitiva es decantara cap a ningú dels dos bàndols. Així les coses, els presidiaris van ser retirats i substituïts per un ramat de porcs que, immunes al verí dels rèptils, aconseguiren posar fi a la plaga.

No fou així, però, amb els escorpins, tan nombrosos al Columbret Gran que estudis recents parlen d'una concentració de tres exemplars per metre quadrat, la qual cosa, segons conten les cròniques particulars, va

JOSEP ARRUFAT

JOSEP ARRUFAT

Els romans les anomenaren Serpentàries, perquè de fet les serps foren els primers pobladors.

obligar els farers i les seues famílies a posar les potes dels llits dins de poals amb aigua per a impedir els atacs dels aràcnids.

I és que els Columbrets conformen un escenari propici per a la ficció i, ja el 1787, el brigadier de la Reial Armada Vicente Tofiño de San Miguel, el cognom del qual batejà el principal accés de l'illa gran, port Tofiño, parlava dels illots com un reducte «donde los galeotes Xabeques de los moros se han valido para ocultarse y hacer sus piraterías». Pirates primer, i contrabandistes després, han estat protagonistes d'històries que avui tan sols perviuen en la tradició oral i que donen a l'arxipèlag un aire fantasiós que contrasta amb la trista realitat.

Ni pirates ni contrabandistes degueren fer heroïcitats en el braç de mar comprès entre el cap del Tabac i la punta del Migjorn. Més prosaiques, però, foren les pesques incontrolades, les visites indiscriminades i els bombardejos de l'armada nordamericana i l'aviació espanyola. Perquè la història més recent d'aquestes illes fa olor al fem que deixaren els visitants que hi arribaren a colp de taló, i té el tacte de la pedra castigada per les proves de tir de tots dos exèrcits, com bé ho demostren les bombes incrustades a l'illa Foradada que les aigües transparents deixen veure, en un fons marí on el coral roig ha estat saquejat.

Ara, un any després de ser declarats Parc Natural, els Columbrets intenten esborrar el seu passat i sintonitzar amb uns nous temps més propicis per a l'ecologia. La presència de biòlegs encarregats de fer un cens exhaustiu de la fauna i les visites de l'exèrcit verd de Green Peace les han convertides en un símbol, un més, de la Mediterrània. Un es conformaria que l'arxipèlag tornara a ser el que ha estat al llarg dels segles, un simple lloc de pas per a les aus migratòries que dues vegades a l'any, a la primavera i a la tardor, viatgen de les maresmes del sud de França a l'Albufera de València. □

Illes Medes

Localització: 1.500 m. des del port de l'Estartit a l'embarcador Meda Gran.
Posició geogràfica: (Centre Meda Gran).
Lat.: 42°02'55'' Nord.
LOg.: 3°13'30'' Est de Greenwich.
Orientació de les Illes: Del nord-oest al sud-est.
Zona protegida: 509.405 m2.
Illes: la Meda Gran, la Meda Xica, el Carall Bernat, els Tascons Grossos, el Medallot, els Tascons Petits, les Ferranelles, altres illots.
Vents dominants: Vents moderats o forts amb una freqüència igual o superior al 20%, d'octubre a abril, amb domini de la tramuntana (N-NO). Brises o vents fluixos dominants de maig a setembre, amb domini del garbí (S-SO).
Declaració: Parc Natural.

Les illes Medes s'han caracteritzat des de temps remots per haver refusat l'assentament humà en el seu rocam. Les primeres troballes arqueològiques són de l'època de la colonització grega de Roses (àmfores, rodes de molí manuals, trossos de càntirs...). Sembla que ja aleshores s'explotava la pedrera de guix que dóna nom a la punta NO de la Meda Gran. Possiblement l'illa va ser una necròpolis, ja que, també a la Meda Gran,

s'hi ha trobat lacrimatoris de fang i vidre i ossos humans. A l'edat mitjana les illes van servir de refugi a pirates procedents dels llocs més diversos, ja que la seva situació estratègica els permetia saquejar les poblacions de la costa i els masos de l'interior. Per defensar-se i posar fi a aquest vandalisme Martí l'Humà va fer construir un monestir de cavallers del Sant Sepulcre, però, d'una banda, els costos de les obres de la fortificació i, de l'altra, l'aridesa natural del lloc, van fer que el seu intent no reeixís. Amb tot i això, les Medes van tenir molt de protagonisme en els conflictes bèl·lics. Després que els genovesos en van cremar unes dependències el 1442 i que la capella de Sant Miquel i el conjunt d'edificis va desaparèixer el 1552 quan es va enfonsar la punta occidental de la Meda Gran, a la fi del segle XVIII els francesos van establir-hi una fortificació, durant la Guerra Gran, que més tard va ser conquerida pels anglesos i que va servir també de presó militar. En la guerra contra Napoleó els francesos s'hi van tornar a instal·lar i fins el 1890 s'hi va mantenir un destacament militar, més simbòlic que efectiu. Actualment encara es veu el far, construït en època d'Isabel II, amb la característica silueta de la seva torre sobre els habitatges dels antics faroners. El far estava a càrrec d'unes famílies de torrers i funcionava amb petroli i una metxa; però des que el 1930 s'hi va instal·lar el nou far automàtic, que funciona amb energia solar, les Medes van perdre els seus darrers habitants.

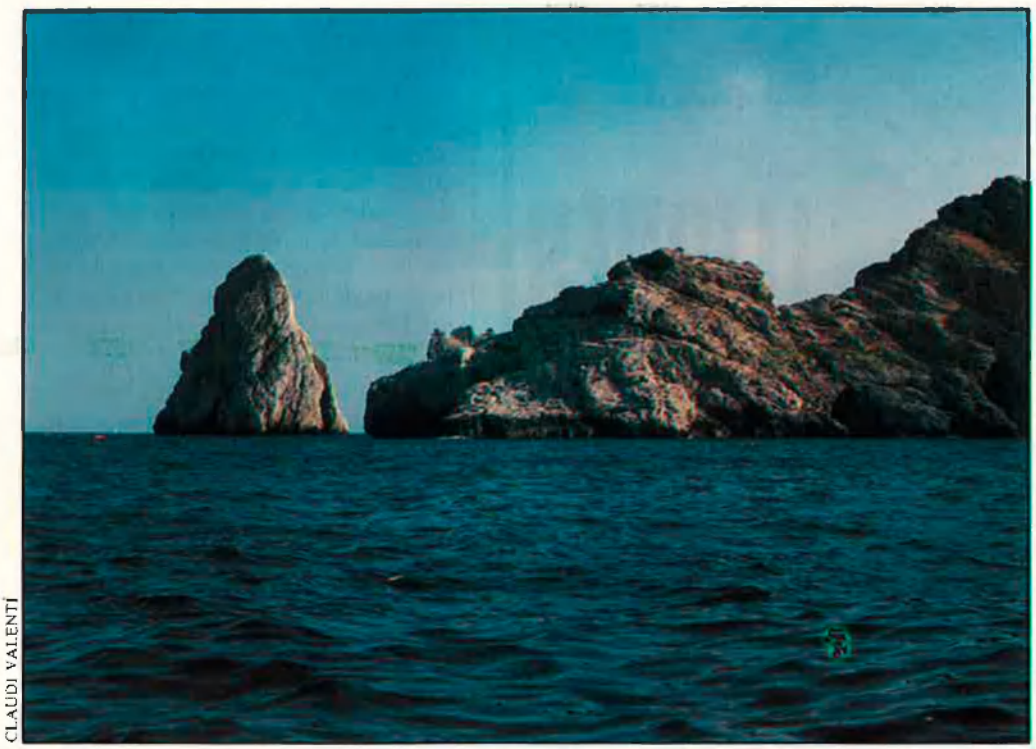
El Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat va iniciar el Pla de Protecció de les Illes (1983-1985), per prohibir-hi la pesca i l'extracció de recursos marins en tot el seu litoral.

La riquesa de recursos marins de les Medes ha estat explotada durant molts anys pels pescadors i pels coralers. A partir del moment en què es va començar a practicar l'escafandrisme autònom, l'activitat en tota la costa es va intensificar fins al punt de fer perillar el coral i la fauna marina de les illes. Inicialment, el Pla de Protecció no va ser ben acceptat pels pescadors, que veien com els caladors on havien pescat tota la vida els quedaven vedats, i per això van demanar unes contraprestacions a la Generalitat, ja que la forta tramuntana que sovint bufa a l'Estartit no permet que puguin sortir a pescar gaire més lluny de les illes. Després d'haver intentat controlar la zona amb boies que delimitaven l'àrea preservada, veient que no eren efectives, la Direcció General de Pesca Marítima de la Generalitat va destinar un vehicle aquàtic a vigilar i controlar que ningú no pugui continuar espoliant i destruint la riquesa

CLAUDI VALENTÍ

La Meda Gran.

CLAUDI VALENTÍ

natural de les Medes. A més, aquest patruller coordina tota la informació que li subministren els ecologistes i tota la gent interessada a preservar el parc natural. □

Sa Conillera: El perfil de l'illa

Nom: Sa Conillera.
Localització: És davant la badia de Portmany, entre el Cap Blanc, al sud, i Es Cavall, al nord, a una distància de 2.125 m.
Extensió: 100 Ha.
Població: Deshabitada. Pertany al terme municipal de Sant Josep de Sa Talaia.

CLAUDI VALENTÍ

Sa Conillera.

Fins a una època relativament recent, Eivissa i Formentera romanien unides. Ara, l'estret que les separa, els Freus, és tot d'illots i fons marins que alteren el ritme de la mar. La calma de l'aigua és solcada pel vol d'alguns ocells que cerquen el recer de les roques, vora els penya-segats. Retalls de vegetació, verd de pins i de mates, destaquen en una extensió reduïda de roques i d'arena.

Entre l'illa blanca d'Eivissa, que té una constitució geològica, material i estructural molt pròxima a la Serra de Tramuntana de Mallorca, i Formentera, similar al Migjorn menorquí o a la plataforma calcària meridional de Mallorca, les altres illes de les Pitiüses s'escampen com un ventall de terra. Es Vedrà, S'Espartar, Ses Bledes, Sa Conillera, Ses Margalides, Murada, Tagomago, S'Espalmador i S'Espardell són els illots més notables.

Davant la badia de Portmany trobem una de les illes més extenses del conjunt. Es tracta de Sa Conillera, que pertany al terme municipal de Sant Josep de Sa Talaia i que s'obre en un recer que la roca ofereix als pocs que hi arriben. Un racó per al repòs enmig de la mar. Diuen que l'absència d'ornaments, de joies i sedes, era el tret que reflectia, en temps antics, l'austeritat de pensament i la voluntat de vida pura dels escollits pels déus. Potser per això mateix l'aridesa és la principal característica d'aquestes terres.

El mot *Pitiüses* és d'origen grec, i vol dir l'illa dels pins. Perquè a pesar de la poca vegetació, els pins destaquen pertot arreu i no trobem, en canvi, alzines, l'arbre més freqüent a Mallorca. Sa Conillera, gairebé erma, allarga el cos nu en una aigua transparent. Diuen que del ventre d'aquesta illa va nàixer un guerrer, ja fa molt de temps. Els homes expliquen la seva història, i imaginen el rostre de l'heroi. Era cartaginès i es deia Hanníbal, i abandonà aquell paratge abillat amb la força de les roques.

Gairebé no hi ha arbres ni plantes

edicions 62 s/a

TEATRE III

Vladimir Maiakovski Cara i Creu, 55. 176 pàgines.
Les dues últimes obres de Maiakovski: *Moscou crema* i *La casa dels banys*, reflecteixen la seva confiança en els valors intrínsecs de la Revolució i denuncien, a través d'un humor sarcàstic, els perills que poden corsecar-la i corrompre-la.

Editorial Laia

BARCELONA 2080 I ALTRES CONTES IMPROBABLES

Víctor Mora
«El Mirall i el Temps»
Una imaginació desbridada i unes dots de fabulació poc comunes es manifesten a *Barcelona 2080 i altres contes improbables*.

Edicions BROMERA

UNA HIVERNADA ALS GELS

Jules Verne
Col·lecció A la lluna de València, 8
128 pàgines 590 pessetes.
La història de la recerca d'uns nàufrags a través dels mars àrtics.

EDITORIAL EMPÚRIES

LA SAL

Josep Franco
Col·lecció l'Odissea, 41
Premi Ramon Muntaner 1988 de literatura juvenil.

GREGAL LLIBRES
consorci d'editors valencians s.a.

EL JOC I EL FOC

Antologia de poesia amorosa a cura d'Enric Sòria i Francesc Sellés
Col·lecció Gregal juvenil, 28
Il·lustracions de Conxa Alonso

LA GALERA, S. A., EDITORIAL

MOLTA BIRRA I CARN PICADA

Klaus-Peter Wolf
Col·lecció Cronos
«Si vols ser un dels nostres, fica't una cosa al coco: estem units. Superunits».

EDITORIAL TRES I QUATRE

COLL DE SERPS

Cremades i Arlandis
Narratives 3i4, núm. 7
La història d'un home que no volia ser soldat i que fou afusellat.
Premi Sant Jordi de novel·la 1977

curial

EDMON

Alfons Maseras
«Biblioteca Popular Curial», 16

Edicions Proa

TEMPS D'ESBROTAR

Agustí Pons
Els llibres de l'Óssa menor 153.
Pròleg de R.P. Balasch, 52 pàgs. 650 ptes.

EDITORIAL TRES I QUATRE

EL QUARTO DE LES FIGUES

Quim Soler
La Unitat, 133
Com el seu nom indica, un vaporós homenatge a Pere IV i una condemna feroige de la sexualitat acomplexada.

d'interès per als botànics. Tan sols alguns matolls trenquen la monotonia d'un espai sense contrastos. Res no pertorba els contorns de l'illa, que sembla adormida sempre, malgrat la persistència de les ones contra els esculls, prop d'on creixen els lliris d'arenal. Però la sorpresa dels descobriments és també possible en aquestes illes. Descobrir, per exemple, que la flora de les Pitiüses és similar a la del Llevant Ibèric, que els ocells s'enlairen en el cel.

La fauna de Sa Conillera tampoc és espectacular. Hi destaquen les gavines d'Aoudouin i algun altre exemplar d'aus esquives. Ocells que solquen el cos de l'illa. Però els autèntics habitants de les Pitiüses són les sargantanes. Hi ha quaranta formes diferents d'aquests rèptils, amb categoria de subspècie. Les diferències de colors i comportaments que caracteritzen les diverses sargantanes són quasi increïbles: són multicolors, negres, amb transparències d'aigua marina, obscures, o d'un blau ultramar.

La selecció natural en un medi insular és especialment implacable. Quan fa onze mil anys les poblacions se separaren per les oscil·lacions del nivell marí, els rèptils van iniciar un ritme nou de vida. En pujar el nivell de la mar, amb l'aïllament que les colònies van viure, les sargantanes adquiriren una coloració diferent i, fins i tot, un comportament particular. Algunes són confiades i no s'allunyen mai dels qui les observen. Malgrat la immensa varietat de formes possibles, la sargantana endèmica té la cua llarga i els moviments àgils. La tonalitat més freqüent és la verda —verd de mata, d'aigua i de pins—, amb ratlles obscures i el ventre gris, blanc, o color de taronja.

A causa de la limitació dels recursos naturals, cada ésser vivent ha de lluitar per sobreviure. Per això, i encara que són insectívores, s'alimenten també de vegetals, i fins i tot dels rèp tils més joves de la seva espècie. Una espècie avui fortament protegida, abans molt utilitzada en intercanvis comercials. Les sargantanes són també un aliment cobejat per les gavines. És la llei de la supervivència, un cercle que es repeteix sense alteracions.

Durant molts segles res no ha destruït el ritme de la natura. A Sa Conillera el temps té una dimensió diferent on només compten el blau de la mar i del cel, el perfil d'un illot que allarga el cos i badalla. Fins i tot els arbres i els ocells són escassos, presents només en la mesura justa. I els moviments de

milers de rèptils que s'amaguen rere les roques, que recorren l'arena o reposen al sol. Com si s'esforcessin a despertar l'illa d'aquest son dels segles, les sargantanes no abandonen Sa Conillera ni se n'allunyen. Potser esperen l'hora que hi torni a nàixer un heroi magnífic, tal vegada un fill dels déus, o una llegenda. □

Illa de Tabarca, un paradís d'anar per casa

Situació: Lat. 38°09'54'' N.
Long.: 00°28'43'' O.
Localització: A 3 milles al sud-est del cap de Santa Pola.
Superfície: 30 hectàrees.
Població: Nova Tabarca, amb un centenar d'habitants a l'hivern.
Illes: Illa Plana, i els illots de la Cantera, la Galera i de la Nau.
Depèn de la ciutat d'Alacant.

Tabarca era el darrer paradís que restava per explotar al Mediterrani.

Des de la costa, Tabarca no és més que un esguit dins del llenç blau del cel i la mar. Transitant a més de cent quilòmetres per hora per les carreteres del litoral, resulta poc més que insòlit que aquesta llesca de terra que s'intueix a l'horitzó allotge tanta activitat. Què algú s'hi dedique, en cor i ànima, a viure. A sobreviure, millor dit.

Tabarca, com totes les illes, també té un passat de pirates i contrabandistes. Repoblada amb captius redimits de l'illa africana de Tabarka. El 1741 el bei de Tunissia ocupà aquella illa que pertanyia a la República de Gènova i va reduir a captiveri els seus habitants. Fray Juan de la Virgen instà Carles III perquè redimira els genovesos captius i el rei hi accedí i els dugué a i'Illa Plana, com també es coneix Tabarca. Així resolia el problema plantejat pels pirates que ocupaven l'illa. Més de 800 famílies foren traslladades cap allà. Així, cognoms com Colomba, Russo, Jacopino o Capriata envaïren l'illa. És per això que els tabarquins parlen un valencià tancat i peculiar, mescla del seu italià originari.

Doctor Jeckyll i Mister Hyde.

Durant l'hivern, les trenta o quaranta famílies que habiten l'illa viuen una situació de precarietat. Un règim de supervivència que es veu forçat per la infrastructura existent a l'illa. Així, es fa difícil la vida amb l'electricitat racionada. I això que fa uns mesos s'ha inaugurat a Tabarca una planta solar en la qual s'han invertit prop de 300 milions de pessetes. Però l'austeritat continua planant sobre l'illa.

Un vent fortíssim fueteja l'illa constantment. El mateix vent de tots els dies, que ha marcat la personalitat dels illencs al llarg dels segles. Ara, els tabarquins, que han trobat tradicionalment una font d'ingressos en la pesca, han perdut la confiança en el mar. Per això, a l'hivern la vida és trista i dura. Els homes i dones de Tabarca, de rostre acartonat, es reclouen dins de casa, a la vora del foc. El treball, en molts casos, està a la costa: a Santa Pola, sobretot. La barca esdevé molt més que un objecte que sura. És el cordó que lliga l'illa amb la península. Quan el mar es revolta, aleshores, la distància que la separa de la costa sembla que es multiplique per mil. A l'hivern, Tabarca s'amaga en la seua corfa, com una petxina que fuig d'allò desconegut.

Però en arribar l'estiu, l'illa es transforma com una *vedette* de *music-hall*. Es col·loca el seu millor vestit. S'obren el *xiringuitos* de la platja i apareix el fotògraf al port de l'illa que immortalitza l'arribada dels visitants. Les cases s'obren de bat a bat i a mesura que s'acosta el mes de juny les quatre *canoes* que fan el trajecte Santa Pola-Tabarca, en poc més de mitja hora, comencen a descarregar turistes a dojo. Fins a 3.000 diaris.

Tabarca, aleshores, es converteix en una petita Babel de curiosos, armats de càmera fotogràfica, disposats a segrestar cada racó de l'illa a punta de teleobjectiu. Els illencs ho permeten pràcticament tot, perquè el turista és el rei. El turisme és el nou negoci. El mannà, vaja. Fins i tot s'hi han construït *bungalows* que es venen a preus astronòmics. La darrera modalitat d'explotació de l'illa. Gràcies a aquesta urbanització d'urgència, els carrers de Tabarca com més va s'assemblen més el carrer de Colom de València o al de Pelai de Barcelona.

Les seues aigües acullen una reserva biològica que manté ocupat un grup de biòlegs. Els illencs no creuen molt en la tasca d'aquests homes que es passen mitja vida sota l'aigua. Per als tabarquins és més important l'ampliació del port. L'actual, a més de ser de dimensions reduïdes, no permet atracar els dies que la mar està una mica picada, que no són pocs.

Tabarca era el darrer paradís que restava per explotar al Mediterrani. Ara, l'illa cerca desesperadament el turisme massiu. Una aixeta de pessetes que no es tanque mai. □

Ma. P. Janer, A. Vicent, Jordi Arbonès i N. Pellicer

La lepra: una malaltia exorcitzada

Complex sanatori de Sant Francesc de Borja de Fontilles.

A Emiliano Sánchez Requena, 67 anys, la lepra o malaltia de Hausen li ha hipotecat 53 anys i quatre mesos de la seua vida. El 1936, quan tenia 14 anys d'edat, algú el va dur al Sanatori Sant Francesc de Borja de Fontilles (la Marina Alta), una de les dues leproseries que hi ha a tot l'estat i, possiblement, a tot Europa. A partir d'aquell moment, Emiliano Sánchez quedava confinat per a sempre. La lepra, malaltia plena de tabús històrics, s'ha pagat i es continua pagant encara amb l'aïllament i el silenci. Això, malgrat la seguretat que, avui, no representa cap perill de contagi o de mortalitat.

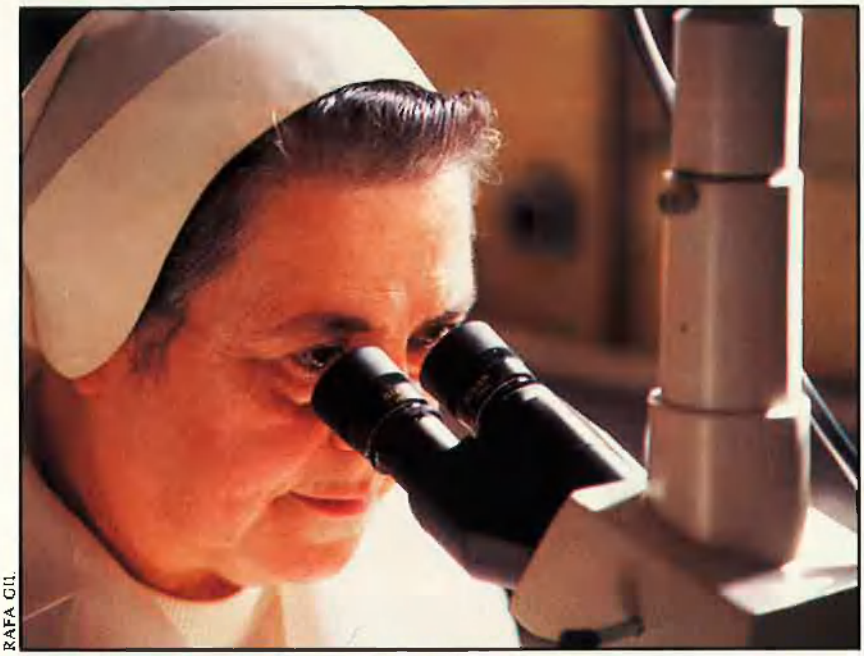
El 17 de gener de 1909 aquest sanatori, fundat pel pare Carles Ferris i Joaquim Ballester, obria les portes amb els vuit primers malalts. Divuit anys després, l'estat espanyol li concedia el títol d'Institut Nacional de Leproseria. No obstant, fins a l'any 1965 el Sanatori Sant Francesc de Borja no aconseguí allunyar el concepte de colònia leproseria. A hores d'ara, encara es pot veure amb tota claredat la muralla de tres metres d'alt que rodeja el perímetre de la finca, 47 hectàrees, i que proporciona a l'hospital un aspecte de fortalesa fantasma. Aquesta muralla, actualment trencada en diversos punts, es va construir pel recel de les poblacions del voltant i de la societat en si, envers una malaltia revestida d'una antiquíssima llegenda negra.

En l'Antic Testament ja es parla de la lepra com d'una malaltia que es produïa a conseqüència d'un càstig diví. Els leprosos, amb les túniques de tela de sac i les campanetes que anuncien la seva presència, han estat també tema per a les grans produccions fílmiques de la Twentieth Century Fox, com les pel·lícules *Los diez Mandamientos* o *Ben-Hur*. Curiosament, en tots els casos on s'ha tractat aquesta malaltia (literatura, cine, etc.), la manca d'informació, el rebuig social, la vergonya i

RAFA GIL

RAFA GIL

La medicina i les contínues investigacions que es realitzen per a combatre la malaltia, han fet que la lepra es puga controlar.

fins i tot el morb, han estat les notes dominants. Tothom sap que existeix la lepra, però pocs saben que amb un tractament adequat i un diagnòstic precoç es pot controlar. Que qualsevol malalt afectat pel bacil de Hausen pot integrar-se en la societat i dur una vida normal. I que en tot cas, la lepra és una malaltia que perfectament es pot tractar al departament dermatològic de qualsevol ambulatori.

Què és la lepra

La lepra o malaltia de Hausen es una malaltia crònica, infecciosa, la menys contagiosa de totes les que hi ha en l'actualitat, que afecta sobretot la pell, els nervis perifèrics, els ulls i les mucoses. L'origina un microbacteri semblant al de la tuberculosi, el bacil de Hausen, que per les seves característiques fa difícil de trobar una vacuna eficaç. Actualment, la lepra continua sent una malaltia incurable, però que pot estar controlada tota la vida.

La simptomatologia que presenta la lepra són les taques cutànies i la paràlisi en les articulacions de les mans i els peus. Si es detecta d'hora és molt fàcil combatre-la amb els nous medicaments: sulfones, clofazimines i rifampicina, que la fan desaparèixer, almenys exteriorment. Per a contraure la malaltia, s'ha de tenir un contacte pròxim i prolongat amb un malalt bacteriològicament actiu. Això no obstant, la majoria d'especialistes asseguren que les persones som, per naturalesa, resistents a aquesta malaltia i que el contagi és, actualment, difícil. N'és un exemple el fet que des 1909 a Fontilles, on viuen més de 130 malalts de lepra, no s'ha contagiat cap persona, ja sigui familiar, metge, ATS o personal sanitari.

En general, la lepra afecta més els homes que les dones, es pot presentar a qualsevol edat, i no és una malaltia hereditària. De moment, encara no se sap on pot contraure una persona el bacil de Hausen, si està en l'aigua o qualsevol altre medi natural. Des de sempre s'ha relacionat la malaltia amb la falta d'higiene i molts especialistes apunten que possiblement es per ací per on es pot contraure la malaltia.

Mil ciquanta casos al nostre àmbit

A Catalunya hi ha 450 persones afectades per la lepra. Barcelona és la ciutat que dóna el nombre més alt de malalts, 293, seguida de Tarragona, 138, Girona 12, i 8 a Lleida. Al País Valencià s'han registrat 600 casos de lepra, dels quals 150 pertanyen a la província d'Alacant.

No obstant això, la llista de malalts afectats pel bacteri de Hausen ha disminuït considerablement. A l'estat es-

panyol, de 1953 a 1964, la mitjana era de 400 nous casos per any, mentre que en l'última dècada s'han reduït a trenta. Per comunitats autònomes, Andalusia dóna la xifra més alta de malalts afectats per la lepra, el segon lloc l'ocupa el País Valencià i el tercer, Catalunya. Espanya, Portugal, Grècia, Itàlia, Turquia, Xipre i el sud de Rússia són els únics països europeus on la lepra és encara una malaltia endèmica. A la resta de països d'Europa la lepra no existeix; és més, es considera com una malaltia de l'edat mitjana característica dels països subdesenvolupats. No debades, la malaltia de Hausen predomina majoritàriament als països del Tercer Món i tropicals. Sense anar més lluny, només en aquests països el nombre de malalts que pateixen la lepra ascendeix a dotze milions.

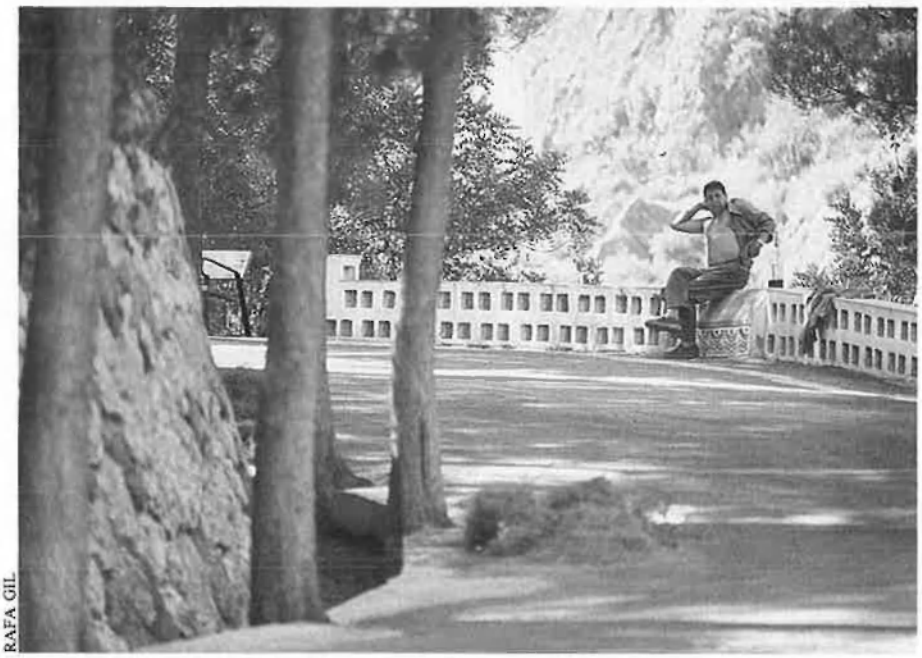
L'existència d'aquesta malaltia al nostre àmbit s'explica pel flux migratori que des de l'any 1945 han conegut ciutats com Barcelona o València, punts d'atracció de grans masses de població procedent de zones endèmiques com Andalusia i Extremadura. No és estrany, doncs, que amb la migració arribara a Catalunya i al País Valencià un bon nombre de malalts. No obstant, a la província de Tarragona, la població de malalts autòctons i immigrants s'inverteix, perquè el delta de l'Ebre n'és una zona endèmica.

El futur dels malalts

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) pretén que en un futur pròxim els malalts de lepra s'integren dins la societat i no estiguen reclosos en un sanatori. Actualment, alguns joves afectats per la lepra ja duen una vida normal, arriben a viure en parella i tenen fills. L'avanç de la medicina ha aconseguit *dissimular* la simptomatologia externa d'aquesta malaltia, durant segles menyspreada per la seva manifestació totalment antiestètica: despreniment de la pell i d'alguns membres. Avui, però, els ahir anomenats despectivament «leprosos» es defineixen com malalts nausenians i la seva malaltia, tan escabrosa fa no res, es coneix tan sols pel que fa a fitxa mèdica.

No obstant, el rebuig social és encara una realitat i pocs són els afectats que s'atreveixen a parlar obertament d'aquesta malaltia. La rehabilitació dels malalts tal i com l'entén l'OMS, és a dir, el restabliment físic i mental, i la reincorporació a una activitat normal és el primer objectiu que es perfila de cara al futur. L'intent, però, no és gaire fàcil.

RAFA GIL

RAFA GIL

El sanatori Sant Francesc de Borja de Fontilles és una mena de poble molt peculiar.

Viure a la leproseria

El sanatori Sant Francesc de Borja de Fontilles està situat a la Vall de Laguar, a la Marina Alta. Es manté econòmicament amb donatius d'Associacions Fontilles i per un conveni subscrit amb la Seguretat Social. El complex sanitari, encara emmurallat en gran part del seu perímetre, està compost per quatre grans pavellons (un per als homes, l'altre per a les dones, i una sèrie de vivendes apartaments per als matrimonis), una clínica, laboratori, sala de rehabilitació, auditori, biblioteca i altres construccions que converteixen l'hospital en un poble molt peculiar. Actualment a Fontilles viuen 180 malalts, la majoria d'ells d'edats compreses entre els 50 i els 60 anys. Tots hi van arribar després de la guerra civil i s'hi han quedat per a sempre. En règim extern, el sanatori controla 400 malalts que només acudeixen a l'hospital de Fontilles per a fer-se les revisions periòdiques a què estan sotmesos. Per a uns i per als altres, la lepra és una vergonya, una malaltia que cal amagar per a poder viure en una societat que l'ha rebutjada i aïllada. La diferència, però, entre els malalts interns, els més vells, i els externs, la gent més jove, és que aquests últims no estan disposats a confinar-se per a temps. A hipotecar tota la seva vida per una malaltia maleïda i rebutjada socialment. Més marginada encara que la sida.

E. Roig

La Muixeranga, els dies 7 i 8

No recorde quan vaig descobrir les festes d'Algemesí. Devia ser a finals dels seixanta. Una nit hi vam anar amb uns amics de Sueca entre els quals es tava Joan Fuster. La festa es trobava en un estat una mica desastrós, abandonada, en mans dels pobres de beneficència que es llogaven per donar vida a danses i personatges característics. No es tractava d'una excepció, al Corpus de València, com ha retratat magníficament Paco Jarque, passava exactament el mateix. El poble, això sí, tenia *ganxo*. Allí hi havia alguna cosa, una força, una tradició, una manifestació cultural en la qual els nacionalistes trobàvem més d'un punt d'interès. Els ***misteris,*** els personatges bíblics, la muixeranga, el bolero, els bastonets i els tornejants, desfilant per aquells carrers, entre cases obertes de bat a bat, lluminàries, músiques i olor de cera formaven un tot que impressionava, que deixava entreveure que allí hi havia un material cultural i simbòlic de primera categoria. L'entrada de la Mare de Déu a l'església, de cara al poble, amb totes les danses alhora, la música, les campanes, els focs d'artifici i els vítols era, i és encara, un moment màgic amb una forta olor de terra.

La muixeranga, el «ball de valencians» que diuen els catalans del nord de la Sènia.

Molts anys he tornat a les festes de setembre a Algemesí. M'hi he fet un addicte. A poc a poc, la muixeranga, que era una dansa més, a causa de la seua bellíssima melodia i del seu alt valor simbòlic, va anar prenent una dimensió que ultrapassà les fronteres del poble. Eren els anys de la transició. Necessitàvem símbols. Nom i bandera, ja en teníem. Ens faltava un himne i algú, o alguns, vam proposar la muixeranga. Jo em vaig afegir de seguida a la idea. Mai he cregut massa en totes aquestes coses, Però eren anys de lluita (per la democràcia, per l'autonomia) i no podíem afrontar la parafernàlia espanyolista de la dictadura i dels seus successors amb les mans buides. La cosa sembla que va anar bé durant un temps. La senyera històricca, el nom de País Valencià i la Muixeranga acompanyaren manifestacions, aplecs i actes nacionalistes o simplement democràtics. Als mateixos Premis Octubre el toc de la Muixeranga tancava cada edició i era escoltat dempeus i amb respecte per tots els assistents.

A poc a poc, batalla a batalla, els valencians vam anar perdent la guerra dels símbols, la guerra de la independència. Atacs frontals i punyalades per l'esquena ens han deixat amb el que tenim. Quasi com Sant Faulí, amb una mà davant i l'altra al florí. I amb la Muixeranga passà el que havia de passar. Aquell fervor, aquella il·lusió s'esvaïren, aquell *himne,* ja no sona a penes. Es parlà, en un moment, de versions per a banda o orquestra, es va discutir si posar-li lletra o no. Jo vaig arribar a fer-ne una; Lluís el Sifoner en va gravar una altra. La cosa no quallà. A una música com aquesta no li calen paraules. O s'escolta amb reverència, sabent què representa, o és una tocadeta més o menys bonica que no tots els dolçainers interpreten com cal.

I a hores d'ara, com des de fa segles, cada primera setmana de setembre, la Muixeranga torna a eixir als carrers d'Algemesí, en companyia de les altres danses i figures de la Festa que, com ella, han estat restaurades i no volen deixar de ser qui són. Encara, cada any, torne a Algemesí per ara.

Encara vaig seguint les processons per indrets i carrerons. Encara em fascina aquell espectacle increible de moviment, colors, olors i multituds que és la seua festa. Encara, ara, cada any, m'emociona el ball de la muixeranga, aquell «ball de valencians» que diuen els catalans del nord de la Sènia, en el qual els homes s'ajunten per fer, amb totes les forces del seu cos, una torre humana, un obra conjunta, al capdamunt del tot de la qual col·loquen una criatura, l'esperança en el seu futur col·lectiu.

Toni Mestre

Àlex Crivillé: «Guanyar, això és tot»

Difícilment pot explicar-se com Àlex Crivillé, superant els pronòstics més optimistes, s'ha fet enguany amb el títol mundial dels 125 cc. Als seus 19 anys, l'única explicació possible és la ja intuïda pels que saben de la seva curta trajectòria esportiva. Que sobre una moto de competició, «el noi de Seva» només coneix una paraula: guanyar.

—¿Què s'experimenta quan es creua la línia d'arribada en primer lloc i es guanya el Campionat del món dels 125 cc?

—La veritat és que penses que per fi s'ha acabat la temporada i has arribat a ser campió del món. L'esforç realitzat al llarg de l'any, aleshores, cobra sentit i tota la gent que t'ha ajudat, espònsors, equip, tothom, doncs, els has pogut recompensar, ¿no? I quedes el màxim de content, més ja no pots demanar.

—¿I eres conscient de tota aquesta gent mentre corries l'última cursa, pensaves en tothom que estava pendent de tu, que esperava que no caiguessis, que no trenquessis la moto...?

—Era molt conscient d'aquesta pressió, sí. Sabia que no podia caure ni fer cap errada. De fet, durant la cursa només tenia al cap guanyar i no caure.

—Fa l'efecte que, quan ets damunt la moto, passes de tot i només veus la línia d'arribada.

—Home, en l'última cursa vaig veure que podia guanyar, i vaig trobar que era més còmode estirar i anar primer que estar allí amb tot el grup, amb el perill que comportava.

—Al Grand Prix vas tenir una caiguda molt espectacular. Quan tornes a veure les imatges, ¿quina impressió et fa?

—Potser ara ja res, perquè l'he vista moltes vegades, aquella imatge. Però al principi... Sembla que m'hagi d'haver fet molt mal, és una caiguda bastant forta. És, de fet, una de les caigudes més espectaculars que he vist aquest any... Surts de la moto i vas disparat...

—Voles.

—Voles molts, molts metres. L'impacte contra l'asfalt és dur, però no ho notes perquè estàs en calent. Són uns segons que passen ràpid.

—¿De mica en mica has anat perdent la fama de corredor temerari que tenies.

—Penso que sí. Cada vegada sóc més professional. L'any passat potser estava una mica desconcertat per ser el tercer pilot, i volia anar més ràpid que les possibilitats que tenia. Aquesta temporada, però, formo part d'una escuderia en la qual vaig de número u i les coses han canviat.

*—Es parlava l'any passat a Derbi de la «màfia valenciana», és a dir, que l'*Aspar *i l'Herreros et frenaven per no perdre la seva supremacia dins l'equip. ¿El temps ha fet versemblant aquesta versió?*

—Sí. Però el problema no és que fossin valencians. Eren dos pilots, i jo era el tercer, i sent el tercer pilot no podia fer el que volia. Van ser moltes coses; però, vaja, estan ja passades. Ara suposo que se'n deuen haver adonat.

—¿Els de la Derbi es van equivocar amb tu?

—Jo penso que sí. Crec que haurien d'haver vist que jo tenia ganes i forces per anar al davant.

—¿Què ha significat el teu germà Josep en la teva carrera esportiva?

—És qui m'ha ajudat des d'un principi, des que vaig començar a córrer quan tenia catorze anys. Sempre ha estat al meu costat. Si sóc on sóc és gràcies a ell.

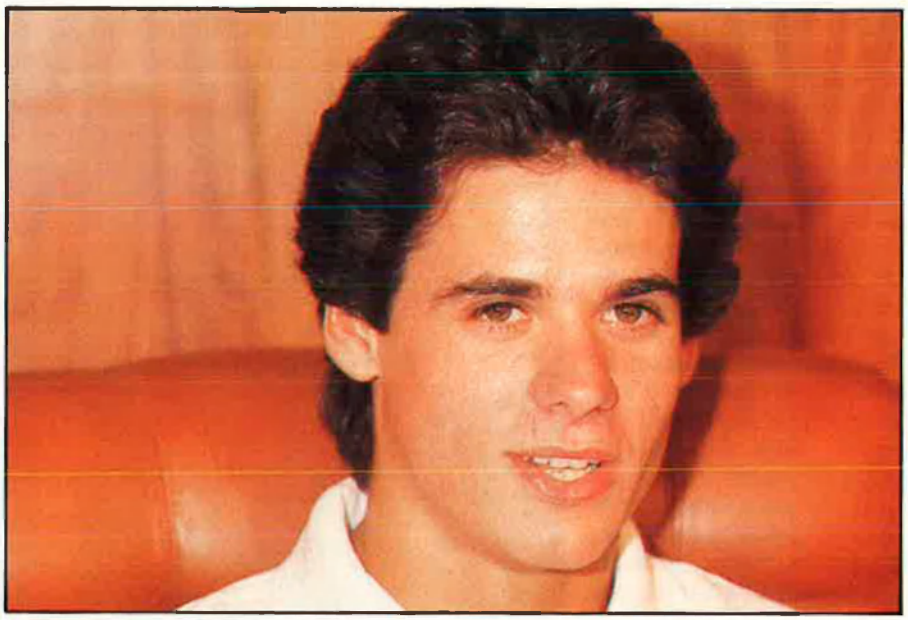
—¿Què penses del «fenomen Crivillé», que la gent sembla que et faci més costat que al mateix Sito Pons?

—Imagino que deuen ser coses de l'edat, que em veuen més jove.

—I que no fas els numerets que fa ell amb la bandera espanyola.

—No ho sé.

—¿Per què no vas agafar, com el Sito i l'Herreros, la bandera espanyola quan eres al podi?

DOMÈNEC UMBERT

«Els de la Derbi haurien d'haver vist que jo tenia ganes i forces per a anar al davant».

DOMÈNEC UMBERT

DOMÈNEC UMBERT

«Corro en moto perquè m'agrada, únicament.

—Bé, perquè sóc de Catalunya, ¿no? En tot cas hauria agafat les dues, la catalana i l'espanyola.

—*Per a quedar bé amb tothom.*

—Sí.

—*¿Què va dir-te l'*Aspar *quan vau acabar l'última cursa?*

—Bé, em va felicitar i ja està. Va quedar bé, suposo.

—*¿Esteu picats? ¿Encara us dura?*

—Bé, ara l'*Aspar* va a la seva i jo vaig a la meva. Ell intenta guanyar curses i jo intento guanyar curses, això és tot.

—*¿El* Champi *Herreros ja es mereixia el campionat mundial, ¿no?*

—Sí, ja li tocava. Ha estat lluitant molts anys per aconseguir el títol, i se'l mereixia. Sempre ha tingut la mala sort a sobre, i gràcies a Déu que ha pogut assolir el campionat, ja que era l'últim any dels 80 cc i era molt important per a ell.

—*¿Com assumeixes la popularitat que de sobte t'ha vingut a sobre?*

—Ha estat massa ràpid, potser. Molta gent, quan vaig pel carrer, em reconeix i em saluda, i no paro de firmar autògrafs. Ho porto bé, però no és fàcil, ¿no? Perquè quan vas a prendre alguna cosa a un *pub*, tota la gent t'està a sobre, i has de vigilar el que fas i tot... Però, vaja, és el preu de la fama, que diuen.

—*¿I dóna gust o no?*

—A mi, no.

—*¿Per què corres en moto?*

—Perquè m'agrada, únicament. Ara m'he hagut de fer professional, i està bé. Tens més responsabilitats i no pots prendre't la moto com un *hobby*, però és un pas lògic que havia de fer.

E. Company

«Faig por a 'Aspar'»

El pròxim novembre farà dos anys que publicàvem a les pàgines d'EL TEMPS (núm. 179) la primera entrevista a Àlex Crivillé. «Faig por a *Aspar*» n'era el títol. Aleshores, l'actual campió del món dels 125 cc era un noiet de disset anys de la localitat de Seva, l'Osona, introvertit, tímid i caut. Unes declaracions d'ell a la premsa havien provocat un dels episodis més desagradables que recorden els responsables de l'equip de competició de la Derbi, el seu equip aleshores. Ben aviat, però, les coses van prendre el rumb correcte. I és que Àlex Crivillé era molt més que un personatge polèmic, un *enfant terrible*. Pensava que li era difícil d'entendre que havia d'aturar-se a *boxes* quan podia assolir el podi per cedir el seu lloc a un company d'equip, perquè aquestes eren les ordres de l'escuderia. Si ell havia anat més ràpid... ¿No es tractava d'això en una cursa de motos?

Després d'aquella entrevista, de tornada cap a Barcelona, l'*enfant terrible* havia deixat de ser-ho. Era d'allò més fàcil comprovar que tot partia d'una raó: que Àlex Crivillé encara no coneixia el significat de la paraula perversitat. Ingènuament contestava amb un sí *lògic* a la pregunta de si no seria que feia por a Aspar, i l'entrevista ja tenia títol.

Dos anys després, l'Àlex, més madur i assenyat, centrat i segur, sembla desconèixer, encara, què vol dir perversitat. Això no obstant, l'entrevista aquesta volta no té un títol tan cridaner. El noi de Seva no ha canviat. Les coses, al voltant seu, ja van agafant per elles mateixes un únic ordre *lògic*. Senzillament, l'ordre de l'Àlex: l'humà. □

EL MOTOCICLISME CATALÀ I VALENCIÀ ARRASA

Veni, brrrrm... vinci

'Champi' Herreros, Àlex Crivillé i Sito Pons com a pilots, i Derbi i J.J. Cobas en motocicletes, han assolit, en les corresponents categories, els títols mundials de motociclisme. Una gesta històrica i potser irrepetible, però no gens casual.

E. Company

Primer va ser Sito Pons, cavalcant la familiar Honda de l'equip Campsa, en la categoria de 250 cc, el 6 d'agost. El 26 del mateix mes tocava el torn a *Champi* Herreros, damunt d'una de les *bales roges* de Mollet, les Derbi, en els 80 cc. I l'últim, un dia després, Àlex Crivillé, pilotant una sorprenent J.J. Cobas, en 125 cc. Tres títols mundials de motociclisme sobre quatre possibles, una proporció excel·lent per al motociclisme del país. El fet de per si ja mereix tota llei d'honors, si no fos per l'encara més insòlit: que es manté el promig. La temporada passada foren igualment tres sobre quatre: des d'Aspar —que enguany no ha «sucat»—, 80 i 125 cc; i el de dos i mig de Sito Pons, que repeteix. Fent números, en els dos últims

«Sito» Pons, ha passat, només en una temporada, del número 3, al número 1. El campió del món.

anys, sobre vuit títols mundials en disputa, sis han estat assolits per pilots catalans i valencians. I el que no pot oblidar-se: quatre d'ells s'han guanyat sobre màquines enterament catalanes, les Derbi i la J.J. Cobas.

Títols a part, tampoc pot deixar-se de banda la bona quantitat de pilots del país que amb més o menys mitjans i més o menys fortuna, van poblant els engraellats de sortida dels distints circuits del Continental Circus. Joan Garriga, traït per la seva muntura; Jordi Martínez *Aspar,* recolector d'infortunis; Carles Cardús, en procés de recuperació; Lluís Miquel Reyes, quatre costelles fracturades a Txecoslovàquia; Julià Miralles, batallador com sempre, etc.

A causa dels bons resultats aconseguits pels pilots del país per segona temporada consecutiva, ara que aquesta arriba a la seva fi i comença el ball de fitxatges i ofertes de cara a l'any que ve, molts d'ells es troben en el punt de mira de les grans escuderies internacionals perquè condueixin les seves motos. Sito Pons ha estat el primer a signar, i la pròxima temporada, continuant amb l'equip de Campsa, saltarà als 500 cc a bord d'una Honda oficial.

Per tradició

L'esclat del motociclisme català i valencià no és un fet casual ni, pel que sembla, efímer. Des de la sequera de títols que va significar el pas generacional dels Nieto, Tormo i Palomo als Aspar, Pons, Herreros i Crivillé, l'afició per la motocicleta va ser una constant en els circuits —pocs i mal condicionats— i les carreteres —moltes i pitjor condicionades— del país. Aquesta realitat va venir empesa per una insistent tradició motociclista catalana, per l'obertura de les fronteres a la incidència comercial japonesa, i per un suport econòmic a la competició.

Parlar de motociclisme català és fer referència obligada a la tradició industrial que hi ha hagut en el sector al Principat, l'auge del qual va arribar al seu cim a principis de la dècada dels setanta, sobretot en motos de muntanya. Bultaco, Montesa, Ossa, Derbi, Sanglas, Ducson, etc., van satisfer durant generacions el desitjos de dues rodes dels aficionats, i solament la falta d'inversió econòmica a alt nivell va privar que l'esclat motociclista d'enguany s'hagués produït bastant de temps enrere. Això no obstant, la base per a les futures generacions quedava establerta a pesar que gran part de les *clàssiques* catalanes de motocicletes, com Ossa, Bultaco, Sanglas..., haguessin deixat l'existència en el camí. Només la fàbrica de Martorelles, l'entranyable Derbi, s'ha salvat de la crema. En l'actualitat ostenta vuit títols de marques i deu noms de pilots. Segons Josep Mensa, director comercial de Derbi, el secret està «a mantenir-se al capdamunt de tot quant a tecnologia, i una bona manera d'adquirir-la és amb la competició. A part, és clar, de la confiança en nosaltres mateixos, imprescindible perquè la fàbrica es mantingui i no hagi d'anar a parar a mans estrangeres».

El peix i la cua

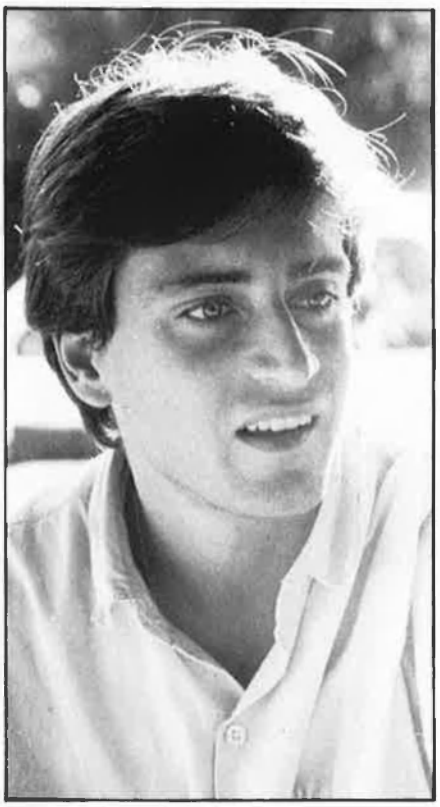
La campanada d'enguany, però, l'ha donada la J.J. Cobas, a les mans d'Àlex Crivillé. J.J. Cobas és una motocicleta catalana de la qual es fabriquen molt poques unitats i sempre per encàrrec. De fet és una empresa d'enginyeria dedicada al motor. «Vam començar l'any —diu Antoni Cobas, dissenyador dels xassís, reconegut mundialement— fent una sèrie de dotze o catorze motos. Però quan vam connectar amb Crivillé, vam posar-nos a treballar sobre dues d'elles i, gràcies al campionat mundial obtingut, tenim per a l'any que ve una demanda encarregada de més de trenta motos».

La publicitat aconseguida per la J.J. Cobas és un exponent dels beneficis comercials que pot generar l'assistència a un campionat del món. A aquest aspecte, no hi són indiferents els espònsors o patrocinadors, sobretot si es compleix una premissa indispensable: la televisió.

«Amb el seguiment que ha fet la televisió —diu Josep Mensa— de tot el mundial de motociclisme, els espònsors col·laboren econòmicament en els distints equips. Les escuderies en surten beneficiades i, per tant, els pilots, que tenen un material més competititu i unes majors possibilitats de victòria». Aquest procés és el del peix que es mossega la cua, ja que si els corredors guanyen títols mundials, la televisió té més audiència i, en conseqüència, els patrocinadors obtenen majors beneficis publicitaris. I la roda s'engega de nou.

Finançar una escuderia que segueixi el mundial no és gens barat. El pressupost per a la temporada que acaba de finalitzar, per a la J.J. Cobas de Crivillé, ha girat al voltant dels 100 milions de pessetes. «Totalment pagats pels nostres espònsors», diu Antoni Cobas.

L'any que ve, però, es convertirà en la prova de foc: l'assalt a la categoria reina, els 500 cc, l'únic campionat que cap pilot català té en les seves vitrines. Amb Aspar i Crivillé —si res no falla— als 250 cc, i Pons i segurament Garriga en els 500 cc, la temporada es preveu prometedora, ara que el motociclisme català ha posat la directa i no sembla que hi hagi ningú que el deturi. □

Dalt, «Sito» pons. Baix, «Champi» Herreros.

LA BIENNAL

La Biennal
de Barcelona

Joves Creadors
Europeus

Casa de
la Caritat

Del 5 al
30 d'octubre
1989

Ajuntament de Barcelona

DE BARCELONA

Torna l'home del barret

El 1981, un professor universitari d'Arqueologia ens sorprenia des d'una pantalla de cinema transformant-se en un dels herois més fascinants de tots els temps: Indiana Jones.

Abillat amb una caçadora de cuiro vell i un barret —que duu estacat fins a les celles—, i fent servir un fuet amb una mestria sens parió, Harrison Ford va donar vida al personatge més aplaudit i estimat del cinema de l'última dècada, a més del que més diners ha donat als seus creadors, el director Steven Spielberg i el productor George Lucas.

Sean Connery i Harrison Ford.

La primera entrega de la sèrie *En busca del Arca Perdida* era una fantasia ambientada als anys trenta en la qual es van incloure tots els ingredients per fer-ne un producte comercial: dolents ben dolents i reconeguts per tothom —els nazis—, una història d'amor entre el protagonista i una bella i coratjosa jove, deserts, selves, baralles, persecucions, i la raó fonamental de la pel·lícula, la mitològica Arca de l'Aliança. Naturalment, es va convertir en una de les cinc pel·lícules més taquilleres de la història del cinema, tot i que la comercialitat no li havia fet renunciar a la qualitat.

En *Indiana Jones y el templo maldito* Harrison Ford es tornava a enfrontar a les forces del mal —aquesta vegada encarnades per bruixots que practicaven màgia negra a l'Índia— i n'eixia de nou victoriós.

Això no obstant, Indy —com el coneixen els seus amics i admiradors— no és un personatge infal·lible a l'estil de James Bond; maldestre en moltes ocasions i amb les limitacions pròpies de qualsevol mortal, gaudeix, però, de l'enorme cor i l'agut sentit de l'humor que només un director amb ànima de xiquet com Spielberg podia conferir-li.

L'última croada

Ara bé, Harrison Ford ja va fent-se massa gran per a saltar des d'un avió a un riu, o arrosegar-se per l'aspra terra d'Egipte penjat amb el fuet d'un camió i, abans que fóra massa tard, Spielberg va decidir repescar el seu heroi i embarcar-lo en la seua darrera i més espectacular aventura: *La última cruzada,* que s'ha estrenat aquesta setmana a les nostres pantalles.

La pel·lícula que, sempre segons Lucas i Spielberg, serà l'adéu d'Indiana Jones, ha estat aprofitada per a explicar molts detalls de la personalitat de l'aventurer que quedaren una mica foscos en les entregues anteriors. En el film s'inclou un capítol on es fa un repàs a la infantesa d'Indiana, en la qual el personatge està interpretat pel jove River Phoenix —una de les promeses del cinema americà, que ja va ser nominat a l'*Oscar* pel seu paper en *Un lugar en ninguna parte*—. Ara podrem comprovar que ja de menut Indy era un aventurer i veurem com va aconseguir el barret i el fuet famosos.

En *Indiana Jones y la última cruzada* torna a haver-hi un malvat sense escrúpols: Walter Donovan, al qual dóna vida Julian Glover, i una atractiva rossa, Alisson Doody, amb la qual Jones té una fogosa relació.

També hi ha al film, per seguir el camí marcat en les dues pel·lícules anteriors de la sèrie, un element fantàstic, mitològic, que serà el desencadenant de totes les aventures. Aquesta vegada s'ha tornat a la mitologia cristiana, com es va fer a *En busca del arca perdida,* i s'ha triat el Sant Grial —el calze que va contenir la sang de Crist—. La recerca de la preciosa relíquia ens farà viatjar, sense alçar-nos del seient,

«Indy», l'heroi que s'acaba

Nel·lo Pellicer

Amb *Indiana Jones y la última cruzada* finalitza la sèrie d'aventures més representativa de la dècada dels vuitanta. Un heroi dissenyat per Spielberg/Lucas/Boam que ha captivat grans i menuts. A més de batre rècords de taquillatge. Un heroi a mida. En tots els sentits.

Si els setanta foren els anys de les superproduccions de ciència-ficció, d'allò desconegut, dels replicants, amb Indiana Jones es recuperava el realisme romanticista, el perill calculat i els ideals de justícia. L'aventura per l'aventura, en definitiva. Això, però, s'ha acabat. Aquest darrer Indiana Jones marca la fita que separa el model d'Indy amb l'heroi que es desdibuixa cap a la dècada dels noranta. Un heroi que torna a cercar els orígens en els còmics dels anys trenta. Novament es recupera la tradició encetada l'any 1929 amb el barroquisme titànic de Tarzan, que es va veure seguit per The Phanton, Superman, Flash Gordon i el seu univers arcaic-futurista i Batman, la novetat de la temporada. El cinema retorna als herois fantàstics. Als antics amors. De la mateixa manera que l'heroi literari sempre ha estat present en la cinematografia de masses. Produccions influïdes per la narrativa de Cooper, Salgari, Hammet o Stevenson.

Mentre els amos del cinema, aquest poderós instrument capaç de crear models de conducta, van furgant en la història del còmic i la literatura, els seus personatges caminen pel món industrial amb total autonomia. Així sorgeixen modes i manies que es venen amb gran facilitat. Al cap i a la fi, d'això és del que es tracta, de mantenir el negociet. Ei negociot. □

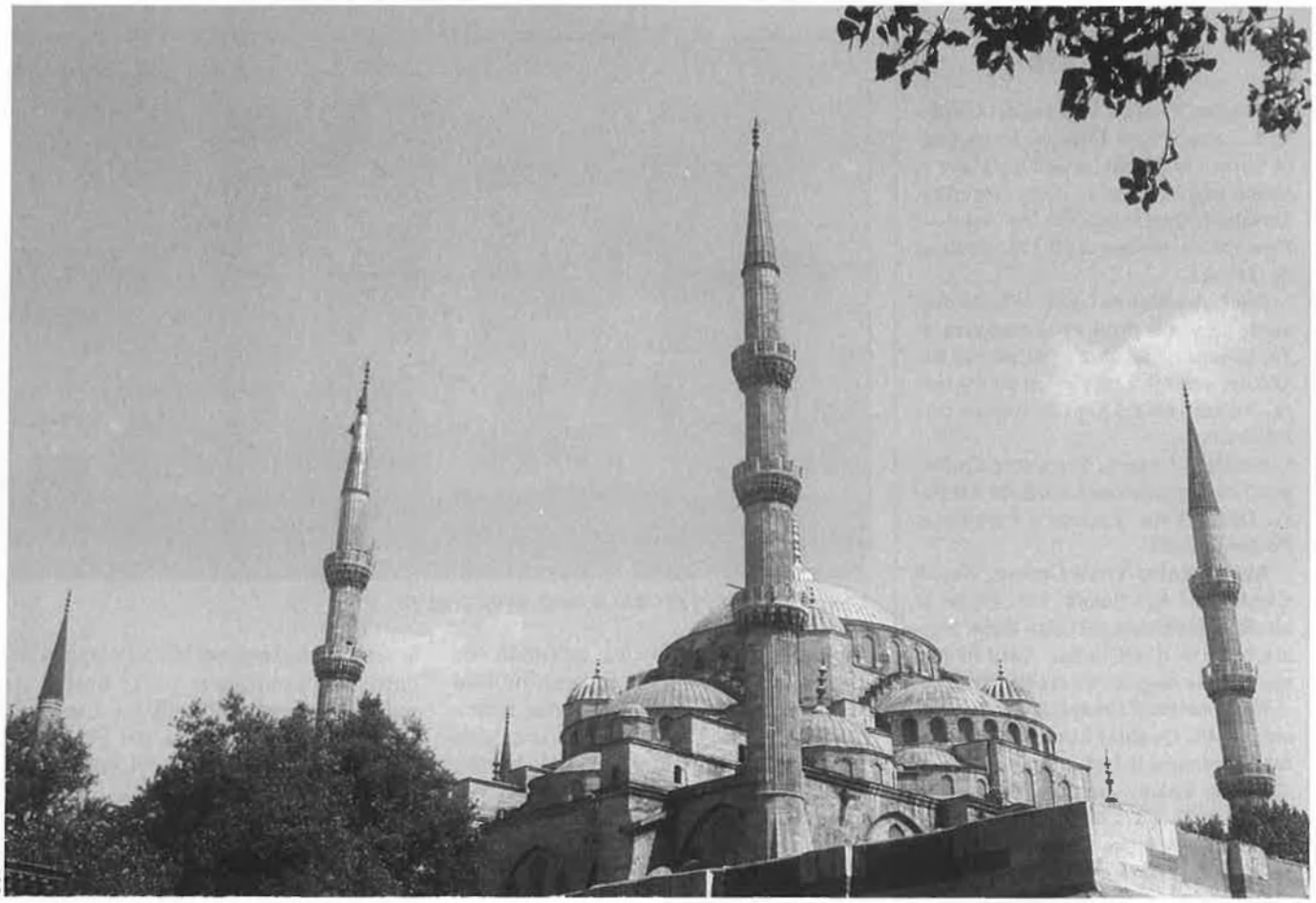

Dues escenes d''Indiana Jones y la última cruzada'.

des dels Estats Units d'Amèrica fins a Àustria, d'allí al Berlín nazi i més tard al desert africà, fent servir moto, dirigible, avió i camell.

El major atractiu de la pel·lícula, però, és l'aparició de Sean Connery en el paper del professor Henry Jones, el pare d'Indy. El James Bond dels seixanta, vestit com un perfecte britànic, torna a l'acció desenfrenada tot i la seua barba blanca i les seues ulleres. Sean Connery es troba en la millor etapa de la seua carrera artística, i ho prova la freqüència amb què treballa en pel·lícules. En el film de Steven Spielberg es passa tot el temps discutint amb Harrison Ford i aporta, així, la nota còmica al gran espectacle que és *Indiana Jones y la última cruzada.*

Així, doncs, tot ha estat enllestit perquè Indiana Jones tinga un adéu com es mereix el més gran i més humà dels herois del segle XX. La resposta del públic americà a la pel·lícula ens pot servir com a mostra del que serà a la resta del món el comiat més fructífer i rendible econòmicament de la història del cinema. *La última cruzada* serà —si Batman ho permet— la pel·lícula més taquillera de tots els temps. Llavors, vistes les primeres xifres, hem de posar-li un interrogant al títol del film ja que només falta que Spielberg o de Lucas tinguen ganes de guanyar uns quants milions de dòlars més per a convertir la *cruzada* en la penúltima. A més, hi ha molts que, vista la fenomenal actuació de *River Phoenix,* ja parlen d'ell com el nou Indy dels noranta... o del 2000. Qui sap. □

TONI MESTRE

V I A T G E

Istanbul, la ciutat de les gavines

Istanbul és molt més del que la seua fama pregona: són dos mil anys d'història ininterrompuda del món mediterrani, del nostre món.

Perquè les nostres arrels no es troben a la Grècia actual: cal anar a buscar-les a Turquia. I només en coneixem quatre tòpics!

Des del *Tirant lo Blanc* fins a la fatídica *El expreso de medianoche,* la ciutat, el país que ens interessa i la gent que els habita, ens han estat presentats sempre com l'enemic, l'amenaça, allò que cal reconquistar per a restablir un ordre anterior, el *nostre* ordre. I això és fals. Els turcs no van trencar res, no van ser invasors destructors. En una terra acostumada a veure passar pobles i a anar civilitzant-los, els turcs de 1453, quan ocupen Constantinoble, no destrueixen l'Imperi Bizantí, ferit de mort pels llatins i que ja posseïen des d'un segle abans, simplement el continuen. Amb una llengua i una religió noves, però en la pràctica ja eren un poble mediterrani que venia, això sí, de les estepes de l'Àsia central.

I tot això és el que avui trobarem a Istanbul: la Grècia clàssica i hel·lenística, Roma, Bizanci, l'imperi otomà i la nova Turquia creada per Kemal Ataturk a partir de 1920. I un poble obert i generós, orgullós i hospitalari, elegant per naturalesa, que malda per eixir del subdesenrotllament i camina decidit cap a la seua integració en Europa. Perquè els turcs se senten europeus mediterranis i no àrabs ni orientals. Tenen la dignitat una mica dolguda de saber-se hereus d'un passat gloriós que s'ha ensorrat en menys d'un segle, i la feresa fonda del que ha hagut de reconquistar el seu dret a existir quan les grans potències occidentals ja havien decidit el seu esquarterament. Per això, la gran sensibilitat amb què estan vivint el drama dels expulsats de Bulgària, una història que recorda l'expulsió dels moriscos valencians, però quatre-cents anys després, en plena època dels drets humans. Sentint-se i sabent-se hereus i depositaris d'una part importantíssima de l'herència europea, contemplen atònits la indiferència d'Europa occidental davant la tragèdia d'una part important del seu poble. Per això han col·locat plafons amb fotografies de l'èxode i dels maltractament als refugiats a l'entrada de Santa Sofia i el palau de Topkapi, monuments més freqüentats pels turistes. No s'hi val a parlar del passat . Darrere les matances turques del segle passat

On acudir

Hotels: Yesil Ev, Kabasakal Caddesi, 5. Luxe. Premi Europa. Entre Santa Sofia i la Mesquita Blava. Viure el passat des del present. Etap Istambul, Terrabasi. Quatre estrelles. Al costat del Pera Palace. Piscina al pis 17è. No lluny de Taksim.

Restaurants: els Gelik. N'hi ha dos: un de peix, a la dreta de la carretera de Zeytinburnu; i un altre de carns, per Bakirkoy, una mica més avant a l'esquerra. No aneu als del pont de Gàlata: cars i dolents.

Catifes: Cistern, Yerebatan Caddesi, 17-A. Sultanahmet. Corlolu Ali Pasa. Divan Yolu. Entrant a l'esquerra. Parlen castellà.

Antigualtats: Vitali Gerson, Kapali Çarsi. Serif Aga Sokak, 115. De fet la secció d'antiquaris del Gran Basar sembla la cova d'Alí Babà. Aneu-hi ben proveïts de targetes de crèdit. Picareu.

Pell I cuiro: Topkapi, Halicilar Çarsisi, 12-14. Qualitat i preus. Gran Basar. Tracte excel·lent.

Seda: Esarp. Ressam Basmacilar Caddessi, 77. Gran Basar. Els mocadors de seda més bonics i elegants que mai no he vist. Fets a mà.

Capsetes d'os de camell: Tunç Hediyelik Esya. Halicar Caddessi, 16. Gran Basar. Os de camell treballat, decorat amb miniatures.

Artesania: Istambul Sanatlari Çarsisi, darrere de l'Hürrem Sultan, plaça de Sultanahmet, antiga madrassa restaurada on treballen artesans de tota mena. Preus correctes.

Banys: Cagaloglu Hamami, prop de la cisterna de Yerebatan. Molt antics i bonics: preus de turista. N'hi ha molts d'altres igual de bonics i molt més barats. No pagueu mai més de déu mil lires (500 ptes.), propines a banda.

Fumadors: Çorlolu Ali Pasa, Divan Yolu: entre botigues i cafès, sota els plàtans i les parres, un pati evocador.

Gravats I estampes: Basar dels llibres, darrere de la mesquita de Baiazet, vora el Gran Basar. Miniatures turques de principis de segle, gravats antics, llibres vells. Bons preus. Color local.

Transports: Agafeu sempre taxis. Són ràpids, segurs i barats. Alerta amb els despistats que obliden baixar bandera. Passejar pel Corn d'Or al capvespre en barqueta és obligatori. Ajusteu els preus.

Un llibre: Els laberints de Bizanci, de Joan Perucho. Col·lecció «El cangur», d'Ed. 62. Si us ho munteu en pla *retro*, llegiu Pierre Loti.

TON. MESTRE

Istanbul, molt més del que la seua fama pregona.

hi havia les apetències colonials de Rússia, Anglaterra i França estimulant les lluites nacionalistes de grecs, armenis i àrabs per repartir-se els territoris de l'Imperi. Els drames del Líban, Israel-Palestina i altres, no són herència dels turcs, sinó de les nacions *democràtiques*.

Quan aneu a Istanbul, ciutat que necessita com a mínim vuit dies de visita, aneu-hi en avió. Són a penes tres hores des de Barcelona fins al magnífic aeroport dedicat, com quasibé tot a Turquia, al pare Atatürk. Situat a la mateixa vora del mar de Màrmara, a quinze quilòmetres de la ciutat, els seus serveis són modèlics i una no menys moderna autopista us portarà en pocs minuts fins al vostre hotel. La ciutat té vora vuit milions d'habitants i és extensíssima. Anireu entre barris de nova planta, d'aquells que igual poden pertànyer a París, Berlín o Nàpols, però prompte les muralles de Teodosi II, en plena restauració, els jardins i les altures del Serral de Topkapi i l'arribada a l'esplanada d'Eminönü i la visió del Corn d'Or, la Yeni Cami, els ponts i tot el seu món bigarrat i aparentment caòtic de gent, cotxes, autobusos i vaixells que van i vénen en totes direccions, us diran que sou al cor de la capital dels Tres Imperis, a la Nova Roma, a Constantinoble, a Istanbul, nom que li donaren els turcs i que és una deformació de l'expressió grega *cap a la ciutat*.

Perquè ens trobem en una gran ciutat. Si en algun moment de l'antiguitat arribà a tenir mig milió d'habitants, actualment és la major ciutat de la Mediterrània amb escreix. I la primera per la seua situació geogràfica excepcional, entre dos continents i tres braços de mar: el Màrmara, amb les Illes dels Prínceps, que l'envolta pel Sud; l'estret del Bòsfor, que la prolonga cap al Nord, cap a la mar Negra; i el Corn d'Or que la penetra dolçament cap a ponent, per on es pon el sol que encén de llum daurada les seues aigües calmes cada capvespre. Per això els ocells d'Istanbul són les gavines, milers de gavines.

La ciutat antiga, la que tanquen encara les muralles bizantines, està separada de la moderna, més occidental i americanitzada, situada al voltant de la plaça de Taksim, per aquell últim braç de mar, el Corn d'Or, que travessen tres ponts de trànsit intensíssim: el de Gàlata, el més típic i en procés d'ampliació, el d'Atatürk, i més amunt el Fatim o de l'autopista perifèrica. La part asiàtica, Üsküdar i altres barris, a més de la vista que es divisa des del Tossal dels Enamorats i del poblet pescador de Vanikoy, són barris dormitori on viu gran part de la població treballadora. Però és la part més antiga, la que tanquen les muralles que resistiren catorze setges i només caigueren davant l'artilleria de Mehmet II el Conquistador, la que té una força i un interès sense parangó en l'hemisferi nord. Imagineu una ciutat amb una dotzena de catedrals, quatre-centes cinquanta esglésies, amb palaus de somni, museus únics, aqüeductes romans, dos basars, el Gran i el de les Espècies o Egipci, centenars de banys públics, restaurants de tota mena, fumadors de llegenda i plens de la gent més agradable, elegant i bonica del món: això és Istanbul. ¡I a uns preus tres vegades

més baixos que els nostres per acabar d'adobar-ho!

Jo us recomane un hotel de tres o quatre estrelles, millor en l'antic barri de Pera, i si és possible, amb vistes al Bòsfor i a la ciutat antiga coronada per desenes de cúpules i minarets. Una vista única subratllada pel trànsit dels vaixells, els estrets són una autopista marítima, que de nit adquireix un nivell que no dubtem a titllar de sublim. Molt a prop de la Torre de Gàlata, construïda pels genovesos el 1348 i que cal visitar, hi ha l'antic Pera Palace, on sojornava Agatha Christie i tota la patuleia de l'Orient Express, conservat com aleshores i on és inexcusable anar a prendre un té o un cafè turc en qualsevol dels seus salons.

Però l'autèntic espectacle, allò que justifica el viatge, són els barris tradicionals: Sultanahmet, Fatih, Saraçhane, Aksaray, Beyazit... En aquest últim, que centra la mesquita de Baiazet II, fill del Conquistador, hi ha la Universitat, testimoni de sangonoses repressions durant la passada dictadura, el Basar dels Llibres i el Gran Basar. Aquest és un bellíssim laberint de més de quatre mil cinc-centes botiguetes on és possible trobar-ho tot si es té la paciència i la tranquil·litat necessària per a resistir tant la varietat de l'oferta com l'amabilitat i insistència dels venedors. La venda no és agressiva. Mireu, remireu, compareu, no mostreu interès immediat per allò que us interessa i, per damunt de tot, regategeu sense defallir. Si no ho feu, si pagueu el primer preu que us demanen, decebreu el botiguer i li creareu un greu càrrec de consciència davant del seu déu. El cuiro i la pell, les sedes, les capsetes d'os de camell decorades, les joies, les miniatures, l'artesania i les antiguitats, a més de les catifes i els kílims, us robaran el cor. Val la pena anar a una botiga d'estores, no sempre són millors les més grans i modernes, i deixar que us facen el *show* mentre us conviden a te, cervesa o a un refresc. No importa que no compreu res. El somriure no abandonarà el venedor, i veure, tocar, palpar, xafar aquelles catifes, escoltar com es fabriquen, d'on vénen, etc., serà una altra experiència inoblidable.

El Basar de les Espècies, o basar egipci, de bellíssima arquitectura i de proporcions més humanes, és com fer un viatge en el temps i tornar a la plaça del Mercat de València de fa trenta anys, amb les seues botigues plenes d'olors, colors, aromes; on les herbes i espècies es venen en sacs i no en potets etiquetats, on les olors penetrants d'olis i essències exòtics es barregen amb els enfilalls d'esponges, els formatges, els embotits (¡no deixeu de tastar el pernil de llom de vedella!), les conserves...

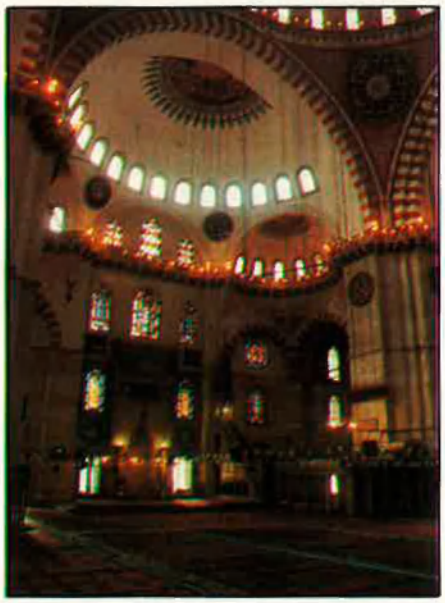
I passegeu la ciutat. Cal veure els grans monuments, però intenteu l'aventura de perdre-vos pels barris menys turístics, més turcs... Aneu a Eyup, entreu respectuosament al santuari on es veneren les despulles de l'abanderat de Mahoma, descobertes *miraculosament* gràcies a un somni del Soldà Mehmet II pocs dies després de la conquista (com la Mare de Déu del Puig) i on porten els xiquets el dia de la circumcisió; visiteu la Fatih Cami, la mesquita del Conquistador, una mica lluny del centre, on a més de les habituals fonts d'ablucions hi ha, dins del temple, una font salutífera que em va recordar el nostre Pouet de Sant Vicent; baixeu a l'antiga església de Sant Sergi i Sant Bacus i podreu assistir a una classe de l'imam als xiquets del barri; no oblideu el Museu dels Mosaics, entre l'anterior i la Mesquita Blava, on *in situ* podreu admirar escenes de grandària natural que decoraven l'antic palau constantinià; trieu un moment tranquil per a visitar la Cisterna de Yerebatan o «palau submergit» on us espera un espectacle de llum i so d'una sensibilitat exquisida. ¡I els banys turcs! Aneu-hi sense por ni recança perquè l'experiència que viureu no és per a ser contada. Només dir-vos que és el bany romà de l'època clàssica conservat viu fins els nostres dies: un lloc de cita, conversa, lectura, higiene i relax on es va amb els amics. N'eixireu nous. I si sou fumadors, no deixeu de fumar-vos un narguil o pipa d'aigua a l'ombra d'una parra carregada de pàmpols i raïm.

La cuina turca mereixeria un capítol a banda. Mengeu de tot, perquè tot és natural i cuinat a la nostra manera. Les carns, el peix, el iogurt, que diluït en aigua beuen a l'estiu, el raki o nuvolet d'anís i les famoses delícies turques són de sobra conegudes.

No oblideu mai la cortesia; els turcs cultiven amb amor les bones formes, no criden mai, l'hospitalitat és un deure, i si us guanyeu la seua confiança, tindreu amics per a tota la vida. Estan fent un gran esforç d'infrastructura; són la pròxima gran potència turística de la Mediterrània, però de moment encara conserven aquella virginitat que el nostre poble va perdre fa trenta anys. Cal anar a Istanbul, la ciutat de les gavines volant contínuament entre els minarets de les mesquites, abans que siga tard. Ara mateix si podeu. O l'any que ve.

Toni Mestre

TONI MESTRE

El Gran Basar, una versió actualitzada de la cova d'Alí Babà.

R E L A T

«Rosa Vermell, detectiva privada»

Acabava de pintar-se l'última ungla, la del dit polze de la mà dreta, quan sonà la campaneta de la porta del vestíbul.

Potser era un client. Alguna ànima en pena amb problemes que podia solucionar els de la detectiva privada, si més no fins a finals de mes. Potser sí, potser era algú amb problemes; o també podia ser algú que en buscara, de problemes. Mai no se sap.

Tres dies abans havia entrat al despatx de la detectiva un tipus que deia trobar-se en problemes i que pensava que ella li'ls podia resoldre. El tipus tenia tot l'aire de ser un jove valent, pagat de la seua façana i convençut que qualsevol dona que trobara al seu davant havia d'obrir-li... el cor. Rosa Vermell tractà de fer li entendre que si se sentia perseguit per... les dones, potser no era ella qui millor podia resoldre-li el problema. Aleshores, el valent passà a l'altra banda de la taula, agafà la dona pel rostre i li digué que no havia anat allí de broma. D'això, ja se n'havia adonat la detectiva. No li ho digué, al valent visitant. Tampoc no li preguntà què era exactament el que buscava. Dirigí el seu genoll dret sense mirar massa on anava a parar. Topà amb una part de l'home que no desdeia per a res la seua homenia, però que precisament era on més mal podia fer-li. El valent no tingué forces ni per a queixar-se. Pegà a fugir sense ni tan sols donar les gràcies a la detectiva Rosa Vermell pel darrer consell que aquesta li donà: «No et preocupes en una temporada... de les dones. No estàs en condicions de fer-ho».

Aquesta vegada, el tipus... és a dir, l'home que entrà al despatx de la detectiva privada Rosa Vermell, no era ni jove ni tenia aire de valent, i la seua façana era més aviat deteriorada pels anys i... la mala vida. Era un col·lega. Un altre detectiu privat.

—¿Tens un moment... per a mi? —preguntà el detectiu Ramon Serneguet.

Rosa Vermell li indicà amb un gest de la mà que s'asseguera a la cadira, on, de fet, començava a asseure's l'altre.

Ramon Serneguet era un antic col·lega de Rosa. Havien treballat junts a l'agència de detectius La Nacional fins que ell s'establí pel seu compte. Serneguet encara hi treballava. Era el detectiu privat amb més bona gana que havia conegut Rosa. Entre la professió, era famós per la seua bona i constant gana de menjar, i pel seu refinament gastronòmic. Mai no havia fregit un ou, però es coneixia tots el restaurants de la ciutat.

Feia quatre o cinc mesos que la detectiva no veia el seu col·lega, i el trobà una miqueta més grosset. També semblava més envellit. Representava uns quants anys més dels quaranta i pocs que devia tenir. Feia, a més, cara trista, preocupada, de tenir problemes.

—Tinc un problema. Un... bon problema. Potser tu podràs ajudar-me, Vermell.

Rosa s'adonà que l'home no només tenia un bon problema, sinó que a més volia contar-li'l. Pegà una ullada al rellotge digital que duia al canell, un enorme rellotge amb els números ben visibles. Les 8.48. O es quedava sense sopar... o li donava hora al seu col·lega per a l'endemà. Se li acudí que podien sopar junts. L'home no digué que no.

Els problemes no havien llevat la gana al grosset detectiu. Es menjà unes endívies amb salsa roquefort, d'entrada, i una bona ració de *lassagna* verda, a continuació; de postres, una copa de *Dama Blanca*.

A Rosa Vermell, mirant-lo menjar, se li n'anà la gana.

Amb el café, i una copa de Torres 10, Ramon Serneguet es decidí a explicar-se:

—No sé si ho saps... però fa dos mesos que em vaig casar... —començà l'home. I no, la Vermell no ho sabia, no en tenia ni idea. D'haver-ho sabut... no se li hauria acudit la idea de dir-li de sopar junts. Prou problemes semblava tenir l'home, per a afegir-ne un altre més—. Fa dos mesos que estic casat i... i encara no he tastat la meua dona...

Bé. Allò era un problema, el problema.

Rosa Vermell encara no sabia si el problema era per a l'home o per a la seua dona, ni quina era la causa. El detectiu s'explicà, no sense haver demanat primer una altra copa de Torres 10. A Rosa també li va fer goig fer-se una copa de conyac.

L'explicació de l'home no podia ser més simple, ni sorprenent. La seua esposa, una agent de la policia local, defensava el lliure ús del cos, del seu propi cos, fins a l'extrem que havia decidit no usar-lo amb el seu marit. Deia, a més, que el sexe no era allò més important de les relacions humanes, més aviat el contrari; que fins i tot la relació sexual d'una dona amb un home era humiliant per a ella. Que, a més feia el torn de nit en un cotxe pels carrers de la ciutat i quan arribava a casa només tenia ganes de descansar. Tot això, és clar, li ho havia dit al seu marit després de casats, la nit de noces, que per cert, arribà a casa vora de les cinc de la matinada després d'haver detingut quatre lladres de radiocassettes d'automòbils, una prostituta que es picava heroïna a la via pública i un travesti per escàndol públic.

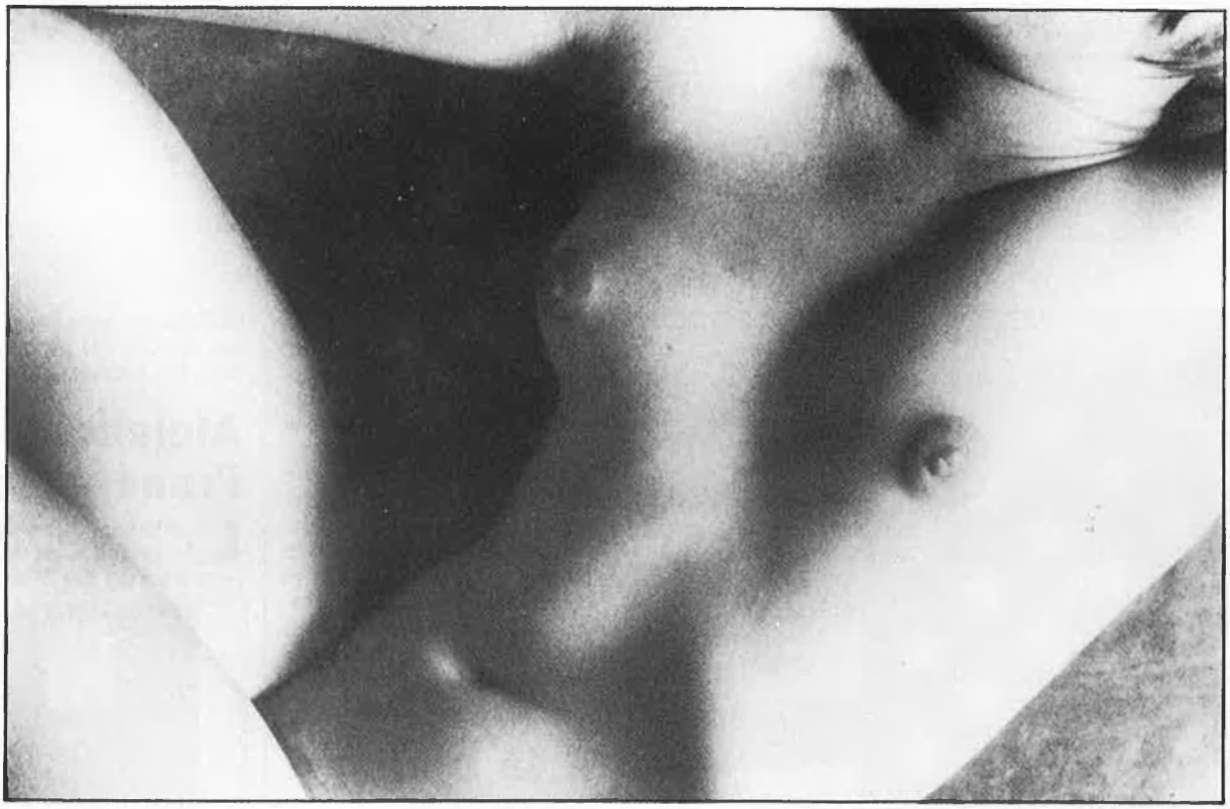
—A més, tinc una sospita —féu el detectiu, quan encara Rosa Vermell no havia eixit de la perplexitat de tot el que li havia contat—. ¿Que no serà un home... la meua dona?

—¿Un home?

—Vull dir... No sé. Mai no l'he vista nua, jo. Es canvia a la cambra de bany. Dormim a la mateixa habitació però en llits bessons... I usa perruques.

—¿Perruques? —Aquesta vegada fou Rosa qui volgué prendre un altre conyac—. ¿Vols dir que usa perruques... pel carrer?

—No, no —s'apressà a corregir l'home—. Les usa per casa. Al carrer

només duu la seua gorra de reglament. Per casa, durant el dia o quan no es troba de servei, duu una perruca rossa, arrissada. En té dues semblants.

—De posar i traure, ¿eh? —féu la detectiva.

—¿Eh? —repetí el marit de l'agent policial.

Rosa fé un senyal al cambrer. Encara no sabia si li demanaria el compte o una altra ronda de conyac.

—Tu... tu podries... —insinuà el detectiu—. Tu podries mirar de fer alguna investigació. Jo et pagaré, és clar.

De moment, Rosa pagà el sopar. Recordà de sobte que Ramon Serneguet també era famós per eixir-se'n de franc sempre que anava a un restaurant amb algú. A més hagué de dur-lo a casa en cotxe, perquè no en tenia ni tampoc sabia conduir.

Pel camí, a la dona li agafà una ràfega de tendresa i a punt estigué d'oferir a l'home que anara amb ella a sa casa, a tastar allò que no tastava amb la seua pròpia dona. Ho deixà córrer. Ella també tenia els seus propis problemes... o no en volia tenir.

Aparcà el cotxe a quatre passes del seu portal. Hagué de fer un parell de maniobres; avant, enrere. Acabà amb una roda fregant el rastell de la voravia. Però ja estava, aparcat.

No havia recorregut ni la meitat del camí que una ombra fosca li eixí a l'encontre, se li posà davant. Una ombra que no devia tenir més de quinze anys d'edat, potser, però que lluïa a la mà esquerra una ben visible navalla automàtica amb la fulla a l'aire.

El jovenet vestit de cuiro negre va emetre uns sorolls guturals, incomprensibles, una espècie de ronquets que igual podien ser de por que fets amb la intenció de fer por a la dona.

Rosa engolí saliva, aspirà profundament. La dona es preguntava què voldria exactament aquell armat valent de la nit, quina de les dues coses que ella es pensava. Potser les dues. No se li acudí preguntar-li-ho. Improvisà una pregunta ben diferent:

—¿No saps que sóc policia, boniquet? Una dona policia. ¿I saps què és el que duc a la bossa de mà? —preguntà també, i premé amb la mà la bossa; dins duia la polvorera, un pintallavis, l'agenda i alguns altres objectes minúsculs, a més d'un moneder amb els pocs diners que li havien sobrat del sopar. Res més—. Doncs, duc una Màgnum de repetició, i no m'importaria gens ni mica descarregar-la al teu ventre... o una miqueta més avall.

L'obscur jove féu mitja volta i desaparegué a les mateixes ombres de les quals havia sorgit. Rosa, això sí, es quedà sense saber quines eren, en definitiva, les intencions de l'homenet.

Sí, una vegada més es quedava amb les ganes de saber exactament què era el que volia un home quan s'apropava a ella...

Pujà caminant els dos pisos. No tenia ganes d'esperar l'ascensor, ni de trobar-s'hi alguna sorpresa. Un cadàver en avançat estat de descomposició, la divorciada alcohòlica del 5é dreta o un marit desesperat amb la mala idea de contar-li la vida. Per a una nit ja en tenia prou.

Només entrar a casa començà a despullar-se. Una a una, deixà caure indolentment les peces de roba per tota la casa. L'endemà seria un altre dia. Semblant al que havia passat, però un altre dia.

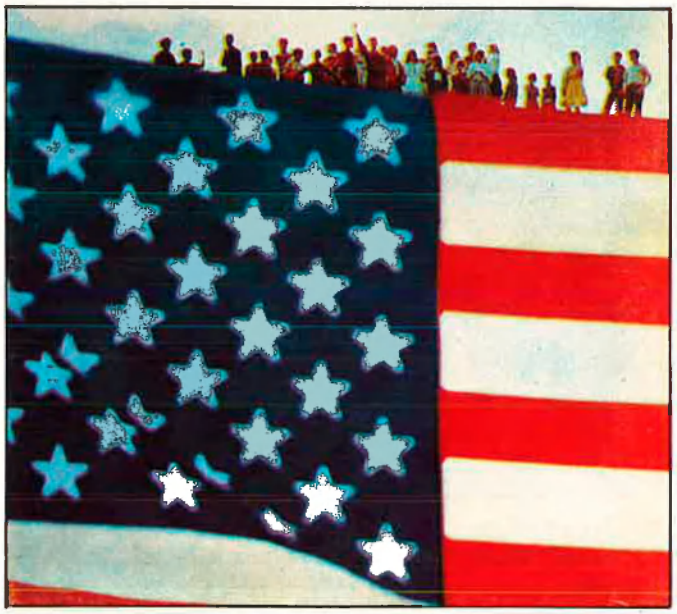
Al dormitori, connectà el televisor i el vídeo. Una de Fred Astaire i Ginger Rogers que tenia sempre preparada al vídeo per a les ocasions.

A vegades s'imaginava que ella s'assemblava una miqueta a la Rogers. Els cabells, entre l'or i el foc. Els ullets, incisius i divertits. La Rosa, això sí, no tenia la murrieria ni tampoc el mal geni de la Ginger. També li agradava Fred Astaire. De fet, si ho pensava bé, s'identificava més amb ell que amb l'altra. En certa manera, Fred Astaire semblava a vegades més femení que la seua parella cinematogràfica. Era, per dir-ho així, la part femenina de l'inseparable, alhora que conflictiu, duo de la pantalla...

A mitjan ball *Cheek to Cheek* s'adormí.

Definitivament, l'endemà començaria un altre dia per a la detectiva privada Rosa Vermell.

© **Josep Lluís Seguí**
© **Edicions Bromera**

Amèrica a través del vídeo

Els dies 17, 18 i 19 de setembre els Jardins del Riu Túria (tram Bofill) seran escenari d'una experiència purament americana: **Video Drive-in.** Sobre una enorme pantalla es projectaran una sèrie de vídeos de creació fets per un grup de realitzadors del **Video Data Bank** de l'Institut d'Art de Chicago. Cada dia es projectarà un programa de noranta minuts a partir de les 23 hores. Els dos primers, *La ciència en la ficció* i *La ficció en la ciència,* són una reflexió irònica i crítica sobre els anuncis de la televisió i la seua influència sobre la gent. *Anochece en América,* que veurem el dia 19, ens proposa una mirada al que ha quedat darrere de la imatge oficial de la gestió del president Ronald Reagan: uns EUA molt diferents del lema de la primera campanya presidencial de l'actor —*Amanece en América.*

L'espectacle està organitzat per l'Institut Valencià d'Art Modern i patrocinat per l'empresa de telecomunicacions Alcatel.

Teatre al Carrer

La **IX Fira de Teatre al carrer de Tàrrega** s'inaugura el divendres 8 de setembre i, fins al dia 11 d'aquest mes, presentarà una àmplia mostra de l'activitat escènica que s'està desenvolupant arreu del país. A més, enguany es dóna una gran rellevància a les actuacions musicals, entre les quals destaquen les de **Big Chief** —*soul*—, el *rock* de **D'Clam,** l'orquestra **Tràfic, La vella Dixieland** i el seu *jazz,* i les balades de **Tomeu Penya.**

La inauguració de la fira anirà a càrrec del grup teatral **Sémola Teatre,** i pels carrers i les places de la ciutat d'Urgell es podran veure, durant quatre dies, altres grups com ara **Teatre Estable de Lleida, L'avalot, Plif Plaf Titelles,** la **Companyia Mimim·mal,** el mag **Alis Kim**...

A la Diada de debò

El dia 11 de setembre, festa de la diada de Catalunya, a Sant Quintí, prop de Sant Sadurní d'Anoia, actuarà el **Taller de Teatre Bo de debò.** Aquest grup d'Almassora ha resultat guanyador del Certamen de Teatre Juvenil de la Generalitat valenciana. El muntatge que es veurà a Sant Quintí mostra la confrontació entre una mare i el seu fill drogaaddicte. Dos mons que s'expliquen mitjançant l'ús d'una il·luminació molt acurada. El Taller de Teatre Bo de debò està dirigit per **Joan Raga,** el mateix director del grup de Vila-real, **Els Visitants.**

Alejandro Frances

La galeria **Luis Adelantado** de la ciutat de València presentarà del 5 al 25 de setembre una mostra de l'obra de l'escultor i pintor **Alejandro Frances,** on es poden contemplar les darreres creacions de l'autor i també una mostra dels seus muntatges.

L'assassí dels canals

AMSTERDAMNED. *(Misterio en los canales). Holanda, 1987. Guió i dir: Dick Maas. Fot.: Marc Felperlaan. Int.: Huub Stapel, Monique Van De Ven, Serge-Herni Valcke, Tanneke Hartzuiker.*

Dick Maas, director holandès nascut el 1951, es va donar a conèixer amb un curiós film fantàstic titulat *El ascensor*, que va constituir un enorme èxit al seu país, i va obtenir el gran premi al Festival de Cinema Fantàstic d'Avoriaz. La pel·lícula convertia l'ascensor del títol en un monstre assassí. Així, renovava l'habitual galeria de criatures amb què compta el gènere.

En el seu retorn al cinema de terror, Maas ha fet servir un argument menys original, però que, sobre el paper, contenia prou al·licients: en els canals de la ciutat d'Amsterdam, en plena època turística, comencen a produir-se una sèrie de crims, comesos per un submarinista boig que utilitza la laberíntica configuració dels canals per a fugir de la policia.

A partir d'aquí, en *Amsterdamned* semblen coexistir diversos films, la integració dels quals no està, desgraciadament, gens aconseguida. Per una banda, Maas s'inspira en *Tiburón*, de Steven Spielberg per a efectuar el retrat d'una comunitat que es veu sacsejada per la irrupció d'una violència incontrolable que desacredita els poders municipals. Com en el film de Spielberg, el policia protagonista treballa pressionat pels temors de l'alcalde, encara que aquí els crims no poden ser ocultats. També, com en *Tiburón*, l'amenaça ve de l'aigua, i apareix en el moment més insospitat per acabar amb la banyista que pren el sol en una barca, amb els ecologistes que han fet una incursió

nocturna en els canals, o amb el submarinista agredit mentre investiga en l'interior d'un vaixell enfonsat.

D'altra banda, Maas recupera la idea d'un criminal que es fa senyor dels canals —i de les clavegueres— com en la vella i fascinant història d'*El fantasma de l'òpera*, que cap al final del film es constitueix en autèntica base argumental d'aquest.

I, com si no en tingués prou, el director es permet incloure escenes d'acció més pròpies d'una pel·lícula de James Bond, com l'espectacular i atractiva —però en absolut justificada— persecució en motora pels canals.

Si a això afegim la història sentimental del protagonista, obtindrem un còctel d'ingredients excessivament dispersos, que hauria necessitat alguna cosa més que correcció tècnica per arribar a bon port. Maas es confirma com un director interessat a realitzar un cinema comercial digne, però dotat d'una escassíssima inventiva visual. El resultat és un film perfectament oblidable, només entretingut a estones, l'interès gens estudiat, i d'una acumulació de tòpics, incorporats a la pel·lícula sense cap sentit de síntesi.

Xavier Pérez i Torio

Violència extrema

Arma Letal 2. *Usa, 1989. Dir.: Richard Donner. Guió: Jeffrey Boam. Fot.: Stephen Goldblatt. Mús.: Michael Kamen. Int.: Mel Gibson, Danny Glover, Joe Pesci, Joss Ackland.*

Martin Riggs i Roger Murtaugh, la parella de policies de *Arma letal,* han retornat a les pantalles per a viure noves (?) i espectaculars aventures. Mel Gibson i Danny Glover, els actors que els encarnaven, repeteixen les seves respectives interpretacions —el *poli* blanc i el *poli* negre, cada vegada més amics de l'ànima— i Richard Donner en torna a assumir la direcció.

Donner va presumint d'haver acceptat, per primera vegada en la vida, dirigir una segona part —no ho va fer ni amb *Superman* ni amb *La profecía*, adduint que va poder controlar el guió fins a aconseguir que no es tractés d'una repetició de l'original. A pesar de tot, el director exagera una mica, perquè el producte resultant té tots els ingredients per a agradar als amants de la primera part, i no apunta noves direccions pel que fa al tractament de l'acció.

Vet aquí, doncs, una altra vegada, la història de dos policies *molt bons,* enfrontats a una *molt sanguinària* organització de traficants de drogues, per a més senyes sud-africans. Com sempre, per motivar bé els protagonistes, es fa necessària una mínima estimulació dels seus components sàdics a partir de la creació d'una neurosi de venjança. A Mel Gibson, per a no perdre el costum, li tornen a matar la noia. Danny Glover també està tip que acabin amb els seus amics policies i que amenacin la seguretat de la seva família. Tots dos, plegats, organitzen una desmesurada massacre final, que es va fent divertida a mesura que perd tot contacte amb la realitat.

Poc més: ensopida a estones, entretinguda en la mesura en què puguin agradar les destrosses d'automòbils en *dolby-stereo,* amb un guió sense sentit sobre el qual s'encavalquen alegrement les escenes d'acció, *Arma letal 2* està destinada a convertir-se, després del seu indiscutible èxit a les pantalles grans, en una joia de vídeo-clubs per a la pròxima temporada. Però que Richard Donner, antic responsable d'una pel·lícula de terror tan intel·ligent com *La profecía*, hagi arribat a tal grau d'impersonalitat estètica en aquests darrers films, és un signe de la crisi profunda que sofreix el cinema de gran espectacle des de l'arribada de la rambomania.

Xavier Pérez i Torio

Luciano Castelli: la pintura com a espill narcisista

Galeria Lucas. C/ República Argentina, 42. Gandia (la Safor).

Més d'una vegada —emfasitzant inclús excessivament la possible *funció referencial* de la pintura— s'ha parlat de certs quadros com de «finestres obertes» a una determinada realitat. En aquesta línia de fàcils analogies, encara que des d'un altre punt de vista, més centrat en la *funció expressiva* que en la *referencial,* també podria parlar-se de l'existència de certs *quadros-espills,* entestats curiosament a tornar-nos, d'una o altra manera, la virtual presència del seu autor.

En realitat hi ha moltes maneres d'autoretratar-se, de projectar el propi rostre sobre l'espai bidimensional de la composició pictòrica. És l'eterna —i sempre retrobada— herència de Narcís. I Luciano Castelli coneix plenament —amb una àmplia experiència en l'assumpte— tot el repertori d'aquestes estratègies autoprojectives.

El llenç o el paper esdevenen pantalla per a aquest pintor suís nascut a Lucerna (1951), i fincat a Berlín, més o menys des de l'equador de la dècada dels setanta, i més que res, hàbil observador/fustigador/intèrpret d'un entorn on el propi *ego* deixa de ser espectador per a convertir-se —a través seu— en un indiscutible protagonista de mil cares.

Luciano Castelli dóna prou més que el seu rostre als personatges que representa, a la vegada que sap destacar de cadascun —encarnant-se en ells— els trets més contradictoris, inusitats i ambigus de la seua respectiva caracterització, per acabar, abans o després, en cada una de les seues sèries, exhibint algun dels perfils narcisites de la seua particular existència.

Pot, així, transformar-se d'acròbata en caçador, de torero en mim, o de faune en hermafrodita, fent seues —potser— les pròpies contradiccions i les ocultes apetències del context social. Però no per a denunciar-les, sinó per a protagonitzar —a través de la seua personal encarnació— l'abast d'un marcat exhibicionisme capaç de fer públic tot allò que puga donar-se i existir entre les bambolines del desig individual o la callada frustració col·lectiva.

Seducció i risc, transvestisme i provocació, disfressa i nu, intimidació i fetitxisme, s'erigeixen en pautes quasi constants de la seua personal i variada iconografia.

Versàtil en els modes d'interpretació artística, l'exercici de la pintura és només una part —encara que emergent— de la seua activitat. *Performance, body-art,* vídeo o fotografia, vénen a ser complement/avantsala de l'acció pictòrica, de la qual mai està absent la teatralitat de l'existència. L'espai pictòric és, així, la pantalla o l'espill de tota una sèrie d'experiències que —podríem dir— necessiten ser, primer, personalment viscudes, o almenys *ficcionades,* per a després extrapolar-se i abocar-se —a manera de crònica oportuna— en el llenguatge bidimensional.

En la seua actual mostra en la galeria Lucas de Gandia, Luciano Castelli ha preferit —més que reprendre altres sèries potser en ell més habituals—, dur a terme el desenvolupament d'un conjunt d'interpretacions al voltant d'un tema molt recurrent i fins i tot perillosament tòpic: el del toreig. Sense dubte, ha pesat en ell tot el que d'exhibició i lluita, repte i colorit, escenografia i mort, comporta aquest món.

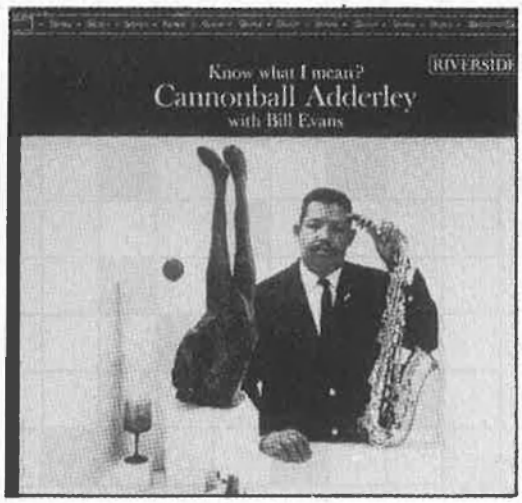
En una sèrie de propostes sobre paper, Luciano Castelli, amb la vivesa del dibuix, la immediatesa del traç i l'efectisme cromàtic proverbial en ell, recrea a la seua manera —amb aquesta incursió— un univers tal vegada menys provocador que en altres circumstàncies, encara que com sempre, ben expressiu i singular.

En aquest sentit, no dubtem a recomanar la visita a aquesta mostra, si bé —en relació a la quantitat d'obres— no massa nombrosa, sí de qualitat i d'un indubtable interès.

Romà de la Calle

Blanc i negre

CANNONBALL ADDERLEY: ¿Know What I Mean?, *Nuevos Medios, 27 358 IM, 1989.*

Rescatat del magnífic celler Riverside, la companyia de discos que dirigia Orrin Keepnews, heus ací aquest *¿Know What I Mean?,* un disc, de portada mòrbida, que recull la col·laboració de dos músics amb dos estils allunyats: el saxo alt Cannonball Adderley i el pianista Bill Evans. Completen el quartet, el baixista Percy Heath i el bateria Konnie Kay, tots dos membres fixos del Modern Jazz Quartet.

No obstant, en la data de gravació d'aquest elapè (els credits no ho diuen, però deu de ser de finals dels anys 50) Cannonball i Evans mantenien un bon grapat d'afinitats. Tots dos eren membres del mític sexet que lideraba Miles Davis, i que incloïa també John Coltrane. I tots dos gravaren algunes vegades junts, en diverses formacions.

Aquest elapè és una d'aquelles ocasions. Cannonball i Evans travessaven el període modal que Miles Davis havia encetat. Encara no veien el futur amb colors diferents. Poc després, sí. Cannonball en negre, amb un estil rítmic ponderat cap al *blues* i que ell bateja com *soul*, i Bill Evans en blanc, remenant les essències del trio (piano, baix i bateria) per a inventar el *trialeg* i crear una música subtil i apassionant que seria la guia de tots els que vindrien després. Herbie Hancock, Chick Corea, Keith Jarrett, etc.

Podem dir, doncs, que aquesta és una obre de transició. Però això no seria del tot cert, ja que els quatre músics d'aquesta sessió posseïen ja una maduresa estilística notable. Cannonball recuperava les coses des d'on Charlie Parker les havis deixades. Evans construïa àgilment els seus blocs de notes, creant espais sonors que fins llavors ningú no havia pogut ni imaginar. Connie Kay i Percy Heat aportaven la solidesa d'un bon matalàs (rítmic) preparat per a condicionar qualsevol pes. Tot això es ben visible (audible) en aquest àlbum.

Francesc Caballero

Ana Belén canta a Llach

ANA BELÉN: 26 grandes canciones y una nube blanca. *CBS 465592 1. 1989.*

Poc temps després de l'aparició del darrer LP d'Ana Belén *Rosas de amor y fuego,* la companyia CBS ha llançat al mercat un doble LP on es recullen temes d'aquesta polifacètica artista des de l'any 1979.

26 Grandes canciones y una nube blanca és un producte d'estiu. Típicament estiuenc. Projectat per a rendibilitzar el teball dels últims anys. Un producte de màrqueting, vaja. màrqueting, vaja.

La música d'Ana Belén és intel·ligent Els seus temes són com un còctel d'ingredients mesurats. La dosi, en aquest cas, és una barreja de senzilles melodies amb bons arranjaments. D'aquesta manera, la percussió electrònica i la guitarra sintetitzada conviuen amb els cors de corda en un perfecte equilibri. La música té, així, un caràcter personal i singular que permet que els treballs d'Ana Belén copen els primers llocs de les llistes d'èxits, i agraden a joves i grans alhora.

Al llarg d'aquest treball hi ha ritmes dispars com la salsa «A pesar de usted» o la polca «Los amores de Ana» que doten aquest producte d'un aire d'irregularitat.

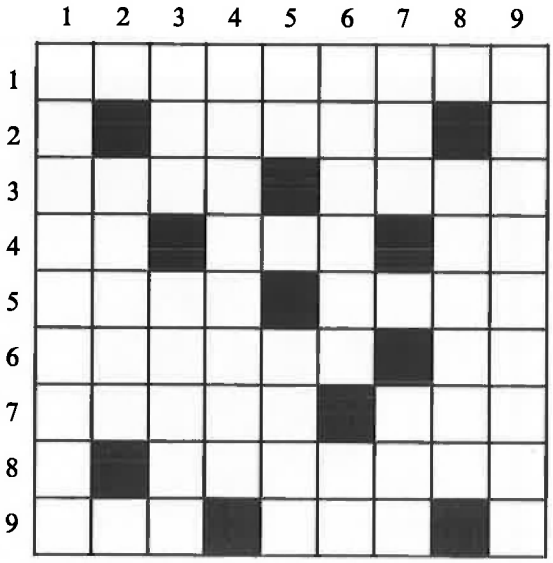
El treball de CBS, a l'igual que la majoria de recopilacions, peca d'això, d'irregularitat. Al llarg del disc es fa notar que ni els instruments ni els discos són els mateixos. La caixa, per exemple, mai sona igual, i el baix tampoc està concebut amb la meteixa idea en totes les peces. Potser el recull és massa ambiciós pel que fa a la cronologia.

La nota curiosa del treball, la posa la adaptació de la cançó de Lluís Llach «Un núvol blanc». Un tema de *Maremar* que obre el producte d'Ana Belén. Tota una declaració d'intencions. Sobretot si tenim en compte que és la primera vegada que s'adapta al castellà un tema del cantautor de Verges.

Nel·lo Pellicer

Text explicatiu

Per resoldre aquest encreuat negre cal respondre normalment a les definicions verticals, que marquen la pauta de la graella, i intuir els mots amagats en el conte breu que hi ha sota l'epígraf d'horitzontals. Aquestes paraules ocultes van marcades ordenadament per la numeració habitual en qualsevol moment de la narració.

HORITZONTALS: Aquell diumenge a la platja havia estat desastrós per a les aspiracions del Rafa. La deliciosa Olga havia accedit a acompanyar-lo, potser enllaminida per les prestacions del seu GTI, però l'ambient a la sorra havia estat tens i el pobre noi s'havia hagut d'acontentar amb esquitxos convencionals de conversa i un contacte físic mans-esquena amb la crema solar de mitjancera que només havia provocat una excitació unilateral. De manera que havia arribat a la trista conclusió que les úniques prestacions que interessaven a l'Olga eren les del seu cotxe. Però la llarga cua de tornada a Barna que sempre provocava un insidiós peatge,homònim del conegut director de la Coral Sant Jordi (1),va canviar la situació de dalt a baix. Un home jove baixà apressadament d'un Fiat Uno blau metal·litzat i s'acostà al GTI del Rafa. Va obrir la porta del conductor i l'estirà del braç. Tot va anar molt de pressa. Quan el Rafa va voler reaccionar, el desconegut es va obrir una mica la caçadora i van descobrir astorats que anava equipat amb una pistola (2). Després, el desconegut passà al seient del darrere i en Rafa tornà a pujar.

Els estranyà que malgrat la calor portés caçadora de cuiro (3a), però no s'atreviren a fer cap comentari. L'home els digué que actuessin amb normalitat, va agafar una pilota (3b) que duien al seient del darrere i començà a fer-la rebotar al sostre del cotxe. Es deia Serafí i era un pèl estrany. Es va estar en silenci una bona estona i, quan hagueren pagat el peatge, començà a fer preguntes obscenes. Al Rafa li preguntà per la llargada de la seva eina i a l'Olga si havia cardat alguna vegada sota l'aigua. Quan la noia li respongué que no (4 central) es va posar a riure. Llavors els anuncià solemne que havia vingut per fer-los viure una fantasia sexual i el Rafa s'estremí.

Els explicà que els faria protagonitzar la història de l'esclava cega (5a) i el príncep moro (5b). Es va estendre llargament en els detalls sòrdids que havien d'envoltar aquella singular relació i obligà el Rafa a trencar per la primera sortida. Després d'una bona estona de silenci tens durant la qual l'única veu que se sentí fou la del desconegut que dirigia la ruta, es van trobar tots tres en un camí de terra que travessava un bosc. L'home va fer aturar el cotxe sota d'uns pins i agafà les claus. Després els va fer caminar fins que arribaren a un pla on confluïen dos rierols (6). A aquestes alçades l'Olga ja estava mig histèrica i el Rafa sentia en el seu interior un enigmàtic conflicte de personalitats que el duia a considerar, cada vegada amb més bons ulls, els jocs eròtics que el Serafí havia proposat. De fet, el seu cos estava sacsejat per una erecció irreprimible. Aleshores, aquell àngel caigut en un peatge va agafar la pistola amb la mà dreta i els ordenà amb veu terrible que es despullessin. El Rafa començà a obeir lentament, però l'Olga s'hi oposà. El desconegut atansà el canó de la pistola al cap del Rafa i li ordenà que li clavés dues bleves (7a) a la noia. Però la sang no va arribar al rierol. L'Olga es va treure la samarreta i el biquini dòcilment. Després abaixà els ulls i esperà. Quan els tornà a aixecar de terra,l'il·lusionista (7b) del terror havia desaparegut com per art d'encanteri i el Rafa presentava una trempera escandalosa. Aquell sàtir els havia robat la parla i la roba, però el cotxe continuava a lloc i els seus cossos nus compartien una certa excitació.

El Rafa intentà encetar una conversa impossible, però l'Olga el tallà abruptament i li digué que els moments com aquells calia aprofitar-los i que ja n'hi havia prou de fer-se la decent (8). Després s'agenollà dins del rierol i s'amorrà al piló. Allò fou el senyal definitiu que el Rafa estava esperant per atacar impunement. Van seguir l'argument de l'esclava cega i el príncep moro fil per randa durant més de tres hores, primer al rierol i després al cotxe.

Aquella nit el Rafa va agrair els socors (9a) rebuts per aquell àngel caigut que havia contractat l'Olga la nit abans en un bar de Sarrià i dormí com un angelet pensant que els serafins eren éssers alats (9b) que realment portaven l'alegria als pobres esperits humans.

VERTICALS: 1.—Municipi del Vallès, proper a Mollet. 2.—Anarquia. Taxa del transport amb avió. Oxigen. 3.—Peix molt apreciat a taula. Segona lletra de l'alfabet grec (plural). 4.—Ordires. 5.—Arbre que quan és blanc l'anomenen també pollancre d'Elx. Alfa. Aquesta al País Valencià. 6.—Còleres, irritacions. Símbol del ruteni. 7.—Organització armada basca. Un miler de romans. Revista de mots escreuats en català. 8.—Cinquanta romans. Retocat, polit. 9.—Riu català que dóna nom a la comarca de l'Hospitalet, el Prat o Esplugues.

per Màrius Serra i Anna Genís

Problema de lògica

Al concurs de bellesa «Miss Països Catalans», les 5 finalistes (procedents d'Andorra, el Principat, ses Illes, el País Valencià i Catalunya Nord) s'exhibeixen al davant d'un jurat qualificat. Cal esbrinar el nom, l'alçada, el pes, les mides i l'edat de totes elles.

1.—Dues de les noies tenen la mateixa edat i alhora són les dues amb un major pes corporal.

2.—La de més edat és també la més baixeta i la que posseeix unes mides més voluminoses.

3.—Els mítics 90-60-90 només els posseix una noia, però no és ni la Sílvia ni la que fa 1,75 m.

4.—L'Estel pesa 5 kg. més que la Carme, però fa 3 cm. menys que la Sílvia.

5.—El primer premi se'l va endur la Marga, que té un any més que la Sílvia, amb unes mides de 93-59-89.

6.—Amb 1,72 m. i 19 anys, una de les noies va guanyar el segon premi, però no era ni la Carme ni la que pesa 59 kg.

7.—L'Estel, amb 88-62-91 de mides, i la Sílvia, que té 17 anys, van classificar-se en tercer i quart lloc, respectivament.

8.—La Rosa, que pesa 54 kg., no té de mides 86-58-84 ni fa 1,77 m.

9.—Una d'elles fa 1,68 m. i una altra que no és la Marga pesa 57 kg.

10.—La Carme, que té 98-64-93, va quedar classificada en l'últim lloc.

11.—L'Estel fa 1,74 m. i la Carme pesa 52 kg.

12.—La que pesa 56 kg. no té 18 anys.

Nom					
Edat					
Alçada					
Pes					
Mides					

Solució en la pàg. 74

AGENDA
TELEVISIÓ

Dijous, 7 de setembre

13.00: Carta d'ajust.
13.15: TV3, segona vegada: Informatiu cinema.
13.45: TN comarques.
14.00: TV3, segona vegada: «Tramuntana».
14.30: Telenotícies.
15.00: El Temps.
15.10: Sí, primer ministre. (Dual) (Reposició). (1).
15.30: A cor obert. (Dual). (Reposició). (47).
16.20: Pel·lícula tarda: «L'aventura».
18.20: He-man i els senyors de l'Univers. (Dibuixos animats).
18.30: Conèixer el medi. (Reposició). (7,8).
19.15: L'espantaocells i la senyora King. (Dual). (Reposició). (43).
20.00: Ràdio Cincinnati. (Dual). (Reposició). (43).
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Gent del barri. (Dual). (48).
21.40: La casa dels famosos.
22.10: Esports flash.
23.00: Motor a fons.
23.30: Tramuntana.
23.50: Telenotícies.
00.10: L'hom i la ciutat. (Reposició). (3).
01.00: Fi d'emissió.

Divendres, 8 de setembre

13.00: Carta d'ajust.
13.15: TV3, segona vegada: I. Esports flash.
13.30. TN comarques.
14.00: TV3, segona vegada: «Esports flash». II.
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps
15.10: Sí, primer ministre (Reposició). (Dual). (2).
15.30: A cor obert. (Dual). (Reposició). (48).
16.20: Pel·lícula tarda: «Retrat d'un gànster».
18.10: He-man i els senyors de l'Univers. (Dibuixos animats).
18.40: Conèixer el medi. (Reposició). (9).
19.15: L'espantaocells i la senyora King. (Reposició). (44).
20.00: Ràdio Cincinnati. (Dual) (Reposició). (44).
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Gent del barri. (Dual). (49).
21.40: Històries de Ray Bradbury, (7). (Dual).
22.10: La nit bruixa.
23.20: Cagney i Lacey. (Dual). (44): «Enganxats».
00.10: Telenotícies.
00.30: L'home i la ciutat. (Reposició). (4).
01.20: Fi d'emissió.

Dissabte, 9 de setembre

12.45: Carta d'ajust.
13.00: Sardanes.
13.25: Kidd video. (Reposició).

13.55: *Jazz*: Paquito de Rivera i Tete Montoliu.
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.35: Els Picapedra (Dual): «Fred Pissarra».
16.00: Les aventures de Sherlock Holmes. (Reposició). (Dual). (9).
16.55: La ciutat dels àngels, (10): «Més ràpid que la vista».
17.55: Esports en acció.
20.00: Futbol: C. D. Castelló i R. Madrid.
21.10: Sorteig Lotto 6/49.
22.00: Telenotícies.
22.20: El temps.
22.30: Pel·lícula. (Dual): «Pa d'àngel».
00.05: Cinema de mitjanit. (Dual): «Cadena de muntatge».
02.00: Fi d'emissió.

Diumenge, 10 de setembre

11.45: Carta d'ajust.
12.00: Matinal a TV3. (Reposició).
13.30: Matí esports estiu.
14.30: Gol a gol. 1a edició.
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.35: Festival Tex Avery. (Dibuixos animats).
16.00: Les aventures de Guillem Tell, Ballesta (43).
16.20: Batman. (Reposició).
16.45: Tarda de western: «Hannie Coulder».
18.15: Bàsquet.
20.00: Gol a gol. 2a edició.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Aquí, Canal 33!
23.20: Gol a gol. 3a edició.
00.20: Fi d'emissió.

Dilluns, 11 de setembre

11.45: Carta d'ajust.
12.00: Matinal a TV3.
13.15: TV3, segona vegada. «Gol a gol». I.
13.45: TN comarques.
14.00: TV3, segona vegada: «Gol a gol». II.
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.10: Sí, primer ministre (Dual). (Reposició). (3).
15.30: A cor obert (Dual) (Reposició). (49).
16.20: Pel·lícula tarda: «L'atemptat».
18.20: He-man i els senyors de l'Univers. (Dibuixos animats).
18.30: Bàsquet. (Lliga Catalana).
20.00: Ràdio Cincinnati (Dual). (Reposició). (44).
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Gent del barri (Dual). (50).
21.35: Tot un senyor. (Cap. 10): «La victòria és nostra».
22.05: Pel·lícula: «El quart protocol».
24.00: Telenotícies.
00.20: L'home i la ciutat. (Reposició). (4).
01.10: Fi d'emissió.

Dimarts, 12 de setembre

13.00: Carta d'ajust.
13.15: TV3, segona vegada. La casa dels famosos.
13.45: TN comarques.
14.00: TV3, segona vegada: «Trenta minuts».
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.10: Sí, primer ministre. (Dual). (Reposició). (Cap 4).
15.30: A cor obert (Dual). (Reposició). (50).
16.20: Pel·lícula tarda: «Dat i beneït».
18.20: He-man i els senyors de l'Univers. (Dibuixos animats).
18.30: Bàsquet. (Torneig Ciutat de Barcelona).
20.00: Ràdio Cincinnati (Dual). (Reposició). (45).
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Gent del barri (Dual). (51).
21.40: Dallas. (Dual). (50): «Desapareguda».
22.30: Informatiu documental: «48 hores: A l'interior del Vaticà».
23.30: Telenotícies.
23.50: L'home i la ciutat. (Dual). (Reposició). (5).
00.40: Fi d'emissió.

Dimecres, 13 de setembre

13.00: Carta d'ajust.
13.15: TV3, segona vegada, I. Informatiu documental.
13.45: TN comarques.
14.00: TV3, segona vegada, II: «Informatiu documental».
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.10: Sí, primer ministre. (Dual). (Reposició). (5).
15.30: A cor obert (Dual). (Reposició). (51).
16.20: Pel·lícula tarda. «Golfo de Vizcaya».
18.20: He-man i els senyors de l'Univers. (Dibuixos animats).
18.30: Bàsquet. (Torneig Ciutat de Barcelona).
20.00: Ràdio Cincinnati (Dual). (Reposició). (46).
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Sorteig Lotto 6/49.
21.20: Gent del barri (Dual). (52).
21.50: Informatiu cinema.
22.10: Cinema 3: «Una dona marcada».
24.00: Telenotícies.
00.20: L'home i la ciutat (Dual). (Reposició). (6).
01.10: Fi d'emissió.

AGENDA

PEL·LÍCULES

Dijous, 7 de setembre

L'aventura *(The affair,* 1973; 92 minuts), de **Gilbert Cates.** Les relacions d'una invàlida amb un advocat seran un vehicle per a les interpretacions de Nathalie Wood i Robert Wagner. TV3. 16.20 hores.

Infierno en el Pacifico *(Hell in the Pacific,* 1969; 98 minuts), de **John Boorman.** La relació entre un soldat dels Estats Units i un japonès que s'han estavellat amb els seus avions en una illa deserta del Pacífic durant la segona guerra mundial. Molt reeixida aquesta pel·lícula de John Boorman i esplèndides les actuacions dels dos únics actors de la història: Lee Marvin i Toshiro Mifune. TVE-2. 22.35 hores.

Un lujo a su alcance (1975; 85 minuts), de **Ramón Fernàndez.** Plagi de la pel·lícula francesa *El arte de vivir... pero bien,* sobre la vida desenfrenada d'un massatgista després de la mort de la seua esposa. TVE-1. 2.00 hores.

'Retrat d'un gàngster'.

Divendres, 8 de setembre

Retrat d'un gànster *(Portrait of a mobster,* 1961; 108 minuts), de **Joseph Pevney.** Biografia del famós gàngster Dutch Shultz durant l'època de la prohibició de l'alcohol als Estats Units. Amb Vic Morrow i Leslie Parrish. TV3. 16.20 hores.

Luz de gas *(Gaslight,* 1939; 86 minuts), de **Thorold Dickinson.** Un clàssic del cinema britànic sobre un lladre de joies que vol fer enfollir la seua dona. Amb Anton Waldrook i Diana Wynyard. TVE-1. 00.35 hores.

Los motorizados (1963; 89 minuts), de **Camilo Mastrocinque.** Film d'esquetxos on es narra la reacció dels italians davant dels automòbils. Producció hispano-italiana amb un excel·lent repartiment encapçalat per José Luis López Vázquez. A destacar, la música d'Ennio Morricone. TVE-2. 16.30 hores.

La última noche del Titanic *(A night to remember,* 1958, 106 minuts), de **Roy Baker.** Film que narra la tragèdia del transatlàntic *Titanic,* que es va enfonsar en xocar contra un iceberg en el seu viatge d'inauguració. Amb Kenneth Moore i Honore Blackman. TVE-1. Matinada.

'Dat i beneït'.

Dissabte, 9 de setembre

El libertador *(The elusive pimpernel,* 1950; 100 minuts), de **Michael Powell** i **Emeric Pressburger.** Molt bona versió del clàssic d'aventures *La pimpinela escarlata,* amb David Niven com a heroi. TVE-1. 16.05 hores.

El viento y el león *(The wind and the lion,* 1975; 114 minuts), de **John Millius.** Sean Connery, Candice Bergen i John Huston protagonitzen un correcte film d'aventures del guionista d'*Apocalypse Now.* Excel·lent música de Jerry Goldsmith. TVE-1. 22.20 hores.

Pa d'àngel (1983; 105 minuts), de **Francesc Bellmunt.** Espantosa pel·lícula de Francesc Bellmunt sobre les relacions entre la filla d'un comunista, revolucionari i ateu, i un rector. TV3. 22.30 hores.

Cadena de muntatge *(Blue Collar,* 1978; 114 minuts), de

'Hannie Coulder'.

Paul Schraeder. Tres amics, poc satisfets amb la seua feina en un taller de reparacions de cotxes, roben al sindicat i troben a la caixa forta uns documents que demostren que aquells realitzen negocis fraudulents. TV3. 0.05 hores.

Ramona (1936; 80 minuts), de **Henry King.** Una pel·lícula que desperta la curiositat per ser una de les primeres filmades en color. Amb Loretta Young i Don Ameche. TVE-1. 1.00 hores.

Condorman (1981; 86 minuts), de **Charles Jarrot.** Paròdia dels herois com James Bond produïda per Walt Disney, i basada en la novel·la de Robert Sheckly *El juego de X.* Protagonitzada per Oliver Reed i Michael Crawford. TVE-1. Matinada.

Diumenge, 10 de setembre

¿Qué hiciste en la guerra, papi? *(What did you do in the war daddy?,* 1966; 111 minuts), de **Blake Edwards.** Una de les pel·lícules menys reconegudes del director de *La pantera rosa.* Tot i ser una de les més divertides que ha fet. Amb James Coburn. TVE-1. 16.00 hores.

Hannie Coulder (1971; 85 minuts), de **Burt Kennedy.** Raquel Welch encarna a una jove que vol venjar la seua família assassinada. *Western* correcte. TV3. 16.45 hores.

Historia macabra *(Ghost story,* 1981; 106 minuts), de **John Irvin.** Fallida història de terror amb un repartiment de velles glòries del cinema: Fred Astaire, Melvyn Douglas, Douglas Fairbanks i John Houseman. TVE-1. 22.40 hores.

Chicas en pie de guerra *(Swing shift,* 1984; 96 minuts), de **Jonathan Demme.** Divertida comèdia d'un dels realitzadors més brillants de l'última dècada, amb Goldie Hawn i Kurt Rusell. TVE-1. 0.35 hores.

Dilluns, 11 de setembre

L'atemptat *(Der Attentater,* 89 minuts), de **Rainer Erler.** Pel·lícula pretenciosament històrica sobre un atemptat a Hitler el 1939. Interpretada per Fritz Hollenbeck i Ulrich Matschoss. TV3. 16.20 hores.

Dalt, 'Una dona marcada'. Baix, 'Cadena de muntatge'.

El amor es una mujer gorda (1987; 79 minuts), d'**Alejandro Agresti.** Reflex de la marginalitat argentina a través dels ulls d'un periodista de Buenos Aires. TVE-2. 22.35 hores.

Dimarts, 12 de setembre

Dat i benet *(Les jeux sont faits,* 1947; 90 minuts), de **Jean Delannoy.** Comèdia fantàstica sobre dos morts que s'enamoren al cel. TV3. 16.20 hores.

Objetivo Birmania *(Objective Burma,* 1944; 136 minuts), de **Raoul Walsh.** Una nova obra mestra protagonitzada per Errol Flynn que es veurà adulterada per la colorització per ordinador. TVE-1. 22.20 hores.

Rey de reyes *(King of kings,* 1927; 112 minuts), de **Cecil B. de Mille.** La pel·lícula més desmesurada del cinema mut, on es tracta la vida de Crist. Amb H. B. Warner i Dorothy Cumming. TVE-1. 2.00 hores.

Dimecres, 13 de setembre

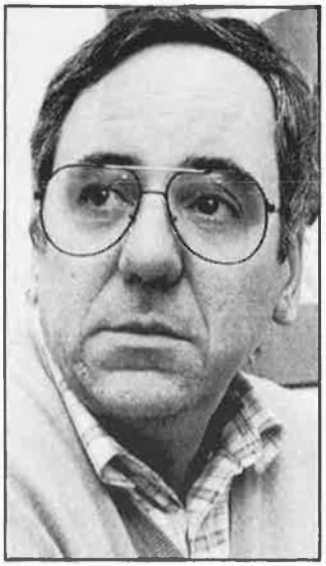
Golfo de Vizcaya (1984; 100 minuts), de **Javier Rebollo.** Fracassada pel·lícula que s'havia realitzat amb moltes pretensions. Amb Omero Antonutti, Sílvia Munt i Patxi Bixquert. TV3. 16.20 hores.

Una dona marcada *(Butterfield 8,* 1960, 108 minuts), de **Daniel Mann.** Una dona desenganyada sentimentalment desconfia de tothom fins que troba l'amor de Weston Ligget —Laurence Harvey—. Elizabeth Taylor encapçala el repartiment. TV3. 22.10 hores.

La bestia *(La Bête,* 1975; 89 minuts), de **Walerian Borowczyk.** El mite de la bella i la bèstia realitzat segons la moda eròtica i carnal dels anys setanta. Les cues a la porta dels cinemes per veure-la eren impressionants, tot i ser bastant fluixa. TVE-1. 2.00 hores.

AGENDA

FER TEMPS

• **Feliu Formosa Torres.** Escriptor. Nascut a Sabadell, al Vallès Occidental, aquest diumenge, 10 de setembre, farà 55 anys. Parlem amb ell pocs dies després de la seua arribada de Grècia, on ha passat els darrers quinze dies de juliol. I el sorprenem també a punt de marxar, en aquesta ocasió a la Llacuna, un llogaret de l'Anoia, punt habitual de descans —hi té una caseta— en els mesos d'estiu, tot i que les tornades a Barcelona, al seu despatx, són freqüents. Vacances intermitents, que diria aquell.

Professor a l'Escola de Traductors de la Universitat Autònoma de Barcelona i de Teòrica i Pràctiques de Taller a l'Institut del Teatre, a Terrassa, ens el trobem enfeinat en l'acabament d'un llibre de poemes sobre temes teatrals —experiències escèniques— que es dirà *Per Puch,* i que traurà a la llum Editorial Columna.

Paral·lelament treballa en la traducció i adaptació de textos-cançons de cabaret, de l'alemany Frank Wedekind, per a la seua filla, l'actriu Esther Formosa: «D'altra banda, i per encàrrec d'Alianza Editorial, començaré a treballar en la traducció al castellà de poesia completa de Brecht. Això, en principi, va per temps i es convertiran en 7 o 8 volums de butxaca, que aniran apareixent periòdicament, a mesura que vagi traduint».

Feliu Formosa, aquest diumenge, celebrarà el seu aniversari a la Llacuna, en la intimitat.

• **Miquel Periel Mitjana.** Actor, nascut a Barcelona. Membre fundador del grup Dagoll Dagom, el pròxim dimarts, dia 12, complirà els quaranta anys.

Després del gran èxit que ha suposat l'obra *Mar i cel,* omplint dia rere dia la sala del Teatre Victòria de Barcelona —sala gestionada pel mateix grup i pel Tricicle—, ara Dagoll Dagom està assajant-ne la versió castellana per a la seua estrena i representacions arreu de l'estat espanyol: «L'adaptació, l'ha feta Guillermo Ramos, que ja ens va fer la traducció de *Glups.* I l'obra ara es titularà *Mar y cielo.* Per a aquesta nova versió han introduït certs canvis, però només a nivell d'actors, perquè l'escenografia, música, etc., serà la mateixa. L'estrenarem a Saragossa el pròxim dia 23, dissabte. Després, anirem a Bilbao, on hi ha previst estar tres setmanes en cartell. Després la presentarem a Madrid, a la sa-

la Albéniz, durant tres mesos, per a passar a Sevilla i finalment venir a València, al Teatre Principal, coincidint amb les Falles. També hi ha la possibilitat d'anar a Rússia, però de moment només és una possibilitat».

D'altra banda, ens assegura que abans de Nadal tindran enllestit el pròxim projecte del grup de cara a l'altra temporada: «La idea que tenim és de preparar un espectacle molt gran i al mateix temps tenir-ne un altre de més petit amb el qual puguem fer *bolos* pels pobles, que és una cosa que enyorem, i que no fem des de *La nit de Sant Joan.*»

Miquel Periel, a l'igual que la resta de membres de Dagoll Dagom, ha participat també recentment en un dels capítols de la nova sèrie de *Tres estrelles,* que el grup El Tricicle està rodant per a TVE, que començarà a emetre's el pròxim octubre: «Tinc un paperet curt, de primer ministre soviètic.»

Miquel convida a celebrar el seu aniversari —entra en els quaranta— a la festeta que faran a casa el seu amic i company Pepe Rubianes.

• **I Recordeu felicitar també:** Dijous, 7: **Àngeles Barceló,** locutora de TV3, 26 anys. **Alícia Agut,** actriu, 30. **Joaquim Maldonado,** advocat, 82. **Josiana,** cantant occitana, 39. **Jaume Martí,** crític literari, 28. **Josep Faulí,** 57. **Sergi Casal,** tennista, 27. Dissabte, 9: **Miquel Servera,** fundador de la Joan Miró a Mallorca, 52. **Sito Pons,** 27. Diumenge, 10: els escriptors **Quim Soler** i **Miquel Arimany,** 49 i 69, respectivament. **Agustí Guasch,** escultor, 47. **Jordi Tarrés,** campió de trial, 23. Dilluns, 11: **Francesc Mercader,** capellà, 58. **Joan De Bustos,** periodista, 31. **Montse Anfruns,** cantant, 31. **Crespo,** pelotari, 41. **Antoni Lucchetti,** polític —PSUC—, 49. **Roger Subirachs,** dissenyador, 33. **Joaquín Santo Matas,** polític —CDS—, 36. Dimarts, 12: **Àlex Susanna** i **Vicenç Rosselló,** escriptors, 32 i 58. **Pedro Agramunt,** ex-president de la CEV i ara polític —AP—, 38. **Salvador Fernández Calabuig,** president de la Caixa d'Estalvis, 44.

Jesús Prats.

Solució als passatemps de la pàg. 70.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	M	A	R	T	O	R	E	L	L
2	O	■	A	R	M	A	T	■	L
3	N	A	P	A	■	B	A	L	O
4	T	E	■	M	A	i	■	L	B
5	O	R	B	A	■	E	M	i	R
6	R	i	E	R	E	S	■	M	E
7	N	A	T	E	S	■	M	A	G
8	E	■	E	S	T	R	E	T	A
9	S	O	S	■	A	U	S	■	T

Nom	Sílvia	Estel	Carme	Marga	Rosa
Edat	17	18	21	18	19
Alçada	1,77 m	1,74 m	1,68 m	1,75 m	1,72
Pes	56 kg	57 kg	52 kg	59 kg	54 kg
Mides	86-58-84	88-62-91	98-64-93	93-59-89	90-60-90

ENERGIA EÒLICA, UN MODEL ALTERNATIU I NO CONTAMINANT

La força del vent porta electricitat

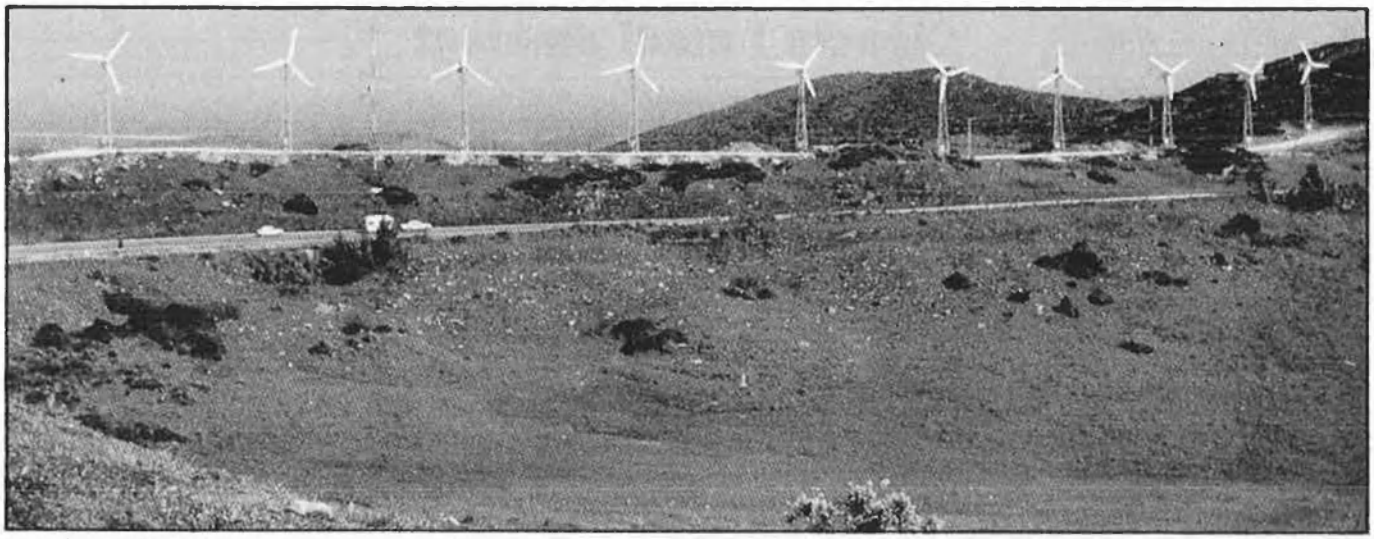
L'Empordà, i el delta de l'Ebre, possibles emplaçaments dels parcs eòlics.

Quan a mitjans dels anys setanta els països de l'OPEP van decidir triplicar el preu del petroli, les nacions industrialitzades van girar els seus ulls cap a la producció alternativa d'energia. Va ser aleshores quan es va començar a desenvolupar l'energia solar, però també l'eòlica; no en va, el vent és una font energètica que l'home ha utilitzat des de fa mil·lennis.

Jaume Moreno

Un conveni firmat entre el Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya i l'empresa ENHER va fer possible que l'abril del 1984 s'inaugurés a Garriguella (l'Alt Empordà) el primer parc eòlic de l'estat espanyol. La seva finalitat no era tant la producció d'energia com experimentar sobre la rendibilitat de l'ús del vent per a obtenir electricitat, formar personal qualificat i obtenir la màxima informació sobre el rendiment d'unes màquines fins aleshores desconegudes. Al mateix temps, es volia optimitzar el disseny d'una instal·lació d'aquestes característiques. Per tot això, una vegada vist que el règim de vents de la zona no era el més adient per a la seva explotació comercial, el Parc Eòlic Experimental de l'Alt Empordà va desaparèixer tres anys després, quan va acabar el contracte de lloguer dels terrenys on estava situat.

El Puig Alt, a Roses, veurà durant el primer trimestre de l'any vinent com entra en funcionament un nou parc eòlic, aquest amb finalitats comercials, que recollirà l'experiència anterior. El nou parc comptarà amb sis molins de vent, quatre amb capacitat per a produir 110 kilowats per hora i dos més capaços de produir 75 kilowats. De l'èxit d'aquesta instal·lació dependrà que n'entrin en funcionament a Pandols (Pinell de Drall), Puig Terrós (Torroella de Montgrí), Coll Teixeta (Pradell), Coll de Guix, Coll Roig (Colldejou), Montcerrós (Roquetes) i a Colldeter (el Perelló). La intenció de la Generalitat catalana és que sigui la iniciativa privada qui posi en funcionament els nous parcs eòlics, bé a tra-

La autèntica vàlua dels parcs eòlics es troba en la seua capacitat de crear llocs de treball i en la possibilitat de diversificar la producció energètica.

vés de les pròpies companyies elèctriques, o bé mitjançant particulars que venguin l'electricitat que obtinguin a les empreses.

Els possibles emplaçaments dels parcs eòlics catalans es van triar després de treballar durant més de cinc anys en l'elaboració d'un atlas eòlic que permetés conèixer en profunditat el règim de vents a Catalunya. Les zones més favorables van resultar ser l'Empordà, per la presència de la tramontana, i sobretot, el delta de l'Ebre, on els vents són més fluixos, però molt més constants, i això en fa més rendible l'explotació energètica. Les altres zones dels Països Catalans compten amb poques àrees on instal·lar parcs eòlics. Només Menorca i la part nord de Mallorca podrien oferir algunes garanties.

D'altra banda, la rendibilitat dels parcs eòlics no es troba tant en la seva vessant econòmica com en la social. El potencial eòlic de Catalunya s'avalua en uns 600 megawats, amb una producció anual mitjana compresa entre els 1.300 gegawats i els 3.500 gegawats, que representen només el 4,1% de la demanda d'energia elèctrica prevista al Principat per a l'any 2000. L'autèntica vàlua dels parcs eòlics es troba en la seva capacitat de crear llocs de treball i en la possibilitat de diversificar la producció energètica més enllà del petroli i de les centrals nuclears.

La Generalitat de Catalunya també treballa en el foment d'aquesta fórmula d'obtenció d'energia a través de subvencions, que poden arribar al 30 per cent del cost total de l'obra, per a les empreses i els particulars que vulguin proveïr-se de corrent elèctric mitjançant un molí de vent, o que l'utilitzin per al bombament d'aigües.

Els molins de vent que s'utilitzaran en el parc de Roses seran construïts per Endesa, una empresa estatal dependent de l'INI. L'única empresa totalment privada que es dedica a la construcció de molins aerogeneradors d'energia de tot l'estat espanyol és Ecotècnia i té la seva seu a Barcelona. Aquesta empresa treballa en el sector de les energies renovables des de la seva creació, l'any 1981, i la seva especialitat és el disseny, fabricació, instal·lació i manteniment d'aerogeneradors de 150 kilowats i 20 metres de diàmetre entre les aspes. Ecotènica, els directius de la qual estan gaire contents amb la decisió de la Generalitat de contractar els seus molins de vent a Endesa, col·labora des del 1984 en els programes d'investigació i desenvolupament energètic de la Comunitat Europea.

Tot i la seva participació en camps eòlics d'altres punts de l'estat, la principal clientela d'Ecotènica es troba entre els particulars que contracten sistemes autònoms de generació d'electricitat. La principal funció d'aquests aerogeneradors és subministrar energia als nuclis aïllats que no disposen de connexió a la xarxa elèctrica per a produir corrent per a l'autoconsum.

Per a aconseguir l'autoabastament energètic mitjançant els molins de vent fa falta, a més dels aerogeneradors, un conjunt de bateries elèctriques per a emmagatzemar l'energia, com també els sistemes de control i regulació necessaris per a evitar un possible desfasament entre la producció elèctrica dels aerogeneradors i el consum de l'usuari.

La normativa legal vigent contempla la possibilitat de connectar aerogeneradors particulars a la xarxa elèctrica i la venda de l'energia produïda a les companyies d'electricitat a fi de fomentar l'existència de nous camps eòlics. Així, qualsevol industrial localitzat en una zona de bones característiques eòliques pot instal·lar el seu propi parc per el subministrament de totes o part de les seves necessitats elèctriques i entregar o prendre de la xarxa principal energia, segons sigui el seu consum superior o inferior al subministrat pel parc eòlic.

Actualment es poden trobar al mercat diversos tipus de molins de vent, cadascun dels quals està preparat per a rendir amb una velocitat determinada de l'aire. Els aerogeneradors romanen aturats mentre que la velocitat del vent no és prou elevada, quan aquesta supera la velocitat d'engegada, les pales comencen a girar i s'aturen de nou quan la velocitat del vent és massa elevada. Com més petites són les aspes, menys força ha de tenir el vent per a engegar el molí, però més petita és la seva capacitat de producció elèctrica.

Mentre que als Països Catalans, a l'igual que a la resta de l'estat, encara s'està estudiant la rendibilitat de l'energia eòlica, les nacions que més han desenvolupat aquesta tecnologia —Estats Units, Dinamarca i República Federal d'Alemanya— ja compten amb aerogeneradors d'enorme capacitat de producció energètica. La seva forma, més que a un molí clàssic, s'assembla a una batedora d'ous. Però fins i tot en aquests països les investigacions en el camp de l'energia eòlica s'han alentit. Tot i ser més neta i més segura, l'únic inconvenient demostrable fins ara són algunes interferències en les imatges de les televisions massa pròximes i que, continua sent més cara que l'ús de carburants minerals, sobretot en uns moments de recuperació econòmica en què es fa difícil pensar en una situació energètica similar a la dels anys setanta. □

EL GRUP DE NATURA L'AGLÀ N'HA FET UN INFORME RECENTMENT

Un paradís amenaçat

El bosc de la Marquesa és el darrer indret encara no urbanitzat del litoral entre Tarragona i Barcelona. Ara, el projecte d'una urbanització amenaça aquesta reserva ecològica.

Cinta S. Bellmunt

ÀNGEL CATECA

ÀNGEL CATECA

El salinar litoral, el pi blanc, el margalló i el pi pinyoner són, entre altres, espècies pròpies del bosc de la Marquesa.

Entre la Platja Llarga de Tarragona i la Punta de la Móra s'estén el bosc de la Marquesa, l'únic indret en òptim estat de conservació que encara no s'ha pogut urbanitzar al litoral entre Taragona i Barcelona. L'afluència massiva de gent que registra últimament i el projecte de fer-hi una urbanització, poden acabar amb aquesta riquesa ecològica.

Un informe científic sobre el bosc de la Marquesa, fet per l'equip de biòlegs i naturalistes del grup de natura L'Aglà del Centre Excursionista de Tarragona, demostra la importància d'aquest bosc de pins i savines, i la necessitat de protegir-lo.

Geològicament, la Punta de la Móra està constituïda per materials sedimentaris, abundants en calcàries amb presència de fòssils d'aigua salada, de l'època miocènica i de fàcies marítima.

La temperatura mitjana anual és de 16°, un grau més que a Tarragona ciutat. També la pluviositat és lleugerament més elevada, 539 mm anuals enfront dels 488 de la ciutat. Aquests factors generals, junt amb altres de més específics de la zona, determinen el creixement d'una vegetació perfectament adaptada al medi, que es mostra en les diferents comunitats vegetals que hi trobem.

Entre aquestes espècies destaca el savinar litoral, que és un dels pocs exemples d'aquesta vegetació que tenim a la part continental dels Països Catalans. És una comunitat dominada per la savina, però on trobem també altres espècies característiques dels boscos i brolles mediterranis de terra baixa, com són el pi blanc, la mata, el margalló, el bruc d'hivern, la murtra, el coscoll i el càdec de fruit gros. En els indrets més pròxims a la Platja Llarga s'hi poden observar també nombrosos exemplars de pi pinyoner situats sobre grans dunes fixades.

En les zones rocoses pròximes al mar trobem comunitats del *crithmo-limonium* representades pel fonoll marí i els limòniums. S'hi troben també altres espècies més pròpies de salobrar, com la salicòrnia, la salsona o el salat.

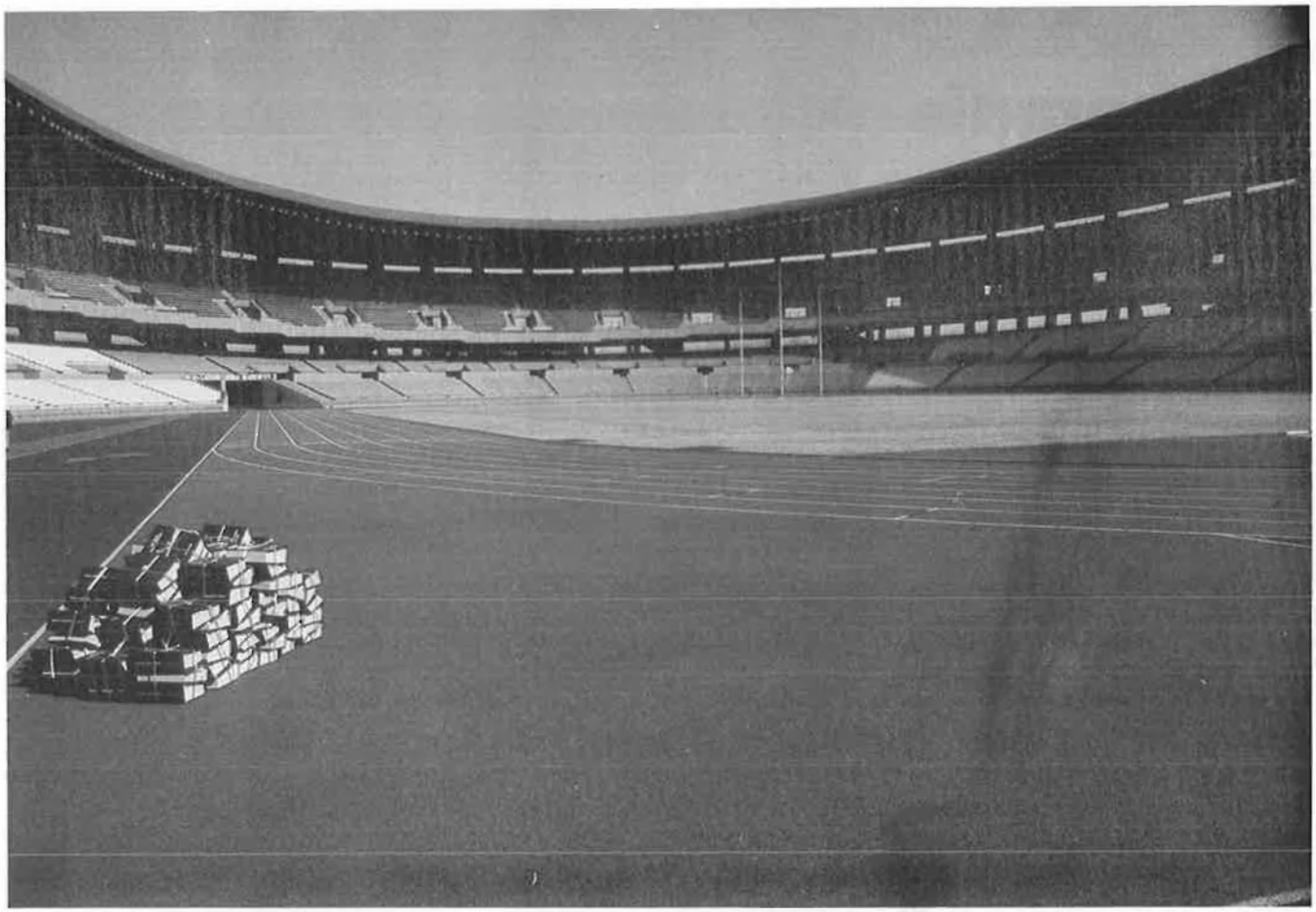
És abundant entre les comunitats de roca i el savinar, l'albada, pròpia de les brolles de romaní o bruc d'hivern.

Les àrees de la platja presenten algunes de les espècies més característique de la vegetació psamòfila (*psamos* = sorra), si bé no estan tan ben desenvolupades com les que es puguin trobar en llocs pròxims com Torredembarra, segons l'informe científic de L'Aglà. En aquest grup destaquen els esporobolus a partir d'on no arriben les ones. El malgó marí, el malgó litoral, l'equinòfora o la lleterassa marina, totes elles al capdamunt de les dunes. Aquí també destaquen les *Halimium haliminifolium,* espècie que a Catalunya només es troba al bosc de la Marquesa i al Garraf.

A la rereduna abunden l'ofelaga marina —objecte d'estudis de botànica de la Universitat de Montpeller—, el timó marí i l'ungla de gat.

Pel que fa a l'aspecte criptogàmic, la zona de bosc té una importància màxima donada la riquesa que presenta sobretot en líquens específics dels quals cal destacar alguns de grandària ben visible com l'*Hypocenomyce stoechadiana* que viu damunt els troncs de savina. Aquesta espècie era fins ara només coneguda de les illes d'Hyères (sud-est de França) i de Sardenya. Altres espècies més petites tenen també un gran valor biogeogràfic, com ara la *Biatorella laricinia,* coneguda de les valls del Tirol.

Finalment, el Grup de natura L'Aglà destaca la gran diversitat d'herpetofauna que hi ha al bosc de la Marquesa a causa de la zona de dunes i del savinar alternat amb pi blanc pinyoner. Això crea un microclima relativament humit que permet la vida d'uns pocs amfibis com la sargantana de cua vermella, la salamandra i el dragó rosat. □

EN SIS ANYS S'HA CONSTRUÏT UNA DE LES OBRES MÉS IMPORTANTS DEL PROJECTE OLÍMPIC

Barcelona estrena la seva primera obra olímpica

El proper 8 de setembre atletes dels cinc continents començaran a competir en la V Copa del Món d'Atletisme. L'esdeveniment significarà la posada de llarg de l'estadi de Montjuïc, tot i que ja va acollir esportistes per primera vegada durant els campionats d'Espanya d'atletisme. La prova també servirà per a llimar els problemes organitzatius.

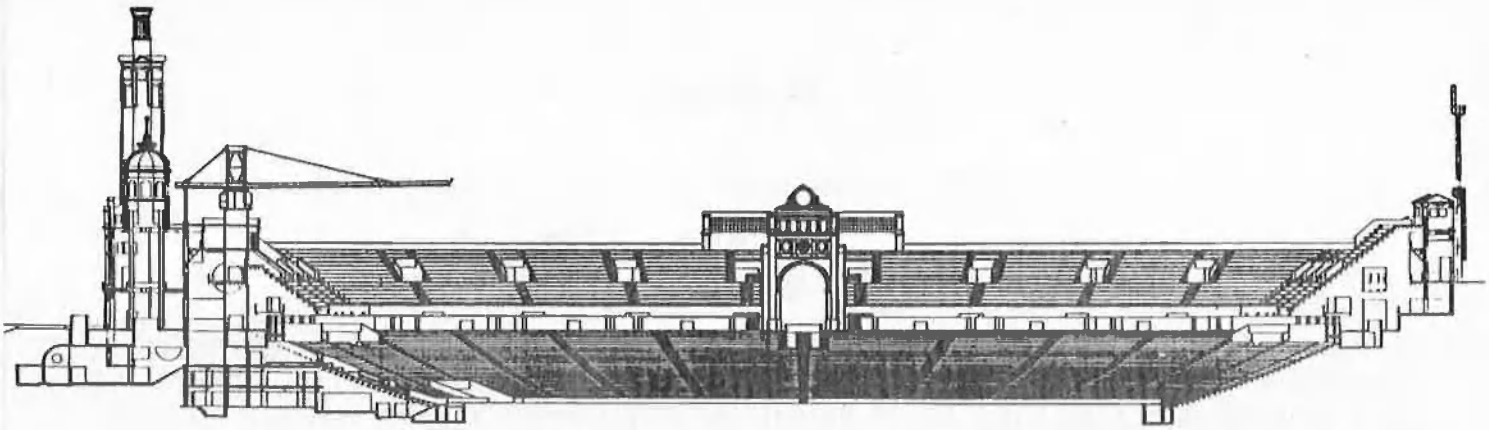
Jaume Moreno

L'estadi de Montjuïc va ser lliurat a la ciutat de Barcelona el passat 25 de juliol, quan quedaven tres anys justos per a la inauguració dels jocs del 1992. Amb aquest acte culminaven sis anys de feina, que van començar quan, el desembre del 1983, l'ajuntament de la ciutat va encarregar la redacció i execució del projecte per a millorar les instal·lacions i l'aspecte de l'antic estadi construït per l'arquitecte Pere Domènech i Roure l'any 1929 amb motiu de l'Exposició Universal, a l'equip format per l'arquitecte italià Vittorio Gregotti i els espanyols Frederic Correa, Alfons Milà, Joan Margarit i Carles Buixadé.

De l'antic estadi de Pere Domènech i Roure només queda la façana exterior i una part de l'ala monumental actual. De fet, l'equip d'arquitectes responsable de la remodelació ha construït un estadi nou dins de les parets que contenien les ruïnes de l'antic.

La primera fase del projecte va consistir en l'excavació de terres i roques per rebaixar 11 metres l'anterior nivell del terra i augmentar el nombre de places per a espectadors de l'estadi fins els 60.000 actuals. Tots el seients de la grada inferior i les pistes es troben dins d'aquest forat. Per a poder rebaixar aquests 11 metres es van haver d'excavar 268.000 metres cúbics de terra i altres 130.000 de roques mitjançant dues voladures diàries amb explosius durant un mes i mig.

Pel febrer del 1987, una vegada finalitzada la primera fase, van començar els treballs de l'estructura de formigó que dóna forma al nou estadi. Les obres van consistir, bàsicament, en la construcció dels nous fonaments, el reforçament dels ja existents i la consolidació de la façana original amb l'elevació d'un mur de formigó unit a la paret antiga per la seva cara interior.

Per als fonaments de reforç s'han executat 12.000 metres lineals de pilons i 10.000 d'ancoratges horitzontals, per als quals s'han fet servir 3.000 metres cúbics de formigó i 400 tones de ferro. En els fonaments de l'estructura interior s'han fet servir pilons de diverses profunditats, entre 10 i 15 metres, i s'han utilitzat 6.500 metres cúbics de formigó i 850 tones de ferro per a les armadures. Tots els fonaments van quedar enllestits el març del 1988.

Al damunt d'aquells fonaments es va construir l'estructura de les grades inferiors, formada per murs pantalla de formigó armat de 60 centímetres de gruix disposats en planta perpendicular a les línies de les grades, que també són de formigó, però prefabricades a peu d'obra.

Les grades superiors, hereves de les existents a l'estadi del 1929, se sostenen gràcies a un sistema de costelles dobles, disposades transversalment i rigiditzades per un mur de formigó armat paral·lel a la façana. El mur sosté, a més, el forjat superior i serveix d'ancoratge als tensors de la marquesina.

El desembre del 1988 va acabar tota l'obra corresponent a l'estructura de formigó. Algun temps abans, a l'estiu, havia començat la construcció de la coberta de la tribuna principal, que va quedar enllestida el passat mes de gener. L'estructura de la coberta es defineix mitjançant una gran biga metàl·lica paral·lela a la façana, de 6,30 metres d'alçada i 2,80 d'amplada, que es recolza sobre tres pilars de formigó, dos d'ells situats a cada extrem i l'altre en posició central. Suspesa a aquesta gran biga s'ha situat l'estructura metàl·lica de la coberta amb una volada de 30 metres i sostinguda per pilars metàl·lics ancorats a l'estructura de formigó a la banda corresponent a la façana.

La superfície total d'aquesta marquesina que cobreix la tribuna principal és de 5.192 metres quadrats, pesa 1.013,83 tones i és a 31,25 metres d'alçada sobre el nivell de la pista.

Simultàniament a la construcció de la marquesina i a l'acabament de l'estructura de formigó, es van començar a instal·lar totes les divisions interiors, formades per plafons prefabricats, que limiten les diferents dependències destinades als atletes, als VIPs, als representants dels mitjans de comunicació i al públic.

Alhora, també es duia a terme la pavimentació. El paviment del nou estadi olímpic de Montjuïc està format per llosetes de ciment de 20 per 20 centímetres a gairebé tots els nivells d'accés al públic i a les grades, sempre que no es tracti de peces prefabricades. Les passarel·les estan fetes d'acer galvanitzat, mentre que les àrees de servei dels vestidors estan pavimentades amb ceràmica i les pistes d'escalfament amb materials sintètics. Els llocs d'accés a les pistes per als vehicles pesants estan asfaltades.

Per als accessos de l'estadi es van fer servir portes plegables, portes corredisses i portes de guillotina, totes metàl·liques, mentre que per als tancaments interns s'han utilitzat portes prefabricades de pladur amb plaques de glasal i protegides amb perfils d'alumini.

El mes de febrer va començar la instal·lació de tot el sistema de drenatge i reg, i es va plantar l'herba natural a la pista central. Al mateix temps es bastia la pista d'atletisme amb un tartà especial destinat a facilitar la millora de marques als participants en les proves de velocitat. Els retocs a la façana originària i l'adequació dels accessos va posar punt final a la remodelació de l'estadi.

El finançament de l'Estadi Olímpic de Montjuïc, amb un pressupost de 5.926 milions de pessetes, molt llunyanes dels tres milions que va costar la construcció de l'estadi el 1929, va córrer a càrrec del Consejo Superior de Deportes. El COOB'92 és el responsable de finançar l'adequació de la instal·lació a fi que s'hi puguin celebrar les competicions esportives durant els Jocs Olímpics.

Per a facilitar la preparació i l'execució dels projectes d'obres i serveis necessaris per l'estadi i tot l'anell olímpic, l'Ajuntament de Barcelona va acordar, en la sessió del seu consell plenari del 2 d'abril del 1985, la formació d'una societat privada municipal, que es va constituir en una societat anònima, anomenada Anell Olímpic de Montjuïc, SA (AOMSA), que va ser creada el 10 de juliol d'aquell mateix any amb un capital inicial de 10 milions de pessetes.

DOMÈNEC UMBERT

El pressupost per a la remodelació de l'estadi de Montjuïc és de 5.926 milions de ptes.

Aquesta societat, amb plena capacitat jurídica, s'encarrega d'executar, per ella mateixa o a través de terceres persones, els projectes del recinte olímpic de Montjuïc i la realització dels treballs i de les obres necessàries per al seu desenvolupament que li encarregui el COOB. A més, s'ocupa de la direcció, coordinació i del control de totes les obres en construcció a l'anell olímpic, com també de la redacció de projectes i estudis tècnics de tota mena que facin referència a les obres. L'empresa actua en qualitat de contractista principal i coordina els treballs de les diverses empreses constructores que intervenen en les obres. □

TORNA A TV3 AMB UN PROGRAMA DE TRADICIONS I COSTUMS

L'any d'Espinàs

Narrador, articulista d'èxit, viatger incansable, Josep Maria Espinàs porta ja quatre edicions venudes del seu 'A peu per la Terra Alta'; i ha arribat a la quinzena d''El teu nom és Olga'. L'estiu ha estat prou fructífer i el trobem ple de projectes, mentre busca el moment d'encetar l'escriptura d'un nou llibre de viatges.

Xulio Ricardo Trigo

Tothom el coneix. Sovint la gent s'atura al carrer per a dir-li que tal o tal article de l'*Avui*, on escriu diàriament des de fa tretze anys, els ha agradat «d'allò més». Ell somriu, escolta amb atenció les històries i després en fa un article... Perquè Josep Maria Espinàs pren de la realitat els seus temes i a més se n'aprofita per a convertir-la en realitat viscuda. Espinàs no menysprea res que puga suposar una experiència nova; així, ha fet TV, treballa en la premsa, escriu novel·les i contes, practica una mena d'antropologia certament peculiar... De tots aquests temes i d'algun més com ara la gastronomia, el món del llibre, els problemes de TV3 a València, vam parlar sota la més dura canícula d'agost; això no obstant, Espinàs va ser com una font d'idees, de paraules, com si el diàleg fóra una de les seves tasques quotidianes.

—¿Quins són els orígens de la seva passió per la lectura, per la literatura en general? ¿Com i amb quins llibres es troba abans d'arribar a la seva primera maduresa literària?

—Jo no sé si tinc tanta passió per la lectura; potser per la lectura en general sí, però no per les lectures que són considerades cultes. És veritat, però, que quan tenia nou o deu anys vaig llegir tots els llibres de Jules Verne, Salgari no em va agradar tant, però Verne, sí; m'interessava la geografia, el descobriment dels noms exòtics que sortien als seus llibres. Després, vaig fer lectures diverses i potser dolentes en molts casos ja que he llegit d'una manera irregular. Més tard vaig llegir molts llibres de poesia de tota mena, i vaig rebre la influència de la literatura nord-americana, que per a mi va ser important. Em referesc a Steinbeck, el Hemingway corresponent...

—Fuster pensa que vostè i Pedrolo van fer la literatura que calia en aquell moment determinat.

—És possible que Pedrolo i jo féssim aquest tipus de literatura, però no crec que hagi estat d'una manera deliberada i conscient. Passats els anys, la gent acostuma a dir que feien això o allò perquè volien, i no és així, jo sóc fatalista i pense que les coses les faig perquè m'ha tocat fer-les; si tu ets una persona sensible amb la societat i tractes de connectar-hi, assimiles aquests estímuls que et duen a fer tal o tal cosa. També érem bastant conscients que aquest país sense prosa no podia funcionar.

L'Espinàs que va a peu

—Després d'escriure A peu per la Terra Alta, *que en pocs mesos va per la quarta edició, ara ha tornat a repetir l'experiència amb la comarca de la Llitera, a la franja de parla catalana d'Aragó. ¿Com se li va acudir fer aquests viatges a peu?*

—La idea de viatjar a peu i de fer un llibre amb l'experiència estan molt lligades. En la meva primera novel·la hi ha una citació de Mallarmé que diu: «Tot en aquest món existeix per a acabar convertint-se en llibre». Això és fals. Però en el meu cas tinc la impressió que no ho és tant. És, penso, una de les poques idees bones que he tingut en aquesta vida i hi he trobat satisfaccions personals, literàries i de tota mena. Un viatge a peu, encara que no sóc una persona amiga de fer frases brillants, és una manera de descobrir la modernitat; podria fer-me el profeta i dir que ja em seguiran, o alguna bajanada semblant, però no, ja que és una d'aquestes activitats humanes que sempre està per descobrir i per tant sempre és vàlida; el que passa és que la gent és bastant gandula perquè, quan jo els explico que està molt bé i perquè em donen tots la raó, però ningú es posa a caminar. Un viatge a peu és important com a experiència humana, però té l'inconvenient que no et veu ningú. En canvi, si tu te'n vas a la costa, a l'estiu, doncs pots sortir als diaris molt fàcilment.

—Però tota aquesta gent de l'interior que, vulgues o no, estan molt contaminats de modernor *per les imatges de la TV, ¿no el veien d'una manera rara?*

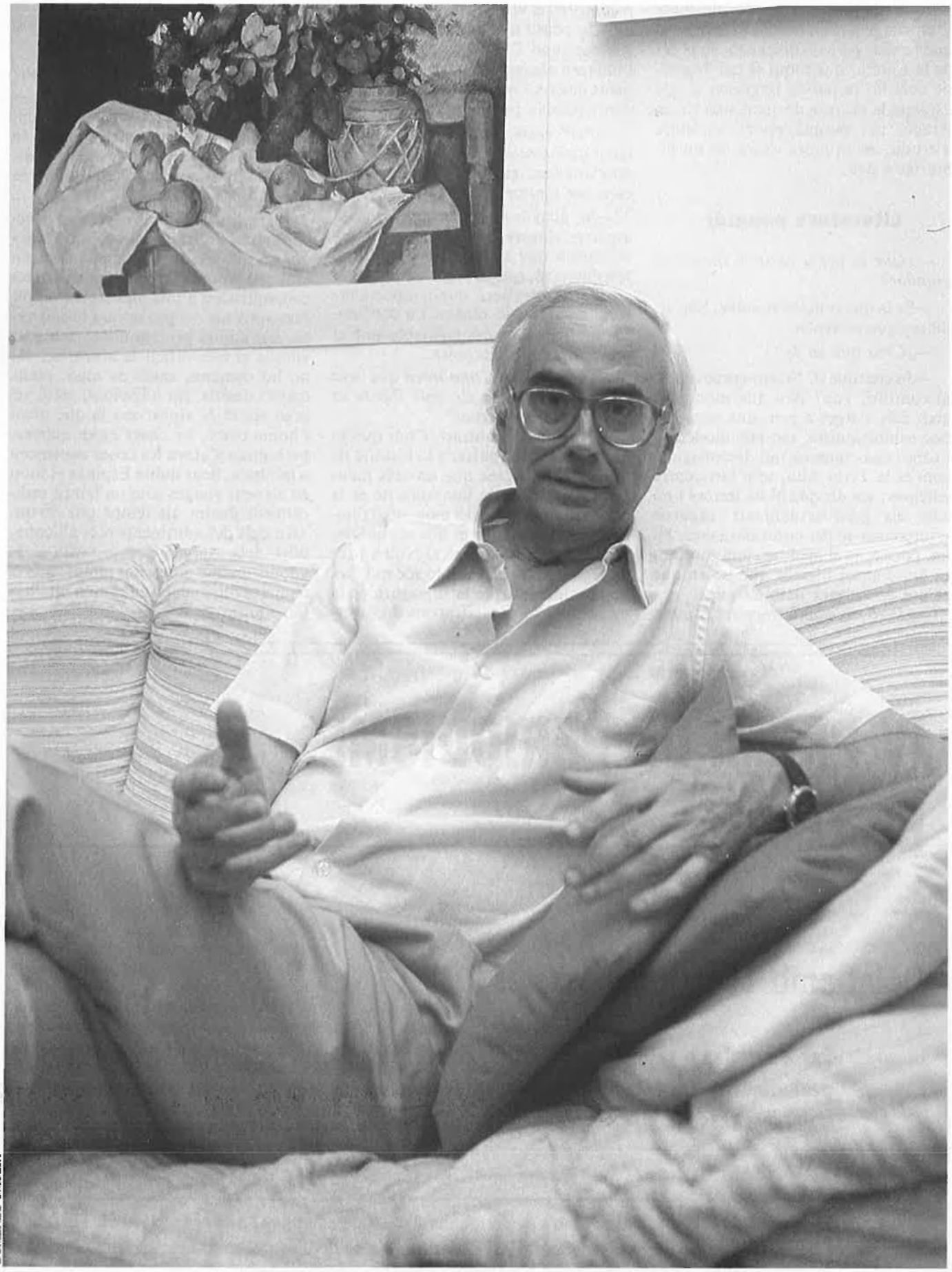
—La TV fa un important paper en aquests pobles en procés de despoblament... Abans d'encetar l'entrevista parlàvem de com els bars estan desapareixent i, és clar, tu arribes a un poblet d'aquests caminant i trobes tres persones i la TV és l'únic punt de contacte que tenen fora del seu àmbit; fins i tot idiomàticament és important perquè a la Llitera es veu TV3, per exemple, o TV2 en català. S'han necessitat segles perquè aquests pobles tinguessin un punt de referència sobre la seva pròpia personalitat. Ara, tu em preguntes sobre si aquesta gent em veu d'una manera rara...

—Sí, perquè aquests viatges seus, ¿no tenen alguna cosa de romanticisme tardà?

—M'interessaria més ser un romàntic tardà que un modern prematur, però no hi veig això, perquè el romàntic pot orientar-se molt a descobrir els altres, mirar-los, tenir sobre ells una actitud paternalista, enamorar-se de com viu aquella gent en un lloc tan diferent i no és la meva actitud. Si jo faig un viatge a peu, és en gran part perquè és molt útil per a mi, i la utilitat no ha estat mai un concepte romàntic.

—¿Com treballa vostè en un viatge? ¿Pren notes? ¿Es documenta sobre els llocs?

—El meu paper és molt modest, és fer un llibre de viatges, una crònica, a partir d'unes notes on jo escric allò que veig. No sóc cap savi que estudia en biblioteques per a aportar tot el que s'ha conegut sobre aquella comarca a través de generacions; hi ha altres persones que poden fer aquestes anàlisis. Jo

DOMÈNEC UMBERT

«Potser m'hauria d'administrar quatre o cinc anys de decadència per a aconseguir que es produís algun moviment d'homenatge dels que arriben quan la gent ja es mor».

sempre defenso que això és un llibre d'un viatge a peu i només hi explico el que he vist, però no demaneu, en el cas de la Llitera, que toqui el cas lingüístic com ho farien els lingüistes o que expliqui la història de quan això va ser Aragó, no, perquè no és un llibre d'erudit, és un llibre viscut, és un llibre fet a peu.

Literatura popular

—¿Què és per a vostè la literatura popular?

—És la que compra el poble. Són els llibres que es venen.

—¿Creu que en fa?

—Jo crec que sí. No em queixo gens, al contrari, ¿no? Ara que estic amb això dels viatges a peu, una cosa tan poc exhibicionista, tan poc moderna, i sobre una comarca tan desconeguda com és la Terra Alta, se'n fan quatre edicions; vol dir que hi ha lectors i no sols els intel·lectualitzats capaços d'interessar-se per coses estranyes. Hi ha, potser, en el meu cas, una confiança entre autor i lector que penso que es pot aconseguir amb els anys.

—¿Però realment compren l'Espinàs o compren el viatge per la Terra Alta?

—Jo penso que en un 80% dels casos compren l'Espinàs. Que després l'utilitzen alguns per anar-hi i seguir els meus passos, cosa que s'ha fet, és una conseqüència posterior.

—Però vostè, ¿què pensa d'aquesta incondicionalitat? Sembla que la gent no s'interessa tant pel llibre que es fa com per l'autor.

—Sí, això és bastant empipador, té aspectes almenys empipadors, perquè m'exposo que la gent em tingui una consideració, que hi vegi l'amic que fa anys que tens, però que tampoc s'esforci a valorar-lo massa. La confiança és difícilment compaginable amb el prestigi, amb la sorpresa...

—¿No el decep una mica que siga quin siga el tema els seus llibres es venguen sempre igual?

—No, no, al contrari. Com que jo no he pretès mai passar a la història de la literatura, i crec que un dels meus errors és dir que la literatura no és la cosa més important del món, això t'impedeix immediatament que et considerin, que puguis aspirar al Nobel i tot un seguit de coses. Però jo sóc molt feliç considerant que la literatura és la meva manera d'explicar-me en determinades facetes de la vida, que no en totes. Jo crec que deixaria d'escriure si la gent no em llegís.

—¿Un autor s'acostuma a ser llegit?

—Els que tenim la sort de ser llegits ens hi acostumen, i els que ho voldrien, no s'acostumen a no ser escriptors. Jo sóc escriptor perquè la gent em compra els llibres, encara que no sigui, és clar, l'única veritat.

Josep Maria Espinàs cerca en la seva bossa i en trau, com a bon fumador que és, una segona pipa que encén amb parsimònia. Els viatges a peu, les conseqüències d'una manera de viatjar poc cultivada ocupen encara la conversa. Als pobles protagonistes dels seus viatges el més difícil és aturar-se, res no ho demana, cases de maó, petits carrers deserts, per a Espinàs, però, «el gran secret és aturar-se» ja que quan l'home corre, les coses estan quietes, però quan s'atura les coses comencen a moure's. Sens dubte Espinàs es mou en els seus viatges sota un temps radicalment distint als temps que vivim. «Un dels descobriments més alliçonadors dels viatges a peu —diu— és adonar-te que necessites temps, que el temps és fonamental en el món on t'has introduït».

IV PREMI DE PERIODISME EL TEMPS

Dotat amb 100.000 pessetes

Per a articles o reportatges inèdits, de temàtica lliure, incloent-hi la investigació periodística. Aquests articles hauran de constar, si més no, de sis folis, grandària holandès, escrits a doble espai i no podran excedir-ne els deu.

El lliurament dels originals s'haurà de fer abans del 20 de setembre, a la redacció d'EL TEMPS, Avda. del Baró de Càrcer, 40-13a. 46001-València. L'acte de lliurament coincidirà amb el dels Premis Octubre. La composició del jurat serà anunciada oportunament.

L'home públic

—Vostè ha practicat totes les vessants del periodisme, però, ¿sent una dissociació entre el periodista, el presentador de TV i l'escriptor? Vull dir, ¿considera que d'alguna manera cap de les múltiples vessants de la seva trajectòria eclipsa l'altra?

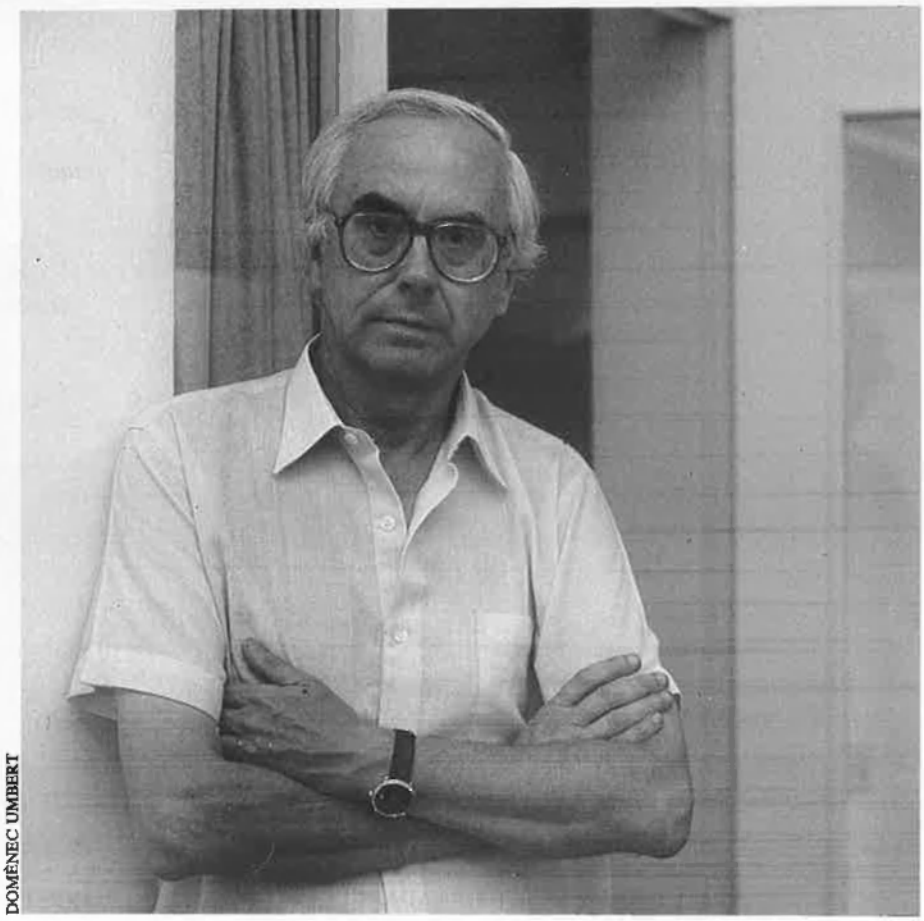
—Potser hauríem de començar una recuperació del sentit de les paraules. Jo crec que la gent que em llegeix està convençuda que llegeix un escriptor, però un escriptor com l'Espinàs que ha fet tota una altra munió de tasques. Jo m'estimo més que em llegeixi molta gent encara que no hi busquin un escriptor tan pur. No puc aspirar que em considerin només escriptor, això ho he d'acceptar i ho accepte de bon grat. Els crítics i els historiadors que fan literatura potser sí que haurien de descobrir de vegades més del que descobreixen i veure l'escriptor que hi ha darrere de l'Espinàs més públic. Però personalment no em fa cap falta això.

—¿Els crítics no li han fet el pes a Josep Maria Espinàs?

—Jo vaig llegir un article de Miquel Dolç elogiant les meves col·laboracions a l'*Avui* i, a part del Joan Triadú, ningú n'havia parlat, i són bastants milers de pàgines, al voltant de cinquanta volums de dues-centes o tres-centes pàgines. Si hagués organitzat un dietari partint d'aquests articles, haurien parlat, encara que fos malament. De tota manera, jo no em queixo gens, i tot intentant mirar-ho des de fora penso: home, un individu com l'Espinàs, que ha escrit tal quantitat de llibres no ha estat tingut en compte en el moment que es fan les definicions i es posen les etiquetes i s'estructura la història de la literatura del país. Però l'Espinàs potser és massa popular, està encara massa d'actualitat, encara ven llibres... Potser m'hauria d'administrar quatre o cinc anys de decadència per a aconseguir que es produís algun moviment d'homenatge dels que arriben quan la gent ja es mor, quan ja són totalment improductius. Però, és clar, jo m'estimo més continuar productiu fins que peti i llavors ja veurem...

—¿Vol dir que vostè no sent aquesta dissociació entre creació i periodisme i, a més, busca arribar a tot tipus de lector?

—Evidentment sí, i si faig un article més especialitzat, busco, de seguida, fer-ne un altre que pugui arribar a un més ampli espectre de lectors. Sento l'obligació d'escriure per a tothom.

DOMÈNEC UMBERT

«M'interessaria més ser un romàntic tardà que un modern prematur».

El punt delicat és trobar el comú denominador que em serveixi, el lloc de confluència.

—Darrere dels seus articles o de la seva obra més creativa s'endevina un treball lingüístic molt important.

—Jo no corregeixo mai allò que escric, no he refet mai un llibre o un capítol. Si val, val i si no...

—Potser aquesta reflexió és prèvia...

—Sí, la veritat és que jo no escric cap frase que no tingui construïda abans en la ment. ¡Impossible! Per això no sóc gaire ràpid escrivint. D'altra banda, la meva intenció no és tenir la llengua com a objectiu, sinó com a instrument, sense que m'enlluerni un enamorament que pot ser perjudicial a l'hora d'expressar una idea concreta. Moltes vegades en la literatura hi ha un excés de formalisme i, realment, molt poca comunicació amb el lector.

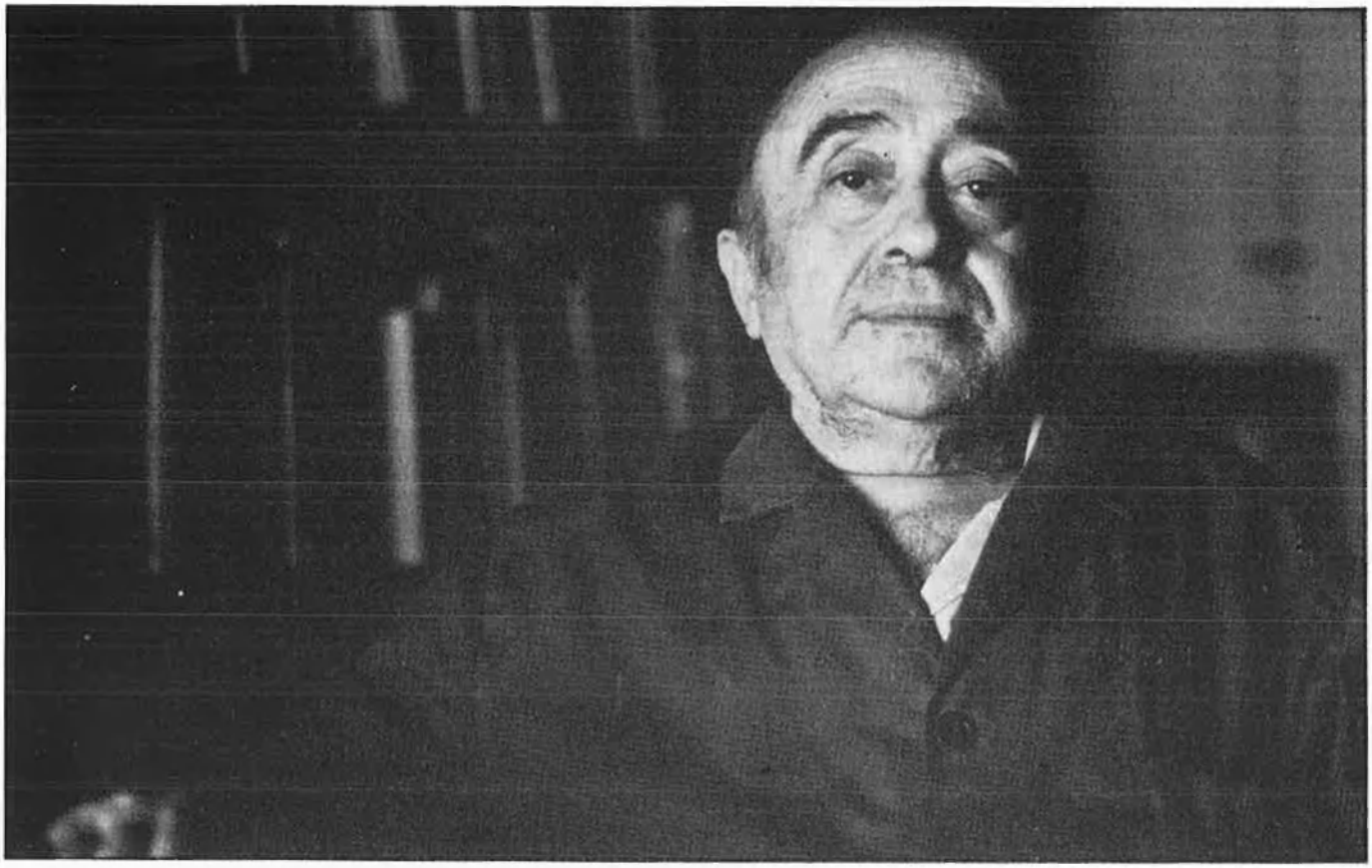
—¿Quina és la seva opinió sobre TV3 i els llibres?

—Bé, ara saps que es fa un programa, un programa concurs, *La caixa sàvia*. Jo crec que s'ha desbaratat una mica el tema i molts hi han volgut veure solucions salomòniques que estan molt lluny de la realitat. Però la TV no ha de solucionar el problema dels llibres en aquest país, encara que hi pugui ajudar una mica.

—Vostè torna ara amb un nou programa a TV3.

—Sí, quan em van trucar, jo pensava que m'encomanarien un programa de llibres i, encara que és força difícil, crec que l'hauria acceptat, potser només per això, però em van demanar un programa de tradicions i costums que en diuen, allò de la TV antropològica famosa que no es va voler fer d'entrada a TV3. Jo he estudiat molt aquest programa, *Senyals*, que començarà al setembre, per tal de no fer-lo massa seriós, ni tampoc massa folklòric, és clar.

Han passat prop de quatre hores i un té la sensació d'haver conversat sense descans, d'haver-hi tocat molts temes, però alhora és com si tot estiguera al començament i la conversa amb Josep Maria Espinàs fóra encara possible durant llargues hores... El deixem ple de projectes: redactar el llibre de viatges sobre la Llitera, el nou programa de TV3, un llibre amb l'obra satírica d'en Josep Maria de Sagarra que ha fet en col·laboració amb Lluís Permanyer. Són moltes coses per a un any, potser l'any d'Espinàs. □

AMB LA SEVA MORT DESAPAREIX UNA PART DE LA NOSTRA MEMÒRIA LITERARIA

Joan Valls en el record

Significatiu representant de la poesia catalana a València, Joan Valls ha deixat diversos poemaris inèdits i no veurà la propera edició de les seves obres completes. Amb ell perdem un poeta peculiar que va aconseguir una veu diferent en la seva Generació de Postguerra.

X. R. T.

De la mateixa manera que les ciutats estan aglutinant en gran mesura la vida social en aquest final de segle, també la vida intel·lectual, que havia tingut tradicionalment una forta presència local amb la formació de centres importants de cultura en pobles o ciutats petites, ara exerceix un clar i quasi exclusiu predomini des de les grans urbs. Això ha fet que molts intel·lectuals que han decidit romandre a la seva població d'origen resten apartats del que podríem anomenar vida cultural i per tant no estan inclosos en les previsions oficials. D'exemples, n'hi hauria molts, però és ben significatiu el cas de Marià Villagómez , que no obstant haver rebut a les Illes un bon grapat de premis i haver estat reconegut recentment amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, ha romàs durant tota un vida apartat d'aquesta que anomenaven cultura oficial, però sent reconegut en petits cercles com un gran traductor i un excel·lent poeta.

Aquest tema dels intel·lectuals que no han assolit una forta presència pública malgrat la vàlua de la seva obra, adquireix ara una necessària actualitat amb la mort d'un dels més destacats representants d'una generació de postguerra que va tenir al País Valencià una actitud integradora amb la resta de l'àmbit cultural català força important per a l'època. Els més anomenats serien Xavier Casp, Maria Beneyto, Vicent Andrés Estellés i Joan Valls i Jordà. Dins d'aquest grup Valls havia de ser un escriptor amb vivències fonamentalment literàries i amb una ambició formalista que mancava en altres representants, com Xavier Casp o Jaume Bru i Vidal.

Com quasi tots els seus companys generacionals, Valls es va iniciar com a poeta èdit, després de l'habitual pecat de joventut a Alcoi, el seu poble natal, en l'editorial Torre, que animava Miquel Adlert i, sobretot, Xavier Casp, però ben aviat la seva projecció dins de la cultura catalana i una activitat incansable com a escriptor, el van dur directament a rebre el Premi Ciutat de Barcelona el 1959 amb el llibre *Paradís en blanc*. Valls, poeta premiat de manera quasi continua que va aconseguir més de cent premis literaris al llarg de la seva vida, rebria en els anys següents un bon seguit de premis importants: el Ciutat de Palma de 1962 amb *Les roses marginals,* el premi València, el 1961, amb *Versos a Sara,* un llibre de poemes amorosos, pel qual li donarien també el Premi Ciutat de Barcelona de 1967; després vingueren un Ausiàs March i una gran quantitat de premis en Jocs Florals i en certàmens menors que el convertiren en un dels poetes més premiats d'aquest segle.

Les singularitats d'un gran poeta alcoià

Des del primer moment que vaig conèixer Joan valls, pels volts dels 60, vaig copsar una singularitat en aquest poeta alcoià que irradiava una forta simpatia tant per l'esperit de lluita increbantable com per la seua profunda bonhomia.

Em sembla que Joan Valls va ser ben conscient de les seues singularitas: el difícil camí de la subsistència a l'Alcoi de postguerra, el problemàtic redreçament literari dels quaranta i cinquanta, el seu propi aïllament dels centres o cenacles productors de cultura, la urgència de concursar a premis i certàmens jocfloralescos per tal de guanyar alguna cosa amb què costejar les seues pròpies edicions, la seua capacitat de fe i de generositat en les relacions humanes... Evidentment, totes aquestes singularitats podrien venir configurades per la influència de l'entorn geogràfic: Alcoi, envoltada de muntanyes, simbolitzaria la vessant de poesia introvertida de l'autor, reflectida sobretot en una temàtica força insistent: la soledat de l'home, la soledat del mateix poeta, la de la seua ciutat.

Singular bonhomia de Joan Valls que el dugué a persistir en un dur ofici d'artesà, d'orfebre que encasta vers a vers fins arribar a una etapa de plena i rica maduresa, confirmada per la darrera *trilogia* de poemaris excel·lents, d'una bella factura filosòfica: *Anys i Paranys* (1985), *Quadern vermell* (1986) i *La rosa quotidiana* (a punt de publicar-se).

Els valencians acabem de perdre per partida doble: ens ha abandonat Joan Valls, excel·lent poeta alcoià, i hem perdut alhora un dels rars exemples del gremi literari que ens mostrava amb tota naturalitat com encarar la vida i com de senzilla i funcional era la seua bonhomia.

Lluís Alpera

Poc més tard, el seu llibre *Anys i paranys* va tenir una excel·lent acollida crítica.

Joan Valls va desenvolupar, a més, altres tasques creatives ben interessants, conreant el teatre popular, col·laborant en empreses d'alta envergadura musical: el 1979 havia de guanyar el Premi UNICEF a la millor Cantata; amb música d'Amando Blanquer, s'estrenaria a Madrid durant l'any següent.

Però els seus amics i coneguts coincideixen en la impotància d'una altra vessant com ara la humana, l'home que va estudiar música, que va treballar —¿com no, vivint a una ciutat com Alcoi?— en la indústria tèxtil, que va ser detingut, en passar la guerra civil, per les seves activitats socialistes i les col·laboracions en *Joven Guardia,* publicació de la Joventut Socialista, pels quals va fer deu mesos de presó acusat de col·laborador de la premsa *roja*. Valls, per tant, tenia una visió cínica i política de la realitat que l'ajudà a desenvolupar una tasca creativa molt peculiar, una poesia còsmica que tenia els seus basaments en la naturalesa, que Joan Fuster va qualificar com «posseïdora d'un ritme tel·lúric, confús, en el qual els elements i les bèsties, el cor i les muntanyes, es revelen units i únics amb el destí del poeta».

Joan Valls i Jordà ens ha deixat després d'una llarga malaltia i amb ell hem perdut una part important de la nostra memòria literària. Ara cal esperar alguns llibres encara per publicar, principalment la *Rosa quotidiana,* que segons els crítics, haurà de suposar una nova i interessant visió del seu món poètic. □

Retrat de Joan Valls fet a la presó per Xavier Fuentes.

LA FLAMA OLÍMPICA, ENTRE GRECS, ROMANS I SATÈL·LITS ARTIFICIALS

Empúries, un museu a l'aire lliure

El recinte de la ciutat greco-romana d'Empúries esdevé aquests dies centre d'atracció científica. La constitució d'un Consorci que aplegarà una àmplia representació institucional, un projecte de remodelatge avaluat en més de 1.000 milions de pessetes, i una experiència tecnològica pionera, són les referències d'un marc on conviuen aquests dies la història clàssica i les noves tecnologies.

Blanca Lucas

El Conjunt Monumental de les Ruïnes d'Empúries, gestionat directament per la Diputació de Barcelona, serà gestionat a partir d'octubre per un Consorci integrat per un ampli nombre d'institucions: Diputació de Barcelona, Ajuntament de l'Escala, Generalitat de Catalunya, Ajuntament de Barcelona, Ministeri de Cultura i Comunitat Europea. La creació del Consorci comportarà un remodelatge del Conjunt avaluat en més de 1.000 milions de pessetes. L'entrada de la flama olímpica dels Jocs de 1992 pel port d'Empúries ha fet de detonant del projecte de remodelatge d'un conjunt arqueològic únic pel seu interès (l'única ciutat grega ubicada a la península) i el més visitat del territori de l'estat (300.000 persones per any), les investigacions del qual daten des de l'any 1908.

El projecte contempla la reforma del museu, la restauració dels monuments ja excavats i un programa d'investigació centrat fonamentalment en la ciutat grega.

El Conjunt Monumental (Museu i recinte de les excavacions) depèn institucionalment de la Diputació de Barcelona i funcionalment del Museu Arqueològic de Barcelona, propietat de la Diputació; la direcció d'aquest museu ha implicat sempre la direcció del Museu d'Empúries. Aquest ha estat el seu funcionament des de finals de la guerra civil. La necessitat d'investigació i excavacions constants del recinte es va fer evident des de l'any 1985, en què l'arqueòleg Enric Sanmartí, responsable de les excavacions, abandonà els càrrecs tècnics que tenia a la Diputació per abocar-se *in situ,* amb la col·laboració de dos arqueòlegs més, a un treball d'investigació científica que desenvolupava des de feia 15 anys, en períodes estiuencs.

L'empenta en els treballs d'investigació, la implicació dels JJOO, i com a conseqüència, el reconeixement de la necessitat de remodelatge d'un conjunt de reconegut interès però mancat dels recursos suficients, ha comportat la creació d'aquest nou Consorci, encara en fase de formalització. El pressupost de la Diputació de Barcelona (30 milions, 1989) ha resultat ser més que insuficient. Amb la nova forma jurídica, les entitats que l'integren col·laborarien en el manteniment, despeses per investigació, excavació i tasques de difusió.

DOMÈNEC UMBERT

La reforma del museu i la restauració dels monuments, entre els projectes que es volen endegar.

Voltada de muralles

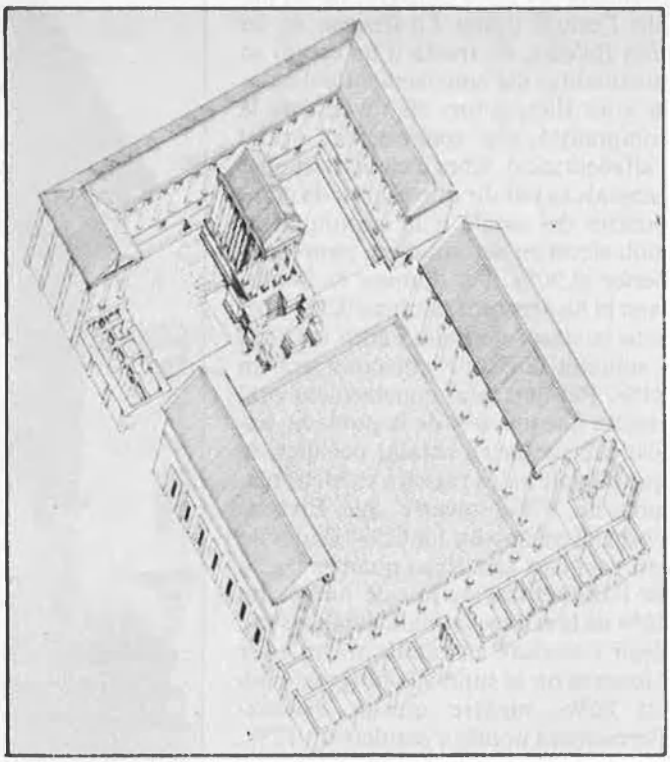
Això no obstant, l'aportació econòmica institucional pot permetre la dotació d'un equip permanent de fotògrafs, restauradors, dibuixants i topògrafs, i la possibilitat de crear una autèntica biblioteca que resoldria la manca de difusió. L'objectiu final del projecte, segons Enric Sanmartí, seria «potenciar des d'Empúries un centre empordanès important de dinamització de la investigació del Patrimoni». L'arqueòleg ha centrat, des de 1985, les tasques d'excavació en la part més meridional de la ciutat grega, treball que ha permès descobrir una seqüència de muralles a partir de la datació de la més externa (s. II a.C.), que passava per ser la més antiga de la ciutat. Successivament, s'ha anat descobrint una muralleta del s. III a.C. i dues muralles més, datades en els s. IV i V a.C. «Pràcticament hi ha tota la ciutat grega per excavar. La història de la ciutat és a baix, fins al s. VI a.C., perfectament documentada», ha explicat Sanmartí.

Tecnologia punta aplicada al patrimoni

Empúries és un nom màgic. i una ciutat molt ben ubicada. Les llacunes i aiguamolls que l'envolten fan del

A l'esquerra, detall d'un mosaic. A la dreta, dalt, peristili sobre un criptopòrtic d'una casa romana. Baix, restes del temple republicà i del pòrtic.

Conjunt Monumental d'Empúries un centre especialment idoni per les possibilitats que ofereix al satèl·lit artificial en l'estudi de l'evolució d'una ciutat clàssica. Potser aquest ha estat un dels motius que entre els dies 11 i 15 de setembre, Empúries esdevingui la seu d'un curset sobre teledetecció, organitzat per la Divisió d'Ensenyament Superior i Recerca del Consell d'Europa en col·laboració amb el Museu d'Empúries, i finançat per la Diputació de Barcelona amb la col·laboració d'altres institucions: Ajuntament de l'Escala, Generalitat de Catalunya i Ajuntament de Barcelona. També hi han col·laborat la Societat Catalana d'Arqueologia i l'Institut Cartogràfic de Catalunya, com també el CNES (Centre Nacional d'Estudis Espacials Francès), amb el seu suport econòmic i tecnològic.

El curset serà d'abast europeu, amb la participació d'especialistes italians, portuguesos, francesos i bàsicament catalans. Els coordinadors del curset, dirigit per Max Guy, membre del Consell d'Europa, són l'arqueòleg Enric Sanmartí i Josep Maria Solias, membre del Centre Europeu per a la Sensibilització del Patrimoni Cultural.

La iniciativa obeeix a l'objectiu de formar especialistes en el món de l'arqueologia mitjançant noves tecnologies aplicades al patrimoni. La teledetecció, o detecció a distància, té els seus principis fonamentals en el camp de la geologia. La seva aplicació a l'arqueologia és relativament recent. El curset se centra en la detecció a partir de satèl·lits artificials i fotografia aèria. Els satèl·lits utilitzats són els *Lancet* 4 i 5, però bàsicament el *Spot 1,* satèl·lit francès d'alta precisió i de cost molt més reduït que els *Lancet* americans. Es tracta d'una experiència pionera a l'estat espanyol, i aplicada només a la ciutat grega de Paestum, al sud de Nàpols, també experimentalment. La utilització del *Spot 1* en aquest camp és operativa des de 1986. La innovació tecnològica implica també, segons Josep Maria Solias, un canvi de mentalitat en l'estudi del jaciment. «Fins el moment —ens ha manifestat— s'havia estudiat la visió del jaciment en relació a l'entorn. La teledetecció permet orientar les investigacions de manera que, partint de la part externa, es detectarà amb una major precisió la part interna del jaciment».

Els organitzadors confien que després d'una segona edició, que es repetiria l'any vinent, es podrà elaborar alguna hipòtesi més fonamentada sobre els orígens i l'evolució de la ciutat greco-romana. Potser algunes deduccions d'aquestes investigacions podrien alterar la teoria clàssica mantinguda fins ara, si s'arribés a demostrar una ubicació diferent de la que es pensava del que era el port grec, o fins i tot l'existència de més d'un port.

Més enllà de les hipòtesis, el curset ens suggereix que la tecnologia punta aplicada a les investigacions arqueològiques de la ciutat clàssica d'Empúries implica un canvi de mentalitat profund i atractiu: el que es dedueix de la possibilitat de contemplar la història clàssica com a evolució, i de posar-la a l'abast d'un potencial creixent nombre d'interessats i estudiosos, mitjançant els mitjans tecnològics disponibles de finals del segle XX. □

S'HA FET PÚBLIC UN ESTUDI TITULAT «LA LLENGUA DE LES ILLES BALEARS»

La salut del català a les Illes

L'estudi realitzat per l'Institut Balear d'Estadística sobre el coneixement del català a les Illes ha revelat l'elevat grau de comprensió de la nostra llengua. Els percentatges se situen al voltant del 90%. Pel que fa a l'alfabetització, les dades no són tan positives.

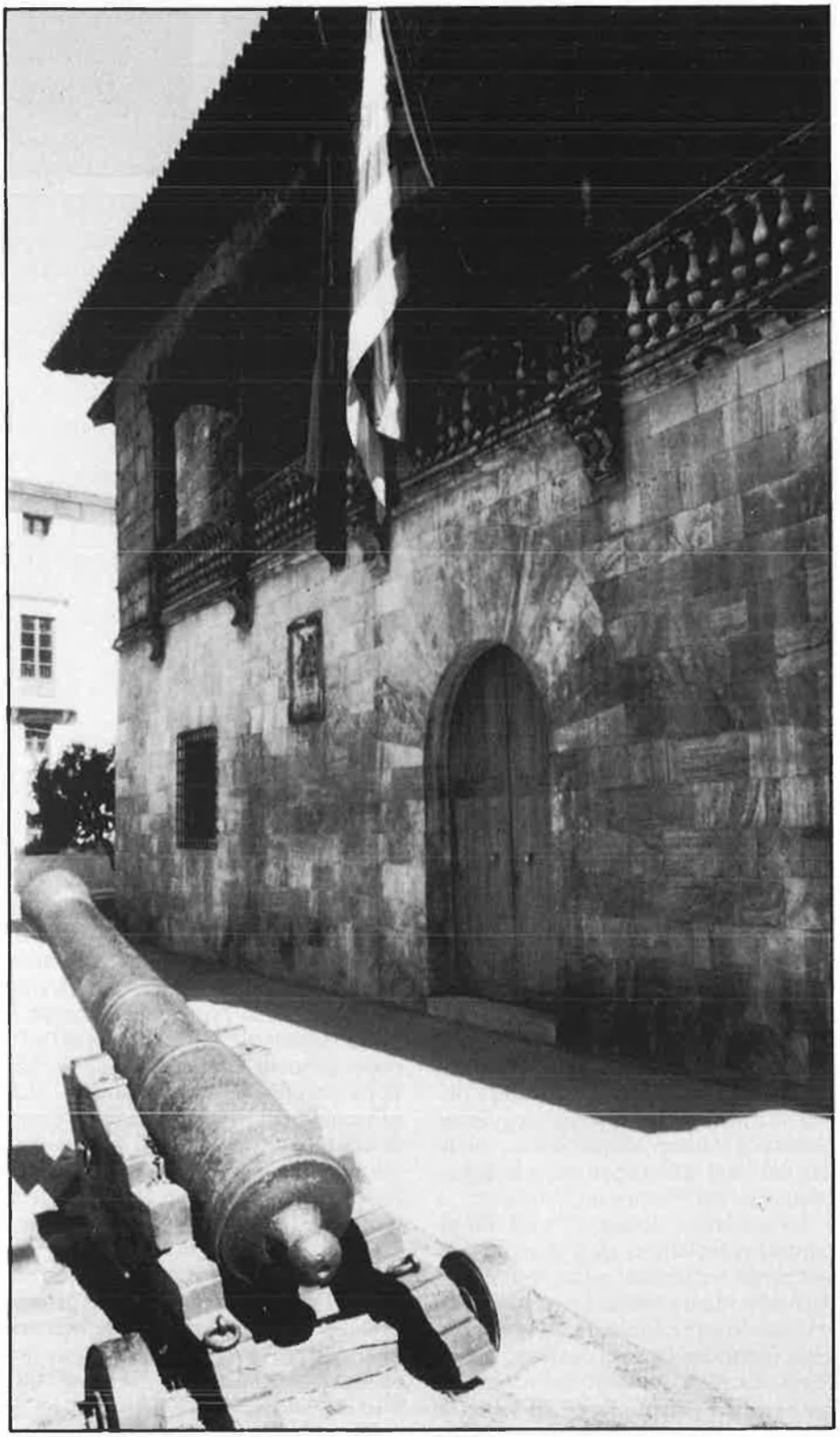
Miquel Payeras

L'Institut Balear d'Estadística, dependent de la Conselleria de la Funció Pública del govern autònom, presidida per Joan Simarro, ha fet públic l'estudi titulat *La llengua de les Illes Balears*. Es tracta d'un estudi en profunditat del coneixement del català a les Illes, a tots els nivells: de la comprensió, del coneixement oral i l'alfabetització. Com a característiques generals es pot dir que el grau de comprensió del català a la comunitat és molt elevat en percentatges, sempre superior al 90%. Per damunt de la mitjana hi ha Menorca, amb un 92%, i per sota la ciutat de Palma amb un 88% i, sobretot, Eivissa-Formentera amb un 84%. Pel que fa al coneixement oral resulta que un 70% de la població balear sap parlar en català; per illes, la que més alt índex registra és Menorca, amb un 87%, mentre que Eivissa-Formentera baixa a un 62%. Dades no tan positives apareixen quan es tracta de l'alfabetització, ja que només un 16% de la població total de Balears sap llegir i escriure en català; torna a ser Menorca on se supera la mitjana, amb un 26%, mentre que a Eivissa-Formentera només s'assoleix un 12%.

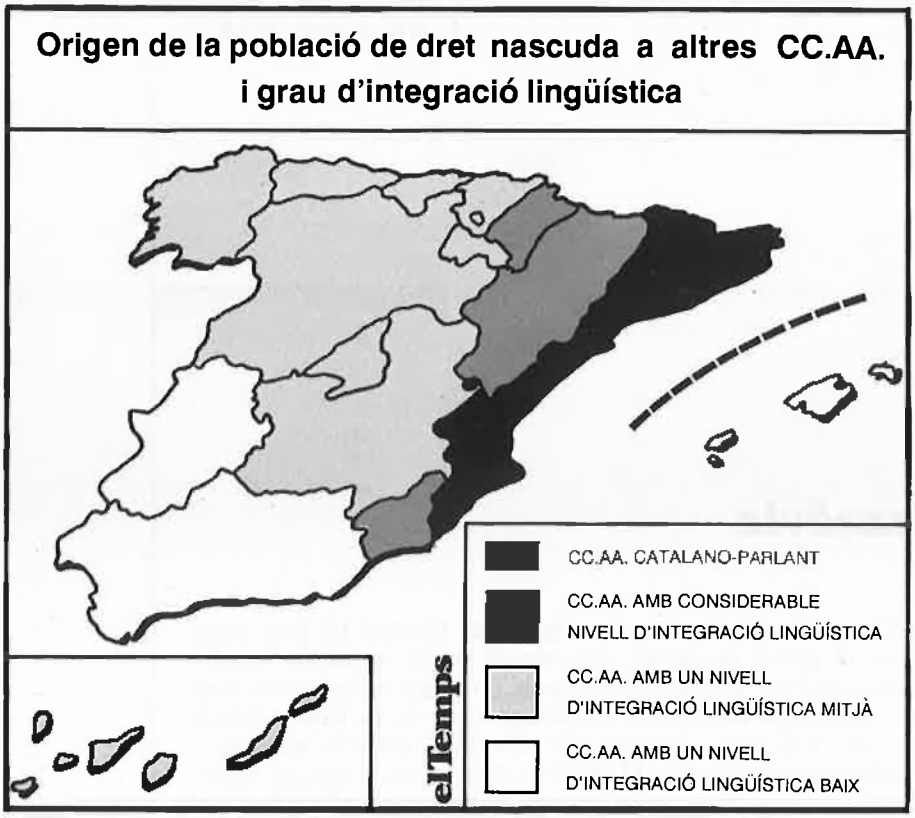
La diversitat municipal

D'una observació dels mapes lingüístics es veu com els municipis més turístics, a la costa, contemplen uns graus de coneixement més baixos que a l'interior de l'Illa. Evidentment es tracta dels municipis amb més forta immigració.

Pel que fa a comprensió, la major part dels municipis illencs té un nivell de població que comprèn el català superior al 90%, i els nivells inferiors es registren als termes litoral -turístics de la Badia de Palma (Andratx, Calvià, Palma i Llucmajor), com també a la zona nord, on hi ha importants municipis turístics (Alcúdia, Capdepera, Son Servera i Ses Salines). Quant al coneixement oral, és pràcticament igual;

El coneixement del català és més baix als municipis litoral-turístics.

més baixa capacitat de parlar en català com més turístic i costaner és el municipi. En canvi no es repeteix aquesta diferència interior-costa en l'alfabetització, ja que ens trobem amb municipis turístics on es manté la mitjana de la comunitat, o inclús és superior; això és degut a les diferències en infrastructura educativa als diferents municipis i a les facilitats per a accedir a l'estudi del català, més altes als municipis amb més població i recursos econòmics, que solen ser precisament els turístics.

Origen de la població i coneixement de la llengua

El primer que cal comentar és que la immigració procedeix majoritàriament de les Comunitats Autònomes no catalanoparlants. L'aportació més important és la d'Andalusia i en segon lloc apareix Castella-La Manxa, i ja a molta distància Múrcia i Castella-Lleó, amb unes quantitats d'individus de 66.789, 20.425, 9.752 i 9.366, respectivament.

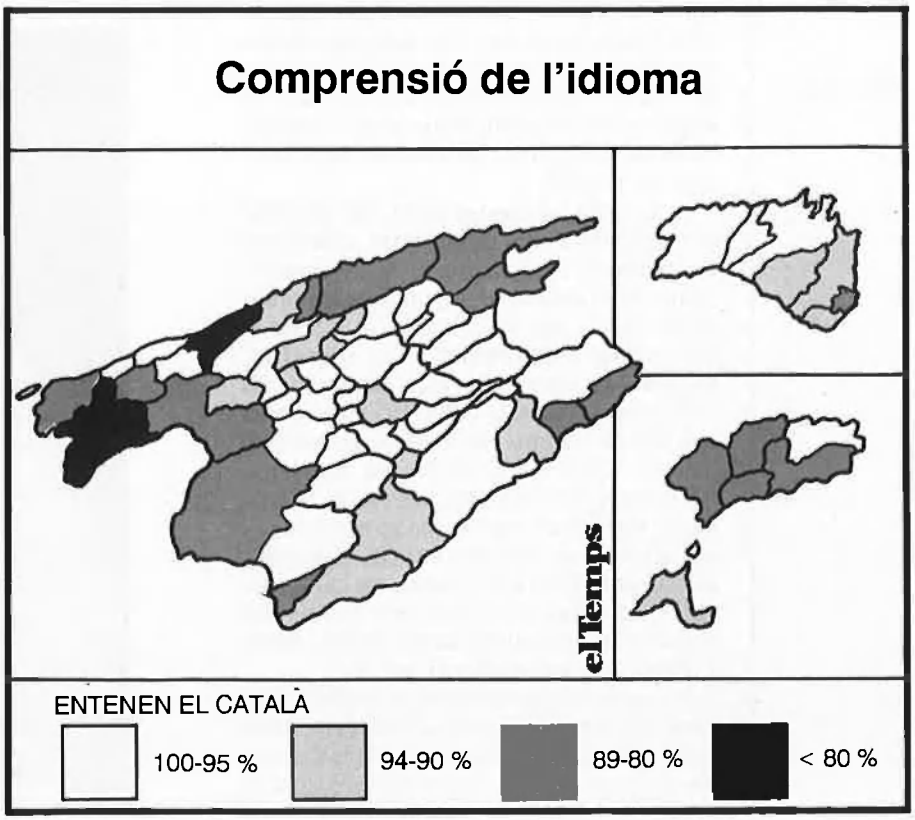
L'estudi de l'Institut Balear d'Estadística estableix tres categories en funció del grau d'integració lingüística dels originaris de Comunitats Autònomes no catalanoparlants:

1.—Regions de proximitat geogràfica i amb considerable nivell d'integració lingüística són les CC.AA. d'Aragó i Múrcia, els provinents de les quals comprenen el català en valors superiors al 75%, mentre que el saben parlar més d'un 25%.

2.—CC.AA. amb un grau d'integració mitjà: dins d'aquest nivell es troben la majoria de les regions (Astúries, Euskadi, Canàries, Cantàbria, Castella-Lleó, Castella-La Manxa, Galícia, Madrid i La Rioja) i mostren una comprensió del català del 70-75% i un coneixement oral del 20-25%.

3.—Regions amb un baix grau d'integració lingüística: aquí s'inclouen les CC.AA. d'Andalusia i Extremadura, amb uns nivells de comprensió inferior al 70% (67% i 66% respectivament) i el de coneixement parlat del català menor del 20%. Cal observar que aquest grup, com s'ha dit anteriorment, és el que aporta més emigració a les Illes.

Finalment, i respecte a l'any d'arribada dels immigrats, l'estudi estableix tres grups: una elevada integració lingüística dels arribats abans del *boom* turístic dels anys 60 amb percentatges de comprensió superiors al 90%; uns índexs de no comprensió del 20% entre els arribats entre 1960-1975 i fins a un 29% que no comprenen el català entre els arribats entre 1976-1980. Més alt, fins al 40%, és el desconeixement del català entre els arribats a partir de 1980. Aquest increment pot explicar-se pel fet de trobar en el moment de l'arribada cada vegada més contingent de població (immigrats i els seus fills) de parla habitual castellana, amb el que això comporta de dificultat per a la integració. □

Postal de Cracòvia

Cracòvia, 28 d'agost. Els carrers que desmboquen en Rynek Glowny (la gran plaça del Mercat) són plens de merda de cavall, una merda per on transiten turistes (italians, espanyols, alemanys de l'Est, búlgars, hongaresos...) i grups de mongetes, unes mongetes antediluvianes, i algun que altre borratxo zigzaguejant. Hi ha cues pràcticament per a tot: per al pa, per a la carn, per al vi, per al vodka, per a la benzina..., fins i tot per al paper higiènic, quan n'hi ha. El dòlar es cotitza, en el mercat negre, a 8.000 zlotys, el preu d'una discreta costella de porc en el millor restaurant de la ciutat (per la mateixa quantitat te la mamen en el barri jueu, infestat, diuen, de *mauvais garçons*).

Pertot arreu es veu gent restaurant (amb els dòlars de Bush) les façanes de les cases, cases velles amb el rostre menjat per les substàncies químiques que cada dia arriben de Nowa Huta, el gran complex industrial bastit pels soviètics, un complex industrial exponent dels *valors proletaris* de l'*home nou,* destinat a ofegar la fortalesa de la memòria, sempre amenaçada, que és la vella i avui trista, crispada Cracòvia.

Per a llegir la premsa estrangera cal acostar-se al consolat francès o nord-americà. «Els papers polonesos conten tots un enfilall de mentides», em diu Tadeusz Kantor. «De l'únic que et pots fiar una mica és *Gazeta Wyborcza,* el periòdic de Solidaritat», em diu el mestre, invariablement vestit de negre, com un corb entre gòtic i barroc, torturat, escapat de les teulades de la catedral de Wawel.

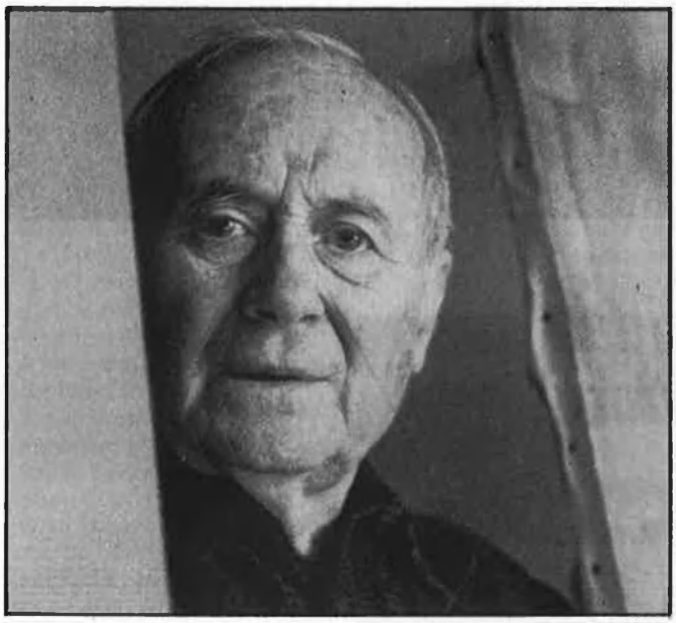
A la tarda, el mestre m'ha dut en cotxe a Wielopole, el seu poble natal, a uns cent quilòmetres de Cracòvia. A Wielopole, abans de la guerra (la segona guerra mundial), vivien uns sis-cents jueus. Quan hi van arribar els alemanys, van alinear els malalts i els vells en la plaça del poble i els van pegar un tir a la nuca. Els altres, se'ls van dur als camps. Acabada la guerra, un jueu va tornar a Wielopole. Va liquidar el seu comerç i se'n va anar. Més tard, hi arribaren tres jueus que també se n'anaren al cap d'uns dies. Pel que es veu, van morir destrossats quan travessaven un camp minat, encara que corre la brama que els van disparar, no se sap qui amb certesa. Avui, a Wielopole no queda ni un jueu.

La vella, trista i crispada Cracòvia, fortalesa de la memòria, em sembla avui, i més després de les bravates antisemites del cardenal Josef Glemp, molt més pròxima al poble del Llibre.

Joan de Sagarra

In vitro cultura

• El conjunt de l'obra de **Joan Miró** que es trobava al seu taller a la mort del pintor i que actualment és motiu d'una exposició a París es podrà veure en els pròxims mesos a Barcelona en una exposició organitzada pe l'ICEM (Institut Català d'Estudis Mediterranis) i la Conselleria de Cultura del govern balear.

L'interès de l'exposició consisteix, d'una banda, en la contemplació per primera vegada de l'obra que resta inacabada al taller de Mallorca i, d'altra banda, la mostra de les pintures llegades a la fundació Pilar i Joan Miró, que té prevista la seva inauguració a Mallorca a finals de 1990.

• En les primeres setmanes podria haver-hi canvis importants en la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Ens referim a la probable dimissió del seu director general de Promoció Cultural, **Xavier Bru de Sala.** Sembla que el secretari general de Convergència, **Miquel Roca,** voldria a la conselleria homes més pròxims a la seva influència, com ho va ser l'anterior conseller de Cultura, **Joaquim Ferrer.**

El desencadenant d'aquesta dimissió seria l'escassa atenció que Bru de Sala ha donat a les peticions d'entitats culturals d'algunes comarques on Convergència i Unió obté un bon nombre de vots.

La crisi, es comenta, podria afectar fins i tot el conseller.

• Entre els dies 21 i 26 d'agost s'ha celebrat a Pena d'Agenès la XV Escola Occitana d'Estiu. A aquesta trobada van assitir més de dues-centes persones, entre les quals hi havia més de vint catalans. D'altra banda, el diumenge 27 va ser lliurat el XVII Premi Pau Forment, atorgat per l'Associació Cultural Occitana, que va ser per a **Frederic Vergés,** de la Vall d'Aran, per la seva obra de normalització de l'aranès i pels seus llibres destinats a les escoles de la Vall. Tots els actes van ser fets en llengua occitana i va destacar l'actuació de **Dolors Encinas,** que va interpretar un repertori de cançons catalanes i occitanes, obres dels trobadors i de **Ramon Llull** (*Amic e Amat*). Sembla que la seva actuació va agradar d'allò més als occitans.

Xavier Bru de Sala.

Ajuntament de Viella.

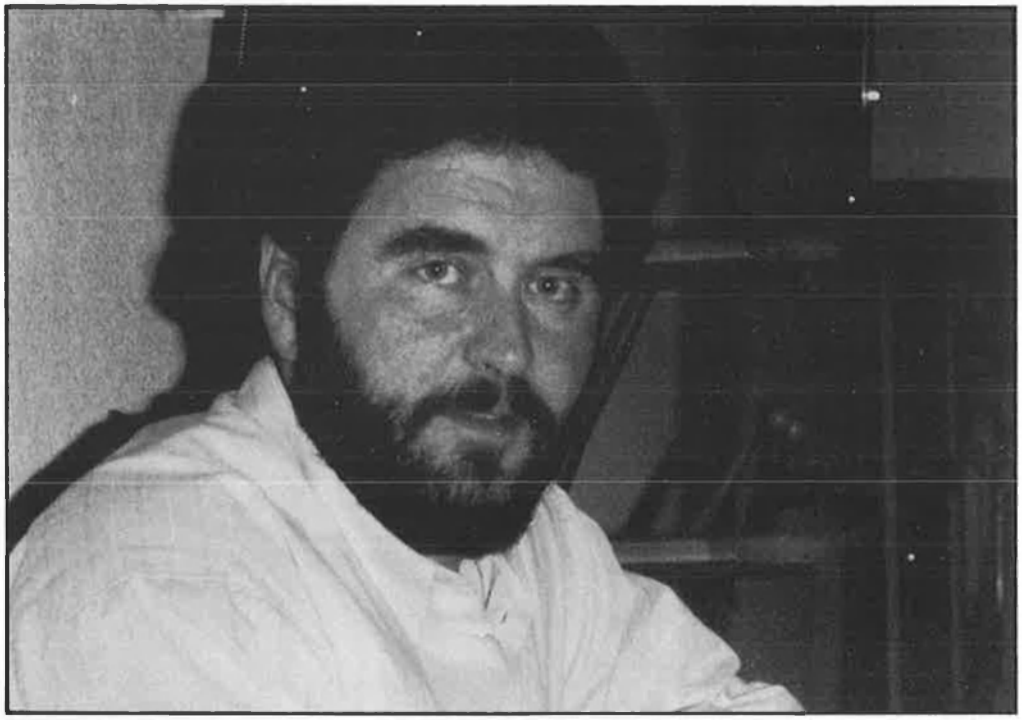
• La inefable Acadèmia de Cultura Valenciana organitza a Gandia cada any un Seminari de Llengua Valenciana, sèrie de conferències on el tema estel·lar és sempre la denominació de l'idioma. Enguany van encarregar a l'escriptor **Carles Recio** una de les sessions, però aquest es va negar a tornar sobre el mateix tema i va triar la «Narrativa valenciana al segle XX». Recio començà pel costumisme de **Martí i Gadea** i acabà explicant les promeses de la generació olímpica, passant, entre altres, per **López-Chavarri, Enric Valor, Joan F. Mira, Cremades i Arlandis, Ferran Torrent...** Els assistents es van quedar bocabadats. Desconeixien totalment l'existència de tants autors dedicats a conrear la llengua autòctona. Recio ha complert el precepte evangèlic: ensenyar a qui no sap.

EL LLIBRE DE LA SETMANA

ISIDOR CÒNSUL

El testimoni d'un 'outsider'

Isidre Grau, La nit vermella. *Edicions Proa. Barcelona, 1989.*

Isidre Grau.

Manllevo un parell de citacions, ja del final de la novel·la, per ajustar amb la mateixa veu de l'autor l'eix temàtic de *La nit vermella* i les línies de força més notòries de la darrera novel·la d'Isidre Grau. En la primera d'aquestes citacions, el personatge que fa de narrador diu: «volia acabar d'entendre els mòbil d'una dona que des del principi m'havia atret i desconcertat, a parts semblants» (pàg. 144). En la segona confessa: «ara estic sol i encara em pesa el desconcert. A finals d'agost creia haver arrodonit el retrat d'una dona anomenada Carolina Benavent. Ella me l'acaba d'esquinçar» (pàg. 160).

El conjunt es resumeix a l'equilibri dels dos plats de la balança: d'una banda, el retrat complex d'una dona i els replecs sinuosos de la seva vida sentimental. De l'altra, la història d'una passió latent o una fascinació continguda, la del personatge-narrador per aquesta mateixa dona, covada tot al llarg de trenta anys. Eugeni Mir, el narrador, aprofita un agost de vacances i el marc idíl·lic d'un refugi d'estiu per a donar corda als records d'una llarga història i per a refer els clars-obscurs d'una dona que l'ha atret tota la vida: Lina Benavent, dels Benavent de Vinyes de Savall, segona filla del pintor i advocat que el lector potser recordarà com a protagonista d'una magnífica novel·la anterior, *Els colors de l'aigua* (1986).

El narrador de *La nit vermella* és un protagonista absent, un tipus que es manté a l'ombra, un observador silenciós i una mena d'*outsider* de la realitat, a cavall sempre de l'onada i dels esdeveniments. Una mica per casualitat esdevé membre d'un tercet d'amics que s'ha consolidat en la universitat de la postguerra i on li toca fer d'estudiant pobre i de jove que lluita per sortir de la classe social on ha nascut. Aquest tercet es manté al llarg dels anys com a colla d'amistat i, professionalment, viu una experiència conjunta en la responsabilitat tècnica d'una indústria que fabrica electrodomèstics, des dels darrers anys cinquanta fins a la crisi econòmica de l'immediat postfranquisme. La història de la fàbrica, d'altra banda, serveix per a explicar el comportament econòmic entre l'inici de l'eufòria (acomboiada per la inversió americana dels seixanta), i els neguits de la crisi posterior, quan la retirada dels diners forans no deixà cap més alternativa que el poder del foc i la desfeta de reduir l'edifici a un clap de cendres.

Lina Benavent es converteix, ja des de la primera pàgina, en l'objecte d'atracció de tots tres amics, seduïts per la presència juvenil, alhora esplèndida i misteriosa de la noia. Octavi Amat la conquerirà primer, la farà en poc temps la seva esposa i l'abocarà a un matimoni de dret al fracàs. Oriol de Quer —personatge a remolc, turmentat i indecís— n'esdevindrà un amant a tongades. Finalment, Eugeni Mir, el narrador a l'ombra, la convertirà en un personatge sublimat, en una dona íntimament admirada, per la qual, però, mai no ha lluitat ni ha entrat en conflicte amb els altres dos amics. L'ha estimada a la seva manera, ha covat la seva admiració en un llarguíssim pacte de silenci i s'ha convertit en l'ombra protectora de Lina Benavent. Es l'amic i el confident, la mà que l'ajudarà quan calgui i l'home sempre present —i alhora fora de joc— en tots els conflictes sentimentals en els quals s'embolica Lina. És qui sap, en definitiva, tots els secrets i no ha demanat mai res a canvi. Ella ignora que és l'amor que espera, la passió embridada pel silenci. Per a ell, Carolina Benavent és el personatge inabastable i l'objecte que se sublima en les pàgines d'un llibre de records, *La nit vermella.*

En *Els colors de l'aigua,* Isidre Grau encetà un projecte narratiu de sis novel·les sobre la nissaga dels Benavent de Vinyes de Savall. *La nit vermella* és el segon lliurament del projecte i el retrat de la segona filla del matrimoni que és a l'origen de la nissaga. Potser no té la força ni l'empenta de l'estrena, però aplega, en canvi, tots els elements d'una narració coherent i correcta, sense fissures tècniques i treballada amb una dosi important d'ofici. El projecte d'Isidre Grau continua sent prometedor, però caldrà esperar a veure com encaixen les altres peces del masaic.

Isidor Cònsul

L'intent de definir el més enllà

Nascut a Cervelló el 1948, Carles Camps Mundó va conrear la poesia experimental durant els primers anys de la dècada dels setanta. Va exposar la seva producció i va publicar diferents reculls entre el quals destacava *La nuu contes de l'horitzó,* un dels títols mítics de la primera època de Llibres del Mall. Lingüista, crític i assagista polèmic sobre temes relacionats amb la llengua i la literatura, Camps acaba de publicar a Editorial Empúries el volum *L'absent.* El llibre condensa una nova vessant dins de la seva obra, aquesta vegada a través de la concisió, la brevetat i la visió del més enllà en uns poemes tan hermètics com confessionals.

—¿Què implica aquesta concepció de l'absència?

—La idea que tenia mentre escrivia els poemes de *L'absent* era intentar definir el que compon la part central de la darrera part, és a dir, la mort. Aleshores, treballar aquest tema va fer aparèixer l'intent de definir el més enllà, que per a una persona agnòstica, la millor manera de definir-lo era aquesta absència, que d'altra banda té una llarga tradició poètica lligada a l'absència de Déu. Dins d'aquesta concepció es resoldria aquest últim instant del qual parlo.

—Això ve recolzat per l'estructura reduccionista dels poemes, aquest caire epigramàtic que tendeix a la densitat, a l'hermetisme...

—Sí. Evidentment mantinc aquella idea d'Ezra Pound d'arribar a una sola paraula carregada de sentit o allò que diu Ungaretti, que es tracta de callar i advertir que estàs callant. D'alguna manera, a mesura que et vas acostant a aquell instant vas quedant despossseït de coses, de paraules, de situacions fins a quedar en el no res. L'avanç cap a la despossessió absoluta que es representa en el llenguatge. M'agradaria aclarir que no es tracta d'una cosa programada sinó que va sorgint i que el mateix tema implica quan es va despullant per les necessitats d'anomenar allò que és innominable. A part de la pròpia naturalesa del discurs, hi ha una altra lectura de la brevetat dels poemes que connecta amb la meva procedència del món de l'avantguarda en el qual vaig aprendre a prescindir de tot el que era accessori, a fragmentar el discurs, a anul·lar la paraula fent poesia visual, a creure en la paraula posada en mig d'un paper per si sola. També hi ha el desig de no utilitzar una llengua que s'arrela en el debat lingüístic, falsament literària. He dit en diferents articles que les paraules que col·loques en un text són d'alguna manera la teva imatge, el teu reflex, l'aigua on Narcís es mira, sens dubte, identificable en el teu desig. Si comences a introduir en el teu discurs tot el que ha de correspondre als anhels que estàs intentant descobrir i vehicular d'una manera lingüística. Si no es produeix així, crec que t'estàs traient a tu mateix i al lector i desvirtuant el sentit del poema. Els poemes formalment semblen epigrames, però la seva pròpia ascripció a allò que van anomenar poesia hermètica els hi treu aquella forma epigramàtica gairebé conclusiva.

—¿Hi ha l'intent constant de condensar el sentit i l'estructura interna del poema?

—Sí, perquè tinc la sensació que la poesia d'aquest llibre té molt a veure amb el llenguatge religiós. Fent broma, l'altre dia, comentava, que més que un llibre de poemes hauria d'haver fet un llibre d'oracions en el sentit més agnòstic possible. El poeta com a orant, el poeta com a mereixedor del discurs poètic, el poeta que es posa en disposició de rebre sense transcendentalismes i connectar amb les lectures, les tradicions, els símbols. El discurs llarg, tot i que sigui de to poètic, crec que té molt més a veure amb la prosa. No resulta estrany que molts discursos llargs acabin sent molt prosaics o molt prosístics. Sempre hi ha excepcions com el cas del Riba de *Les elegies de Bierville* o Hölderlin o Valéry.

—Si dins de la poesia experimental vas cercar les alternatives de la poesia visual durant els setanta ¿com podries comparar aquella poesia tan de riscos amb aquest llibre tan confessional i discursiu?

—Crec que els temes de fons hi són. En els meus poemes visuals publicats o exposats hi ha el tema del paisatge, com espais molt oberts a base de fotografies enganxades i tècniques similars. La perspectiva em dóna aquella sensació d'anhel que esmentàvem, d'infinit o d'una bellesa a través de l'abstracció, un intent de crear una dimensió perfecta. En aquest sentit, ara, utilitzo així mateix, espais molt buits, pocs elements que connecten directament amb l'època anterior. La necessitat de brevetat, de concisió, d'elements distribuïts en l'espai troben la relació en la idea de que tot és un món tancat, definit. Temàticament, els poemes troben la buidor com petits discursos flotant en aquesta mena d'absència de *L'absent.*

David Castillo

IN SITU

Aiguats, tardor i premis

En diuen parèntesi, d'això de l'estiu, i sembla que iniciem ja una baixada tèrmica que ens farà travessar-lo definitivament. Es cert que molts ja ens havíem acostumat a romandre dròpols en terrasses i *chiringuitos* a l'aguait de temps millors, però la vida té aquestes coses i el càlid estiu acostuma a desembocar en una tardor calenta, i no per motius tèrmics precisament. Tardor i premis semblen donar-se la mà, potser convençuts els organitzadors que l'estiu és una època perfecta perquè els escriptors ociosos tinguen temps per a llegir la barrumbada d'originals que han de suportar en arribar aquestes dates, però heus ací que els escriptors s'estimen més concedir entrevistes en pàgines estiuenques de revistes i periòdics —la qual cosa és un símptoma de pre-normalitat envejable— i seure a la fresqueta tot amb la idea de llegir els volums més gruixuts de l'any —malauradament, aquests, acostumen a barrejar-se amb els de l'any vinent. Després tot són preses i premis no llegits en alguns casos que passen a formar part de les anècdotes de la *tribu.* Però no se li pot negar, a la tardor, la seva vessant màgica per als poetes, narradors i tots aquells que conreen qualsevol tipus de literatura... tots romandran al costat del telèfon, il·lusionats dia rere dia pels successius lliuraments dels premis. Dues fites importants seran els Prudenci Bertrana, decidits a potenciar un premi que anava de mal borràs, i els Octubre, que celebren paral·lelament un encontre amb més de 150 escriptors de tots els PPCC. Desitgem, doncs, que els aiguats de la tardor puguen pal·liar una mica la sequera dels camps, ja que en el gremi en tenim més aviat poca.

X. R. T./D. C. B.

L'Alaró de Valentí Puig

Visc arran d'Alaró, en una casa als contraforts meridionals de la Serra —«que l'illa travessa, que l'illa defensa/de la tramuntana», segons diu el poema de Joan Alcover—. Alaró és un poble prou aprop de Palma —vint-i-cinc quilòmetres— quan vulguis anar-hi si et ve de gust i massa enfora quan t'hi volen fer anar a un sopar amb pintors postexpressionistes. Fa set o vuit anys que vaig començar a passar-hi els estius, llogant cada any una casa distinta, amb una nova perspectiva de les muntanyes i de la petita vall. De cop i volta, vaig adonar-me que cada vegada jo anava allargant els estius: ara fa tres o quatre anys que gairebé sense decidir-ho —per una dolça inèrcia de la vida, sempre tan agraïda i plausible quan no ens obliga a escollir— l'estiu va convertir-se en tot l'any i des d'aleshores visc a Alaró, hivern i estiu, tardor i primavera, quan tomen les ametlles i quan floreixen els ametllers, quan plou i quan la calda emboira l'horitzó.

Quan arribau a Alaró, la presència gairebé bessona del puig d'Alaró —amb el Castell— i el puig d'Alcadena té un magnetisme únic: les nits de lluna, les bruixes comunicaven ambdues muntanyes amb un fil. Un pintor nord-americà va dir-me que entre les dues muntanyes hi ha un pas cap a l'infern: jo crec que ho trobaríem un nou Shangri-La. Des del castell d'Alaró podeu atalaiar gairebé tot el Pla de Mallorca, suavitat i paratges colrats, distàncies verdes i pujols encastellats. El rei Alfons volgué conquerir el castell, però Cabrit i Bassa en feren una defensa tenaç i suïcida. A dues-centes passes de canostra, la placeta de la Vila d'Amunt —«los d'Amunt»— recorda la llegenda de Cabrit i Bassa executats de forma una mica tòrrida.

A Set Rotes viuen un grapat de pintors i espies jubilats, una colònia estrangera ja ben notable al cens públic del poble. Els alemanys compren cases i mai no he arribat a saber si és que no volen fer vacances o és que sempre fan reformes: convoquen picapedrers i electricistes, tomen parets, netegen la piscina, tallen arbres i quan estan totalment fatigats agafen el cotxe i marxen a l'altra punta de l'illa per menjar un plat de tumbet. Per part meva, fa dos anys que esper l'electricista i encara puc esperar una mica més. Els alaroners han fet moltes sabates i calçaren els soldats francesos de la Gran Guerra. Poble amb tradició socialista, té televisió independent, mines de lignit en decadència, festes per Sant Roc i mercat cada divendres.

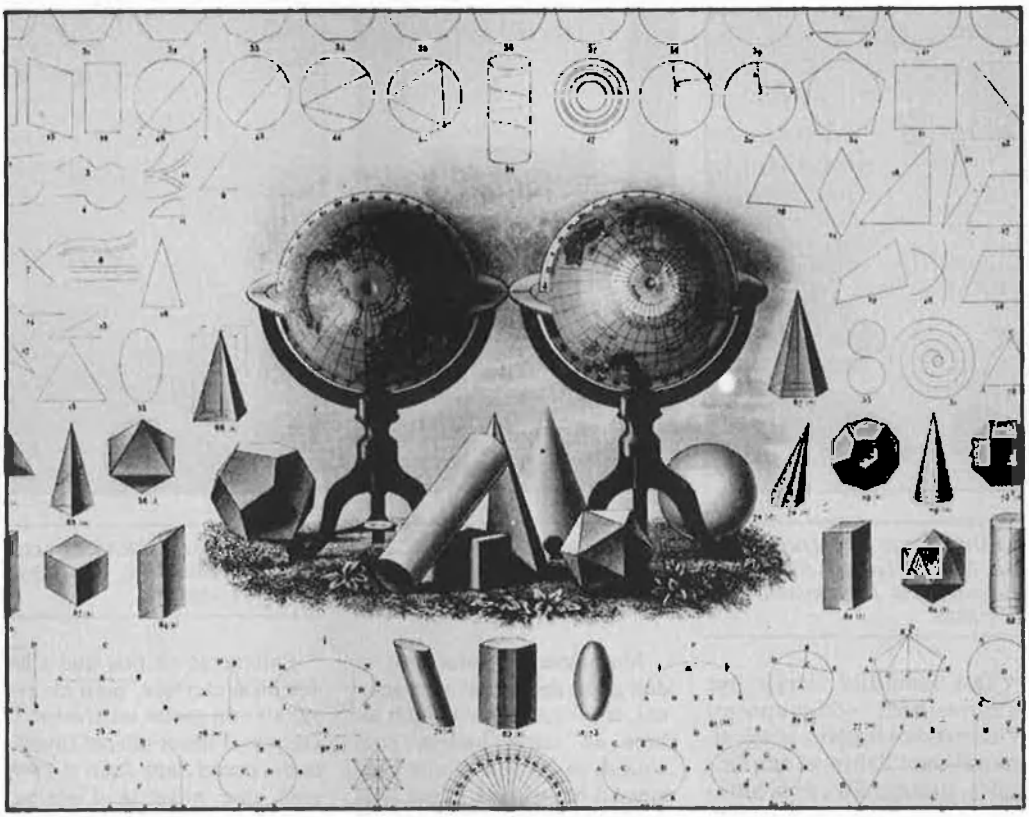
D'Alaró era el narrador Joan Rosselló (1854-1935), un prosista enèrgic i sucós, autor de magnífics relats i poc conegut pels professors universitaris de Barcelona —tribunal de la nova fe, sigui quina sigui—. Joan Rosselló de Son Forteza —les cases de Son Forteza encara són un redós de calma intemporal— estudià lleis a Barcelona però tot d'una que pogué deixà en banda el despatx de Palma i tornà a Alaró: la vida de senyor rural i la d'escriptor sempre foren propíciament complementàries. Quan queia la nit, li agradava agafar un volum de Maupassant o Daudet i anotar les equivalències entre la prosa francesa i la catalana. Adesiara assaboria un conte rus. Sopava de bona hora i punyia els tions encesos de la foganya, quan ja havien anat passant tots els ramats d'ovelles, els mateixos si fa no fa que cada hivern jo veig pel camí de casa, amb un pastor que va amunt i avall en un *dos cavalls*.

Alguna nit, he arribat a la decisió de tornar a les ciutats, al remolí de bars i promiscuïtat social, de rapacitat literària i grans anonimats. L'endemà, de bona hora, mir cap al poble, més enllà d'una línia de xiprers, encara amb la boirina del primer matí: aleshores sé que passaran un bon grapat de dies abans que no me'n vagi a Palma, a Barcelona o allà on sigui. Ara encara no sé si a la tardor m'armaré una antena parabòlica o si aprendré a caçar tords a coll —d'auba, esperant amb els filats de fil prim i fort, a les sortides i entrades de les colgades de tords, als pinars i alzinars més espessos—. De tota manera, tenc la vaga sospita que encara seré a Alaró.

V. Puig

De bat a bat

JOAN J. PONSODA, JOSEP MARTÍNEZ, JOSEP ESCOLANO: De bat a bat/1. *Alcoi, Marfil, 1989. 236 pàgs.*

De bat a bat/1 té un fonament didàctic prou meditat. Si bé parteix de la filosofia del mètode nocional-funcional per a l'ensenyament de llengües, hi afig un component força important: la llengua ha d'ensenyar-se per a ser usada —oralment i per escrit— en qualsevol context de comunicació; però perquè això siga possible, en el nostre cas, cal, a més, que els alumnes s'hi senten atrets a fer-la servir, que senten la necessitat d'usar-la. I aquest ha estat el repte dels autors: aconseguir aquesta atracció. En definitiva, el llibre té en compte allò que es coneix per *mètode comunicatiu,* però tot donant molta importància al *missatge,* és a dir, a les coses, als temes de què es parla.

El text està estructurat en deu unitats que, llevat de la primera i de l'última, s'organitzen en cinc blocs d'activitats: *I. Contacte, II. Comunicació, III. Textos, IV. Projecte* i *V. Comprovació.* Totes aquestes activitats pretenen un objectiu fonamental: el desenvolupament de les quatre habilitats comunicatives bàsiques (comprendre, parlar, llegir i escriure). Per aconseguir-ho, totes les activitats estan contextualitzades al voltant de deu nuclis temàtics que, en principi, han de resultar ben atractius als alumnes a qui va destinat el llibre. Pocs adolescents no es podran resistir a parlar de les Olimpíades, del cinema, dels Ralli París-Dakar, de les prediccions del Tarot, dels relats de suspens i d'altres de semblants. Tot açò no és més que un embolcall per atraure l'aprenent cap a uns interessos extralingüístics i que, gairebé sense adornar-se'n, hi faça llengua, cree, al capdavall, textos —curts, llargs, orals, escrits...— entorn de temes que li són atractius.

Amb aquesta finalitat, el llibre va proveït de bona cosa de recursos que ja són motivadors per ells mateixos: vegeu com a exemple el treball sobre el còmic en una de les unitats.

Dins tota aquesta estructura arquitectònica, també hi té cabuda —és clar—, el treball sistemàtic de la gramàtica. On el tractament que rep no és de cap manera inductiu, sinó més aviat deductiu: l'alumne arriba a extraure les seues pròpies conclusions, a deduir les regles del funcionament intern de la llengua i a aplicar-les, tot partint de l'ús.

De bat a bat/1 va acompanyat d'una guia didàctica per a ús del professor i d'un quadern d'exercicis d'aprofundiment per a l'alumne, tots dos d'aparició immediata.

És per tot això que *De bat a bat/1* es presenta com un text molt complet i que duu un missatge implícit: aprendre llengua no té per què ser avorrit.

Biel Sansano

Viatge per la memòria

FERRAN CREMADES I ARLANDIS: Vaixell de neu. *Gregal Llibres. Col. Juvenil. 85 pàgs.*

Formalment és la història d'una emigració la que vehicula el relat. La marxa forçada de la terra, quan els seus fruits insuficients no permeten cap altra il·lusió de viure que no siga la recerca d'uns altres paisatges de condicions més propícies; al capdavall, la indefugible necessitat d'arrencar-se del solc propi, com adés es desterraren les vinyes per donar pas als tarongers, i amb això el pou de sensacions punyents que s'obren camí entre els records. Enyors, tendreses i sàvies certeses d'inevitabilitat commouen el monòleg interior del protagonista, escindit en dues fletxes temporals que s'abraçaran en l'inici del viatge migratori, i heus ací el moll de la narració.

Vaixell de neu és, sobretot, una incursió per les emocions humanes que ultrapassa el tradicional arquetip de la novel·la juvenil com literatura d'aventures. «Hi ha un moment en la vida, en el qual l'home no és més que una mar de records», un instant en què la vida sencera es converteix, doncs, en un únic present, i és en aquest moment, últim i intens, que l'Albert-xiquet reviu la seua infantesa sota el cel mediterrani, les hortes i les marjals lluentes, la família i els personatges entranyables del poble, mentre que l'Albert-adult-avi del port rememora el que ha estat la seua travessia i es vincla a les arrels, abocat a l'abisme dels anys i, també, de la mort: «Un abís cada dia més profund. Un abís que sempre ha tractat d'esborrar amb evocacions i silencis». Finalment, un precipici que se salvarà només amb el retorn, perquè la tornada constitueix l'eix sobre el qual Ferran Cremades ha teixit el cos trèmul d'una vellesa que sap haver complert el seu cicle, i coneix bé el significat de la distància.

La mar, les minúscules grafies de les paraules, la imatge tavernària d'estibador, els avis portadors de la tradició..., omplen les pàgines on «el temps és etern i on l'amor representa el delitós i, a voltes, aclaparador acte de repetir-se...», amb la fascinació que els elements simbòlics exerceixen sempre, i el món replé de màgies que constitueix aquest racó profund de l'infantesa.

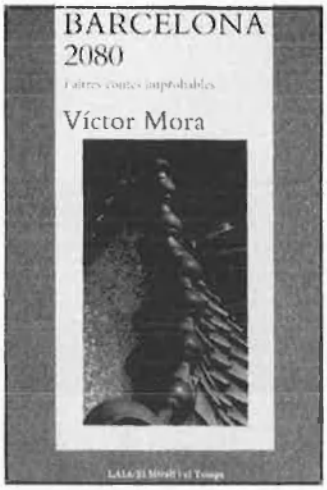
Joan S. Sorribes

PRESTATGERIA

LLUÍS BUSQUETS I GRABULOSA: El viatge fantàstic de Griselda. *Barcelona, Ed. Juan Granica, 1989. 160 pàgs.*

Dos fantàstics viatges que s'entrecreuen constantment: l'un, verídic i històric, el dels almogàvers, i l'altre, el que Griselda, protagonista de la història, fa en un ovni a la lluna. Un interessant llibre d'un escriptor que ha demostrat la seva capacitat per a cercar i trobar noves fronteres.

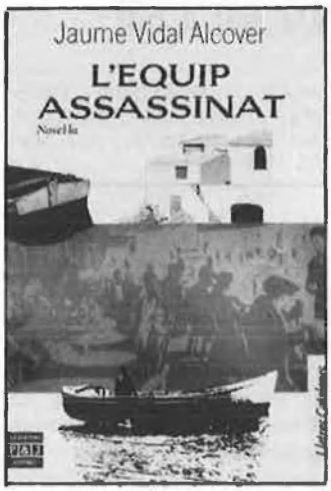
VÍCTOR MORA: Barcelona, 2080 i altres contes improbables. *Barcelona, Laia, 1989. 171 pàgs.*

Mora, que està considerat un dels grans del còmic internacional, ens sorprèn sovint amb llibres de tanta bellesa com aquest, on fa gala d'una imaginació desbridada i unes dots de fabulació poc comunes. Vol ser, així mateix, un homenatge a tres gèneres de la literatura popular: el fantàstic, la ciència-ficció i la política-ficció.

DANIEL PALOMERAS: El secret del comte. *Barcelona, La Galera, 1989. 184 pàgs.*

Palomeras fa poc que s'ha decidit a escriure, però els resultats són molts satisfactoris. Després d'haver quedat finalista del premi Sant Joan el 1988 amb una novel·la d'intriga, aquest és una divertida incursió en el gènere juvenil.

JAUME VIDAL ALCOVER: L'equip assassinat. *Barcelona, Plaza & Janes, 1989. 141 pàgs.*

Novel·la d'humor que té com a base argumental la mort successiva i sempre per accidents dels components d'un equip de futbol. Amena pel seu tractament narratiu, i intensa pel seu argument, representa una de les obres més entretingudes de l'autor.

QUADERN DE TREBALL

VÍCTOR RIPOLL

• Laia ens presenta un dels autors italians de les darreres fornades, **Marco Lodoli.** Nascut a Roma l'any 1956, va publicar la seva primera novel·la, *Diario di un millennio che fugge,* l'any 1986. Aquesta novel·la va causar un gran impacte. Va guanyar el premi Mondello i el premi Elsa Morante a primeres obres. Traduïda poc després al francès, la revista «Lire» la va triar entre els millors vint llibres de l'any. Considerat un *enfant terrible* de Schopenhauer i de Fellini, el crític de «Le Monde» va dir que aquesta novel·la podria esdevenir un testimoni punyent de la consciència d'una època. Aquesta és l'obra que ens presenta Laia, amb el títol de *Diari d'un mileni que fuig.* La novel·la comença amb aquesta frase: «El 37, el meu pare va matar un toro en un poble del nord d'Espanya».

• El número 200 d'«El Balancí» va ser el premi Goncourt 1985, *Les noces bàrbares,* de **Yan Queffélec.** El mes d'octubre, Edicions 62 li publica la seva darrera novel·la, *La dona a l'horitzó.*

• La col·lecció «Meridiana» de La Magrana publica aquest setembre una novel·la fa poc descoberta del desaparegut **John Kennedy Toole,** autor d'*Una conxorxa d'enzes,* suïcidat poc després d'acabar aquest llibre. S'esdevenia això l'any 1969. Havia nascut a Nova Orleans l'any 1937. Quan en tenia 16 havia escrit una altra novel·la, que és la que treu ara «Meridiana», *La biblia de neó.*

• *El pèndul de Foucault,* d'**Umberto Eco,** la publica Destino, passat vacances.

• Disposat a publicar autors nous, la col·lecció «Narrativa» d'Empúries ens portarà ben aviat **Howard Buten,** nord-americà resident a París, autor del llibre *Quan tenia 5 anys, em vaig matar.*

• **Joaquim Mallafré,** el traductor de l'*Ulisses* i de *Dublinesos,* de **James Joyce,** tradueix en aquests moments una de les obres més importants de la literatura de sempre, una obra mestra de l'humor, de la fantasia, de la imaginació i del llenguatge, publicada el segle XVIII, *The life and opinions of Tristram Shandy, gentelman,* de **Laurence Sterne.** Ho fa per encàrrec de Proa.

• Columna també publicarà el seu llibre de comentaris dels set llibres de literatura catalana de COU recomanats a Catalunya i es convertirà en l'únic llibre que hi haurà al mercat que comentarà el set llibres recomanats oficialment, doncs comentarà, segons que ens assegura **Miquel Alzueta,** l'editor, *Teoria dels cossos,* de **Gabriel Ferrater,** en comptes de parlar de l'obra poètica completa de Ferrater, com fa el llibre de La Magrana.

• **Manuel de Seabra** ha traduït, per encàrrec de Pleniluni, el llibre de ciència-ficció que va servir de base argumental a la mitificada pel·lícula *Blade Runner,* un llibre de **Philip K. Dick** amb un títol no gaire comercial, *Els androids somnien ovelles elèctriques*? El traductor desconeix si es publicarà amb el títol original o amb el de la pel·lícula.

Molts llibres de «La gent del Llamp»

Les particularitats de la nostra cultura escrita afavoreixen sovint la creació de petites empreses abocades a la publicació de col·leccions quasi familiars. D'exemples, n'hi hauria molts als PPCC, però només els noms de «La Forest d'Arana», «Edicions de la Guerra» o «La gent del Llamp» ens donen notícia de tres fenòmens importants d'entre molts d'altres expandits pertot arreu.

Pel que fa a «La Gent del Llamp», va constituir el col·lectiu en el si de la Universitat de Tarragona l'any 1977. En una Primera etapa, van editar una revista del mateix nom, de la qual sotirien sis números. Després van fer dos calendaris en què, com en la revista, se seguia el criteri de combinar textos literaris i obra plàstica. Hi va haver, posteriorment, un parèntesi en l'activitat del grup, causat per serveis militars, finals de carrera, etc., fins que el 1982 torna a organitzar-se amb l'objectiu concret d'editar llibres.

Aquest any, el 1982, seria el punt de partida d'una col·lecció amb uns objectius molt concrets: editar un producte que pogués vendre's d'una manera professional i utilitzar aquesta plataforma per a donar a conèixer no sols els autors del col·lectiu, sinó també una altra gent —preferentment jove— de la comarca, sense que això volgués dir un tancament envers altra gent.

Des de llavors, el col·lectiu «La Gent del Llamp» no ha deixat d'editar llibres i són ja catorze els títols que amb aquest segell trobem en el mercat, més un quinzè en preparació, un llibre amb textos dels membres del col·lectiu —Joan Cavallé, Odile Arqué, Magí Sunyer, Fermí Roig i Josep Lluís Savall— sobre dibuixos d'Antoni Torrell.

La tasca que aquestes iniciatives signifiquen quant a descobriment de nous autors, o d'altres no tan afortunats en els premis a l'ús, és importantíssima a l'hora del desenvolupament literari, ja que cobreixen un treball de base que les editorials han rebutjat —llevat d'honroses excepcions—, en part, per la minsa transcendència en les vendes que un llibre de poesia pot arribar a tenir.

Així, quan preguntem al portaveu del grup, Magí Sunyer, quins han estat els objectius fonamentals de «La Gent del Llamp», diu: «Hem volgut editar textos literaris que, segons el nostre criteri, oferien una certa modernitat, sense tancar-nos, però, en un estil, escola o tendència, ni menysprear, quan s'ha donat el cas, els clàssics, A més, hem volgut compaginar, sempre, el text amb el gust estètic, el disseny i la il·lustració i s'ha deixat llibertat als autors perquè donessin als seus llibres la forma que han cregut més adequada». D'altra banda, el col·lectiu ha pretés des de la seva formació no tancar-se a altres manifestacions artístiques, com ara el *collage,* la poesia visual i la pintura. Però un dels trets que més prestigi ha de donar a aquesta acurada col·lecció és el fet de no haver-se circumscrit a un grup tancat, ni als autors comarcals —encara que, com és lògic, hagin merescut la seva atenció—, fent un catàleg on figuren interessants primers llibres d'autors que han assolit a hores d'ara una certa posició literària, com ara Isidre Grau —núm. 2 de la col·lecció amb *Del temps del joc al joc del temps—,* Joaquim Soler —núm. 5 amb *París no existeix—* o Xavier Amorós —núm. 11 amb *El curs de les coses—;* a Més, s'han publicat textos de Josep M. Calleja, Andreu Sotorra, Magí Sunyer, Joan Cavallé i Adam Manyé, a banda de traduccions i carpetes d'art com els números 1 i 2 de la «Zenit».

Així, doncs, una excel·lent iniciativa que potser es mereixeria més atenció per part dels mitjans de comunicació.

DES DE FORA

De l'incest i altres pecats

Volevo i pantaloni *(Volia els pantalons), de Lara Cardella. Ed. Mondadori. 120 pàgines.*

Una curta novel·la d'una jove siciliana de dinou anys ha esdevingut, a Itàlia, un dels èxits editorials de l'any. Envoltada de polèmica i de morbositat, *Volevo i pantaloni* és la narració en primera persona d'una història on l'incest al si de la família tradicional es converteix en el plat fort d'una crítica a les formes i les estructures inamovibles que sotmeten una bona part de les dones al sud d'Itàlia, i molt concretament a l'illa de Sicília. Formes i estructures més pròpies d'un paisatge esclavista que no d'una societat moderna i culta, degradants, però existents.

El relat escrit en primera persona, intimista, colpidor i amb un velat sentit de l'humor, segueix el destí d'una jove que es entregada al tutelatge del seu oncle, que l'havia intentada violar als deu anys d'edat, com *disonorata,* pel greu delicte d'haver estat sorpresa besant-se públicament amb un xicot. la relació amb la resignada esposa de l'oncle, plena de solidaritat i franquesa, no li evitarà la indefensió i el dramàtic descobriment que no és l'única que viu les vexacions i la sordidesa de la situació (també les seues cosines estan obligades a jeure-hi) provocarà una definitiva sensació de brutedat.

L'enfrontament amb la realitat obligarà la protagonista a prendre la decisió de fugir d'amagat, tot buscant l'empara d'una amiga emancipada.

El crit vindicatiu que és *Volia els pantalons* ha provocat la divisió del habitants de Licata, la població natal de l'autora, entre els seus defensors i els furibunds contraris, que han arribat a demanr que li siga retirada la ciutadania. I és que quan la literatura és imatge fidel de la societat, sempre hi ha qui que no es vol mirar la cara.

Joan S. Sorribes

Independències

Feia molts anys, moltíssims, que la paraula *independència* semblava aplicable a qualsevol part del món, excepte a Europa. Colònies africanes, territoris asiàtics, illes del Carib o de la Polinèsia, deserts, selves tropicals, illots de coral, tot territori podia aspirar a la independència. Podien aspirar, aspiraven, i l'aconseguien. A tot arreu del món. Excepte a Europa. A Europa, totes les independències ja s'havien produït com a resultat de la Primera Guerra Mundial; i la Segona, en tot cas, el que va fer és produir algunes dependències noves, o renovar-ne d'antigues. Amb una sola independència, arbitrària i forçada: la República Democràtica Alemanya.

Després, prou. Per als governs de l'est i de l'oest, per a l'ONU i derivats, per a les institucions europees de tota mena, per a l'opinió pública governada pels grans mitjans, per a tothom, a Europa no era ja possible, ni pensable, parlar d'independències. Hom podia parlar de minories ètniques, i a tot estirar de minories nacionals. De llengües i cultures. De moviments regionalistes. Hom podia parlar també, segons com i en quin lloc, de l'alliberament del jou soviètic o de l'imperialisme americà. Però ningú no podia parlar seriosament d'independències.

A Europa, doncs, «independència» era una paraula impronunciable, impossible, irreal. O una paraula condemnable i obscena. Allò que se'n diu «l'opinió pública» internacional, ni per un moment es plantejava com a imaginables noves «independències». ¿Qui havia de fer-se independent de qui? ¿Els flamencs independents dels valons o viceversa? ¿Els corsos o els bretons independents dels francesos? ¿Els escocesos dels anglesos (ja ho són en futbol, i ja és prou)? ¿Els catalans o els bascos dels espanyols? ¿Els serbis dels croats i els croats dels serbis? Ni de broma. Tot això són simplement «problemes» i «conflictes», de diferent contingut i intensitat. I en els casos més cridaners, cosa de minories radicals, de terroristes, de bombes, d'atemptats i de víctimes innocents. Mai una qüestió del respectable i simpàtic dret d'un país a la independència. Fins que ha entrat en escena aquella curiosa gent del Bàltic.

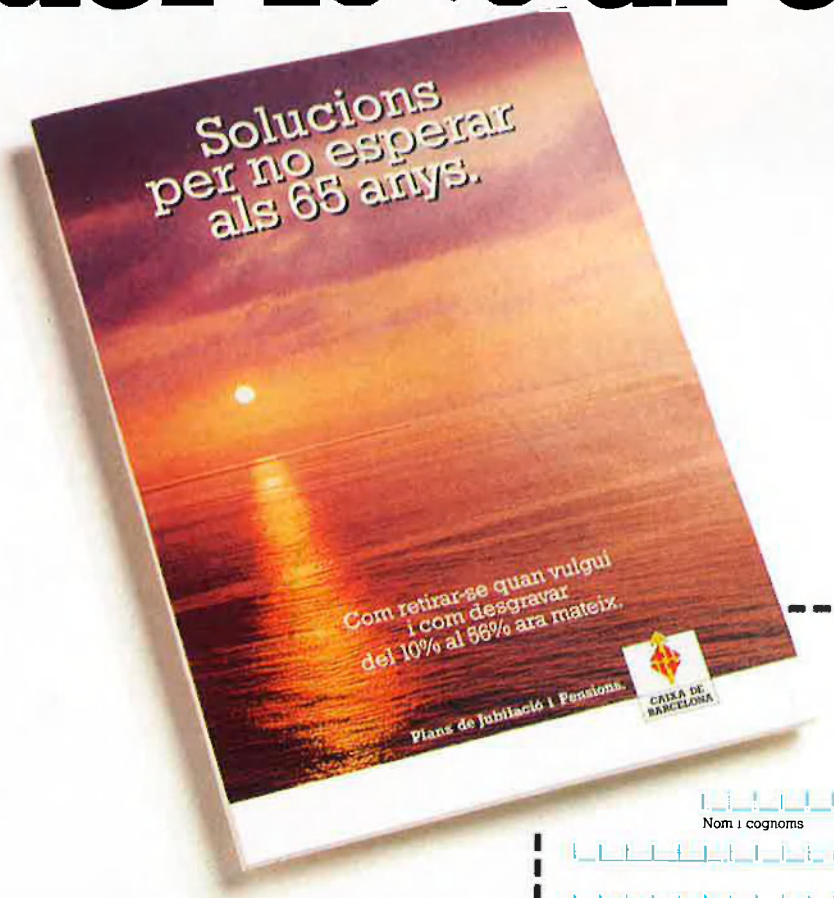
Han entrat en escena, precisament, com a gent respectable i simpàtica. Tres petits països molt civilitzats, molt més «nostres» i occidentals que els russos. Gent rossa i agradable, pacífics, gent amable, carregats d'innocència i de raó. I demanen la independència. D'una manera o d'una altra, dins —amb condicions pactades— o fora de la Unió Soviètica, però demanen la independència. Alguna classe d'independència. I la demanen els Fronts Populars, el Sajudis de Lituània (¿recorden vostès tantes transmissions televisades on els jugadors d'aquell equip de Kaunas, Lituània, eren sempre anomenats «russos» o «soviètics», però mai «lituans»?) o els seus equivalents de les altres repúbliques. Però la demanen també els Partits Comunistes oficials. Diu el cap del Partit a Estònia: «El nostre ideal és una Estònia independent i sobirana, dins d'una federació de repúbliques sobiranes». Diu el Secretari d'Ideologia del Partit a Letònia: «Volem una república lliure en una Unió Soviètica lliure». Diu el segon secretari de Lituània: «El nostre objectiu comú és la independència, encara que les maneres d'arribar-hi siguen diferents». Són els moderats, la línia oficial del partit en el poder. Com si ací digueren això Lerma, Obiols o Moll. Els altres, els que representen en realitat la majoria de la població, són bastant més contundents.

I un Parlament nacional ha demanat moneda pròpia, un altre dret de veto a les lleis de Moscou, un altre d'independència econòmica completa. Ho demanen tot, i ho demanen amb tota la tanquil·litat del món. *Saben* que la independència total i real no és efectivament possible, però la demanen igualment. Potser per això han aconseguit les primeres planes de diaris i revistes, omplir noticiaris i documentals a les televisons europees i americanes. Potser perquè han sabut, de sobte, fer imaginable, respectable, simpàtica, la idea d'independència. Per primera vegada, a Europa, en cinquanta anys. Algú, dic jo per dir alguna cosa, n'hauria de prendre nota i aprendre'n la lliçó. □

Joan F. Mira

Demani'l ara i desgravi del 10% al 56%.

Demani'ns el quadern "Solucions per no esperar als 65 anys".

L'hi enviarem a casa seva, gratis, encara que no sigui client de Caixa de Barcelona.

Perquè pugui fer-se un Pla per retirar-se quan vulgui, modificar les aportacions com li convingui, posar i treure diners en qualsevol moment i, a més, **desgravar del 10% al 56%.**

X Enviïn-me per correu, gratis i sense compromís, el quadern "Solucions per no esperar als 65 anys".

Nom i cognoms

Domicili

Codi postal Població

Telèfon D N I

És titular d'algun compte a Caixa de Barcelona? ☐SÍ ☐No

En cas afirmatiu, indiqui: CI Oficina

Signatura

Nº de compte

Lliuri aquest cupó a qualsevol de les nostres Oficines o enviï'l per correu a CAIXA DE BARCELONA (Pla de Jubilació i Pensions) Diagonal 530, 08006 Barcelona

Plans de Jubilació i Pensions.

CAIXA DE BARCELONA

VIA LLIURE A QUALSEVOL TARGETA

Caixa Ràpida

Encara que no sigui client de "la Caixa",
pot operar en el nostre Servei Caixa Ràpida amb les targetes
VISA, Mastercard, Eurocard, Eurocheque, Access i 6.000,
d'altres entitats financeres.
Tenim més de 1.000 caixers a la seva disposició.
Vingui a la Caixa de Pensions amb qualsevol targeta,
tots els dies de l'any. Hi tindrà via lliure.